

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Шерстюк Роман Петрович

УДК 330.341: 65.016.7

ДИСЕРТАЦІЯ

БАГАТОКОМПОНЕНТНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
(Постконфліктні Європейсько-трансформаційні акценти)

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)
08 – Економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Р.П. Шерстюк

Науковий консультант: Андрушків Богдан Миколайович, доктор економічних
наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Тернопіль – 2018

АНОТАЦІЯ

Шерстюк Р. П. Багатокомпонентна модель формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства (Постконфліктні Європейсько-трансформаційні акценти). - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). - Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України. - Тернопіль, 2018.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, головні завдання, визначені об'єкт, предмет і методологічні засади дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих автором результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

Загалом обґрунтовано авторський підхід щодо концепції багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства на основі використання інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент. Запропоновано науково-теоретичний підхід до управління чинниками, які забезпечують стабільне функціонування промислового підприємства. Здійснено обґрунтування системи організаційних та економічних методів управління процесами, теоретичні й прикладні інструменти забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства.

Удосконалено теоретико-методологічні підходи до побудови моделі стратегічного планування, орієнтованої на підтримку конкурентоспроможності промислового підприємства та науково-методичний підхід до оцінювання виробничо-господарського потенціалу промислових підприємств.

Здійснено ідентифікацію чинників внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування промислових підприємств. Розроблено

інструментарій оцінювання економічної ефективності застосування багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування підприємства.

Розроблено рекомендації щодо оптимізації структури витрат промислового підприємства та розподілення його ресурсів в інноваційному, ресурсному та логістично-маркетинговому ланцюгу на основі функціонально-логістичного підходу до управління витратами та ефективного використання ресурсів.

У першому розділі «Теоретичні основи управління ефективною діяльністю промислового підприємства в умовах постконфліктної трансформаційної економіки» висвітлено сучасний стан теорії інновацій в оцінках вітчизняних та зарубіжних учених-економістів; розкрито їх суть та зміст; висвітлено характеристику принципів та закономірностей управління інноваційною діяльністю підприємства та наведено класифікацію чинників, що забезпечують ефективність діяльності підприємств. Визначено теоретичні засади та понятійний апарат за темою дослідження. Дано характеристику напрямів (компонент) розвитку промислових підприємств як складової організаційного процесу економічних реформ. Обґрунтовано компонентні стратегії в ефективному їх управлінні.

Доведено, що є всі підстави не протиставляти динамічний та статистичний підходи, і погодитися з тими вченими-економістами, які розглядають інновацію комбіновано: і як одиничний акт (інновація-продукт) і як процес (інновація-процес), оскільки кожний підхід має свою логіку у розумінні сутності інновацій як особливого відтворювального процесу. У роботі запропоновано таке визначення поняття «інновація»: інновація як одиничний акт, тобто будь-який впроваджений новий продукт (послуга) або продукт з новими якостями, новий засіб його виробництва, освоєння нових джерел сировини, нових ринків збуту, нові організаційно-технічні, управлінські, соціально-економічні рішення виробничого, фінансового, комерційного і т.д.

Авторське бачення дало змогу визначити етапи інноваційного просування багатокомпонентної моделі у контексті цільових науково-технічних програм (ЦНТП) з використанням дуалістичних підходів.

Управління інноваційною діяльністю з використанням багатокомпонентної моделі організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства, в силу означених обставин сьогодні набуває особливої актуальності й значення на мікро-, мезо- та макрорівнях. Будучи ключовою категорією інноваційної теорії, інновації визначають суть, специфіку інноваційних процесів і, відповідно, особливості управління ними. У дисертації виокремлено основні принципи управління інноваційною діяльністю підприємства, зокрема: наукової обґрунтованості, комплексності, цілеспрямованості, тотожності, стійкості, участі, оптимальності, ієрархічності, безперервності, гнучкості, критеріальності, декомпозиції, економічності, інтегрованості, точності, адаптивності, релевантності, гнучкості, альтернативності, декомпозиції, інтегрованості, динамічності.

Визначено основні складові і напрями використання багатокомпонентності в організаційному механізмі.

Відображено принцип дії організаційного механізму реалізації інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової стратегії антикризового управління чинниками ефективної діяльності та оптимізації витрат промислового підприємства у постконфліктний період.

Запропоновано авторське бачення організаційного механізму адаптації вітчизняних підприємств до Європейських вимог і місце в них логістичних, маркетингових, інноваційних та ресурсних чинників (трансформаційні аспекти).

Визначено послідовність оцінки виробничо-господарського потенціалу промислових підприємств у вигляді поетапного вирішення низки завдань.

Здійснено поєднання наявних стратегічних ресурсів, перелік яких зумовлюється особливостями зовнішнього та внутрішнього середовища, що дало змогу побудувати схему ресурсних взаємозв'язків та взаємодії чинників в

умовах промислового підприємства.

Дослідження показало, що управління витратами необхідно проводити через контроль і аналіз виконання планів і програм, завдяки чому відбувається контроль та координація системи розподілу ресурсів між окремими підрозділами підприємства. При розробці ресурсних стратегій необхідно враховувати такі елементи, як напрями розвитку ресурсних стратегій та показники їх використання.

Визначено основні напрями економії матеріальних ресурсів і їхній вплив на зміст ресурсних стратегій промислового підприємства. Удосконалено метод визначення економічної ефективності інноваційних процесів та рівня здатності промислового підприємства до інноваційного розвитку, що дало змогу усунути певні недоліки, а саме: ігнорування зміни вартості грошей у часі, неврахування величини майбутніх надходжень і витрат, повторний рахунок окремих елементів доходів і витрат, неврахування податків і ризиків, які пов'язані з реалізацією інновацій.

У другому розділі «Характеристика особливостей управління ефективною діяльністю підприємства в контексті існуючих управлінських теорій та моделювання» розкрито сучасний стан розвитку промислових підприємств переробної галузі; охарактеризовано методи оцінювання економічної ефективності інноваційних процесів на промисловому підприємстві; визначено прикладні аспекти визначення економічної ефективності інноваційних процесів та рівня здатності підприємства до інноваційного розвитку (у контексті Європейських вимог).

Наголошено, що процес стратегічного планування посідає центральне місце в системі стратегічного управління витратами. Більшість зарубіжних фірм використовують стратегічне планування, щоб змінитися, вийти з безнадійних ситуацій, які виникли зовні і всередині підприємства.

Доведено, що загальний аналіз результативності інноваційної діяльності підприємства неодмінно залежить від рівня його здатності до інноваційного розвитку, який характеризує здатність господарської одиниці розвиватися у

майбутньому.

Розроблено модель стратегічного планування, що зорієнтована на створення та підтримку конкурентоспроможності промислового підприємства за рахунок інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових чинників.

Наголошено, що важливу роль у забезпеченні довгострокового функціонування підприємства на ринку відіграє його імідж. Тому створення позитивного іміджу підприємства – це своєрідні інвестиції. Модель, орієнтовану на створення позитивного іміджу, можуть застосовувати багато підприємств, оскільки в ній відображено поширену концепцію соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством, соціально зорієнтовану філософію існування підприємства.

Проведений аналіз стану інноваційної діяльності промислових підприємств переробної галузі України свідчить про недостатнє використання потенціалу вітчизняного виробництва, недостатньо ефективне управління чинниками, що найбільшою мірою впливають на активізацію інноваційної діяльності й істотно ускладнюють модернізацію та технічне переоснащення підприємств української промисловості, спричиняють зростання її залежності від імпорту машин, обладнання та запчастин для забезпечення ремонтних робіт.

У третьому розділі «Особливості застосування інноваційно-ресурсних та логістично-маркетингових компонент в організації забезпечення ефективної діяльності промислового підприємства» проаналізовані механізми реалізації зарубіжного досвіду проведення ефективної комбіновано-інноваційної політики в розвинутих країнах світу, запропоновано процес синергії держави і промислових підприємств для інноваційного розвитку галузі та концепцію реалізації комбіновано-інноваційних підходів у використанні моделей та систем управління в контексті Європейських вимог. Здійснено аналіз ресурсних потоків як важливий елемент логістики підприємства в організації відтворювальних процесів. Внесено пропозиції з удосконалення процесу управління постконфліктного підприємства на основі впливу на інноваційні, ресурсні, логістичні та маркетингові чинники. Визначено інноваційно-

ресурсний потенціал промислового підприємства в економічному обґрунтуванні виробничої діяльності та оптимізація витрат.

Розглянуто процес формування витрат відповідно зі споживанням ресурсів, та джерел фінансового забезпечення видатків на реалізацію компонент інноваційно-ресурсного та логістично-маркетингового характеру у постконфліктних умовах окремою логістичною системою за відповідними етапами.

У четвертому розділі «Формування організаційної багатокомпонентної моделі управління чинниками ефективної діяльності підприємства» визначено напрями удосконалення управління чинниками інноваційної діяльності підприємств; обґрунтовано науково-методичні засади застосування комбінованих підходів до управління чинниками інноваційної діяльності підприємства та запропоновано концепцію організаційно-економічного механізму управління ними із застосуванням комбінованих підходів.

У розділі встановлено, що успішне виконання поставленого завдання щодо активізації діяльності підприємств вимагає оволодіння основними способами та шляхами ефективного управління інноваційною діяльністю. Для цього визначено основні напрями удосконалення процесу управління:

- впровадження інформаційної системи управління ефективної діяльності промислового підприємства;
- оптимізація структури витрат підприємства з найважливішими компонентами в інноваційному ланцюгу: держава-наука-підприємство-продукт-споживачі;
- впровадження багатокомпонентного, функціонального підходу до формування моделі управління чинниками ефективності промислового підприємства.

Запропоновано умови комбінації факторів, які мінімізують витрати при виконанні виробничих функцій.

При визначенні витрат необхідно враховувати, з одного боку, рух і взаємний вплив потоків всередині підприємства і, з іншого боку, правила

взаємного обміну потоками між структурними підрозділами підприємства, постачальниками та споживачами, що визначені постачальниками фінансових ресурсів, з постачальниками сировинних і виробничих ресурсів та споживачами готової продукції. Кожна підсистема повинна бути описана функцією, яка концентрує фінансові і матеріальні потоки, що утворюють витрати.

Багатокомпонентний функціонально-вартісний аналіз являє собою системний підхід до процесу дослідження об'єкта управління. Він спрямований на оптимальне співвідношення між споживчими властивостями та витратами на створення, виробництво та експлуатацію окремого виду діяльності підприємства.

Основною метою багатокомпонентного функціонально-вартісного аналізу у роботі буде вважатися розробка у пост конфліктних умовах рекомендацій зі зниження витрат на формування, підтримку та використання виробничого потенціалу. Інноваційно-ресурсна та логістично-маркетингова компонента передбачає реалізацію інноваційної політики. Впровадження ресурсо-ощадних заходів, застосування логістичних та раціональних підходів до вирішення проблем маркетингу з відповідними вихідними результатами.

Реалізація розробленої багатокомпонентної моделі у постконфліктній ситуації забезпечується окремими заходами щодо ефективного функціонування промислового підприємства. Однією з найважливіших компонент цього процесу є реалізація адаптаційно-трансформаційних заходів на підприємстві щодо забезпечення відповідності їх до вимог ЄС. Очевидно, що, додаючи визначені зусилля, кожен підрозділ промислового підприємства прагне досягти різних цілей і вирішити численні проблеми.

За результатами дослідження виявлено, що без врахування дії зовнішніх та внутрішніх чинників, розробка обґрунтованих практичних рекомендацій з метою удосконалення управління чинниками інноваційної діяльності є неможливою. Це дало підставу для здійснення детального дослідження чинників інноваційної діяльності промислових підприємств на основі використання експертного методу.

Із проведеного дослідження зроблено висновок, що такі чинники як наявність кадрового потенціалу, забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, стан використовуваної на підприємстві техніки і технології, виробничий потенціал підприємства, попит на інноваційну продукцію та рівень маркетингу на підприємстві за оцінюванням експертів є найбільш вагомими та впливовими на рівень розвитку інноваційної діяльності промислового підприємства. Ці чинники на практиці діють не ізольовано, тобто у чистому вигляді, а здебільшого перетинаються і взаємозумовлюють один одного. Частина з них залежить від діяльності підприємства загалом, інші пов'язані з технологічними процесами та організацією виробництва, ще інші – із рівнем використання виробничого потенціалу і впровадженням науково-технічного прогресу.

У п'ятому розділі «Використання багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства та удосконалення методики визначення її економічної ефективності у постконфліктних умовах» досліджено особливості застосування основних (найбільш застосованих) підходів до управління; здійснено обґрунтування показників оцінки ефективності використання багатокомпонентної моделі в умовах промислового підприємства; удосконалено методичні засади визначення економічної ефективності застосування багатокомпонентної моделі при формуванні стратегії управління промисловим підприємством.

Виходячи з переконання, що інноваційна діяльність підприємства виступає процесом трансформації наукових досліджень і розробок у новий або удосконалений продукт чи технологію, встановлено, що застосування будь-якого з вищезазначених підходів у практичній діяльності вітчизняних промислових підприємств у «чистому» вигляді не завжди є доцільним, що обумовлює необхідність здійснення управління на основі комбінованого підходу, під яким запропоновано розуміти підхід, що передбачає варіювання рішень щодо управління чинниками інноваційної діяльності на основі

застосування різних підходів. Опираючись на таке твердження, у роботі сформовано адаптивну модель управління чинниками інноваційної діяльності промислових підприємств, ключовою ідеєю котрої є відображення синтезу підходів управління, що пом'якшуватиме їх недоліки, збагачуватиме зворотній зв'язок та підвищуватиме їх результативність.

З метою підвищення ефективності та результативності аудиту логістично-маркетингової діяльності, враховуючи вищевказані напрями, запропоновано удосконалену методику проведення логістичного аудиту.

Доцільно відмітити зв'язок ефективності функціонування логістичної системи з покращенням показників терміну оборотності запасів, оборотних активів та коефіцієнту термінової ліквідності. Чим швидше обертання запасів у доходи від реалізації продукції, тим менше грошових коштів знаходиться у цій низько-ліквідній статті оборотних активів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні активи.

Методика розрахунку економічного ефекту від функціонування інноваційно, ресурсних та логістично-маркетингових компонент дозволяє визначити фактичні витрати до і після впровадження системи і тим самим дає змогу об'єктивно оцінити інноваційний процес логістизації організаційно-економічного механізму на підприємстві.

Ключові слова: *багатокомпонентна модель, організаційний механізм, стратегічне управління, інноваційно-ресурсна компонента, логістично-маркетингова компонента, стабільне функціонування, скоординований вплив, конкурентоспроможність, виробничо-господарський потенціал.*

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1.1. Монографії

1. Шерстюк Р. П. Формування багатокомпонентної моделі організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства: монографія / Р. П. Шерстюк. – Тернопіль:

ТзОВ «Терно-граф», 2017. – 432 с. *(10 друк. арк.)*.

2. Шерстюк Р. П. Наративи з проблем формування інституційних засад формування Економічної Конституції України: колективна монографія / Б. М. Андрушків, О. О. Бендасюк, І. І. Бендерська, Р. П. Шерстюк та ін.; за заг. ред. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. – 552 с. *(10,04 друк. арк, особистий внесок автора: 2,05 друк. арк, проаналізовано діяльність промислових підприємств, охарактеризовано причини занепаду та застійних явищ)*.

3. Шерстюк Р. П. Інноваційні засади формування концепції комплексної науково-технічної програми: «Нова економіка Тернопільської області». (Ресурсономічний контекст): колективна монографія / Б. М. Андрушків, Ф. В. Бортняк, Р. П. Шерстюк та ін.; за заг. ред. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ «Видавництво Астон», 2014. – 208 с. *(3,6 друк. арк, особистий внесок автора: 1,2 друк. арк, розробка механізму реалізації концепції інноваційної комплексної програми в контексті промислових підприємств)*.

4. Шерстюк Р. П. Повний регіональний господарський розрахунок – шлях підвищення ефективності територіальної одиниці забезпечення її сталого розвитку: колективна монографія / Б. М. Андрушків, О. О. Бендасюк, М. П. Войнаренко, Р. П. Шерстюк та ін. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2014. – 680 с. *(11,03 друк. арк, особистий внесок автора: 2,1 друк. арк, удосконалено організаційно-економічний механізм управління стратегією підвищення господарсько-фінансової стабільності промислових підприємств)*.

5. Шерстюк Р. П. Комбіновано-інноваційні підходи до формування організаційного механізму управління чинниками ефективної діяльності підприємства в умовах економічних ризиків (Інституціональні адаптивно-трансформаційні акценти Європейської інтеграції): колективна монографія / О. Б. Бойко, Л. М. Мельник, Р. П. Шерстюк та ін. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2015. – 408 с. *(6,05 друк. арк, особистий внесок автора: 3,1 друк. арк, формування організаційного механізму управління чинниками ефективної діяльності в умовах економічних ризиків)*.

6. Шерстюк Р. П. Особливості адаптації вітчизняного законодавства до умов та вимог функціонування європейських суб'єктів господарювання (Інноваційно правові колізії розвитку національної економіки): колективна монографія / Б. М. Андрушків, О. Б. Бойко, Р. П. Шерстюк та ін.; за заг. ред. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2015. – 344 с. (4,3 друк. арк, особистий внесок автора: 0,7 друк. арк, організаційно-правові засади ресурсокористування в умовах нестабільності).

7. Шерстюк Р. П. Екологічний вектор модернізації економіки та освіти – Європейський контент сталого розвитку регіонів: колективна монографія / Андрушків Б. М., Банах В. А., Метеленко Н. Г., Шерстюк Р. П. та ін.; за заг. ред. Н. Г. Метеленко. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. – 458 с. (7,08 друк. арк., особистий внесок автора: 1,7 друк. арк., формування організаційно-економічного механізму промислового підприємства для забезпечення сталого розвитку держави).

8. Шерстюк Р. П. Інноваційні засоби розвитку нетрадиційних джерел енергії та організація ресурсовикористання в соціогуманітарному комплексі: колективна монографія / Андрушків Б. М., Бойко О. Б., Шерстюк Р. П. та ін. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2016. – 804 с. (11,5 друк. арк., особистий внесок автора: 1,4 друк. арк., інноваційний потенціал ресурсовикористання як чинник підвищення економічної ефективності та стабільності).

9. Шерстюк Р. П. Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини): колективна монографія / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, Г. Х. Мельник, Р. П. Шерстюк та ін. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017. – 452 с. (6,01 друк. арк., особистий внесок автора: 1,2 друк. арк., проаналізовано та визначено чинники, які впливають на успішне функціонування промислових підприємств).

1.2. Публікації у наукових фахових виданнях України, у виданнях які включено до міжнародних наукометричних баз даних, та в наукових періодичних виданнях іноземних держав

10. Шерстюк Р. П. Перед'європейські адаптивні заходи з впровадження державної інноваційної політики у сфері людського капіталу (Контексти обслуговуючих підприємств та організації підприємницької діяльності) / Р. Шерстюк, Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак // Вісник НУВГП. Економіка : зб. наук. праць. – Рівне : НУВГП, 2014. – Вип. 1(65). – С. 437-448. (0,5 друк. арк., особистий внесок автора: 0,3 друк. арк., визначено чинники впливу на розвиток професійного навчання управлінського персоналу підприємства запропоновано напрями удосконалення механізмів мотивації).

11. Шерстюк Р. П. Особливості інформаційного забезпечення системи управління промисловим підприємством в умовах реалізації багатокомпонентного аналітичного підходу / Р. Шерстюк, О. Кузьмак, І. Кінаш, О. Погайдак // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. – Економічні науки: збірник наукових праць. Вип. 29. – Чернівці: Технодрук, 2015. – С. 133-140. (0,33 друк. арк., особистий внесок автора: 0,2 друк. арк., розкриття особливостей інформаційного забезпечення системи управління промисловим підприємством з використанням багатокомпонентного аналітичного підходу).

12. Шерстюк Р. П. Особливості використання державних важелів управління інноватикою суб'єктів господарювання – як інструментом підвищення їхньої конкурентоспроможності (Європейські акценти) / Шерстюк Р. П. Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б. // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. – Вип. 2 (49). – С. 134-143. (0,41 друк. арк., особистий внесок автора: 0,29 друк. арк., досліджено можливість застосування важелів управління з боку держави для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства).

13. *Шерстюк Р. П. Євроінтеграційна трансформація нововведень з використанням дуалістичного підходу до управління підприємством (Постконфліктні аспекти впровадження інновацій у виробництво) / Р. Шерстюк, І. Кінаш, О. Погайдак, О. Кузьмак // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Економічні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2015. – Вип. 4(28). – С. 38-49. (0,5 друк. арк., особистий внесок автора: 0,32 друк. арк., досліджено шляхи підвищення ефективності інноваційно-ресурсної та логістично маркетингової компонент в умовах нестабільності та запропоновано постконфліктне управління чинниками підвищення конкурентоздатності) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)**)).

14. *Шерстюк Р. П. Контрейлерні перевезення – перспективи розв’язання проблеми в Україні (Шляхи удосконалення транспортного обслуговування в умовах гібридної війни) / Р. Шерстюк, Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак, І. Стойко // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 1 (28). – С. 23-26. (0,3 друк. арк., особистий внесок автора: 0,16 друк. арк., застосування інноваційно-логістичних підходів та організаційних чинників для ефективного функціонування підприємства) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США)**)).

15. *Шерстюк Р. П. Імплементування інформаційної системи інноваційно-логістичного механізму управління ефективною діяльністю промислового підприємства як важіль стратегічного оновлення виробництва / Р. П. Шерстюк // Вісник економічної науки України. – 2015. – №2(29). – С. 142-150. (0,4 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США)**)).

16. *Шерстюк Р. П. Проблеми збору та переробки вторсировини в Україні: економічні ефекти / Р. П. Шерстюк, Б. О. Язлюк, Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак, С. М. Співак // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – Випуск 1. – С. 166-174. (0,41 друк. арк., особистий

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

внесок автора: 0,19 друк. арк., визначення економічної ефективності збору та переробки вторсировини) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Index Copernicus (Польща), World Cat, Windows Live Academic, ResearchBib (Японія), Open Academic Journal Index (Росія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США)).

17. *Шерстюк Р. П. Розвиток промислових підприємств в умовах суспільної нестабільності: ресурсно-інноваційні чинники (Особливості організаційного процесу забезпечення ефективності економічних реформ в умовах Європейської адаптації суб'єктів господарювання) / Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак // Галицький економічний вісник. – 2017. – № 1 (52). – С. 32-43. (0,48 друк. арк., особистий внесок автора: 0,31 друк. арк., обґрунтовано наукові підходи та чинники забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Google Scholar (США)).

18. Шерстюк Р. П. Гермінативний розвиток – альтернатива сталості (Алгоритм формування організаційних підходів до забезпечення гермінативного розвитку суспільства) // Б. Андрушків, Л. Мельник, Р. Шерстюк, С. Співак, О. Погайдак, Н. Кирич / Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – Випуск № 27 (15). – Херсон, 2017. – С. 37-48. (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,28 друк. арк., запропоновано багатокомпонентну тенезу реалізації концепції сталості).

19. *Шерстюк Р. П. Перспективи розвитку інформаційного та інвестиційного забезпечення промислового підприємства як складових багатокомпонентної моделі організаційного механізму / Р. П. Шерстюк // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». – 2014. – № 5 (131). – С. 62-68. (0,29 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** CrossRef, UNIVERSITY OF NEW BRUNSWICK (Канада), GIGA (Німеччина), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

цитування (РИНЦ), **Philosophy Documentation Center**, World Cat, DOAJ, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), **Yale University** (США), Stanford University Libraries (США), **University of Alberta** (Канада), **Library of Congress** (США), University of Southern Denmark (Данія), Google Scholar (США)).

20. *Шерстюк Р. П. Оцінка ефективності функціонування промислових підприємств (Компонента організаційного процесу економічних реформ у постконфліктних умовах) / Р. П. Шерстюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. / ПДТУ. – Маріуполь, 2015. – Вип. 2, Т. 1. – С. 129-138. (0,4 друк. арк.) *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), World Cat, Google Scholar (США))*.

21. *Шерстюк Р. П. Багатокомпонентний, функціонально-логістичний підхід до формування моделі управління чинниками підвищення ефективності промислового підприємства у постконфліктний період / І. А. Кінаш, О. І. Кузьмак, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Сталий розвиток економіки. – 2015. – №4'(29). – С. 44-53. (0,38 друк. арк., особистий внесок автора: 0,19 друк. арк., дослідження та застосування інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент в умовах управління промисловим підприємством) *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США))*.

22. *Шерстюк Р. П. Аналіз ефективності інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент організаційного механізму управління в умовах євроінтеграційної трансформації підприємства / І. А. Кінаш, О. І. Кузьмак, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. – 2015. – Т. 20, Вип. 5. – С. 122-127. (0,25 друк. арк., особистий внесок автора: 0,15 друк. арк., ефективне використання інноваційно-ресурсної та логістично маркетингової компонент в управлінні промисловим підприємством з залученням багатокомпонентного

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

аналітичного підходу) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)*).

23. *Шерстюк Р. П. Особливості вирішення реформаційних проблем – громадська оцінка процесів / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, Л. М. Мельник, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць / ДВНЗ «ПДТУ». – Маріуполь, 2016. – Вип. 14. – С. 35-42. (0,33 друк. арк., особистий внесок автора: 0,17 друк. арк., запропоновано шляхи підвищення ефективності за рахунок управлінських чинників) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), World Cat, Google Scholar (США)*).

24. *Шерстюк Р. П. Особливості формування методології забезпечення сталого розвитку підприємства на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Богдан Андрушків, Лілія Мельник, Роман Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2016. — Вип. 2 (15). — С. 125-138. (0,58 друк. арк., особистий внесок автора: 0,36 друк. арк., визначено місце і роль промислового підприємства у реалізації проблемних питань сталого розвитку) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Cosmos Impact Factor (Німеччина), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), World Cat, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), Morris Library (США), Stanford University Libraries (США), MacEwan University Library (Канада), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), University of Southern Denmark (Данія), Ministry of Science and Higher Education (Польща), Global Impact Factor (Австралія), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)*).

25. *Шерстюк Р. П. Стратегія розвитку консалтингу в системі управління інноваційним розвитком підприємства. / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич,

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

О. Б. Погайдак, Л. М. Мельник, С. М. Співак, Р. П. Шерстюк, // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: 36. наук, праць. – Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Вип. 32. –Т. 1. – 2016. – С. 141-149. (0,37 друк. арк., особистий внесок автора: 0,24 друк. арк., запропоновано методи оцінки інноваційних процесів, з точки зору комплексного використання інноваційних чинників) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Cosmos Impact Factor (Німеччина), World Cat, Google Scholar (США)).**

26. *Шерстюк Р. П. Концепція регіонального розвитку промисловості в умовах трансформаційної економіки [Електронний ресурс] / Б. Андрушків, С. Співак, Р. Шерстюк, Н. Кирич, О. Погайдак // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2017. – Вип. 1 (16). – С. 3-14. – Режим доступу до журналу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmute.pdf>. (0,49 друк. арк., особистий внесок автора: 0,38 друк. арк., запропоновано концепцію соціально-економічного розвитку промислового підприємства) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Cosmos Impact Factor (Німеччина), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), World Cat, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), Morris Library (США), Stanford University Libraries (США), MacEwan University Library (Канада), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), University of Southern Denmark (Данія), Ministry of Science and Higher Education (Польща), Global Impact Factor (Австралія), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)).**

27. *Шерстюк Р. П. Сучасні проблемні домінанти злочинних груп у соціогуманітарному просторі України (безпекознавчий вимір системи

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

підприємницьких структур) / О. І. Вівчар, В. В. Храпкіна, Р. П. Шерстюк // Проблеми системного підходу в економіці. – Збірник наукових праць. – Випуск 3(59). – Київ, 2017. – С. 55-61. (0,29 друк. арк., особистий внесок автора: 0,15 друк. арк., запропоновано організаційно економічні засоби формування структурних елементів розроблення багатовекторного механізму системи економічної безпеки підприємств) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)).**

28. *Sherstiuk R. Some difficulties in recyclable materials processing [Електронний ресурс] / Anatolii Turylo, Bohdan Andrushkiv, Serhii Spivak, Olha Pogaidak, Roman Sherstiuk // Computer Science Information Technology Automation. – 2017. – No 7. – pp. 78-82. (0,21 друк. арк., особистий внесок автора: 0,11 друк. арк., запропоновано шляхи підвищення ефективності господарювання, за рахунок інноваційно-управлінських чинників та застосування засобів модернізації виробничо-технологічних процесів) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Journalindex, Academic Keys (США), Internet Archive (США), AuthorAID (США), INSPIRE, JSTOR, General Impact Factor, DBIS, ESJI, Index Copernicus (Польща), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)).**

29. *Шерстюк Р. П. Стратегічні імперативи формування механізму управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств в сучасних посттрансформаційних умовах / О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк, О. І. Вівчар // Держава та регіони: науково-виробничий журнал Серія: Економіка та підприємництво / Класичний приватний ун-т. – № 2 (95). – Запоріжжя, 2017. – С. 39-44. (0,25 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., розроблення стратегії соціогуманітарної компоненти економічної безпеки) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США)).**

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

30. *Шерстюк Р. П. Формування категоріального апарату соціально відповідальної діяльності бізнесу // Б. М. Андрушків, О. І. Павликівська, Р. П. Шерстюк / Вісник ЗНУ: Збірник наукових праць. Економічні науки № 4. – Запоріжжя, 2017. – С. 7-17. (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,32 друк. арк., діагностовано інструменти регулювання соціально-відповідальної діяльності) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF), Google Scholar (США)*).

2. Оpubліковані праці апробаційного характеру

31. Шерстюк Р. П. Особливості використання логістичного інструментарію в організації планування та управління підприємством в постконфліктних умовах / Р. П. Шерстюк, О. М. Владимир // Маркетинговий інструментарій управління попитом на товари і послуги: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2015. – С 95-97. (0,13 друк. арк., особистий внесок автора: 0,08 друк. арк., досліджено особливості використання логістичного інструментарію в організації управління промисловим підприємством).

32. Шерстюк Р. П. Економічні аспекти багатокomпонентного інформаційного забезпечення впровадження новітніх технологій у виробництво / Р. П. Шерстюк // Актуальні задачі сучасних технологій: збірник тез доповідей IV міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів, (Тернопіль, 25-26 листопада 2015 року) / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя [та ін]. – Тернопіль: ТНТУ, 2015. – С. 248-249. (0,08 друк. арк.)

33. Шерстюк Р. П. Показники оцінки ефективності інноваційно-логістичних процесів у сфері управління промислового підприємства (Європейські адаптивно-трансформаційні контексти) / Р. П. Шерстюк, О. Б. Погайдак // Стан і перспективи харчової науки та промисловості: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тези доповідей

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

(Тернопіль 8-9 жовтня 2015 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя – Тернопіль: Вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя. – 2015. – С. 204-205. *(0,08 друк. арк., особистий внесок автора: 0,05 друк. арк., досліджено інноваційно-логістичні процеси в управлінні промисловим підприємством та охарактеризовано показники оцінки їх ефективності).*

34. Шерстюк Р. П. Інноваційна діяльність як умова входження України до ЄС та підвищення конкурентоспроможності підприємств / Р. П. Шерстюк // Інноваційні аспекти ресурсовикористання: матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 27 березня 2015 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ТНТУ, 2015 – С. 42-43. *(0,07 друк. арк.).*

35. Шерстюк Р. П. Основні напрями (компоненти) розвитку вітчизняних підприємств як складової організаційного процесу економічних реформ України / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 25 листопада 2016 року). – Х.: ХНАДУ. – Т.3. – С. 90-92. *(0,12 друк. арк., особистий внесок автора: 0,06 друк. арк., досліджено розвиток промислових підприємств в процесі економічних реформ).*

36. Шерстюк Р. П. Ефективне управління інноваційним, ресурсним та логістично-маркетинговими чинниками забезпечуються використанням багатокомпонентної моделі / Б. М. Андрушків, В. А. Паляниця // Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку: матеріали П'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 25 березня 2016 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016 – С. 127-128. *(0,08 друк. арк., особистий внесок автора: 0,04 друк. арк., досліджено чинники забезпеченні використанням багатокомпонентної моделі).*

37. Шерстюк Р. П. Інноваційні, ресурсні та логістично-маркетингові

чинники та їх вплив на удосконалення процесу управління постконфліктного підприємства / Р. П. Шерстюк // Матеріали XIX наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (Тернопіль, 18-19 травня 2016 року) Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя [та ін]. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя. – 2016. – С. 237-238. (0,07 друк. арк.).

38. Шерстюк Р. П. Багатокомпонентний підхід до управління інноваційними, ресурсними та логістично-маркетинговими чинниками для ефективної діяльності промислового підприємства / Р. П. Шерстюк // Інноваційний розвиток: стратегічний погляд у майбутнє: матеріали Шостої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича (Тернопіль, 2017 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017 – С. 73. (0,04 друк. арк.).

39. Шерстюк Р. П. Розвиток інноваційного потенціалу соціального бізнесу України. / Р. П. Шерстюк, Д. Б. Шеліхевич // Особливості розвитку соціального бізнесу в умовах інтеграційних перетворень: матеріали науково-практичного семінару (Тернопіль, жовтень 2017 року) / МОН України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін]. – Тернопіль: 2017. – С. 47-48. (0,08 друк. арк., особистий внесок автора: 0,03 друк. арк., досліджено стан розвитку інноваційної складової промислових підприємств).

3. Інші публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

40. *Шерстюк Р. П. Перспективи використання стратегічного ресурсу (Європейські контексти аграрних реформ в Україні) / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Економіка і управління. – № 3 (71). – 2016. – С. 11-25. (0,63 друк. арк., особистий внесок автора: 0,31

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)*).

41. *Шерстюк Р. П. Шляхи удосконалення моральної та матеріальної зацікавленості у творчій праці (Досвід синтезу державної і громадської нагородних систем в Україні) [Електронний ресурс] / Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак, Р. Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 2 (17). — С. 3-12. — Режим доступу до журналу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmutp.pdf>. (0,41 друк. арк., особистий внесок автора: 0,29 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Cosmos Impact Factor (Німеччина), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), World Cat, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), Morris Library (США), Stanford University Libraries (США), MacEwan University Library (Канада), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), University of Southern Denmark (Данія), Ministry of Science and Higher Education (Польща), Global Impact Factor (Австралія), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)*).

42. Шерстюк Р. П. Вектори та пріоритети розвитку національної економіки в сучасних умовах / С. М. Співак, Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, Р. П. Шерстюк та ін. // Парадигма попередження соціально-економічного колапсу в Україні: Монографія. — Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017. — С. 179-181. (0,12 друк. арк.).

43. Шерстюк Р. П. Механізм та етапи реалізації концепції інноваційної комплексної науково-технічної програми: «Нова економіка Тернопільської області» // Б. М. Андрушків, О. Б. Бойко, Н. Б. Кирич, Р. П. Шерстюк та ін. // Наш завтрашній день. Пошук шляхів управління розвитком області: Монографія / за заг. ред. Б. М. Андрушківа — Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2015. — С. 133-144. (0,5 друк. арк.).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

ANNOTATION

R. Sherstiuk. Multicomponent Model of Forming an Organizational Mechanism for Ensuring the Stable Functioning of an Industrial Enterprise (Post-conflict European Transformation Accents). - Manuscript.

Scientific thesis for the Degree of Doctor of Economic Sciences in the specialty 08.00.04 - Economics and management of enterprises (by types of economic activity). - Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. - Ternopil, 2018.

The introduction substantiates the relevance of the topic, formulates the purpose, main tasks, identifies the object, subject and methodological principles of the study, highlights the scientific novelty and the practical significance of the results obtained by the author, gives information about their approbation.

The author's approach concerning the concept of the multicomponent model of forming an organizational mechanism for ensuring the stable functioning of an industrial enterprise based on the use of innovation-resource and logistic-marketing components has been substantiated. The scientific-theoretical approach to the management of factors ensuring the stable functioning of the industrial enterprise has been proposed. The substantiation of the system of organizational and economic methods of process management, theoretical and applied tools for ensuring the stable functioning of the industrial enterprise has been done.

The theoretical and methodological approaches to the construction of the strategic planning model that oriented to support the competitiveness of an industrial enterprise and a scientific and methodical approach to the estimation of the industrial and economic potential of industrial enterprises have been improved.

Identification of factors of the internal and external environment of the functioning of industrial enterprises has been done. The evaluation criteria of the economic efficiency of using the multicomponent model of forming an organizational mechanism for ensuring stable functioning of the enterprise have been explained.

Recommendations on optimization of the structure of expenses of the industrial

enterprise and distribution of its resources in the innovation, resource and logistics-marketing chain on the basis of functional-logistic approach to cost management and efficient use of resources have been elaborated.

The first part "Theoretical foundations of effective industrial enterprise management in a post-conflict transformation economy" highlighted the current state of the theory of innovations in the estimations of native and foreign scientists-economists; their essence and content are revealed, the description of principles and regularities of management of innovative activity of the enterprise is described and the classification of factors ensuring the efficiency of enterprises activity is given. The theoretical foundations and conceptual apparatus of the subject of research are determined. The characteristic of directions (component) of development of industrial enterprises as a component of the organizational process of economic reforms is given. Component strategies are proved in their effective management.

The author proved that there is every reason not to oppose the dynamic and statistical approaches and one should agree with those economists who consider innovation in combination: both as a single act (innovation-product) and as a process (innovation-process), as each approach has its own logic in understanding the essence of innovation as a special reproductive process. The following definition of "innovation" is proposed: innovation is a single act, that is to say any new introduced product (service) or product with new qualities, new means of its production, development of new sources of raw materials, new markets, new organizational and technical, managerial, socio-economic decisions of production, financial, commercial, etc.

The author's vision enabled to identify the stages of innovative promotion of the multicomponent model in the context of the target scientific and technical programs (TSTPs) using dualistic approaches.

Today, due to the circumstances, the management of innovation activity becomes of special relevance and significance at the micro, meso and macro levels using a multicomponent model of an organizational mechanism for ensuring the stable functioning of an industrial enterprise. Being a key category of innovation

theory, innovation determines the essence, specificity of innovation processes and, accordingly, the peculiarities of their management. The dissertation outlines the basic principles of management of innovative activity of the enterprise, in particular: scientific substantiation, complexity, purposefulness, identity, stability, participation, optimality, hierarchy, continuity, flexibility, criterion, decomposition, economy, integrity, accuracy, adaptability, relevance, flexibility, alternative, decomposition, integration, dynamism.

The basic components and directions of use of multi componentality in the organizational mechanism are determined.

The principle of the organizational mechanism of implementation of innovation-resource and logistic-marketing strategy of crisis management by factors of effective activity and optimization of expenses of the industrial enterprise in the post-conflict period is shown.

The author's vision of the organizational mechanism of adaptation of native enterprises to the European requirements and the role of logistic, marketing, innovation and resource factors (transformational aspects) is offered.

The sequence of industrial-economic potential estimation of industrial enterprises in the form of a step-by-step tasks solution is determined.

The author combined the existing strategic resources, the list of which is conditioned by the peculiarities of the external and internal environment, made it possible to construct a scheme of resource interconnections and interaction of factors in an industrial enterprise conditions.

Research has shown that cost management needs to be carried out through monitoring and analysis of plans and programs implementation, which ensures control and coordination of the resource allocation system between individual departments of the enterprise. When developing resource strategies, it is necessary to take into account such elements as the directions of development of resource strategies and indicators of their use.

The basic directions of economy of material resources and their influence on the maintenance of resource strategies of the industrial enterprise are determined. The

method of determining the economic efficiency of innovative processes and the level of the ability of an industrial enterprise to innovate has been improved, which has made it possible to eliminate certain disadvantages, namely: ignoring the change in the value of money in time, ignoring the magnitude of future revenues and expenditures, re-calculating individual elements of income and expenses, non-taxing and the risks associated with the implementation of innovations.

The second part "Characteristics of the management of effective activity of the enterprise in the context of existing management theories and models" highlighted the current state of development of industrial enterprises of the processing industry. Methods of estimation of economic efficiency of innovative processes at the industrial enterprise are described and the applied aspects of determining the economic efficiency of innovation processes and the level of the company's ability to innovate (in the context of European requirements) are determined.

The author emphasized that the strategic planning process occupies a central place in the system of strategic cost management. Most foreign companies use strategic planning to change, break out of hopeless situations that have arisen outside and inside the enterprise.

The study proved that a general analysis of the effectiveness of innovation activities of an enterprise necessarily depends on the level of its ability to innovate development, which characterizes the ability of the economic unit to develop in the future.

A strategic planning model has been developed, aimed at creating and maintaining the competitiveness of an industrial enterprise through innovative, resource, logistic and marketing factors.

The author emphasized that the enterprise image plays an important role in ensuring long-term functioning of the company on the market. Therefore, creating a positive image of the company is a peculiar investment. A model aimed at creating a positive image can be used by many enterprises, as it reflects the widespread concept of corporate social responsibility towards society, a socially oriented philosophy of enterprise existence.

The conducted analysis of the state of innovative activity of industrial enterprises of the processing industry of Ukraine shows insufficient use of the potential of native production, inefficient management of factors that have the greatest influence on activation of innovation activity and significantly complicate the modernization and technical re-equipment of Ukrainian industry enterprises, increase its dependence on the import of machinery, equipment and spare parts for the maintenance of repairs.

The third part "Features of the application of innovative-resource and logistic-marketing components in the organization of ensuring the effective operation of the industrial enterprise" highlighted the mechanisms of implementation of foreign experience in conducting an effective combined innovation policy in developed countries. The process of synergy of the state and industrial enterprises for the innovation development of the industry and the concept of the implementation of combined-innovative approaches to the use of models and control systems in the context of European requirements is analyzed. The analysis of resource flows as an important element of enterprise logistics in the organization of reproductive processes has been carried out. Proposals on improving the post-conflict enterprise management process based on the impact on innovation, resource, logistics and marketing factors have been made. The innovation-resource potential of the industrial enterprise in the economic substantiation of production activity and optimization of expenses has been determined.

The process of cost formation in accordance with the consumption of resources and sources of financial provision of expenses for the implementation of components of innovation-resource and logistic-marketing character in post-conflict conditions by a separate logistics system at the appropriate stages has been characterized.

The fourth part "Formation of an organizational multicomponent model of the management of enterprise effective activity factors" highlighted the directions of improvement the management of enterprises innovative activity factors; the scientific and methodical principles of combined approaches application to management of enterprises innovative activity factors have been substantiated and the concept of

organizational and economic mechanism of their management with the use of combined approaches has been offered.

The author has established that the successful task implementation of activating the activities of enterprises requires mastering the main ways and means of effective management of innovation activities. For this purpose the main directions of the management process improvement are defined:

- implementation of the information system for managing the effective operation of the industrial enterprise;
- optimization of the cost structure of the enterprise with the most important components in the innovation chain: state-science-enterprise-product-consumers;
- introduction of a multicomponent, functional approach to the formation of a management model by the efficiency factors of an industrial enterprise.

The conditions of factors combination that minimize costs when performing production functions have been proposed.

It is necessary to take into account in determining the cost, on the one hand, the movement and the mutual influence of flows within the enterprise and, on the other hand, the rules for the mutual exchange of flows between the structural divisions of the enterprise, suppliers and consumers, identified by suppliers of financial resources, suppliers of raw materials and production resources and consumers of finished products. Each subsystem should be described by a function that concentrates financial and material flows that form the cost.

Multicomponent functional and cost analysis is a systematic approach to the research process of the control object. It is aimed at optimal correlation between consumer properties and costs for the creation, production and operation of a separate enterprise activity.

The main aim of multicomponent functional and cost analysis in the research is the development of recommendations for reducing the costs of formation, support and use of production potential in a post-conflict situation. Innovative-resource and logistic-marketing component implies the implementation of innovation policy. Implementation of resource saving measures, application of

logistic and rational approaches to solving marketing problems with corresponding output results have been revealed.

Implementation of the developed multicomponent model in a post-conflict situation is provided by separate measures on the effective functioning of an industrial enterprise. One of the most important components of this process is implementation of adaptation and transformation measures at the enterprise in order to ensure their compliance with EU requirements. Obviously, adding a certain amount of effort, each division of the industrial enterprise strives to achieve different goals and solve many problems.

According to the results of the study it has been found out that it is impossible to develop substantiated practical recommendations to improve the management of factors of innovation activity without taking into account the influence of external and internal factors. This provided the basis for a detailed study of the factors of innovation activity of industrial enterprises based on the use of the expert method.

The author concluded that the most influential factors in the level of development of innovation activity of industrial enterprises are the availability of human resources, the company's financial resources, the state of the technology used by the enterprise, the production potential of the enterprise, the demand for innovative products and the level of marketing. These factors do not operate in isolation, that is in its pure form, but mostly intersect and interconnect each other in practice. Some of them depend on the activity of the enterprise in general, others related to technological processes and organization of production, and others - with the level of use of production potential and the implementation of scientific and technological progress.

The fifth part "Effectiveness of the use of multicomponent model of forming an organizational mechanism for ensuring the stable functioning of an industrial enterprise in a post-conflict environment" deals with the features of application of the basic (most applied) approaches to management; the substantiation of estimation indicators of multicomponent model's effective usage in the conditions of the industrial enterprise; the methodical principles of determination of economic

application efficiency of a multicomponent model in the formation of the management strategy of an industrial enterprise.

Proceeding from the belief that the innovative activity of the enterprise serves as a process of transformation of scientific research and development into a new or improved product or technology, it has been established that the application of any of the above mentioned approaches in practice of national industrial enterprises in the "pure" form is not always appropriate, that stipulates the need for management based on a combined approach, the one which involves a variety of decisions on the management of factors innovatively activities through the use of different approaches. Based on this assertion, the author formed an adaptive model of factors management of the industrial enterprises innovation activity, the key idea of which is to reflect the synthesis of management approaches that will reduce their disadvantages, enrich the feedback and increase their effectiveness.

The research proposes an improved methodology for carrying out logistics audits in order to increase the efficiency and effectiveness of the audit of logistics and marketing activities, taking into account the above directions.

It has been found the connection between the effectiveness of the logistics system of the improvement of stocks turnover indicators, current assets and the coefficient of urgent liquidity. The faster the turnover of inventories in the proceeds from the products sale, the less money is in this low-liquid item of current assets, the more liquid assets the structure has.

The method of calculating the economic effect of the functioning of the innovative, resource and logistic marketing components allows to determine the actual costs before and after the implementation of the system and thus enables to objectively evaluate the innovative process of logistical organization and economic mechanism at the enterprise.

Key words: *multicomponent model, organizational mechanism, strategic management, innovation-resource component, logistic-marketing component, stable functioning, coordinated influence, competitiveness, production and economic potential.*

LIST OF PUBLICATIONS ON THE THESIS TOPIC

1. Scientific works, covering the main results of the thesis research

1.1. Monographs

1. Sherstiuk, R.P. (2017) *Formuvannia bahatokomponentnoi modeli orhanizatsiinoho mekhanizmu zabezpechennia stabilnogo funktsionuvannia promyslovoho pidpriemstva: monohrafiia* [Formation of a multicomponent model of an organizational mechanism for ensuring the stable functioning of an industrial enterprise]. Ternopil: Terno-graf LLC. (in Ukrainian). (14 conventional printed sheets).
2. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Bendasiuk, O.O., Benderska, I.I. and other (2013) *Naratyvy z problem formuvannia instytuttsiinykh zasad formuvannia Ekonomichnoi Konstytutsii Ukrainy* [Narratives on the formation of institutional foundations for the formation of the Economic Constitution of Ukraine]. Ternopil: Terno-graf LLC. (in Ukrainian) (10,04 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 2,05 conventional printed sheets; the activity of industrial enterprises is analyzed, the causes of decline and stagnant phenomena are characterized).
3. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Bortniak, F.V. and other (2014) *Innovatsiini zasady formuvannia kontseptsii kompleksnoi naukovo-tekhnichnoi prohramy: «Nova ekonomika Ternopilskoi oblasti».* (Resursonomichnyi kontekst) [Innovative principles of forming the concept of a comprehensive scientific and technical program: "New economy of the Ternopil region". (Resource context)]. Ternopil: Aston Publishing Ltd. (in Ukrainian) (3,6 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 1,2 conventional printed sheets; development of a mechanism for implementing the concept of an innovative integrated program in the context of industrial enterprises).
4. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Bendasiuk, O.O. and Vojnarenko, M.P. (2014) *Povnyi rehionalnyi hospodarskyi rozrakhunok – shliakh pidvyshchennia efektyvnosti terytorialnoi odynytsi zabezpechennia yii staloho rozvytku* [Full regional economic calculation - a way to increase the effectiveness of the territorial unit to

ensure its sustainable development]. Ternopil: Terno-graf LLC. (in Ukrainian) (11,03 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 2,1 conventional printed sheets; the organizational and economic mechanism for managing the strategy of increasing the economic and financial stability of industrial enterprises has been improved).

5. Sherstiuk, R.P., Boiko, O.B., Melnyk, L.M. and other (2015) *Kombinovano-innovatsiini pidkhody do formuvannia orhanizatsiinoho mekhanizmu upravlinnia chynnykamy efektyvnoi diialnosti pidpriemstva v umovakh ekonomichnykh ryzykiv (Instytutsionalni adaptyvno-transformatsiini aktsenty Yevropeiskoi intehtatsii)* [Combined-innovative approaches to the formation of an organizational mechanism for managing the factors of effective enterprise activity in the context of economic risks (Institutional adaptive-transformational accents of European integration)]. Ternopil: Terno-graf LLC. (in Ukrainian) (6,05 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 3,1 conventional printed sheets; formation of an organizational mechanism for managing the factors of effective activity in the context of economic risks).

6. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Boiko, O.B. and other (2015) *Osoblyvosti adaptatsii vitchyznianoho zakonodavstva do umov ta vymoh funktsionuvannia yevropeiskykh subiektiv hospodariuvannia (Innovatsiino pravovi kolizii rozvytku natsionalnoi ekonomiky)* [Features of the adaptation of domestic legislation to the conditions and requirements of the functioning of European business entities (Innovative legal conflicts in the development of the national economy)]. Ternopil: Terno-graf LLC. (in Ukrainian) (4,3 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,7 conventional printed sheets; organizational and legal bases of resource use in conditions of instability).

7. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Banah, V.A., Metelenko, N.H. and other (2016) *Ekolohichniy vektor modernizatsii ekonomiky ta osvity – Yevropeiskyyi kontent staloho rozvytku rehioniv* [Ecological vector of modernization of economy and education - European content of sustainable development of regions]. Ternopil: FOP Palianytsia V.A. (in Ukrainian) (7,08 conventional printed sheets. Personal

contribution of the author is 1,7 conventional printed sheets; the formation of the organizational and economic mechanism of an industrial enterprise to ensure sustainable development of the state).

8. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Boiko, O.B. and other (2016) *Innovatsiini zasoby rozvytku netradytsiinykh dzherel enerhii ta orhanizatsiia resursovykorystannia v sotsiohumanitarnomu kompleksi* [Innovative means of development of non-traditional energy sources and organization of resource use in the socio-humanitarian complex]. Ternopil: Terno-graf LLC. (in Ukrainian) (11,5 conventional printed sheets. *Personal contribution of the author is 1,4 conventional printed sheets; Innovative potential of resource use as a factor in increasing economic efficiency and stability).*

9. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B., Melnyk, G.Kh. and other (2017) *Stratehiia rozvytku administratyvnoho raionu (Kontseptualni zasady orhanizatsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku administratyvnoho raionu v konteksti formuvannia dobrovilnykh obiednan terytorialnykh hromad Lanovechchyny)* [Strategy for the development of the administrative district (Conceptual framework for the organization of socio-economic development of the administrative district in the context of the formation of voluntary associations of Lanovechchina territorial communities)]. Ternopil: FOP Palianytsia V.A. (in Ukrainian) (6,01 conventional printed sheets. *Personal contribution of the author is 1,2 conventional printed sheets; analyzed and determined the factors that influence the successful functioning of industrial enterprises).*

1.2. Articles in scientific professional publications of Ukraine, in publications included in the international science-metric databases and scientific journals of foreign countries

10. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B. and Pogaidak, O.B. (2014) *Peredievropeiski adaptivni zakhody z vprovadzhennia derzhavnoi innovatsiinoi polityky u sferi liudskoho kapitalu (Konteksty obsluhovuiuchykh pidpriemstv ta orhanizatsii pidpriemnytskoi diialnosti)* [Pre-European Adaptive

Measures for the Implementation of the State Innovation Policy in the Field of Human Capital (Contexts for Service Enterprises and Entrepreneurship)]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomika*. [Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management. Economy.], Vol. 1, no. 65, pp. 437-448. (0,5 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,3 conventional printed sheets; the factors of influence on the development of professional training of management personnel of the enterprise were determined directions of improvement of mechanisms of motivation).

11. Sherstiuk, R.P., Kuzmak, O.I., Kinash, I.A. and Pogaidak, O.B. (2015) Osoblyvosti informatsiinoho zabezpechennia systemy upravlinnia promyslovym pidpriemstvom v umovakh realizatsii bahatokomponentnoho analitychnoho pidkhodu [Features of the information support of the management system of the industrial enterprise in the conditions of implementation of the multicomponent analytical approach]. *Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnoho finansovo-ekonomichnoho universytetu. – Ekonomichni nauky*. [Scientific Bulletin of the Bukovinian State Financial-Economic University. - Economic sciences.], Vol. 29, pp. 133-140. (0,33 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,2 conventional printed sheets; disclosure of the features of the information provision of the management system of an industrial enterprise using a multicomponent analytical approach).

12. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B. and Pogaidak, O.B. (2015) Osoblyvosti vykorystannia derzhavnykh vazheliv upravlinnia innovatykoiu subiektiv hospodariuvannia – yak instrumentom pidvyshchennia yikhnoi konkurentospromozhnosti (Yevropeiski aktsenty) [Features of using state levers of innovation management of business entities - as a tool for improving their competitiveness (European accents)]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Theory and practice of public administration], Vol. 2, no. 49, pp. 134-143. (0,41 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,29 conventional printed sheets; the possibility of using state control levers for increasing

competitiveness and ensuring the stable functioning of an industrial enterprise).

13. *Sherstiuk, R.P., Kinash, I.A., Pogaidak, O.B. and Kuzmak, O.I., (2015) Yevrointehratsiina transformatsiia novovveden z vykorystanniam dualistychnoho pidkходу do upravlinnia pidpriemstvom (Postkonfliktni aspekty vprovadzhennia innovatsii u vyrobnytstvo) [European integration transformation of innovations using a dualistic approach to enterprise management (Post-conflict aspects of introducing innovations into production)]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of the Zaporizhzhya National University], Vol. 4, no. 28, pp. 38-49. (0,5 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,32 conventional printed sheets; ways of increasing the efficiency of innovation-resource and logistically marketing components in the conditions of instability are investigated and post-conflict management of competitiveness enhancement factors is proposed.) **(International representation and journal index: International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)).**

14. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B., Pogaidak, O.B. and Stoyko, I.I. (2015) Kontreilerni perevezennia – perspektyvy rozviazannia problemy v Ukraini (Shliakhy udoskonalennia transportnoho obsluhovuvannia v umovakh hibrydnoi viiny) [Contraceptive transportation - prospects of solution of the problem in Ukraine (Ways of improvement of transport service in conditions of hybrid war)]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* [Bulletin of Economic Science of Ukraine], Vol. 1, no. 28, pp. 23-26. (0,3 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,16 conventional printed sheets; application of innovative-logistic approaches and organizational factors for effective functioning of the enterprise) **(International representation and journal index: Google Scholar (USA)).**

15. *Sherstiuk, R.P. (2015) Implementuvannia informatsiinoi systemy innovatsiino-lohistychnoho mekhanizmu upravlinnia efektyvnoiu diialnistiu promyslovoho pidpriemstva yak vazhil stratehichnoho onovlennia vyrobnytstva [Implementation of the information system of the innovation-logistic mechanism of management of the effective activity of the industrial enterprise as a lever of strategic

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

renewal of production]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* [Bulletin of Economic Science of Ukraine], Vol. 2, no. 29, pp. 142-150. (0,4 conventional printed sheets) (**International representation and journal index: Google Scholar (USA)**).

16. *Sherstiuk, R.P., Yazliuk, B.O., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B., Pogaidak, O.B. and Spivak, S.M. (2017) Problemy zboru ta pererobky vtorsyrovyny v Ukraini: ekonomichni efekty [Problems of collection and recycling of recycled materials in Ukraine: economic effects]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky* [Ukrainian Journal of Applied Economics], Vol. 1, no. 2, pp. 166-174. (0,41 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,19 conventional printed sheets; determination of economic efficiency of collection and recycling of recycled materials) (**International representation and journal index: Index Copernicus (Poland), World Cat, Windows Live Academic, ResearchBib (Japan), Open Academic Journal Index (Russia), CiteFactor Academic Scientific Journals (USA), Google Scholar (USA)**).

17. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B. and Pogaidak, O.B. (2017) Rozvytok promyslovykh pidpriemstv v umovakh suspilnoi nestabilnosti: resursno-innovatsiini chynnyky (Osoblyvosti orhanizatsiinoho protsesu zabezpechennia efektyvnosti ekonomichnykh reform v umovakh Yevropeiskoi adaptatsii subiektiv hospodariuvannia) [Development of industrial enterprises in the conditions of social instability: resource-innovation factors (Features of the organizational process of ensuring the effectiveness of economic reforms in the European adaptation of economic entities)]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Herald], Vol. 1, no. 52, pp. 32-43. (0,48 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,31 conventional printed sheets; scientific approaches and factors of ensuring the stable functioning of the industrial enterprise are substantiated) (**International representation and journal index: Google Scholar (USA)**).

18. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Melnyk, L.M., Spivak, S.M., Pogaidak, O.B. and Kyrych, N.B. (2017) Herminatyvnyi rozvytok – alternatyva

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

stalosti (Alhorytm formuvannia orhanizatsiinykh pidkhodiv do zabezpechennia herminatyvnoho rozvytku suspilstva) [Hermitic development - an alternative to constancy (Algorithm for the formation of organizational approaches to ensuring the germinal development of society)]. *Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv v konteksti mizhnarodnoi intehtratsii* [Socio-economic development of regions in the context of international integration], Vol. 27, no. 15, pp. 37-48. (0,45 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,28 conventional printed sheets; Multicomponent genesis of the concept of sustainability is proposed).

19. *Sherstiuk, R.P. (2014) Perspektyvy rozvytku informatsiinoho ta investytsiinoho zabezpechennia promyslovoho pidpriemstva yak skladovykh bahatokomponentnoi modeli orhanizatsiinoho mekhanizmu [Prospects of development of information and investment support of the industrial enterprise as a component of the multicomponent model of the organizational mechanism]. *Analitychno-informatsiinyi zhurnal «Skhid»* [Analytical and Information Journal "East"], Vol. 5, no. 131, pp. 62-68. (0,29 conventional printed sheets) (**International representation and journal index:** CrossRef, UNIVERSITY OF NEW BRUNSWICK (CANADA), GIGA (Germany), Ulrichsweb Global Serials Directory (USA), EBSCO (USA), BASE (Germany), Index Copernicus (Poland), Harvard Library (USA), Russian Index of Scientific Citation (RISC), **Philosophy Documentation Center**, World Cat, DOAJ, Duke University Libraries (England), British Library (England), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (USA), **Yale University** (USA), Stanford University Libraries (USA), **University of Alberta** (Canada), **Library of Congress** (USA), University of Southern Denmark (Denmark), Google Scholar (USA)).

20. *Sherstiuk, R.P. (2015) Otsinka efektyvnosti funktsionuvannia promyslovykh pidpriemstv (Komponenta orhanizatsiinoho protsesu ekonomichnykh reform u postkonfliktnykh umovakh) [An assessment of the efficiency of the operation of industrial enterprises (component of the organizational process of economic reforms in the post-conflict environment)]. *Teoretychni i praktychni*

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti [Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property], Vol. 2, no. 1, pp. 129-138. (0,4 conventional printed sheets) (**International representation and journal index: Index Copernicus (Poland), World Cat, Google Scholar (USA)**)).

21. *Sherstiuk, R.P., Kinash, I.A., Kuzmak, O.I. and Pogaidak, O.B. (2015) Bahatokomponentnyi, funktsionalno-lohistychnyi pidkhid do formuvannia modeli upravlinnia chynnykamy pidvyshchennia efektyvnosti promyslovoho pidpryiemstva u postkonfliktnyi period [Multicomponent, functional-logistic approach to the formation of the model of management of the factors of increasing the efficiency of industrial enterprises in the post-conflict period]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* [Sustainable development of the economy], Vol. 4 no. 29, pp. 44-53. (0,38 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,19 conventional printed sheets; research and application of innovation-resource and logistic-marketing components in the conditions of management of an industrial enterprise) (**International representation and journal index: Index Copernicus (Poland), Google Scholar (USA)**)).

22. *Sherstiuk, R.P., Kinash, I.A., Kuzmak, O.I. and Pogaidak, O.B. (2015) Analiz efektyvnosti innovatsiino-resursnoi ta lohistychno-marketynhovoi komponent orhanizatsiinoho mekhanizmu upravlinnia v umovakh yevrointehratsiinoi transformatsii pidpryiemstva [Analysis of the efficiency of the innovation-resource and logistic-marketing component of the organizational management mechanism in the context of the European integration transformation of the enterprise]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika*. [Bulletin of Odessa National University. Economy.], Vol. 5, no. 20, pp. 122-127. (0,25 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,15 conventional printed sheets; efficient use of innovation-resource and logistic marketing components in the management of an industrial enterprise with the involvement of a multicomponent analytical approach) (**International representation and journal index: Index Copernicus (Poland), Google Scholar (USA)**)).

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

23. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B., Melnyk, L.M. and Pogaidak, O.B. (2016) Osoblyvosti vyrishennia reformatyinykh problem – hromadska otsinka protsesiv [Features of the solution of the reform problems - public assessment of processes]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti: zbirnyk naukovykh prats* [Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property: a collection of scientific works], Vol. 14, pp. 35-42. (0,33 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,17 conventional printed sheets; ways to increase efficiency at the expense of managerial factors are proposed) (**International representation and journal index:** Index Copernicus (Poland), World Cat, Google Scholar (USA)).

24. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M. and Melnyk, L.M. (2016) Osoblyvosti formuvannia metodolohii zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstva na suchasnomu etapi [Features of forming a methodology for ensuring sustainable development of the enterprise at the present stage]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 2, no. 15, pp. 125-138. (0,58 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,36 conventional printed sheets; the place and role of the industrial enterprise in realization of problem issues of sustainable development are determined) (**International representation and journal index:** Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Russia), Ulrichsweb Global Serials Directory (USA), Cosmos Impact Factor (Germany), EBSCO (USA), BASE (Germany), Index Copernicus (Poland), Harvard Library (USA), Russian Index of Scientific Citation (RISC), World Cat, Duke University Libraries (England), British Library (England), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (USA), Morris Library (USA), Stanford University Libraries (USA), MacEwan University Library (Canada), ResearchBib (Japan), CiteFactor Academic Scientific Journals (USA), University of Southern Denmark (Denmark), Ministry of Science and Higher Education (Poland), Global Impact Factor (Australia), Scientific Indexing Services (USA), Google Scholar (USA)).

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

25. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B., Pogaidak, O.B., Melnyk, L.M. and Spivak, S.M. (2016) *Stratehiia rozvytku konsaltnhu v systemi upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpriemstva* [Strategy of consulting development in the system of management of innovative development of the enterprise]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Priazov State Technical University. Series: Economic Sciences], – Vol. 32. –T. 1. –. – pp. 141-149. (0,37 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,24 conventional printed sheets; methods of evaluation of innovative processes are proposed, in terms of the complex use of innovative factors) (**International representation and journal index:** *Index Copernicus (Poland), Cosmos Impact Factor (Germany), World Cat, Google Scholar (USA)*)).

26. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Spivak, S.M., Kyrych, N.B. and Pogaidak, O.B. (2017) *Kontsepsiia rehionalnoho rozvytku promyslovosti v umovakh transformatsiinoi ekonomiky* [The concept of regional development of industry in a transformational economy]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 1, no. 16, pp. 3-14. – Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmute.pdf>. (0,49 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,38 conventional printed sheets; The concept of socio-economic development of an industrial enterprise is proposed) (**International representation and journal index:** *Infobase Index (India), Open Academic Journal Index (Russia), Ulrichsweb Global Serials Directory (USA), Cosmos Impact Factor (Germany), EBSCO (USA), BASE (Germany), Index Copernicus (Poland), Harvard Library (USA), Russian Index of Scientific Citation (RISC), World Cat, Duke University Libraries (England), British Library (England), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (USA), Morris Library (USA), Stanford University Libraries (USA), MacEwan University Library (Canada), ResearchBib (Japan), CiteFactor Academic Scientific Journals (USA), University of Southern Denmark (Denmark), Ministry of Science and Higher*

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

Education (Poland), Global Impact Factor (Australia), Scientific Indexing Services (USA), Google Scholar (USA)).

27. *Sherstiuk, R.P., Vivchar, O.I. and Khrapkina, V.V. (2017) Suchasni problemni dominanty zlochyynykh hrup u sotsiohumanitarnomu prostori Ukrainy (bezpekoznavchyi vymir systemy pidpriemnytskykh struktur) [Modern problematic dominants of criminal groups in the socio-humanitarian space of Ukraine (security study of the system of entrepreneurial structures)]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi. – Zbirnyk naukovykh prats.* [Problems of the system approach in the economy. - Collection of scientific works.], Vol. 3, no. 59, pp. 55-61. (0,29 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,15 conventional printed sheets; Organizational and economic means of formation of structural elements for the development of a multi-vector mechanism of the system of economic security of enterprises are proposed) (**International representation and journal index:** *Index Copernicus (Poland), Google Scholar (USA)*).

28. *Sherstiuk, R.P. Turylo, A.M., Andrushkiv, B.M., Spivak, S.M. and Pogaidak, O.B. (2017) Some difficulties in recyclable materials processing. *Computer Science Information Technology Automation.* No 7, pp. 78-82. (0,21 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,11 conventional printed sheets; ways of increasing the efficiency of management, by means of innovation-management factors and application of means of modernization of production-technological processes are offered) (**International representation and journal index:** *Infobase Index (India), Open Academic Journal Index (Russia), Ulrichsweb Global Serials Directory (USA), Journalindex, Academic Keys (USA), Internet Archive (USA), AuthorAID (USA), INSPIRE, JSTOR, General Impact Factor, DBIS, ESJI, Index Copernicus (Poland), ResearchBib (Japan), CiteFactor Academic Scientific Journals (USA), Scientific Indexing Services (USA), Google Scholar (USA)*).

29. *Sherstiuk, R.P., Pogaidak, O.B. and Vivchar, O.I. (2017) Stratehichni imperatyvy formuvannia mekhanizmu upravlinnia sotsiohumanitarnymy

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

chynnykamy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv v suchasnykh posttransformatsiinykh umovakh [Strategic imperatives of forming a mechanism for managing socio-humanitarian factors of economic security of enterprises in modern posttransformational conditions]. *Derzhava ta rehiony: naukovo-vyrobnychy zhurnal. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo* [State and Regions: Scientific and Production Journal. Series: Economics and Business], Vol. 2, no. 95, pp. 39-44. (0,25 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,1 conventional printed sheets; development of the strategy of the socio-humanitarian component of economic security) (**International representation and journal index:** Google Scholar (USA)).

30. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M. and Pavlykivska, O.I. (2017) Formuvannia katehorialnoho aparatu sotsialno vidpovidalnoi diialnosti biznesu [Formation of categorical apparatus of socially responsible business activity]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of the Zaporizhzhya National University], Vol. № 4, pp. 7-17. (0,45 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,32 conventional printed sheets; diagnosed instruments for regulating socially responsible activities) (**International representation and journal index:** International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF), Google Scholar (USA)).

2. The published researches of validation nature

31. Sherstiuk, R.P. and Vladymyr, O.M. (2015) Osoblyvosti vykorystannia lohistychnoho instrumentariiu v orhanizatsii planuvannia ta upravlinnia pidpriemstvom v postkonfliktnykh umovakh [Features of logistics planning tools in the organization and management in post-conflict situations]. *Proceedings of the Marketynhovyi instrumentarii upravlinnia popytom na tovary i posluhy (Ukraine, Ternopil, October 8-10, 2015)*, Ternopil: Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, pp. 95-97. (0,13 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,08 conventional printed sheets; the features of the use of logistic tools in

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

the management of industrial enterprises are investigated).

32. Sherstiuk, R.P. (2015) Ekonomichni aspekty bahatokomponentnoho informatsiinoho zabezpechennia vprovadzhennia novitnikh tekhnolohii u vyrobnytstvo [Economic aspects of multicomponent information support for the introduction of advanced technologies into production]. Proceedings of the *Aktualni zadachi suchasnykh tekhnolohii (Ukraine, Ternopil, November 25-26, 2015)*, Ternopil: Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, pp. 248-249. (0,08 conventional printed sheets)

33. Sherstiuk, R.P. and Pogaidak, O.B. (2015) Pokaznyky otsinky efektyvnosti innovatsiino-lohistychnykh protsesiv u sferi upravlinnia promyslovoho pidpryiemstva (Yevropeiski adaptivno-transformatsiini konteksty) [Indicators of the evaluation of the efficiency of innovation-logistic processes in the field of industrial enterprise management (European adaptive-transformational contexts)]. Proceedings of the *Stan i perspektyvy kharchovoi nauky ta promyslovosti (Ukraine, Ternopil, October 8-9, 2015)*, Ternopil: Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, pp. 204-205. (0,08 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,05 conventional printed sheets; Innovative-logistic processes in the management of an industrial enterprise are investigated and indicators of estimation of their efficiency are characterized).

34. Sherstiuk, R.P. (2015) Innovatsiina diialnist yak umova vkhodzhennia Ukrainy do YeS ta pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpryiemstv [Innovative activity as a condition of Ukraine's accession to the EU and increasing the competitiveness of enterprises]. Proceedings of the *Innovatsiini aspekty resursovykorystannia (Ukraine, Ternopil, March 27, 2015)*, Ternopil: Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, pp. 42-43. (0,07 conventional printed sheets).

35. Sherstiuk, R.P. and Andrushkiv, B.M. (2016) Osnovni napriamy (komponenty) rozvytku vitchyznianskykh pidpryiemstv yak skladovoi orhanizatsiinoho protsesu ekonomichnykh reform Ukrainy [Main directions (components) of development of domestic enterprises as a component of the organizational process of economic reforms in Ukraine]. Proceedings of the *Problemy ta perspektyvy rozvytku*

pidpriemnytstva (Ukraine, Kharkiv, November 25, 2016), Kharkiv: Kharkiv National Automobile and Highway University, pp. 90-92. (0,12 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,06 conventional printed sheets; the development of industrial enterprises in the process of economic reforms is researched).

36. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M. and Palianytsia, V.A. (2016) Efektyvne upravlinnia innovatsiinym, resursnym ta lohistychno-marketynhovymy chynnykamy zabezpechuiutsia vykorystanniam bahatokomponentnoi modeli [Efficient management of innovation, resource and logistics-marketing factors is ensured by the use of a multi-component model]. Proceedings of the *Innovatsiini zasady upravlinnia pidpriemstvamy v umovakh staloho rozvytku (Ukraine, Ternopil, March 25, 2016)*, Ternopil: FOP Palianytsia V.A. – pp. 127-128. (0,08 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,04 conventional printed sheets; *The factors of ensuring the use of a multicomponent model are investigated*).

37. Sherstiuk, R.P. (2016) Innovatsiini, resursni ta lohistychno-marketynhovi chynnyky ta yikh vplyv na udoskonalennia protsesu upravlinnia postkonfliktneho pidpriemstva [Innovative, resource and logistic-marketing factors and their impact on improving the post-conflict enterprise management process]. Proceedings of the *XIX naukova konferentsiia Ternopilskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu imeni Ivana Puliuia (Ukraine, Ternopil, May 18-19, 2016)*, Ternopil: Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, pp. 237-238. (0,07 conventional printed sheets).

38. Sherstiuk, R.P. (2017) Bahatokomponentnyi pidkhid do upravlinnia innovatsiinymy, resursnymy ta lohistychno-marketynhovymy chynnykamy dlia efektyvnoi diialnosti promyslovoho pidpriemstva [Multicomponent approach to managing innovation, resource and logistic and marketing factors for the effective operation of an industrial enterprise]. Proceedings of the *Innovatsiinyi rozvytok: stratehichni pohliad u maibutnie (Ukraine, Ternopil, April 6, 2017)*, Ternopil: FOP Palianytsia V.A. – pp. 73. (0,04 conventional printed sheets).

39. Sherstiuk, R.P. and Shelikhevyh, D.B. (2017) Rozvytok innovatsiinoho potentsialu sotsialnoho biznesu Ukrainy [Development of innovative potential of

social business of Ukraine]. Proceedings of the *Osoblyvosti rozvytku sotsialnoho biznesu v umovakh intehratsiinykh peretvoren (Ukraine, Ternopil, October, 2017)*, Ternopil: FOP Palianytsia V.A., pp. 47-48. (0,08 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,03 conventional printed sheets; the state of development of innovation component of industrial enterprises is researched).

3. Other publications that complement coverage of the thesis results

40. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B. and Pogaidak, O.B. (2016) *Perspektyvy vykorystannia stratehichnoho resursu (Yevropeiski konteksty ahrarykh reform v Ukraini)* [Prospects for using a strategic resource (European Contexts for Agrarian Reforms in Ukraine)]. *Ekonomika i upravlinnia* [Economics and Management], Vol. 3, no. 71, pp. 11-25. (0,63 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,31 conventional printed sheets) (**International representation and journal index:** *Index Copernicus (Poland)*, *Google Scholar (USA)*).

41. *Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Kyrych, N.B. and Pogaidak, O.B. (2017) *Shliakhy udoskonalennia moralnoi ta materialnoi zatsikavlenosti u tvorchii pratsi (Dosvid syntezu derzhavnoi i hromadskoi nahorodnykh system v Ukraini)* [Ways of perfection of moral and material interest in creative work (Experience of synthesis of state and public awards systems in Ukraine)]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 2, no. 17, pp. 3-12. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmutp.pdf>. (0,41 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 0,29 conventional printed sheets) (**International representation and journal index:** *Infobase Index (India)*, *Open Academic Journal Index (Russia)*, *Ulrichsweb Global Serials Directory (USA)*, *Cosmos Impact Factor (Germany)*, *EBSCO (USA)*, *BASE (Germany)*, *Index Copernicus (Poland)*, *Harvard Library (USA)*, *Russian Index of Scientific Citation (RISC)*, *World Cat*, *Duke University Libraries (England)*, *British Library (England)*,

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

University Library of Illinois at Urbana-Champaign (USA), Morris Library (USA), Stanford University Libraries (USA), MacEwan University Library (Canada), ResearchBib (Japan), CiteFactor Academic Scientific Journals (USA), University of Southern Denmark (Denmark), Ministry of Science and Higher Education (Poland), Global Impact Factor (Australia), Scientific Indexing Services (USA), Google Scholar (USA)).

42. Sherstiuk, R.P., Spivak, S.M., Andrushkiv, B.M. and Kyrych, N.B. (2017) Vektory ta priorityty rozvytku natsionalnoi ekonomiky v suchasnykh umovakh [Vectors and priorities of national economy development in modern conditions]. *Paradyhma poperedzhennia sotsialno-ekonomichnoho kolapsu v Ukraini* [Paradigm for preventing social and economic collapse in Ukraine]. Ternopil: FOP Palianytsia V.A., pp. 179-181. (0,12 conventional printed sheets).

43. Sherstiuk, R.P., Andrushkiv, B.M., Boiko, O.B. and Kyrych, N.B. (2015) Mekhanizm ta etapy realizatsii kontseptsii innovatsiinoi kompleksnoi naukovo-tekhnichnoi prohramy: «Nova ekonomika Ternopilskoi oblasti» [Mechanism and stages of implementation of the concept of innovative integrated scientific and technical program: "New economy of Ternopil region"]. *Nash zavtrashnii den. Poshuk shliakhiv upravlinnia rozvytkom oblasti* [Our tomorrow Search for ways to manage the development of the region]. Ternopil: Terno-graf LLC, pp. 133-144. (0,5 conventional printed sheets).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	51
ВСТУП	52
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	64
1.1. Теоретичні засади і понятійний апарат за темою дослідження	64
1.2. Характеристика напрямів (компонент) розвитку промислових підприємств як складової організаційного процесу економічних реформ...	83
1.3. Компонентні стратегії в ефективному управлінні витратами промислових підприємств.....	100
Висновки до розділу 1.....	118
РОЗДІЛ 2	
ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ІСНУЮЧИХ УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕОРІЙ І МОДЕЛЕЙ.....	120
2.1. Методологія дослідження. Характеристика теорій управління чинниками ефективності в діяльності промислових підприємств	120
2.2. Моделі стратегічного планування, спрямовані на управління компонентами промислового підприємства	131
2.3. Стан інформаційного та інвестиційного забезпечення розвитку промислового підприємства в постконфліктний період	156
Висновки до розділу 2	163
РОЗДІЛ 3	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-РЕСУРСНИХ ТА ЛОГІСТИЧНО-МАРКЕТИНГОВИХ КОМПОНЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	166

3.1. Аналіз ресурсних потоків як важливий елемент логістики підприємства в організації відтворювальних процесів.....	166
3.2. Характеристика процесу управління підприємства на основі впливу на інноваційні, ресурсні, логістичні та маркетингові чинники	177
3.3. Інноваційно-ресурсний потенціал промислового підприємства в економічному обґрунтуванні виробничої діяльності та оптимізація витрат	194
Висновки до розділу 3	215

РОЗДІЛ 4

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ БАГАТОКОМПОНЕНТНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЧИННИКАМИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	218
4.1. Впровадження інформаційної системи управління ефективною діяльністю промислового підприємства	218
4.2. Оптимізація структури витрат підприємства з врахуванням дії найважливіших компонент в інноваційному ланцюгу: держава – наука – підприємство – продукт – споживачі	238
4.3. Багатокомпонентний, функціональний підхід до формування моделі управління чинниками ефективності промислового підприємства	249
Висновки до розділу 4	265

РОЗДІЛ 5

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ БАГАТОКОМПОНЕНТНОЇ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА У ПОСТКОНФЛІКТНИХ УМОВАХ.....	268
5.1. Обґрунтування показників оцінки ефективності використання багатокомпонентної моделі в умовах промислового підприємства	268
5.2. Методичні засади визначення економічної ефективності застосування багатокомпонентної моделі при формуванні стратегії управління промисловим підприємством	291

Висновки до розділу 5	305
ВИСНОВКИ	308
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	313
ДОДАТКИ	380

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АСУ – автоматизована система управління

БКМ – багатокомпонентна модель

ВВП – валовий внутрішній продукт

ВГППП – виробничо-господарський потенціал промислового підприємства

ВНТІ – відділ науково-технічної інформації

ГСТ – галузевий стандарт

ДСТУ – державний стандарт України

ЄС – Європейський Союз

КМУ – Кабінет Міністрів України

НДР – науково-дослідна робота

НТП – науково-технічний прогрес

ППП – потенціал промислового підприємства

РСТ – регіональний стандарт

СТП – стандарт підприємства

ТНТУ – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЦНТП – цільова науково-технічна програма

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена новими перспективами економічного розвитку промислових підприємств, які на даний час переживають складний період формування і значною мірою визначаються пошуком і залученням новітніх інструментів та шляхів виходу із сучасної затяжної економічної та соціальної кризи. До пріоритетних напрямів вирішення даної проблеми належить забезпечення стабільного функціонування промислових підприємств в умовах конфліктних та постконфліктних ситуацій шляхом використання ефективного інструментарію управлінської діяльності.

Необхідною умовою успішного функціонування й розвитку будь-якої системи господарювання, у т.ч. на рівні підприємства є наявність адекватного для розв'язання таких завдань механізму, а саме використання багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства.

Пропоновані науковцями і практиками розробки у цьому напрямі попереджають прийняття хибних управлінських рішень та забезпечують ефективний перехід до результативних виробничих соціально-трудових відносин, не оминаючи категорію чи точніше систему управління чинниками, що забезпечують стабільне функціонування господарюючих суб'єктів.

Активний розвиток трансформаційних процесів в економіці сучасної України, реформування всього комплексу виробничих відносин вимагають створення принципово нової системи управління промисловими підприємствами, в т.ч. інноваційними, ресурсними, логістичними та маркетинговими чинниками підвищення ефективності їх діяльності та стабільного функціонування в результаті використання організаційного механізму на основі використання інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент. Це пов'язано з тим, що входження України у світовий економічний простір, як рівноправного партнера ставить перед вітчизняними промисловими підприємствами проблеми, створені як їх

тривалою роботою за умов командно-адміністративної системи, так і необхідністю становлення сучасної ринкової економіки та зміною цільової орієнтації підприємств використання управлінської постконфліктної антикризової компоненти. Крім того, комплекс заходів, що передбачається урядом України для стабілізації економіки, об'єктивно вимагає переходу всіх підприємств і галузей промисловості до противитратних методів господарювання, спрямованих на зменшення собівартості продукції. Ця проблема для українських промислових підприємств є надзвичайно актуальною.

За умов глобальних ринкових відносин, що швидко змінюються, одним з основних напрямів підвищення конкурентоспроможності продукції промислових підприємств є управління витратами [450]. Сьогодні для ефективного управління підприємством загалом і витратами зокрема необхідне вдосконалення наявних інструментів управління, а також розробка нових, які відповідатимуть сучасним економічним умовам діяльності великих промислових підприємств. Тим часом на даний час стратегія розвитку промислових підприємств країни полягає власне не стільки у підвищенні ефективності їх роботи, як у забезпеченні їх стабільного функціонування. Це можливе не лише на основі максимального використання економічних важелів впливу на всі складові роботи промислового підприємства, що забезпечить досягнення результатів зменшення витрат на виробництво конкурентоспроможної продукції, а й за рахунок впливу на чинники, що забезпечать його стабільне функціонування. Вибір економічних чинників і важелів на підприємствах повинен ґрунтуватися, з одного боку, на розширенні меж економічної свободи, а з іншого – на зміні окремих елементів організаційного механізму за рахунок управління витратами, впровадження технологій та інструментів логістики, застосування інновацій.

Проблемам впровадження нових методів та інструментів управління виробничо-господарською діяльністю промислових підприємств, а також опанування суб'єктами господарювання противитратного механізму діяльності

присвятили свої дослідження провідні вчені-економісти України: В. Н. Амітан, О. І. Амоша, О. М. Анісімова, М. Г. Белопольський, З. Ф. Бриндзя, О. М. Галушко, П. Д. Дудкін, Ю. Б. Кравчук, О. Є. Кузьмін, О. В. Панухник, О. С. Поважний, В. М. Порожня, Л. М. Саломатіна, А. Г. Семенов, В. В. Стадник, Г. М. Тарасюк, А. М. Турило, О. В. Хаджинова, М. Г. Чумаченко та ін.

Деякі зарубіжні (Дж. Д. Бауерсокс, В. Говіндараджан, Дж. Д. Клосс, А. Д. Чандлер, Дж. Шанк й ін.) і вітчизняні (П. Т. Бубенко, Є. В. Крикавський, В. Л. Пілюшенко П. Д. Дудкін та ін.) науковці відзначають значущість і необхідність використання суб'єктами господарювання логістики як системи зниження витрат.

Необхідність подальшого теоретичного обґрунтування і розробки практичних рекомендацій щодо багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму для забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства з використанням інноваційно-ресурсної і логістично-маркетингової компонент зумовили актуальність теми наукової роботи, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя у межах науково-дослідних тем: «Удосконалення управління навчально-науково-виробничими системами в умовах суспільних та інституційних трансформацій» (№ ДР 0211U002590), де автором обґрунтовано систему організаційних та економічних методів управління виробничими системами системи показників «Інноваційні підходи в управлінні економікою підприємств в сучасних умовах» (№ ДР 0111U002591), де автором розвинуто підходи до побудови моделі стратегічного планування для підтримки конкурентоспроможності промислового підприємства із врахуванням інноваційних, ресурсних, логістичних і маркетингових чинників впливу на функціонування суб'єкта господарювання; «Інноваційні, безпекові та ресурсні

засади удосконалення управління підприємствами в умовах економічних реформ виробничої та соціогуманітарної сфер» (№ ДР 0117U004676), де автором визначено вплив інновацій та логістики на зменшення витрат у діяльності промислових підприємств та можливі напрями їх зменшення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є формування багатокомпонентної моделі управління чинниками ефективної діяльності для забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства на основі виділення інноваційно-ресурсних та логістично-маркетингових компонент та формування методичного управлінського інструментарію щодо її реалізації.

Для досягнення поставленої мети у дисертаційній роботі було сформульовано і вирішено такі наукові та практичні завдання:

- уточнити сутність дефініцій та понять «стабільне функціонування», «виробничо-господарський потенціал», «забезпечення стабільного функціонування»;
- виокремити принципи побудови моделі забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства з метою оптимізації його витрат;
- узагальнити наукові підходи до обґрунтування раціональних змін у спеціалізації виробництва промислових підприємств та їх збутових орієнтацій;
- удосконалити концептуальні положення логістичної системи підприємства, спрямованої на забезпечення його стабільного функціонування;
- визначити роль та місця стратегічного планування у системі формування багатокомпонентної моделі управління інноваційними, ресурсними, логістичними та маркетинговими чинниками активізації промислового виробництва у постконфліктний період;
- розвинути механізми стратегічного управління розвитком промислового підприємства на основі інтеграції інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових чинників впливу на ефективність діяльності підприємства у системі стратегічного менеджменту;
- обґрунтувати необхідність формування механізму управління

чинниками ефективної діяльності промислового підприємства та передумов переходу до стратегічного планування й доцільність впровадження нових організаційно-економічних механізмів, як засобу управління інноваційно-ресурсними та логістично-маркетинговими компонентами ефективного розвитку промислового підприємства;

- проаналізувати особливості функціонування існуючих організаційних та економічних методів управління ресурсами промислового підприємства;

- розробити рекомендації щодо оптимізації структури витрат промислового підприємства та розподілення його ресурсів в інноваційно-ресурсному та логістично-маркетинговому ланцюгу на основі функціонально-логістичного підходу до управління витратами та ефективного використання ресурсів;

- сформулювати ефективний інструментарій оцінювання економічної ефективності застосування багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування підприємства;

- розробити науково-методичний підхід щодо оцінювання виробничо-господарського потенціалу промислових підприємств з використанням оптимально збалансованої системи показників;

- обґрунтувати теоретико-методологічні підходи до побудови моделі стратегічного планування, орієнтованої на підтримку конкурентоспроможності промислового підприємства;

- реалізувати науково-теоретичний підхід до управління інноваційними, ресурсними, логістичними та маркетинговими чинниками з метою раціонального використання ресурсів для ефективної та стабільної діяльності підприємства;

- розробити та обґрунтувати багатокомпонентну модель формування організаційного механізму, яка б забезпечила можливість стабільного функціонування промислових підприємств.

Об'єктом дослідження послужили процеси управління інноваційними,

ресурсними, логістичними та маркетинговими чинниками ефективної діяльності на основі багатокомпонентної моделі, що впливають на стабільне функціонування промислового підприємства та його витрати.

Предметом дослідження є принципи, положення, економічні методи, прийоми та практичні аспекти формування інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової стратегії управління чинниками ефективної діяльності та витратами промислового підприємства.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, результати наукових розробок вітчизняних і зарубіжних учених у сфері обслуговування:

- програмний, системний і функціональний, які складають теоретичну і методичну базу досліджуваних процесів і об'єктів;
- системний аналіз і метод порівняння, статистичний аналіз (для вивчення тенденцій інноваційної активності розвинених країн світу, Європи, України загалом та промислових підприємств вище згаданих областей);
- багатофакторний та системно-структурний аналізи (у процесі формування методики розробки цільових комплексних інноваційних програм);
- економіко-математичного моделювання та прогнозування (для моделювання індексу обсягу виробництва продукції з врахуванням факторів впливу та прогнозування розвитку на комбіновано-інноваційній основі досліджуваних промислових підприємств та інтегрального показника по цих підприємствах).

Інформаційною базою дослідження послужили законодавчі та нормативно-правові документи України, що регулюють інноваційну діяльність. У дослідженні використовувалися офіційні дані Державної служби статистики України, законодавчі і нормативні акти Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, монографії та колективні праці з досліджуваної проблематики, матеріали науково-дослідних інститутів та періодичних видань.

Справді, у розробці зазначеної проблеми залишається ряд не вирішених питань, які стосуються в першу чергу аналізу діяльності в означених

контекстах промислового підприємства, формування і апробації нових підходів до формування організаційного механізму управління чинниками серед яких діагностування, інноваційність, ефективне використання ресурсної та логістично-маркетингової компонент ефективної діяльності промислового підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів. Проведені наукові дослідження дали змогу отримати такі результати:

вперше:

- обґрунтовано концепцію багатокomпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства на основі використання інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент, що сприятиме підвищенню ефективності його діяльності та оптимізації витрат;

- запропоновано науково-теоретичний підхід до управління чинниками, які забезпечують стабільне функціонування промислового підприємства, що полягає у скоординованому впливі на інноваційно-ресурсні та логістично-маркетингові компоненти з метою раціонального використання ресурсів під час розподілу за ланками системи постачання, виробництва та розподілення;

- ідентифіковано та обґрунтовано систему організаційних та економічних методів управління процесами, теоретичні й прикладні інструменти забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства, що уможливить оперативно впливати на чинники, які сприяють підвищенню ефективності господарювання підприємства і дозволить гнучко реагувати на виникнення випадків, пов'язаних з трансформаційними змінами виробничого середовища;

удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи до побудови моделі стратегічного планування, орієнтованої на підтримку конкурентоспроможності промислового підприємства, які на відміну від інших, передбачають врахування інноваційних, ресурсних, логістичних і маркетингових чинників

впливу на функціонування господарюючого суб'єкта;

- науково-методичний підхід до оцінювання виробничо-господарського потенціалу промислових підприємств, який, на відміну від існуючих, обумовлює необхідність формування фінансово-економічного механізму управління виробничо-господарським потенціалом промислових підприємств з використанням оптимально збалансованої системи показників;

- ідентифікацію чинників внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування промислових підприємств, що, на відміну від наявних, передбачає визначення їх інтеграційного впливу на рівень економічної ефективності виробничо-господарської діяльності господарюючих суб'єктів;

- інструментарій оцінювання економічної ефективності застосування багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування підприємства, який ґрунтується на комплексному поєднанні оцінки ефектів інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент на основі використання математичної моделі з урахуванням підходу транслуючих функцій, що уможливить спрощення загальної процедури оцінювання та прийняття управлінських рішень.

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження процесів забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства в частині уточнення дефініцій «стабільне функціонування», «виробничо-господарський потенціал», «забезпечення стабільного функціонування» які, на відміну від існуючих, передбачають уточнення сутності ознак, взаємозв'язків між ними та обґрунтовано їх співвідношення на основі критерію спрямованості результатів діяльності промислового підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності;

- принципи побудови моделі забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства на основі виділення цільових пріоритетів, що відрізняються спрямованістю на ефективне управління матеріальними, фінансовими, трудовими та інформаційними ресурсами з метою оптимізації

його витрат;

- наукові підходи до обґрунтування раціональних змін у спеціалізації виробництва промислових підприємств та їх збутових орієнтацій, які, на відміну від існуючих, враховують умови зростання пропозиції продукції власного виробництва в контексті виходу на нові об'єктові цільові ринки;

- механізми стратегічного управління розвитком промислового підприємства на основі інтеграції інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових чинників впливу на ефективність діяльності підприємства у системі стратегічного менеджменту, які, на противагу існуючим, передбачають їх об'єднання у компоненти – інноваційно-ресурсну та логістично-маркетингову – на засадах комплексної реалізації багатокомпонентної моделі формування забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства;

- концептуальні положення логістичної системи підприємства, спрямованої на забезпечення його стабільного функціонування, які, на відміну від існуючих, зорієнтовані на управління матеріальними, фінансовими, трудовими та інформаційними потоками технологічних операцій з постачання ресурсів, виробництва і доведення готової продукції до споживача за такими напрямками: виробничий, підвищення рівня логістичного сервісу, комерційний, технологічний і соціальний.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження та пропозиції, що запропоновані, знайшли застосування у практичній діяльності солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» (довідка від 28.08.2017 р. № 738/0/43-11) у напрямі розроблення механізму забезпечення стабільного функціонування та підвищення ефективності діяльності підприємства. Сформовані рекомендації дисертанта щодо раціональних змін у спеціалізації виробництва підприємства та його збутової орієнтації з метою пошуку шляхів виходу на нові об'єктові цільові ринки були використані на ТДВ «АДАМС» (довідка від 02.10.2017 р. № 439). Окремі положення дисертаційної роботи впроваджено у діяльність ПрАТ «Тернопільський молокозавод» (довідка від

19.09.2017 р. № 1015/02/2) при формуванні на підприємстві логістичного центру, що дало змогу визначити основні функції та напрями діяльності цього підрозділу та дозволило підвищити рівень ефективності управління витратами підприємства. Пропозиції, щодо використання оптимально збалансованої системи показників були впроваджені у діяльність ПрАТ “Деражнянський молочний завод” (довідка від 29.09.2017 р. № 851/3) при формуванні на підприємстві фінансово-економічного механізму управління виробничо-господарським потенціалом, що дозволило підвищити конкурентоспроможність та забезпечити стабільне функціонування підприємства.

Основні теоретичні, методичні, організаційні та практичні положення щодо забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя під час підготовки та викладання дисциплін: «Теорія і практика менеджменту», «Підприємництво», «Економіка інноваційного підприємництва», «Антикризове управління» та «Менеджмент» (довідка від 08.02.2018 р. № 2/28-275); Рівненською філією ПВНЗ «Європейський університет» при викладанні навчальних дисциплін: «Менеджмент», «Антикризове управління», «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Моделювання управлінських рішень», «Інноваційна економіка». Застосування в навчальному процесі матеріалів дисертаційного дослідження дало змогу адаптувати перелічені дисципліни до сучасних тенденцій розвитку економіки, поглибити їх теоретично-методичні основи та підвищити якість підготовки фахівців (довідка від 05.10.2017 р. № 245); Хмельницьким університетом управління та права при викладанні навчальних дисциплін: «Операційний менеджмент», «Інвестиційний менеджмент», «Бренд менеджмент», Антикризове управління», та Економіка і фінанси підприємства» (довідка від 29.09.2017 р. № 0867/18).

Особистий внесок здобувача. Наукова робота є самостійно виконаною науковою працею. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом власних

досліджень. Особистий внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві, наведено в переліку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на науково-практичних конференціях: Третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича «Сучасні організаційно-економічні механізми управління якістю та ресурсним потенціалом в умовах сфери послуг і виробництва (інноваційні аспекти)» (м. Тернопіль, 2014 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинговий інструментарій управління попитом на товари і послуги» (м. Тернопіль, 2015 р.); IV, V, VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних технологій» (м. Тернопіль, 2015, 2016, 2017 рр.); Міжнародної науково-технічної конференції «Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу» (м. Тернопіль, 2015 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Стан і перспективи харчової науки та промисловості» (м. Тернопіль, 2015 р.); Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича «Інноваційні аспекти ресурсовикористання» (м. Тернопіль, 2015 р.); X Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва» (м. Харків, 2016 р.); П'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича «Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку» (м. Тернопіль, 2016 р.); XIX наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (м. Тернопіль, 2016 р.); Шостої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича «Інноваційний

розвиток: стратегічний погляд у майбутнє» (м. Тернопіль, 2017 р.); Науково-практичного семінару «Особливості розвитку соціального бізнесу в умовах інтеграційних перетворень» (м. Тернопіль, 2017 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «ОСББ: досвід, виклики, перспективи» (м. Тернопіль, 2017 р.).

Публікації. Основні положення, дисертаційної роботи опубліковано в 43 наукових працях, з них 1 – одноособова монографія, 8 колективних монографій, 21 – у фахових виданнях, в т.ч. 17 – у виданнях іноземних держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 4 публікації в інших наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 77,04 д.а., що в цілому становить особистий внесок здобувача 35,3 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі переліку скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел що налічує 593 найменування, викладено на 67 сторінках, 12 додатків на 90 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 470 сторінок комп'ютерного тексту, з них 266 сторінки займає основний текст. Робота містить 22 таблиці, 35 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Теоретичні засади і понятійний апарат за темою дослідження

На сьогоднішній день за умов активізації підготовки промислового виробництва до Європейських вимог і стандартів важливими є наукові засоби, серед яких семіотика інноваційних процесів, що досліджує закономірності побудови і використання форм обміну інформацією в системі економічного управління, в т. ч. у сфері інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової стратегії антикризового управління чинниками ефективної діяльності й оптимізації витрат промислового підприємства у постконфліктних умовах його розвитку.

Інновації (від англ. Innovation – нововведення) – це новостворені і вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва. В умовах суспільних трансформацій діяльність у сфері інновацій спрямовується на пошук нових можливостей, які здатні забезпечити практичне використання наукового, науково-технічного результату та інтелектуального потенціалу з метою одержання повністю нового чи покращеного продукту, способу його виробництва, конкурентоспроможних товарів і послуг. Успішність здійснення інноваційних заходів зумовлюється врахуванням інноваційного потенціалу не лише підприємств, а й держави, під чим розуміємо ефективне використання всіх ресурсів у галузевому ланцюгу: освіта – наука – виробництво – реалізація продукції, робіт і послуг – споживання, спрямованих як на споживання, так і на інноваційний розвиток економіки; здатністю комплексно застосовувати методи інноваційної дифузії: поширення

нововведень, розповсюдження досвіду та знань із вітчизняним їх захистом; скороченням інноваційного лагу – проміжку часу між виникненням новинки і втіленням нововведення у виробничу практику.

Реалізація названих заходів повинна відбуватися згідно з інноваційною політикою держави за допомогою певних юридично-правового і соціально-економічного механізмів. Держава системно і цілеспрямовано має здійснювати заходи щодо захисту національного ринку, формування і розвитку інноваційного потенціалу.

Як відомо, серед моделей державної інноваційної політики розрізняють дві: американську та японську. Стратегії інших країн є їхніми різновидами. Основні напрями інноваційної державної політики загалом такі: державні прямі та побічні стимулювання розвитку науки і техніки; освоєння їх результатів; стратегія підготовки і перепідготовки кадрів; формування інфраструктури суспільного клімату, який забезпечує розвиток інноваційних процесів і формування сприятливого інноваційного клімату, тощо [15, 377].

При цьому обов'язковим є враховування наявності висококваліфікованих кадрів і матеріально-технічної та фінансової наукової бази, що допосможе проведенню досліджень та експериментів, які дозволять впровадити нову техніку, продукти та технологію.

Безпосередньо на промисловому підприємстві дієвим засобом в реалізації інноваційних проектів як складних програм, створених для впровадження технічних, технологічних та інших новацій, є інноваційний менеджмент – сукупність форм, принципів і методів управління процесами створення і впровадження новинок у підприємницьких структурах з урахуванням особливостей ринкової економіки і сучасних тенденцій НТП, інноваційної сфери застосування, системи взаємодії інноваторів, інвесторів і товаровиробників конкурентоспроможних продукції та послуг і, звичайно ж, розвинутої інфраструктури [391, 442].

За умов трансформації вітчизняного промислового виробництва до Європейських вимог активний розвиток науково-технічного потенціалу

національної економіки стає одним з головних принципів не лише формування системи і механізмів реалізації інноваційної політики держави, а й прямого впровадження інновацій на переробних підприємствах промисловості. При великій кількості національних підходів до економіки кожна з країн прагне до розробки і реалізації державної інноваційної політики.

Хоча в теперішній час все частіше вживаються терміни «інновації», «інноваційна економіка», «інноваційна політика» тощо у контексті впровадження інновацій безпосередньо на підприємствах та адаптації їх до стандартів ЄС, наукових розробок у цій сфері явно недостатньо.

Як показує досвід, вивчення механізму створення і поширення інновацій та нововведень на промислових підприємствах повинно здійснюватися в дуалістичних ланцюгах. В інноваційно-управлінському: держава – галузеві формування – територіальні господарські управління – конкретні промислові підприємства. Відповідно ефективність інноватики забезпечує продовження інноваційно-наукового галузевого ланцюга: освіта – наука – виробництво – реалізація – споживання. Окремими напрямками активізації цього процесу, а точніше джерелом його, є впровадження інноваційного, цільового науково-технічного програмування, визначення методики і джерел фінансування та інвестування проектів з означеної тематики. Послідовність просування багатокомпонентної моделі у контексті цільових науково-технічних програм (ЦНТП) з використанням дуалістичних підходів у процесах адаптації вітчизняних підприємств до вимог ЄС показана на рис. 1.1.

Держава, створюючи умови для реалізації інноваційної політики, здатна впливати на розвиток не лише державного, а й приватного та комунального секторів інноваційної діяльності.

І. Б. Федішин в авторському зверненні до читачів своєї книги «Особливості впровадження інновацій в умовах трансформації промислових підприємств (європейські акценти)» [440], присвяченій вирішенню інноваційних проблем у промисловості, забезпеченню її функціонування відповідно до Європейських стандартів, подала короткі відомості про ЄС.

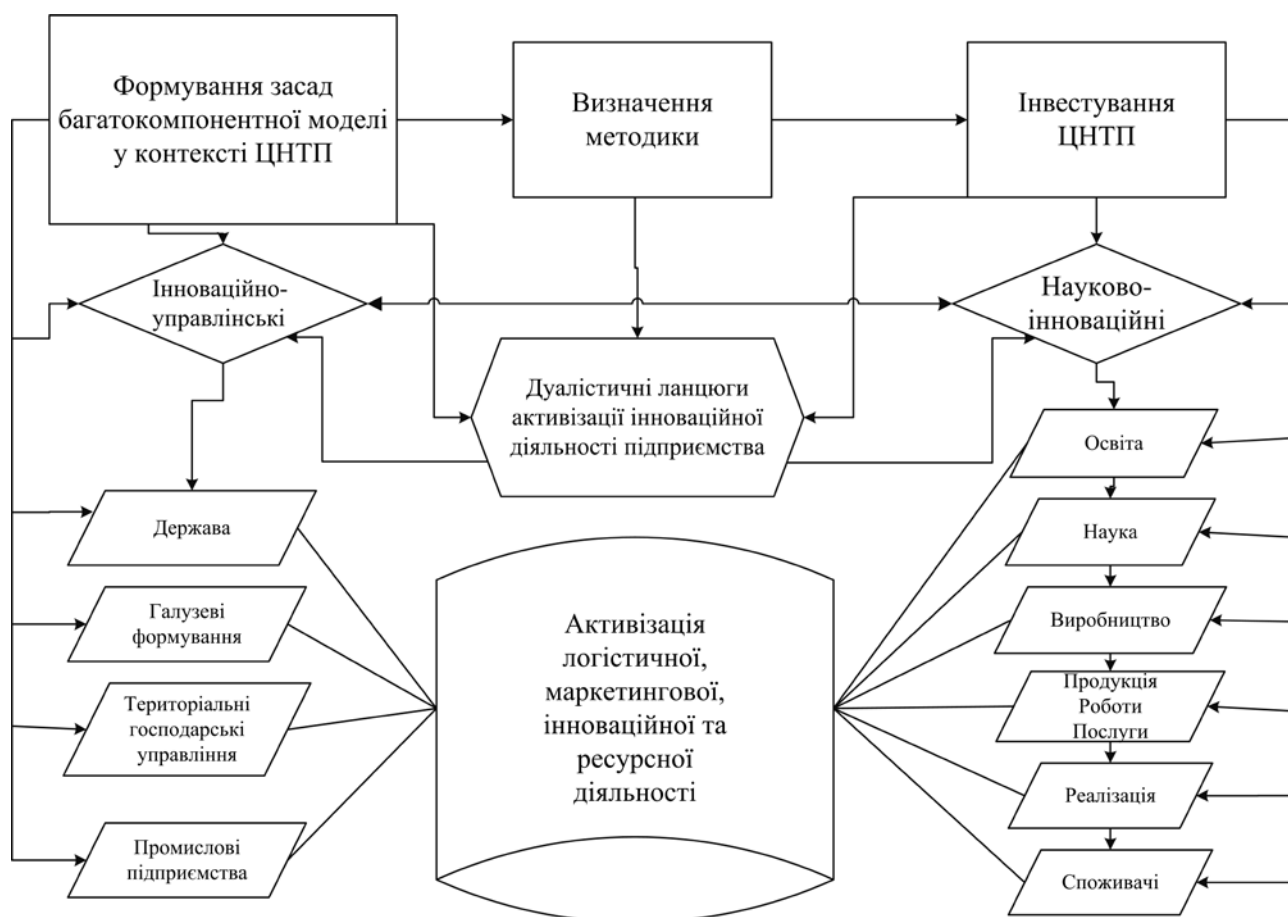

Рис. 1.1. Етапи інноваційного просування багатокomпонентної моделі у контексті ЦНТП з використанням дуалістичних підходів

Елементарне забезпечення виробництва згідно з вимогами Європейських стандартів є, на наше переконання, дещо хибною стосовно держав посттоталітарного режиму, а особливо тих, хто використовує для збуту продукції власного виробництва ринок Співдружності Незалежних Держав (СНД), де донині не всюди існують нормальні правові відносини і гарантії, навіть елементарні морально-християнські норми (відомо, зокрема, що Російська православна церква займається спиртово-тютюновим бізнесом).

Українським економістам інерційно важливою є компонента ощадливості, в якій, за твердженням зарубіжних вчених, закладено парадокс ощадливості (англ. paradox of thrift, paradox of saving), що формулюється як парадокс в економічній науці, описаний американцями У. Кетчінгсом і

В. Фостером та досліджений, зокрема, Дж. М. Кейнсом і Ф. фон Хайєком. Означене явище формулюється так: «Чим більше ми відкладаємо на чорний день, тим швидше він настане». Якщо під час економічного спаду всі почнуть економити, то сукупний попит зменшиться, що потягне за собою зменшення зарплат і, як наслідок, зменшення заощаджень. Тобто можна стверджувати: коли всі економлять, то це неминуче має призвести до зменшення сукупного попиту і сповільнення економічного зростання.

Тим часом, як відомо, для вступу в ЄС країна-кандидат повинна відповідати Копенгагенським критеріям, які були прийняті в червні 1993 р. на засіданні Європейської Ради в Копенгагені (Данія) і підтверджені нею на своєму засіданні в грудні 1995 р. в Мадриді (Іспанія). Критерії вимагають, щоб в державі домінували демократичні засади, принципи свободи і забезпечення прав людини, а також принцип верховенства права. На нашу думку, входженню держави посттоталітарного режиму в ЄС повинен передувати етап асоційованого членства, під час якого має бути надана правова, фінансова, матеріальна та інша допомога в реалізації підготовчих заходів. Точніше кажучи, в країні необхідно забезпечити функціонування конкурентоспроможної ринкової економіки, в якій повинні визнаватися загальні правила і стандарти ЄС, включаючи прихильність цілям політичного, економічного і валютного союзу. Забезпечити такий рівень в умовах промислового виробництва можливо лише завдяки державному розумінню справи та інноватиці. Власне цьому й присвячені мета і завдання даної наукової роботи.

Про інноватику нині є чимало наукових праць. Однак дуже мало українських і зарубіжних економістів приділяють увагу проблемі впровадження інновацій з урахуванням логістичної ситуації на підприємствах в адаптаційно-трансформаційних умовах відповідно до вимог асоційованого членства в ЄС.

Й. А. Шумпетер зумів встановити взаємозв'язок між інноваційною діяльністю та динамікою економічного розвитку [510], що призвело до подальших досліджень цієї проблематики такими вченими, як Дж. Менш, К. Перез, Р. Е. Фрімен. Вивченням проблем фінансової кризи та її впливу на

розвиток промисловості України присвячені праці вітчизняних науковців, серед яких В. М. Бурлака, Ю. В. Гончаров, Г. І. Мечніков, А. А. Олешко, О. Л. Яременко та ін. Дослідженнями інновацій та їх впровадженням на промислових підприємствах країни займалися Б. М. Андрушків, І. Т. Балабанов, В. Я. Горфінкель, А. П. Гречан, М. П. Денисенко, Є. Ф. Денісов, С. М. Ілляшенко, О. Є. Кузьмін, Н. В. Краснокутська, В. М. Нижник, Л. Н. Оголева, В. В. Стадник, І. В. Федулова, І. Б. Федишин, П. С. Харів, Л. О. Черкашина та інші дослідники [15; 94; 104; 176; 238; 297; 382; 440; 442; 450].

Однак з розвитком трансформаційних процесів та адаптацією вітчизняної економіки до вимог і стандартів ЄС методика і методологія потребує для України глибокого вивчення, визначення завдань та реалізації необхідних заходів для перетворення її промисловості на конкурентоспроможну інноваційну галузь, що динамічно розвивається. У розробці зазначеної проблеми залишається чимало невирішених питань, передусім щодо розробки комплексних ЦНТП, визначення чинників впливу на ефективність заходів із впровадження інновацій, виконання певної сукупності робіт і заходів, пов'язаних з техніко-економічним обґрунтуванням, плануванням, виробництвом, фінансуванням і т. д.

Кожне сучасне високорозвинене суспільство зацікавлене впровадженням нової техніки, розвитком новітніх технологій, що ґрунтуються на передових досягненнях науки і техніки. Найважливішим завданням цього процесу є вироблення стратегії, яка забезпечує можливість гнучкої зміни пропорцій між темпами розвитку наукового, технічного, фінансового і виробничого потенціалів. Створення системи взаємодії всіх учасників циклу забезпечує впровадження нової техніки, новітніх технологій, методів і засобів управління, досягнень НТП, що є провідним завданням інноваційної політики держави. Остання представлена комплексом народногосподарських планів, підходів і рішень, які визначають головні напрями діяльності щодо нововведень, пов'язаних з НТП, оновленням основних засобів, удосконаленням управління, організації виробництва і праці, економіки соціального розвитку й ін.

Основними принципами формування інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової стратегії антикризового управління чинниками ефективної діяльності та оптимізації витрат промислового підприємства у постконфліктних умовах на рівні державної інноваційної політики є:

- орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва та фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері;
- здійснення заходів щодо підтримки міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності шляхом розробки і втілення відповідних науково обґрунтованих заходів і програм в умовах промислових підприємств [151].

Інноваційна політика у державі має спрямовуватися на безпосереднє результативне господарське використання науково-технічного потенціалу, зміцнення внутрішніх зв'язків підприємств в науково-технічному комплексі. Формування цієї політики пов'язано насамперед з переорієнтацією системи державного регулювання на всебічне зацікавлення як підприємництва,

приватної ініціативи тощо, так і на оновлення виробництва на наукових засадах. Організаційний механізм адаптації вітчизняних підприємств до Європейських вимог, основні складові процесу формування інноваційної стратегії, що впливають, схематично представлені на рис. 1.2.

Набір методів і засобів реалізації державної інноваційної політики на промисловому підприємстві вельми широкий. Він включає, крім іншого, різні державні заходи: що стимулюють формування інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової стратегії антикризового управління чинниками ефективної діяльності й оптимізації витрат підприємства у постконфліктних умовах, активність виробництва, бізнесу, соціального розвитку; задля створення сприятливих умов та коригування податкового, патентно-ліцензійного законодавства; амортизаційних відрахувань; регулювання передавання технології; системи контрактних взаємовідносин; зняття деяких обмежень щодо охорони навколишнього середовища, антирейдерського законодавства; різні форми підтримки міжорганізаційної кооперації та малого інноваційного бізнесу на міні-, максі- і мезорівнях.

Традиційним методом впливу на розвиток інновацій, наприклад у промисловості, особливо в періоди економічних потрясінь, є податкові пільги.

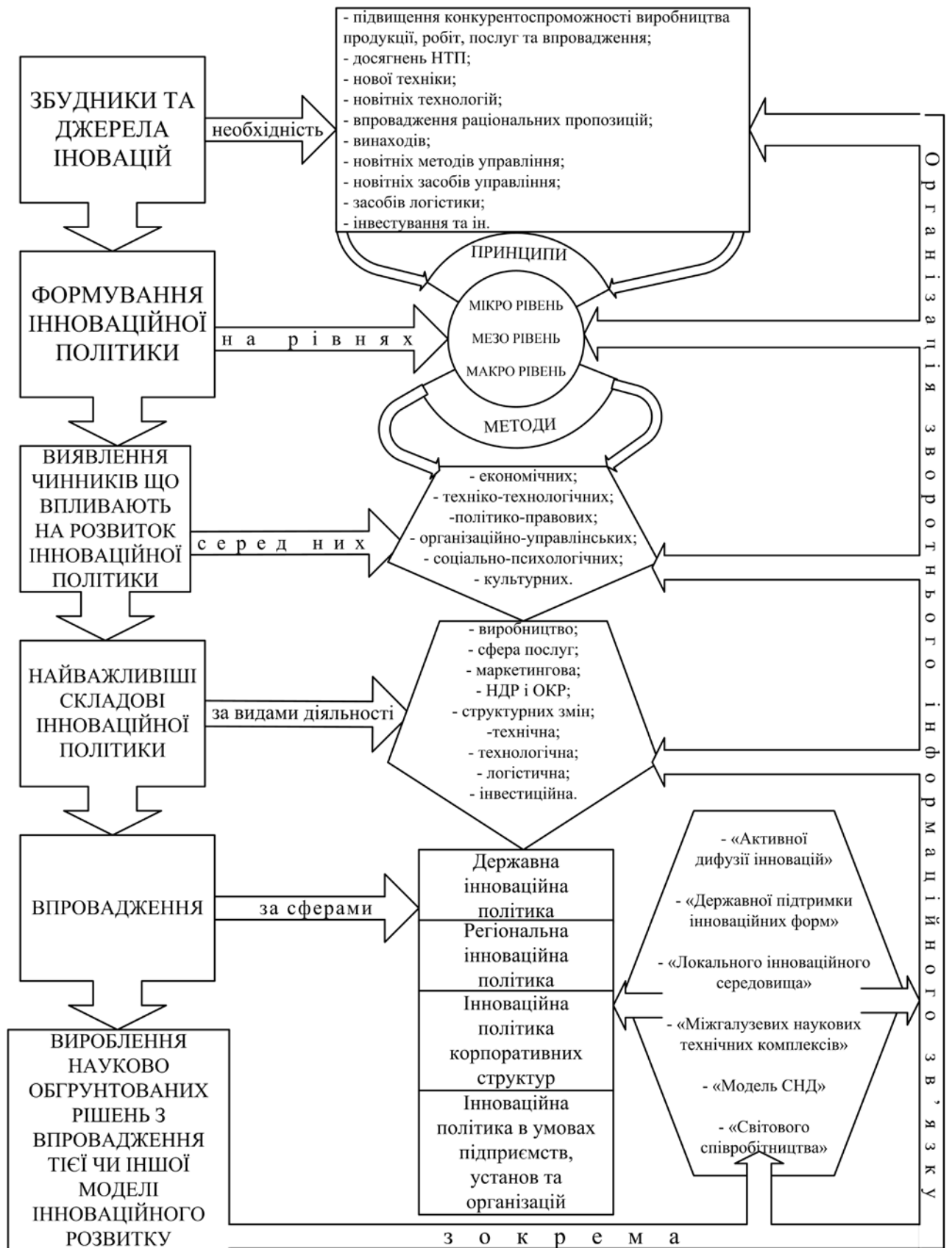

Рис. 1.2. Основні складові і напрями використання багатокomпонентності в організаційному механізмі

Шукаючи шляхи вирішення проблематики, визначення чинників впливу на ефективність заходів з впровадження інновацій, умовно можна виокремити чотири варіанти інноваційної політики, які можна пропонувати для досягнення мети:

1. Політика «технологічного поштовху», яка ґрунтується на тому, що пріоритетні напрямки розвитку науки й техніки визначаються державою, котра володіє необхідними матеріально-фінансовими ресурсами, експертизою, інформаційним забезпеченням. Такий варіант інноваційної політики враховує наявність науково-технічних і соціально-економічних проблем і передбачає для їх вирішення розробку різних державних програм, великих капіталовкладень, інших прямих форм державної участі у регулюванні інноваційних процесів. Характерним прикладом такої політики була діяльність уряду США у 1940 – 50-х роках, коли створювались принципово нові напрями в галузі електроніки, електронно-обчислювальної техніки, зв'язку, авіабудування.

2. Політика «ринкової орієнтації», що передбачає провідну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів і визначенні напрямів розвитку науки і техніки. Вона зорієнтована на обмеження ролі держави у стимулюванні фундаментальних досліджень, створенні економічного клімату й інформаційного середовища для нововведень у фірмах, скорочення прямої участі в НДЕКР і дослідженнях ринків, а також на зменшення прямих форм регулювання, які заважають стимулюванню ринкової ініціативи та ефективній перебудові ринку. Ця форма політики була пріоритетною в 1970-х роках у США, Німеччині, Японії, на початку наступного десятиліття поворот до неї здійснила більшість розвинених країн.

3. Політика «соціальної орієнтації», що передбачає регулювання соціальних наслідків НТП, прийняття рішень базується на соціально-політичному консенсусі із залученням широкої громадськості. Виразно вона здійснювалася в 1960–70-х роках у США. Цей час для країни характерний великою кількістю розробок у військовій сфері, які було направлено в цивільну промисловість для виробництва товарів народного споживання.

4. Зусилля, що спрямовуються на зміну економічної структури господарського механізму. Вони передбачають великий вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, на зміну галузевої структури, на зростання рівня життя, на взаємодію суб'єктів господарювання і т. д. Нині тільки Японія послідовно дотримується такої політики, здійснюючи її паралельно з ринковою [312].

Визначення чинників впливу на ефективність заходів із впровадження інновацій, принцип дії організаційного механізму управління інноваційними чинниками підвищення ефективної діяльності промислових підприємств («інноваційна турбіна» НТП) представлені на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Принцип дії організаційного механізму реалізації стратегії антикризового управління інноваційними ресурсними, логістичними та маркетинговими чинниками ефективної діяльності та оптимізації витрат промислового підприємства у постконфліктний період

Однією з особливостей розвитку економіки індустріально розвинених країн є прагнення забезпечити формування і реалізацію загальної інноваційної політики.

Прискорений розвиток науки і техніки посилив необхідність розробки комплексних прогнозів національного НТП. При цьому за останні роки практично в усіх країнах значно зросла роль держави у розробці різних прогнозів, формуванні науково-технічних програм, їх фінансуванні й організаційному забезпеченні. Таке підвищення ролі держави у виборі пріоритетів науково-технічного розвитку і прогнозованого забезпечення їх виявляється у створенні в більшості країн спеціальних управлінських структур.

Як показали дослідження, формування стратегії антикризового управління інноваційним, ресурсними, логістичними та маркетинговими чинниками ефективної діяльності та оптимізації витрат промислового підприємства у постконфліктних умовах можливе, коли:

- в структурі інновацій близько 60 % становлять інновації, які мають значення прориву або належать до великих технологічних досягнень. Частка інновацій, пов'язаних тільки з удосконаленням традиційних технологічних процесів, має тенденцію до зменшення. У розвинутих країнах з високим рівнем інноваційності вона не перевищує 10–12 %;

- стабільне зростання частки наукомісткого сектора виробництва, зокрема в доданій вартості і зайнятості. Так, у підприємств обробної промисловості розвинутих країн цей сектор становить у середньому 35–40 % у доданій вартості і зайнятості. Приблизно таким же є показник частки високотехнологічної продукції в загальному випуску продукції;

- активне запровадження інновацій в економіці та матеріально-технічному забезпеченні сприяє зниженню матеріаломісткості та енергомісткості виробництва, зростанню продуктивності праці – загалом підвищенню конкурентоспроможності країни;

- розширення кластерів високотехнологічних виробництв зумовило помітний структурний зсув світового експорту на користь продукції високо- і

середньотехнологічних галузей. Так, у США, які є світовим лідером в інноваційному розвитку, на початок XXI ст. належали такі частки світового ринку продукції високотехнологічних галузей: аерокосмічної – майже 55 %, фармацевтики – 30 %, комп'ютерів, офісного та комунікаційного обладнання – 34 %;

- чітко визначена спрямованість відтворювального процесу на досягнення високої технологічної конкурентоспроможності за рахунок наукових знань, технологій та інформації;

- наявність соціально-економічної інфраструктури, що релевантна зростанню технологічної конкурентоспроможності до рівня підприємств найрозвинутіших країн світу;

- наявність технологічного й виробничого потенціалу – матеріальних і людських ресурсів, здатних забезпечити випуск конкурентної високотехнологічної продукції;

- значно вищі, порівняно з традиційною економікою, показники економічної ефективності виробництва, більш ніж наполовину досягнуті за рахунок інноваційних чинників.

Зростаючий інтерес до довгострокового науково-технічного прогнозування і визначення пріоритетів у стратегічних напрямках державної інноваційної політики зумовив розробку як галузевих, і регіональних програм. Стратегічне прогнозування стало необхідністю, тому більшість країн періодично друкують так звані «білі книги», в яких відображаються пріоритети національної інноваційної політики. Враховуючи регіональну та галузеву специфіку суспільного розвитку України, доцільно було б вивчити можливість впровадження так званих «білих книг» в наших умовах. Наприклад, у «білу книгу» Тернопільщини можна було б внести впровадження інновацій в переробній промисловості, індустрії будівельних матеріалів, туристично-рекреаційній галузі тощо.

Високі темпи розвитку науково-технічного потенціалу є необхідною, але недостатньою умовою інтенсивної інноваційної діяльності. Достатньою

умовою такої діяльності є високий рівень інноваційної сприйнятливості. Тактика визначення пріоритетів у різних країнах ґрунтується на національних проблемах економіки. У процесі визначення цих пріоритетів розглядаються різні варіанти програм наукових досліджень. Наприклад, у Німеччині, Франції та інших державах комісіями з науково-технічної та державної політики, що складається з представників національних академій наук й інших організацій, визначено найважливішими сім наукових напрямів досліджень, на розвиток яких необхідно збільшити асигнування.

Організаційний механізм адаптації вітчизняних підприємств до Європейських вимог і місце в них логістичних, маркетингових, інноваційних та ресурсних чинників (трансформаційні акценти) схематично відображений на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Організаційний механізм адаптації вітчизняних підприємств до Європейських вимог і місце в них логістичних, маркетингових, інноваційних та ресурсних чинників (трансформаційні акценти)

Головний спонукальний механізм розвитку всіх видів інновацій – це конкуренція. Крім того, є інші чинники, котрі сприяють чи протидіють розвитку інноваційних процесів. Серед них:

- соціально-економічні: відсутність або наявність коштів для фінансування інноваційно-інвестиційних проектів; у першому разі вплив буде негативним, у другому – позитивним;
- технологічні: недостатній розвиток матеріальної та науково-технічної бази (впливає негативно);
- політичні, правові: обмеження антимонопольного, податкового, патентно-ліцензійного характеру (впливає негативно); законодавче заохочення і державна підтримка інновацій (впливає позитивно);
- організаційно-управлінські: незмінні організаційні структури, не виправдана централізація, авторитарний стиль керівництва, жорстке планування, орієнтування лише на традиційні ринки (впливають негативно); гнучкість організаційних структур, демократичний стиль керівництва, можливість самостійного корегування запланованих рішень, достатня автономія, переважно горизонтальне інформаційне забезпечення (впливають позитивно);
- соціально-психологічні та культурні: опір змінам в зв'язку з можливістю зміни статусу і необхідністю пошуку нової або перебудови традиційної роботи, зміни усталених способів діяльності і стереотипів поведінки, побоювання покарань за можливі невдачі (впливають негативно); моральне заохочення, громадське визнання, створення умов для творчої праці, сприятливий клімат в трудовому колективі (впливають позитивно).

Враховуючи територіальну, галузеву і структурну неоднорідність науково-технічного потенціалу України, на етапі утвердження ринкових відносин можна рекомендувати до адаптації наступні моделі інноваційного розвитку:

- 1) «активної дифузії інновацій», яка характеризується взаємодією уряду з науковими установами, вузами, підприємствами та організаціями. Головне

завдання науки – розробка нових засобів застосування існуючих вітчизняних і зарубіжних технологій. Перевага цієї моделі полягає в тому, що передову технологію можна швидко впровадити. Модель доцільно використовувати для широкомасштабного проведення конверсії. Реалізація її дасть змогу суттєво поліпшити якість науково-технічного потенціалу нашої держави за мінімальних ресурсних витрат;

2) «державної підтримки інноваційних форм», що орієнтована на підтримку держави будь-яких національних галузевих чи регіональних інноваційних структур у виході з наукоємною продукцією на світовий ринок. Спочатку інноваційні структури обов'язково проходять період активного розвитку і завоювання внутрішнього ринку. Щоб випускати дешеву продукцію вищої якості, мають застосовуватися прогресивні технології виробництва. Основна мета уряду щодо розвитку цієї моделі полягає у сприянні нарощуванню науково-технічного потенціалу в системі міжнародної ринкової економіки. Модель найефективніша на етапі вирівнювання науково-технічних потенціалів України і розвинених держав світу;

3) «локального інноваційного середовища» на зразок «наукових парків», «технополісів», а в Україні – «територіальних науково-технічних центрів», що характеризується концентрацією на певній території наукового, освітнього, виробничого, фінансового потенціалів, об'єднаних єдиним процесом технологічного розвитку. У результаті погодженої дії всіх цих факторів складається мережа взаємозв'язків з дуже високим ступенем децентралізації та самоорганізації. Ця модель ефективна для розвитку науки і високих технологій, однак потребує від суспільства певної відкритості для інновацій. Можливості реалізації її в Україні нині обмежені кількома великими науковими центрами. Найдоцільнішою для моделі є розробка нових матеріалів, зварювального виробництва, електронної техніки і біотехнологій;

4) «міжгалузевих наукових технічних комплексів» (МНТК), що може стати інноваційною системою за умови генерації всіх характерних для моделі локальних інноваційних чинників. МНТК, що діють в Україні, мають значний

науково-виробничий потенціал. Однак відсутність інших необхідних елементів ускладнює можливість реалізації цієї моделі. Деякі труднощі пов'язані з неврегульованістю міждержавних відносин в цьому питанні з окремими країнами як близького, так і далекого зарубіжжя. Усунення цих труднощів не пов'язане з великими витратами національних ресурсів, тому нині модель в науково-технічному розвитку України використовувати вигідно;

5) модель СНД, заснована на науково-технічному співробітництві між країнами, їх підприємствами та організаціями за спільними програмами, комерційними замовленнями на науково-технічну продукцію, що передбачають взаємовигідний обмін науково-технічною інформацією та ін. Враховуючи тісні науково-технічні та економічні зв'язки, що історично склалися між країнами – колишніми республіками Радянського Союзу, доцільно зберегти більшість з них на новій основі. Частка моделі в системі інших моделей науково-технічного розвитку може становити 10–30 %;

6) «світового співробітництва», що орієнтована на активну участь України в міжнародному науково-технічному співробітництві та широкому обміні науковими результатами і новими технологіями. Реалізація цієї моделі передбачає радикальне поліпшення якості вітчизняного наукового потенціалу та орієнтацію на пріоритетний розвиток співробітництва з сусідніми державами та науковими центрами української діаспори [440].

Необхідно погодитись, що державна політика України має орієнтуватися на різні моделі інноваційного, ресурсного та логістично-маркетингового розвитку залежно від стану науково-технічного потенціалу і конкретних проблем, які постають як перед суспільством, так і безпосередньо підприємствами. Однак усі вони мають бути скеровані на європейські і передові світові стандарти.

Ці та інші обставини зумовлюють необхідність розробки відповідної скоординованої в галузевому і регіональному планах інноваційної стратегії на міні-, мезо- та макрорівнях. Загалом на практиці в умовах промислового підприємства треба брати до уваги такі види інноваційних стратегій:

- традиційна (прагнення тільки до підвищення якості виготовлюваних виробів, що в довгостроковій перспективі є гарантією техніко-технологічного, а потім й економічного відставання підприємства);

- опортуністська (зусилля підприємства спрямовані на пошук такого виду продукції, який не потребує особливих витрат на дослідження і розробку, але дає змогу виробникові упродовж певного періоду одноособово бути присутнім на ринку. Пошук і використання таких ніш ґрунтуються на глибокому знанні ринкової ситуації, високому рівні техніко-технологічного розвитку і великих адаптаційних здатностях підприємства, що, однак, не виключає високого ступеня ризику швидкої втрати монопольного становища);

- імітаційна (набуття нової технології через закупівлю ліцензій в інших; це дешевше і надійніше, ніж власні розробки і витрати на нові винаходи. Така стратегія дуже успішна, проте для освоєння оригінального продукту розумової праці, що створює монопольну ситуацію, потрібна висока кваліфікація фахівців і постійна підтримка досягнутого рівня);

- оборонна (дуже витратомірна стратегія щодо підвищення технічного рівня виробництва, впровадження досліджень і розробок якої не претендує на провідні позиції в певній галузі, а полягає в тому, щоб техніко-технологічно не відставати від інших);

- залежна (дрібні підприємства виконують замовлення найбільших щодо виробництва нового продукту або виробничого методу);

- наступальна (полягає у завоюванні першого місця на ринку; вимагає наявності фахівців високої кваліфікації, проведення великої організаторської роботи, однак й має ряд переваг) [505].

Таким чином, інноватика промислових підприємств справді може бути основою підвищення конкурентоспроможності її продукції на вітчизняному і міжнародному ринках, у т. ч. в ЄС, за умови комплексної реалізації адаптивно-трансформаційних процесів наявних методичних і програмно-цілевих підходів.

Програмно-цілевий підхід (метод) реалізується в цілевих комплексних

наукових програмах, що дозволяють найефективніше вирішувати завдання щодо створення та освоєння нової продукції, енерго- і ресурсозберігаючих технологій і т. д. Розробка та реалізація означених програм потребує виконання певної сукупності робіт, їх послідовності, фінансування, інвестування тощо.

В Україні, на жаль, немає єдиної цілісної методики розробки і регулювання інноваційної діяльності через цільові комплексні програми. Пропонована нами власна комплексна методика розробки комплексних інноваційно-ресурсних та логістично-маркетингових програм враховує:

- 1) оцінку і вибір наукової проблеми для програмного вирішення;
- 2) кон'юнктуру ринку;
- 3) формування комплексу цілей;
- 4) розробку програми;
- 5) визначення організаційного механізму управління програмою.

Ця методика забезпечить якісну і своєчасну розробку ЦКІЛП та її функціонування. При тому необхідно пам'ятати, що реалізація інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах нестабільної економіки неможлива без залучення інвестицій. Тим часом тенденції інвестиційного процесу свідчать, що в Україні недостатньо розвинуті венчурні капіталовкладення. Мало залучаються кредити банків через їх високу вартість. Через відсутність сприятливого клімату недостатньо залучені вітчизняні та іноземні інвестори. Бюджетні кошти держава використовує на соціальні потреби та для реалізації національних, державних програм (добудови ядерних реакторів на атомних станціях, дотації вугільної промисловості тощо). Власні кошти підприємства використовують для підтримки виробництва, а на впровадження інновацій їх немає.

На основі вивчення досвіду індустріально-розвинених країн пропонуємо концентрувати інвестиції на інноваційно-маркетингових, ресурсно-маркетингових і логістично-маркетингового активних підприємствах, створенні венчурних фірм (фондів), удосконаленні інноваційно-інвестиційної і ресурсної політики держави.

1.2. Характеристика напрямів (компонент) розвитку промислових підприємств як складової організаційного процесу економічних реформ

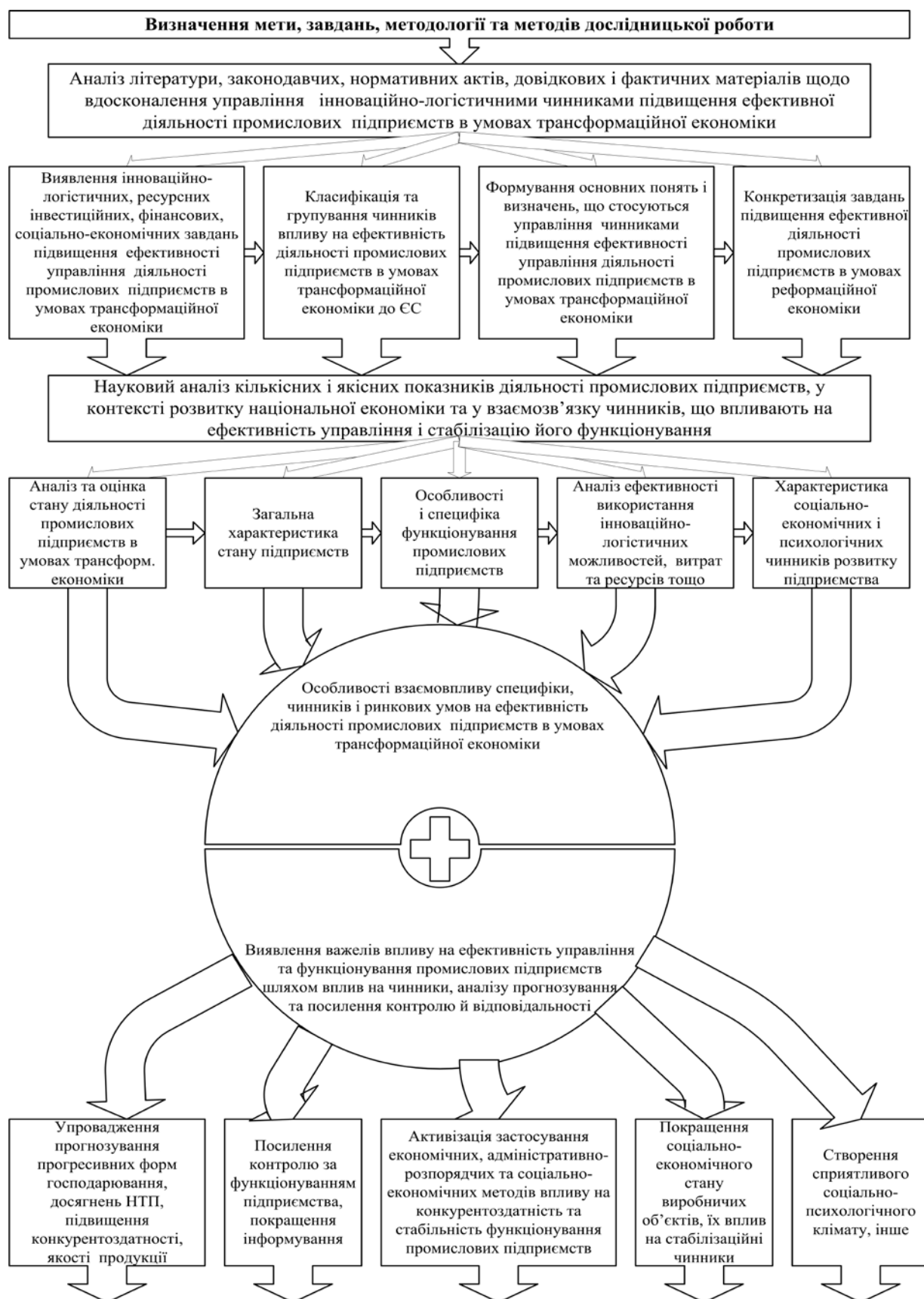
В сучасних умовах господарювання, за трансформації ринкової економіки центр економічної діяльності переміщується до основної її ланки – підприємства. Формування інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової стратегії антикризового управління чинниками ефективної діяльності та оптимізації витрат промислового підприємства у постконфліктних умовах стає одним з основних завдань науки і практики. Адже власне на підприємстві створюється необхідна суспільству продукція, тут сконцентровані найбільш кваліфіковані кадри, використовується високопродуктивна техніка і новітні технології. Однак за ясної загальної спрямованості реформ в українській економіці, тактика правової, виробничої, інноваційної, логістичної, ресурсної, інвестиційної та ринкової поведінки окремих підприємств багато в чому залишається дискусійною і потребує більш детальних досліджень.

Нами пропонується схема дослідження проблем управління впливом інноваційних, ресурсних, логістично-маркетингових, інвестиційних, фінансових та інформаційних компонент на ефективність діяльності промислового підприємства та оптимізацію ресурсних витрат в умовах трансформаційної економіки (рис. 1.5).

Варто погодитися з думкою більшості вчених, що без вирішення проблем ефективного розвитку промислового виробництва економіка України не зможе зайняти належне місце у світовому економічному просторі. Успішне рішення цих проблем визначається передусім станом виробничо-господарського потенціалу нашої держави, динамічністю, збалансованістю і спрямованістю його розвитку.

Виробничо-господарський потенціал має максимально можливу здатність матеріального виробництва щодо випуску продукції і надання послуг на основі використання всіх видів ресурсів, оптимальних темпів оновлення виробничого апарату. Він виразно характеризує досягнутий технологічний рівень

виробництва і ступінь відповідності йому механізму управління цією сферою [108].

Продовження рис. 1.5.

Рис. 1.5. Дослідження проблем управління впливом інноваційних, ресурсних, логістичних, маркетингових, інвестиційних, фінансових та інформаційних чинників на стабільне функціонування промислового підприємства та оптимізацію ресурсних витрат в умовах трансформаційної економіки

Дослідження особливостей і розкриття внутрішніх зв'язків виробничо-господарського потенціалу передбачає аналіз його структурних складових в поелементному, галузевому і територіальному вимірах. Цей потенціал дуже чутливий до соціально-економічних і політичних процесів, які відбуваються в країні. Зміна стратегії розвитку суттєво відображається на використанні всіх

його елементів та рівневі віддачі. Останні роки господарювання призвели до суттєвих змін у розвитку виробничо-господарського потенціалу України.

Так, вивчення теоретичних основ вхідних логістичних потоків в інноваційній діяльності показало, що підприємства витрачають на логістику від 5 до 35 % від обсягу продажів залежно від типу діяльності, її географічного масштабу й інших характеристик. Як відомо, розвинені країни витрачають сотні мільярдів доларів на логістику, причому впродовж багатьох років зберігається тенденція збільшення цих витрат. Майже 40 % логістичних витрат, зокрема, припадає на утримання запасів.

Українська логістика, незважаючи на велику кількість успішних прикладів впровадження логістичного підходу на ряді підприємств, перебуває на низькому рівні. Особливо гостра проблема переходу на інноваційний розвиток існує на підприємствах машинобудівного комплексу, оскільки головний фактор конкурентоспроможності його підприємств – їхній технологічний розвиток. Технологічний прогрес зумовлює розвиток промислового комплексу, ефективність його взаємодії з іншими галузями, підвищення конкурентоспроможності продукції і продуктивності праці. Логістичне забезпечення інноваційного потенціалу відбувається у результаті взаємодії. При економічній взаємодії інновацій і логістики виникає взаємозалежний і взаємозумовлений вплив між ними.

Логістична система – необхідна умова функціонування інноваційної діяльності підприємства, цілеспрямованого економічного потоку матеріальних, фінансових, інформаційних, ресурсних, трудових та інших складових і є об'єктом управління логістики. Ступінь взаємодії визначається ступенем проникнення логістики в управлінську систему промислового підприємства: спроможністю, можливостями і готовністю його системи до сприйняття логістичних методів, принципів та інструментів управління потоковими процесами. Розглянемо рівні взаємодії, тобто еволюцію взаємодії економічних дефініцій «інновації» і «логістика».

Інноваційна логістика створює базу – так званий «фундамент» взаємодії

інновацій та логістики. Вона визначається як практична цілеспрямована діяльність впровадження інновацій в основні та оборотні засоби логістичної системи для забезпечення безперебійного й економічно ефективного виконання основних функцій логістики: процесів фізичного просування матеріалів і сировини, підтримки запасів, транспортних, маніпуляційних, а також для реалізації інформаційних логістичних процесів. Інновації на даному рівні взаємодії є головним джерелом формування потенціалу логістичної системи.

Розглядаючи логістику як практичну діяльність з організації та управління процесами руху матеріальних, фінансових, інформаційних та інших потоків в системі ринкової економіки, треба все-таки зазначити, що основний об'єкт управління логістичної системи – це матеріально-ресурсний потік. Для здійснення процесів фізичного просування продуктів і підтримки запасів, реалізації інформаційних логістичних процесів повинні застосовуватися різноманітні технічні засоби. Ці засоби, варіанти їх використання, а також системи підтримки їхньої працеспроможності створюють інфраструктуру логістичних процесів. Тому найбільш повне використання потенціалу логістики в її прикладному аспекті поширюється на матеріальні активи.

Основні методологічні положення логістично-ресурсного планування інноваційного підприємства у контексті функції, наприклад «Планування», передбачає, зокрема, вирішення завдань, пов'язаних із встановленням оптимальної траєкторії руху потоку, формуванням самого потоку, встановленням його інтенсивності, розробкою графіка проходження потоку тощо. Для організації ефективного планування на підприємстві повинна існувати система, тобто впорядкована структура окремих видів планування.

Основними вимогами до такої системи є:

- інформаційно-документальне забезпечення. Для узгодження планових розрахунків і контролю виконання планів важливо, щоб їх основні частини були задокументовані;
- нормування і стандартизація. Складання документації проводиться згідно з певними нормативними документами, стандартами;

- впорядкованість та організованість. Необхідний організаційний режим, який, з одного боку, впорядковував би діяльність з розробки планів, а з іншого – забезпечував гнучкість системи планування, можливості прояву імпровізації та адаптації до умов, що змінюються;

- коректність і точність. Треба чітко і обґрунтовано визначати точність вимірювання характеристик об'єктів планування;

- збалансованість та узгодженість. Всі заходи системи планування повинні узгоджуватися як між різними рівнями планування, так і в рамках одного рівня. Потрібно узгоджувати цілі, прогнози, заходи, засоби, дії відповідальних осіб, ступінь необхідності, терміновості, ієрархію, послідовність, гнучкість і т. д.;

- послідовність, безперервність, гнучкість і циклічність. Послідовність і безперервність полягає в тому, що коли одні плани вже розроблені і реалізуються, починають розроблятися або уточнити інші, деякі плани розробляються паралельно; гнучкість – в тому, що враховується можливість виникнення неоднозначних умов і перегляду планів з їх обліком; циклічність – у систематичному перегляді, уточненні, коригуванні з урахуванням обставин, що змінилися, цілей, завдань, заходів одних і тих же планів з наближенням до тимчасових періодів їх реалізації.

При виборі методу організації планування необхідно з'ясувати, з яким видом попиту має справу організація: залежним або незалежним. Якщо загальний попит формується великою кількістю окремих покупців, кожен з яких незалежно від інших має потребу в якомусь товарі, то це незалежний попит. У цьому разі робиться прогноз і проводиться планування вимог за ресурсами. При залежному попиті стає можливим планування потреби в матеріалах (material requirements planning – MRP). Суть цього підходу полягає в розрахунку потреб в усіх видах матеріалів, сировини, комплектуючих, деталей, необхідних для виробництва кожного продукту з основного графіка в необхідному обсязі, і подання відповідних замовлень на поставку.

Сьогодні основна увага приділяється переходу всіх сфер економіки

України на європейські рейки, створенню ряду ринкових інститутів. Але перехід до цих відносин наразі не призвів до значного підвищення ефективності вітчизняного виробничо-господарського потенціалу. Крім того, дуже ускладнилось управління ним, що пов'язано з практично відсутнім комплексним регулюванням сфери матеріального виробництва. Так, за матеріало- та енергоємністю ВВП Україна суттєво поступається економічно розвинутим державам.

Необхідною умовою поступу держави є розвиток виробничо-господарського потенціалу, який становить основу для створення фінансових ресурсів, розподіл і перерозподіл яких забезпечує фінансування невиробничої сфери і трансфертних платежів [20, с. 91–102]. Тому сприяння розвитку цього потенціалу повинно стати першочерговим завданням дослідження проблем управління передусім впливом схеми дослідження проблем управління впливом інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових компонент на ефективність діяльності промислового підприємства та оптимізацію ресурсних витрат в умовах трансформаційної економіки, в т. ч. законодавчих і виконавчих органів всіх рівнів влади.

Розвиток диверсифікації виробництва, ускладнення внутрішніх і зовнішніх зв'язків, динамізм технічних нововведень, боротьба за ринки збуту продукції, розширення номенклатури продукції потребують здатності промислових підприємств маневрувати виробництвом залежно від кон'юнктури ринку. Це стало потребою впровадження підприємствами нових профілів.

Оскільки об'єктом нашого дослідження є управлінські процеси, що розвиваються в промислових підприємствах, то спочатку розглянемо етимологію їх утворення, а потім визначимо об'єктивну необхідність впровадження інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових чинників в їх діяльність.

Підприємство, що займається одним видом діяльності, є гомогенною системою, в якій всі функціональні підрозділи працюють на досягнення загальних цілей. При цьому кожний з діючих підрозділів має свої

функціональні стратегії, що сумарно визначають загальну стратегію підприємства. Підприємство, як вказує О. В. Хаджинова, з часом урізноманітнює свою діяльність і стає багатoproфільним. Якщо розглянути питання гомогенності такого підприємства стосовно його фундаментальних компетенцій, то можна побачити, що воно складається з ряду однорідних утворень, кожне з яких дуже нагадує однопрофільне підприємство, тобто ці утворення багатoproфільного підприємства є, по суті, «підприємствами в підприємстві». Такі гомогенні утворення мають кілька синонімічних назв [447, с. 88–91]: стратегічна сфера діяльності, стратегічна область діяльності, стратегічний діловий центр, стратегічний сегмент, стратегічна бізнес-одинаця, стратегічна господарча одинаця, стратегічна область бізнесу. І, як відзначає Г. К. Крижний, кожна стратегічна область діяльності є гомогенною щодо продукції і послуг, які пропонуються на специфічному ринку, де конкуренція чітко визначена, визначені також і ресурси, які можуть бути туди спрямовані, а також стратегії конкуренції [232].

Управління діяльністю промислових підприємств має переваги щодо окремих підприємств інших галузей: можливість створення замкнених технологічних ланцюгів від добування сировини до випуску готової продукції, доведення її до споживачів, економія на торгових, маркетингових та інших послугах, використання переваг диверсифікації виробництва, можливість маневрувати фінансовими та інвестиційними ресурсами тощо.

Освоєння промисловими підприємствами нових профілів діяльності потребує наявності відповідних ресурсів і коштів. Це може бути, наприклад, залучення інвестицій. Причому на нинішньому етапі розвитку ринкових відносин основним елементом економічної політики має стати довгострокове інвестування. Це стосується передусім виробничо-господарського комплексу країни, який перебуває у критичному стані, адже основні засоби, що є важливішим його елементом, у багатьох галузях застаріли і фізично зносилися.

Окремі промислові підприємства потребують довгострокових капітальних вкладень у структурну перебудову, модернізацію, інноваційну

діяльність. При цьому визначна роль належить середньо- та довгостроковим інвестиціям, бо інноваційний процес триває в середньому 3–5 років. Однак інтереси промислових підприємств не збігаються з інтересами фінансової сфери, оскільки фінансово-кредитні установи зацікавлені в швидких та ефективних проектах, що спричинило дефіцит довгострокових кредитів. Таким чином, проблема забезпечення господарської діяльності промислових підприємств фінансовими ресурсами стала основною.

Особливе місце у визначенні ефективності управління розвитком промислових підприємств належить інвестиційній складовій. Як зазначають деякі автори, при оцінці перспективних можливостей розвитку необхідно враховувати те, що саме інвестиції в основний капітал є базовою конструкцією промислового зростання [14, с. 318]. Аналіз цих показників у розрізі регіонів України показує їх недостатні обсяги і динаміку, а також значну регіональну диференціацію. Так, наприклад, Донецька область до російської агресії на Донбасі навесні 2014 р., володіючи значним промисловим потенціалом, як відзначала О. В. Хаджинова, мала найбільші обсяги виробництва промислової продукції в Україні, однак за обсягами капітальних вкладень на душу населення займала лише сьоме місце.

У системі відтворення, незалежно від її суспільної форми, інвестиціям належить найважливіша роль щодо поновлення і збільшення виробничих ресурсів, а, отже, й забезпечення темпів економічного зростання. Тому власне інвестиції є матеріальною основою розвитку промислового виробництва, впровадження інноваційно-ресурсних і логістично-маркетингових компонент.

Характеризуючи структуру промислового виробництва Тернопільської області, зокрема, треба зазначити, що в ній значне місце займають промислові підприємства, які мають високий рівень витрат і незначну частку доданої вартості. Негативною є також тенденція зміни цієї різниці, що збільшується протягом останніх років (Додаток А, табл. А.1, А.2, А.3).

До проблем, які постають перед вітчизняними промисловими підприємствами в процесі їх діяльності, варто віднести, крім вибору напрямків

розвитку активів з метою забезпечення їх прибуткового функціонування у довгостроковому періоді та вибору найбільш раціональних джерел фінансування нових видів діяльності підприємства і його інвестиційних проектів, дослідження проблем управління впливом інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових компонент на ефективність діяльності промислового підприємства та оптимізацію ресурсних витрат, що існує в умовах трансформаційної економіки.

Сучасний стан економіки України як невід'ємної складової світової економіки має свої особливості, що впливають на обсяги, напрямки, джерела фінансування та ефективність нових профілів діяльності підприємства. Такими особливостями О. С. Галушко вважає наступні [89, с. 180–186].

По-перше, конкуренція в умовах переходу України до відкритої економіки розвивається на фоні високого рівня зносу виробничих потужностей. Так, знос основних засобів, що використовуються в економіці країни, становить в середньому 40–45 %, а в деяких галузях промисловості вже у 2000 р. складав біля 80 %. До таких підприємств відносяться гірничо-збагачувальні комбінати, чимало металургійних підприємств, підприємства вугільної промисловості. Варто погодитися з автором, що проблема ускладнюється тим, що ці підприємства зумовлюють рівень собівартості продукції та її якість у галузях, які використовують цю продукцію як сировину і матеріали. Це знижує конкурентоспроможність усіх галузей економіки.

По-друге, структурна перебудова економіки, роздержавлення підприємств, земельного фонду країни, які є об'єктивною необхідністю при переході до ринкових відносин, на першому етапі спричинили тимчасове зменшення обсягів виробництва і, як наслідок, зниження рентабельності роботи підприємств. У такому разі підприємства не мають можливості не тільки для впровадження нових профілів діяльності, а й для простого підтримання виробничих потужностей.

По-третє, в умовах дуже високого рівня інфляції банківська система України не має змоги надавати кредити під відсотки нижчі за рівень інфляції,

який зумовлює вартість залучення банками кредитних ресурсів. Крім цього, низькорентабельні підприємства відрізняються підвищеним ризиком неповернення кредитів, що об'єктивно тягне за собою підвищення вартості кредитів для таких підприємств. Стосовно інтересів підприємств, то їм доцільно брати кредити тільки під відсотки, які нижчі від рівня рентабельності їх роботи. Таким чином, виникає відповідне протиріччя, яке може бути вирішене тільки за участю держави, використання нею регулюючих і стимулюючих важелів фінансового механізму.

По-четверте, системи управління кращими сучасними підприємствами є високоінтегрованими структурами, що органічно поєднують виробничу, управлінську та інформаційну складові підприємства. Тільки ретельно підібрані, узгоджені в своїх характеристиках, ці системи набувають синергічного ефекту, дають можливість повною мірою реалізувати виробничий, кадровий, фінансовий і будь-який інший потенціал підприємства.

В нових умовах господарювання, які передбачають наявність конкуренції, необхідність самофінансування і самоокупності, врахування впливу і подолання значної кількості зовнішніх і внутрішніх чинників, підприємства видозмінюють сутність своєї виробничо-господарської діяльності. У зв'язку з цим при розробці стратегії поведінки підприємства на ринку, в т. ч. при плануванні нових видів його діяльності, мова має йти не лише про можливість розвитку підприємства, а й про виробничо-господарський потенціал.

Сучасні підходи до формування економічної стратегії промислових підприємств базуються на узагальненій оцінці можливостей їх функціонування та динамічного розвитку. Ця оцінка в наукових працях, а потім і в практичній діяльності стала виражатися за допомогою таких понять, як «виробничий потенціал», «інноваційний потенціал», «фінансовий потенціал» та ін. [54; 218; 433, 480]. Варто відзначити, що всі поняття описують різні, але взаємопов'язані складові життєдіяльності підприємства. Це дозволяє поєднати їх в єдине інтегроване поняття «виробничо-господарський потенціал», що має внутрішню цілісність і узагальнює низку понять потенціалів, які нині широко

використовуються в економічних дослідженнях.

Деякі автори [108] пропонують під виробничо-господарським потенціалом вважати цілісну інтегровану характеристику підприємницьких можливостей суб'єктів господарювання, що базується на комплексній оцінці рівня використання ними всіх видів ресурсів.

Виробничо-господарському потенціалу присвячена незначна кількість наукових робіт. При цьому науковці, як правило, обмежуються лише розкриттям поняття і сутності економічного потенціалу, ролі покращення його застосування для підвищення ефективності економіки та обґрунтування головних напрямків інтенсифікації виробництва в масштабах національного господарства України. Рідше вони виходять за межі регіону. Одночасно приділяється дуже мало уваги вивченню системних особливостей для раціоналізації господарювання на рівні первинної ланки економіки – підприємства. Це дозволяє говорити про можливість і необхідність розробки нових підходів до визначення поняття «виробничо-господарський потенціал підприємства».

В умовах ринку, що характеризується нестабільністю показників промислового підприємства, зміною попиту і пропозиції, змінністю цін на товари і послуги, розвитком конкуренції та іншими макро- і мікроекономічними чинниками, визначення здатності підприємства розширювати перелік діяльності, граничних потенціальних можливостей на перспективу є дуже складним завданням.

Базовим принципом виокремлення елементів виробничо-господарського потенціалу підприємства є оцінка можливостей досягнення ним стратегічних цілей. Оскільки у загальновідомому розумінні можливість – це засоби, умови, обставини, необхідні для здійснення чого-небудь, а мати можливість означає мати в наявності необхідні засоби, умови, то елементами ВГППП повинні бути: матеріалізовані засоби виробництва, предмети праці, визначені категорії робітників, можливості досягнення стратегічних цілей підприємства, предмети і категорії.

Крім того, дефініція «виробничо-господарський потенціал підприємства» виражає всі аспекти його діяльності. Це здатність до реалізації конкурентноспроможної ідеї, аналізу економічної кон'юнктури ринку, забезпечення ефективного функціонування підприємства за рахунок найбільш раціонального використання інвестиційних можливостей тощо. Звідси, ВГППП у загальному вигляді можна охарактеризувати такими рисами:

- ВГППП визначається його реальними можливостями в тому чи іншому профілі діяльності; при цьому необхідно враховувати як реалізовані, так і нереалізовані з якоїсь причини можливості;
- можливості конкретного підприємства більше залежать від наявності ресурсів та їх резервів (тих, що не залучені до виробництва або можливих профілів діяльності);
- ВГППП, зазвичай, визначається здатністю різних категорій робітників використовувати наявні ресурси при впровадженні нових профілів діяльності;
- рівень і результати реалізації ВГППП зумовлюються формою підприємства та його організаційною структурою.

Беручи до уваги ці характеристики, можна запропонувати відповідну модель ВГППП, існування якої визначається наступними складовими: розміром та якістю наявних ресурсів; можливостями менеджменту оптимально використовувати наявні ресурси підприємства; інноваційними можливостями щодо використання прогресивних технологій, інноваційних форм організації праці і виробництва; фінансовим потенціалом. Сукупність цих складових утворює можливість, яка в порівнянні з аналогічними показниками іншого підприємства показує рівень його конкурентоспроможності.

Стосовно оцінки виробничо-господарського потенціалу промислових підприємств, то вона потребує вирішення певних завдань, які можна подати у вигляді відповідної послідовності (рис. 1.6).

Для ефективного здійснення першого етапу треба визначити ознаки, якими можуть бути: чіткі критерії, ступінь об'єктивності і можливості використання їх в діагностиці різних напрямків виробничо-господарської

діяльності залежно від пріоритетності.

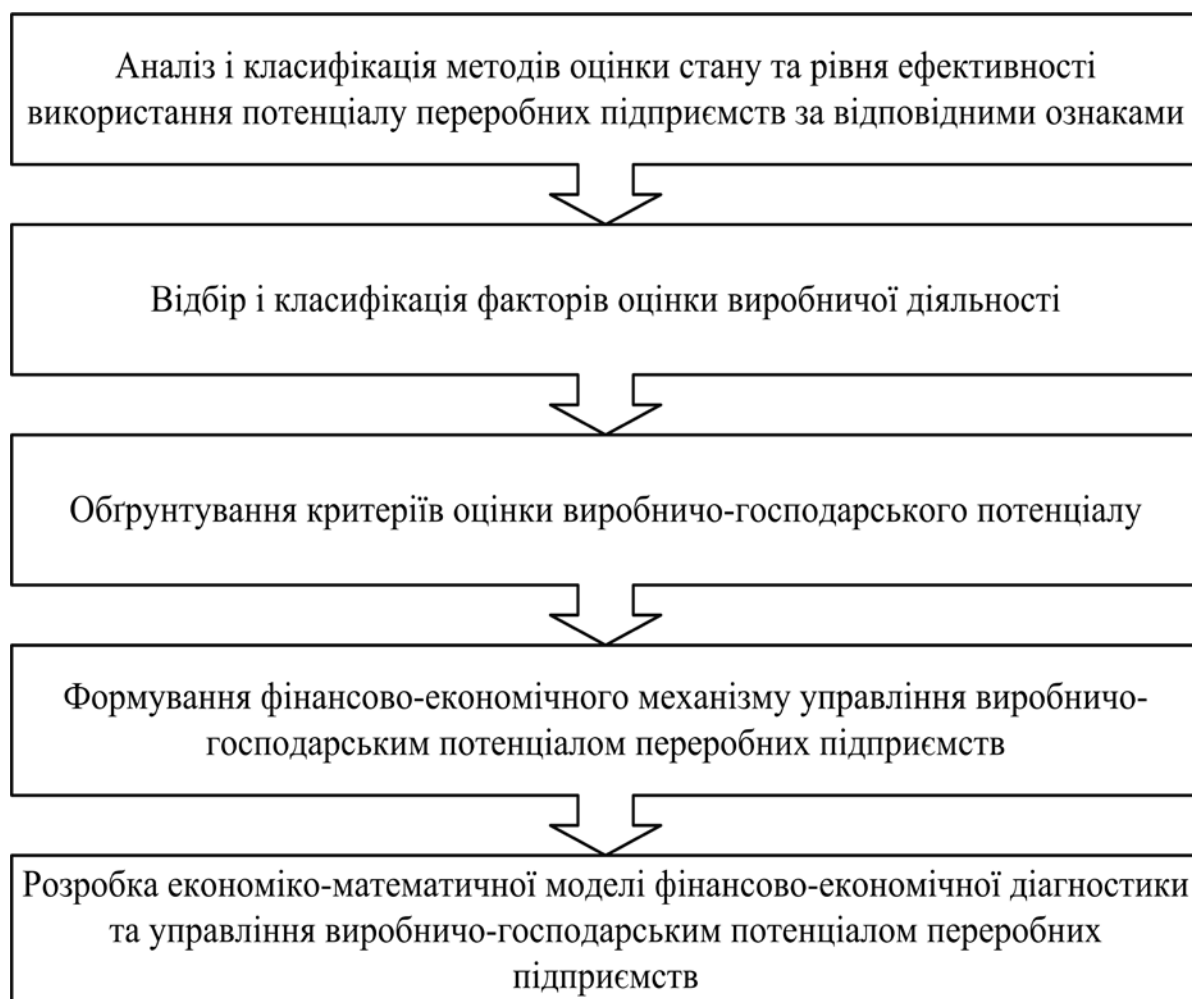

Рис. 1.6. Послідовність оцінки виробничо-господарського потенціалу промислових підприємств

Зазначимо, що оцінка виробничо-господарського потенціалу підприємства та його фінансово-економічна діагностика потребують чітких методологічних підходів, які зараз відсутні. Тому необхідна комплексна, оптимально збалансована система показників, яка була би здатна відобразити всі аспекти діяльності підприємства. Потрібно застосовувати методи, які дозволяють встановити не лише кількісні, а і якісні зв'язки між окремими елементами виробничо-господарського потенціалу. Крім того, важливим показником є рівень розвитку і конкурентоспроможності останнього. На основі

цих показників можна здійснити своєчасне обґрунтування і реалізацію управлінських рішень щодо подальшої діяльності підприємства, спрямованої на розвиток профілів його діяльності. Оцінка ВГППП є багатокритеріальним і дуже складним завданням, послідовність вирішення якого схематично подано на рис. 1.7.

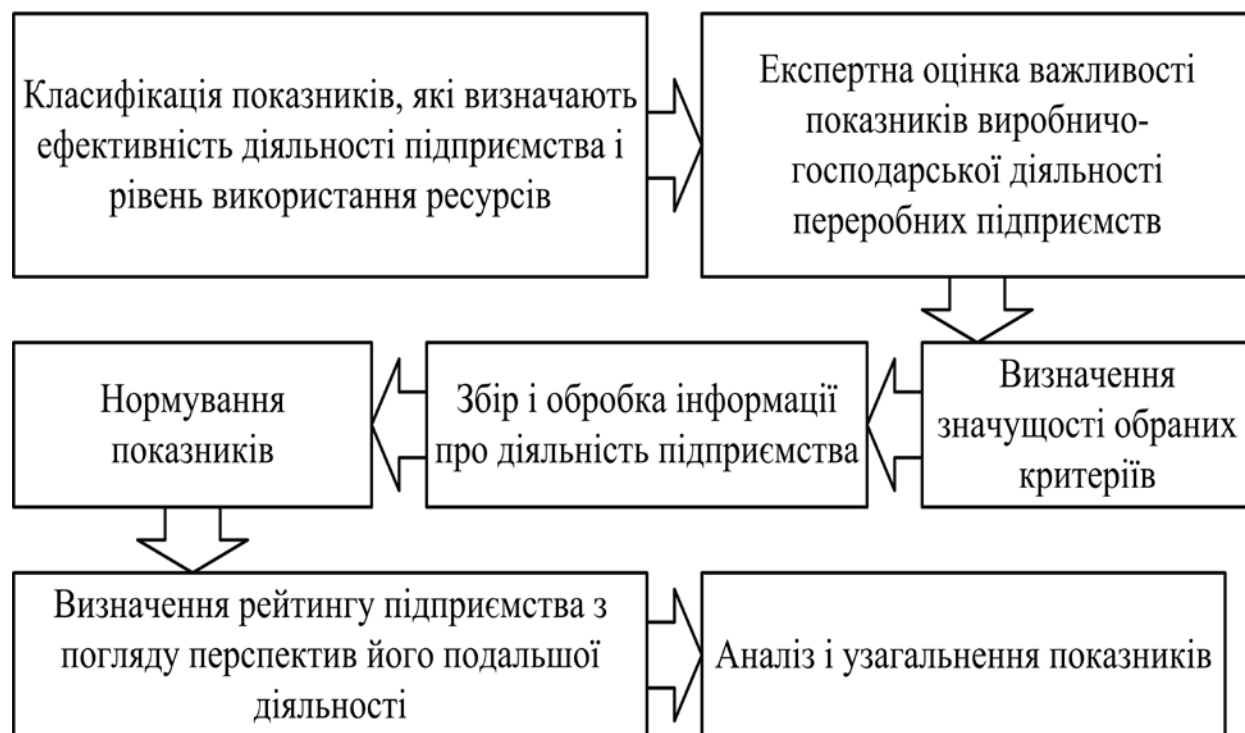

Рис. 1.7. Послідовність вирішення завдання оцінки ВГППП

Система показників для оцінки рівня використання виробничо-господарського потенціалу має складатися з відповідних функціональних блоків: виробничого, організаційного, економічного та фінансового. При цьому система показників, критерії оцінки ВГППП визначаються специфікою тих чи інших виробничих процесів, метою досліджень і завданнями, які стоять перед конкретним підприємством.

Рис. 1.8. Впровадження інноваційно-ресурсних та логістично-маркетингових компонент у сфері управління чинниками підвищення ефективності промислового підприємства в Європейському контексті

Одним з напрямків підвищення ефективності виробничо-господарського потенціалу є проведення активної політики оновлення виробництва на всіх рівнях і в усіх галузях національної економіки та господарської діяльності. Так, на рівні підприємств – це розробка, засвоєння, впровадження у виробництво наукоємних видів продукції, технологій, матеріалів і способів економічного

господарювання; на рівні галузей – цілеспрямована структурна, інвестиційна та науково-технічна політика. Інноваційні проблеми дослідження ВГППІ повинні розв'язуватися комплексно, з урахуванням діяльності різних наукових напрямків: економічного, технічного, організаційного, економічного, соціального, юридичного.

Таким чином, аналіз економічного стану виробничо-господарського потенціалу підприємств України свідчить, що на сучасному етапі для підвищення ступеня економічної незалежності країни необхідні розробка і впровадження таких заходів:

- логістичних методів забезпечення погодженого розвитку виробничих галузей;
- методів і програм реструктуризації підприємств, спрямованих на підвищення ефективності використання виробничо-господарського потенціалу та його подальшого розвитку;
- механізму пошуку фінансових ресурсів, методів їх акумуляції і наукового розподілення на розвиток основних складових виробничо-господарського потенціалу, передусім пріоритетних та економічно перспективних галузей і підприємств;
- організаційного механізму активізації підприємств виробничої галузі;
- інноваційних стратегій розвитку промислових підприємств.

Загалом проблеми управління впливом інноваційних, ресурсних та логістично-маркетингових компонент на ефективність діяльності промислового підприємства та оптимізацію його ресурсних витрат в умовах трансформаційної економіки досліджені явно недостатньо. Власне ця обставина зумовлює потребу ґрунтовного вивчення ресурсних можливостей підприємства у контексті стратегії його розвитку.

1.3. Компонентні стратегії в ефективному управлінні витратами промислових підприємств

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується докорінними змінами, що супроводжуються фундаментальною трансформацією економічних систем. Посилення інтеграційних тенденцій в економіці та взаємозалежностей між різними її об'єктами веде до суттєвого загострення проблем управління. Вирішення протиріччя між традиційними уявленнями в цій сфері та економічною реальністю потребує розробки і застосування певної концепції управління розвитком підприємства.

Економічний стан промислових підприємств зумовлює нині необхідність поглибленого теоретичного вивчення та обґрунтованого практичного узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду, розробки методів його адаптації до сучасних економічно-фінансових і соціальних умов, обґрунтування напрямків і практичних заходів оптимізації управління ресурсами для значного підвищення ефективності використання виробничо-господарського потенціалу.

Проблеми дослідження ефективності використання ВГППП широкі і багатоаспектні. Разом з цим в умовах сьогоденного розвитку економіки України потрібні нові поглиблені теоретичні і прикладні дослідження, спрямовані на вдосконалення виробничо-господарського потенціалу, зростання ефективності матеріального виробництва. Ці проблеми охоплюють широке коло взаємопов'язаних питань, що потребують певного вирішення і повинні враховувати зміни реальних умов і факторів відповідно до цілей розвитку країни та закономірностей ринкової економіки. Особливе місце серед цих проблем займають ресурсні стратегії розвитку підприємств.

Дослідженням теорії і практики управління розвитком підприємств присвячені праці багатьох учених-економістів [6; 23; 112; 206; 222; 254; 365; 440]. Однак й зараз ця проблема є відкритою. Узагальнення теоретичного і практичного досвіду дає можливість зробити певні висновки. Організаційний розвиток підприємства є складним і нелінійним процесом його переходу в

новий якісний стан за рахунок накопичення стратегічного потенціалу та змін організаційної структури, внаслідок чого підвищується його стійкість до руйнівних дій зовнішнього середовища й ефективність діяльності.

Підвищення рівня виробництва залежить від ефективності використання наявних ресурсів підприємства, пошуку і знаходження на ньому діючих виробничих резервів. Ресурси виробництва є джерелом виготовлення виробів і послуг для споживачів, вимагаючи при цьому відповідних витрат. Лише так можна розглядати поняття ресурсів, відображаючи їх як об'єкт виробництва. При цьому ресурс – це такий об'єкт виробництва, що потрібен у виробничому процесі в поточному чи майбутньому часі у чітко визначеній кількості. Виробництво потребує застосування різних ресурсів у визначених співвідношеннях, порушення яких спричиняє економічно негативні наслідки для підприємства і відповідні втрати.

Досліджуючи поняття «ресурс», варто звертати увагу на його двоєдиний характер. Ресурс як технічну категорію у відповідному натуральному вираженні і за наявності споживчої вартості необхідно розглядати як результат попереднього виробництва, продовжуючи цей ланцюг до кінцевого виробництва, і водночас як джерело для наступного виробництва, продовжуючи цей ланцюг до кінцевого виробництва шляхом зміни натуральних властивостей наступних продуктів, які становлять вже нові ресурси.

Досліджуючи ресурс як економічну категорію, необхідно вивчати його як втілення минулої праці, тобто як об'єкт виробництва, що має мінову, ринкову вартість.

Якщо розглядати природні ресурси, то вони перетворюються на виробничі лише після того, як будуть приведені в стан готовності до технологічного споживання, тобто набудуть ознак товару як втілення праці і ринкової вартості.

Обґрунтоване регулювання споживання ресурсів у виробництві в межах оптимуму на їх використання є головним завданням системи управління, якщо

вона має визначену мету – забезпечення доходів для підприємства. В повсякденній практиці відрегульованого, стійкого виробництва з процесами, що повторюються, визначення кількості ресурсів, які споживаються, не потребує складних процедур вибору рішень. Це пов'язано з тим, що одиничні відхилення фактичних обсягів споживання ресурсів від їх оптимуму у цьому випадку не можуть завдати значних збитків.

Однак проблема забезпечення ресурсами на промислових підприємствах тривалий час є предметом дослідження і вивчення на всіх рівнях управління. Окремі чимало проблем залишаються ще недостатньо вивченими і не вирішеними, що пов'язано з:

- складністю забезпечення підприємства ресурсами;
- частими змінами підходів до вирішення проблеми;
- послідовним переходом вітчизняної економіки до ринкових відносин.

Суттєвий спад промислового виробництва в Україні спричинив якраз дефіцит ресурсів. З обмеженнями матеріальних та енергетичних ресурсів пов'язано 71 % втрат робочого часу в промисловості, при цьому через відсутність ринків збуту – лише 21 %.

Якщо розглянути основні причини дефіциту матеріальних та енергетичних ресурсів і їх негативний вплив на показники діяльності промислових підприємств, то вони, як мінімум, зводяться до такого:

- низький рівень організації виробництва і постачання;
- недостатньо розвинена правова база регулювання виробництва;
- незадовільні виробничі відносини суб'єктів господарювання.

Вважаємо, що вся сукупність різних ресурсів підприємства, за допомогою яких воно вирішує свої стратегічні завдання, є виробничою системою. Без оцінки ресурсної бази і потенціалу всієї виробничої системи неможливо визначити перспективні плани розвитку підприємства і вироблення оптимальної стратегії управління витратами.

Незважаючи на різноманіття підприємств, їх поєднує наявність стратегічних ресурсів, перелік яких зумовлюється особливостями внутрішнього

та зовнішнього середовища (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Схема ресурсних взаємозв'язків та взаємодії чинників в умовах промислового підприємства

Для забезпечення ефективного управління витратами необхідно для зони стратегічних ресурсів розробити свою стратегію з певною системою обмежень і стратегічних заходів. Однак на кожному конкретному відрізку часу треба узгоджувати інші види стратегій з ресурсними. Це безумовна необхідність, яка визначає також темпи виконання загальних стратегічних планів і програм. Управління витратами потрібно проводити через контроль й аналіз виконання

планів і програм, завдяки чому відбувається контроль та координація системи розподілу ресурсів між окремими підрозділами підприємства. При розробці ресурсних стратегій необхідно враховувати елементи, які наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Напрямки розвитку ресурсних стратегій та показники їх використання

Напрями розвитку	Ресурсна характеристика	Показники використання ресурсів
	Наявність ресурсів (власних запасів і можливості залучення)	Людські ресурси. Матеріально-технічні ресурси. Фінансові ресурси. Інформаційні ресурси.
	Розподіл ресурсів	Співвідношення. Цілі (проекти). Пріоритети. Функції.
	Використання ресурсів	Обмеження (нормативи). Функції. Стимули. Пріоритети.
	Поповнення ресурсів	Цілі. Структура. Обсяги (величина). Можливості.

Реалізація тих чи інших ресурсних стратегій означає також формування нового або перетворення наявного виробничого потенціалу підприємства, оскільки кількість, співвідношення і цільова спрямованість використання ресурсів задають не лише основні цільові характеристики виробничого потенціалу підприємства, а й критерії управління витратами.

У загальному вигляді структура і зміст стратегій управління оптимізацією

витрат залежать від галузевої належності підприємства, характеру виробництва, місцезнаходження цього підприємства, форми власності і рівня управління ним. При цьому перші три характеристики задають перелік і структуру необхідних і доступних ресурсів, останні дві – систему прийняття рішень щодо забезпечення розробки та виконання ресурсних стратегій.

Оскільки кожна галузь характеризується відповідною фондо-, матеріало-, енерго- і трудомісткістю продукції, що випускається, то одні галузі роблять основні витрати на придбання та обслуговування машин і механізмів, інші – сировини, матеріалів, комплектуючих, залучення трудових ресурсів. Але, незалежно від особливостей того чи іншого підприємства, для забезпечення його діяльності потрібні матеріально-сировинні ресурси. Добре відомо, що різні галузі промисловості застосовують різні ресурси для виробництва своєї продукції. Основна мета будь-якої ресурсної стратегії полягає в тому, щоб врахувати всі можливі вимоги продуктових і функціональних стратегій, забезпечити підприємство сировиною, матеріалами, паливом, запасними частинами, обладнанням, трудовими, фінансовими й інформаційними ресурсами при заданому рівні витрат.

В умовах підвищення самостійності підприємства самостійно відповідають за кількість та якість ресурсів, необхідних для прискореного переходу на нові види продукції, зняття з виробництва застарілої, а також для відповідного розвитку або скорочення окремих функціональних підсистем підприємства. Згідно з цим підприємство визначає поточні і перспективні потреби в ресурсах, передбачає необхідні заходи щодо їх забезпечення враховуючи заданий рівень витрат.

Нині у вітчизняній економіці гостро відчувається неповноцінність ринково орієнтованих систем управління [62]. Це, відповідно, зумовлює появу багатьох проблем фінансового, організаційного і технологічного характеру на промислових підприємствах, що значно погіршує їх позиції на ринках збуту. Зміна пріоритетів розвитку підприємств супроводжується нераціональним використанням матеріальних ресурсів. Зараз виробничий потенціал України

перебуває у критичному стані: основні засоби, які є його важливішим елементом, в багатьох галузях морально застаріли та фізично зносилися, практично припинилося відновлення виробництва, знизилася інвестиційна активність у сфері технічного переоснащення і реконструкції виробництва [434; 469].

Аналіз публікацій [217; 469; 476; 515] показав, що проблеми дослідження виробничого потенціалу повинні вирішуватися комплексно. Необхідним є прийняття кардинальних заходів щодо відновлення і розвитку виробничого потенціалу підприємств на основі формування нових профілів їх діяльності.

Тому одночасно з розробкою і реалізацією комплексних заходів зі створення надійних передумов прискорення економічної динаміки потрібне поглиблене і детальне наукове пророблення напрямків, які забезпечать підвищення ефективності галузей матеріального виробництва. Для досягнення цієї мети необхідно:

- визначити, що є основою для розрахунку потреб в ресурсах;
- проаналізувати основні напрямки економії матеріальних ресурсів і їхній вплив на зміст ресурсних стратегій підприємства;
- оцінити доступність ресурсів;
- визначити критерії розвитку сфер діяльності підприємства;
- проаналізувати вплив витрат на ефективність його діяльності.

Підприємство може ставити перед собою різні цілі. Це може бути як виживання на ринку, так і стабілізація своїх ринкових позицій. Однак в умовах рухливості і змінності ринку відсутність динаміки показників діяльності підприємства означає їх зниження. Тому для забезпечення своєї стабільності підприємство повинно розвиватися. Одним з напрямків його розвитку має стати концепція управління на основі ринкової орієнтації, яка може бути представлена у вигляді стратегії управління витратами.

У ринковій економіці цілі стратегічного планування залежать від споживчого попиту, а основним завданням підприємства стає їх довготривале визначення. Розвиток підприємства – це процес, який залежить від темпів зміни

ринку. Критерієм цього процесу є збільшення різниці між характеристиками розвитку ринку і власне розвитку підприємства. Для досягнення максимального ефекту стратегічне планування підприємства, яке функціонує в ринковому середовищі, повинно орієнтуватися як на раціональне управління витратами, так і на розширення сфер діяльності, для чого необхідні відповідні ресурси. Основою для розрахунків потреб у ресурсах є:

- продуктові стратегії, де визначено необхідні типи та обсяги виробництва продукції для заповнення «стратегічної прогалини»;
- функціональні стратегії, де визначено потреби в ресурсах для створення, підтримки, розвитку та скорочення діяльності окремих функціональних підсистем підприємства;
- необхідний рівень резервів для забезпечення безперервної виробничої діяльності підприємства;
- прогнози та аналіз тенденцій створення і впровадження досліджень щодо нових матеріалів, технологій, виробничих процесів, а також розвідки нових покладів корисних копалин;
- методи обґрунтування раціонального використання матеріальних ресурсів з урахуванням змін у їхній структурі, заміни дефіцитних матеріалів менш дефіцитними, використання внутрішніх резервів, вторинної сировини та відходів;
- методи обґрунтування раціональних норм використання ресурсів та їх економії.

У загальному потреби у матеріальних ресурсах (Π), як вважає О. В. Хаджинова [447; 449], можна розрахувати:

$$\Pi = O \cdot H + Z_n - Z_0, \quad (1.1)$$

де O – обсяги виробництва певного продукту згідно з обраною продуктово-товарною стратегією; H – прийняті норми витрат сировини (матеріалів) на одиницю продукції, що забезпечують необхідний рівень

конкурентоспроможності; Z_n – нормативний перехідний виробничий запас продукту, необхідний для забезпечення безперервного виробництва; Z_o – очікуваний запас певного виду продукту на початок планового періоду.

Якщо неможливо обчислити норми витрат на одиницю продукції, як правило, використовують показники витрат ресурсів на певну кількість грошових одиниць.

Орієнтовно потребу в матеріальних ресурсах на плановий період ($\Pi_{пл}$) визначають, скориставшись методом динамічних коефіцієнтів:

$$\Pi_{пл} = \Phi_p \cdot K_n \cdot K_h, \quad (1.2)$$

де Φ_p – фактичний обсяг витрат матеріалів на виготовлення продуктів-аналогів за попередній період; K_n – коефіцієнт зростання або зменшення обсягу виготовлення продукту в плановому періоді порівняно з попереднім періодом; K_h – коефіцієнт збільшення чи зниження норм витрат на одиницю продукції згідно з розробленими для цього заходами.

Крім цього, приймаючи рішення щодо змісту ресурсних стратегій, необхідно врахувати доступність ресурсів та їх значення для виробництва. Тут фахівці рекомендують скористатися відповідною матрицею [25; 28; 67], яка відома як матриця «значущість ресурсу – доступність ресурсу» (рис. 1.10).

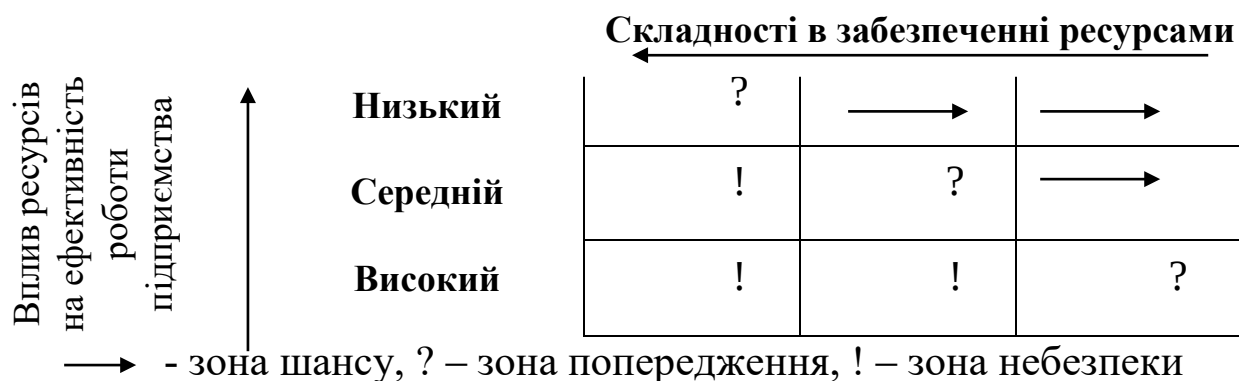

Рис. 1.10. Матриця «значущість ресурсу – доступність ресурсу»

Значення і вплив ресурсів на ефективність роботи підприємства визначаються роллю, яку відіграє той чи інший ресурс для досягнення цілей підприємства, можливостями його заміни, рівнем впливу цін окремих ресурсів на показники ефективності виробництва. Доступність ресурсів може бути охарактеризована через їхню унікальність і складність постачання. Рівень складності оцінюється через ймовірність впливу підприємства-споживача на своїх постачальників: чим вищий рівень впливу, тим менші складності у постачанні.

Для України, економіка якої характеризується як надвитратна, дуже важливим є коефіцієнт зміни норм витрат на одиницю продукції. Цей коефіцієнт, з одного боку, підвищує вихід готового продукту з одиниці сировини, а з іншого – стимулює розвиток і впровадження досягнень НТП у виробництво. Основні напрями економії матеріальних ресурсів і їхній вплив на зміст ресурсних стратегій великого промислового підприємства можна подати у вигляді схеми (рис. 1.11).

Рис. 1.11. Основні напрями економії матеріальних ресурсів та їхній вплив на зміст ресурсних стратегій промислового підприємства

Процес забезпечення матеріально-сировинними ресурсами спрощується за допомогою системи організаційних, економічних і технічних заходів, через які відбувається взаємозв'язок ресурсних стратегій між собою, а також між такими функціональними стратегіями: маркетинговою стратегією – через пошук і розвиток зони середнього ризику; стратегією наукових досліджень і розробок – через розробку відповідних методів взаємозаміни ресурсів; стратегією управління витратами тощо.

Окремою є проблема щодо забезпечення виробництва матеріально-сировинними ресурсами – створення запасів. Ідеально, коли постачання відбувається синхронно за всіма складовими, обсяги ресурсів, які щоденно отримує підприємство, відповідають програмі добового випуску продукції, і тоді запаси можуть дорівнювати нулю. Якщо потреби в ресурсах не відповідають наявним, доцільним є певне страхування у вигляді «буферних запасів», які компенсують недоліки у постачанні. Це відображає тісний зв'язок ресурсних стратегій, планування витрат і функції постачання як діяльності щодо організації виконання ресурсних стратегій, включаючи управління запасами, складами, інші функціональні сфери логістики.

Запаси стосуються не лише «вхідних» потоків, а й є амортизаторами між постачанням, виробництвом, системою просування, розподілу та реалізації підприємства. Тож у системі його управління виокремлюється функція складського господарства, суть якої полягає в розміщенні і використанні складів, системному зберіганні сировини, матеріалів і напівфабрикатів, внутрішньому транспортуванні, контролі якості матеріалів тощо.

Залежно від місця, ролі, рівня перетворень у забезпеченні, а також з урахуванням суб'єктивних факторів, можна застосовувати різні підходи до змісту ресурсних стратегій:

- для кожного виду сировини або матеріалу розробляти окрему ресурсну стратегію;
- формувати стратегію для групи матеріалів або сировини;
- розробляти комплексну ресурсну стратегію для всього підприємства.

З метою безперервного забезпечення підприємства сировиною, матеріалами, паливом й іншими матеріально-сировинними ресурсами планується певний обсяг оборотних коштів, які складаються з витрат, вкладених у фонди обігу (товарні запаси, грошові ресурси, необхідні для забезпечення безперервного обігу товарів: гроші у розрахунках з постачальниками, вкладені в оборотні кошти гроші тощо). При цьому правильна організація обігу оборотних коштів можлива лише за врахування зв'язків стратегій матеріальних і фінансових ресурсів.

Продуктові стратегії визначають, що передбачає виготовляти підприємство. Вони ж визначають його галузеву приналежність, задають вимоги до техніки і технології виготовлення продукції певного типу. Отже, кількість, структура і види обладнання та устаткування визначаються галуззю, продукцією, передбаченою до виготовлення продуктивними стратегіями, а також технологією переробки ресурсів в готову продукцію.

Підприємства для визначення можливостей забезпечення технікою і технологією найчастіше використовують їх вартісну форму – основні засоби. У практиці обліку виробничі фонди поділяються на будівлі, споруди, силове устаткування, передаточне обладнання, робочі механізми та апарати, інструменти і приладдя, господарський інвентар, транспорт, щодо яких приймаються рішення про напрямки використання коштів.

Існує тісний зв'язок між забезпеченням технікою, витратами і виробничими стратегіями. Так, потреби в окремих видах обладнання, машинах і механізмах у натуральному вираженні визначаються в наступних напрямках:

- капітальне будівництво і реконструкція підприємства;
- заміна застарілого обладнання на основному, допоміжному та обслуговуючому виробництві;
- комплектація продукції;
- науково-дослідні роботи тощо.

Залежність у машинах та обладнанні визначається:

- обсягами запланованих робіт (згідно з продуктово-товарними

стратегіями);

- комплектацією обладнання відповідно до плану;
- створенням комплексів машин;
- створенням або реконструкцією виробництва, розширенням діючих потужностей;
- заміною обладнання відповідно до нової технології на основі наукових досліджень і розробок;
- темпами розвитку виробництва.

Як бачимо, діяльність підприємства починається зі здійснення витрат. Спочатку необхідно придбати основні засоби, які будуть забезпечувати його діяльність протягом тривалого періоду часу. Потім треба закупити матеріальні ресурси, які в процесі виробництва будуть перетворюватися на готову продукцію. Під час реалізації готової продукції підприємство відшкодовує здійснені витрати і, якщо воно працює ефективно, отримує прибуток (Додаток Б – розподіл реалізації продукції малих підприємств виробничої та невиробничої сфери Тернопільської області за видами економічної діяльності у 2016 р. (з урахуванням мікропідприємств)). Чим більша величина здійснених витрат і рівень їх витратовіддачі, тим більше прибутку тримає підприємство. Відповідно, прибуток є джерелом формування його фінансових ресурсів, які знову можуть бути вкладені у виробництво. Це спричиняє збільшення ринкової вартості підприємства, що за ринкових умов господарювання становить основну мету діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Отже, витрати є необхідною умовою функціонування підприємства.

Потреби в обладнанні, згідно з визначеними темпами приросту обсягів виробництва (виконання планових обсягів робіт – $P_{об}$), фахівці рекомендують визначати за такою формулою:

$$P_{об} = \frac{\sum H_{\epsilon} \cdot O_{пл}}{Ч_{\partial} \cdot C \cdot Д \cdot K_{\epsilon} \cdot K_{вн}}, \quad (1.3)$$

де $H_{\text{с}}$ – норма часу на виготовлення одиниці продукції (виконання одиниці робіт); $O_{\text{пл}}$ – плановий обсяг виробництва; $Ч_{\text{д}}$ – число днів у плановому періоді; C – кількість змін роботи у плановому періоді; D – тривалість робочої зміни; $K_{\text{с}}$ – коефіцієнт використання обладнання з урахуванням ремонту і налагодження; $K_{\text{вн}}$ – середній коефіцієнт виконання норм.

Від числа, розрахованого за формулою 1.3, віднімається кількість наявного обладнання, що дає змогу приймати рішення про закупівлю (при позитивному результаті) або продаж (при від'ємному значенні) обладнання чи інших технічних засобах. Розрахунок можна проводити за окремими видами обладнання і загалом за всім обладнанням.

Залежно від ситуації підприємство обирає різні за змістом і розмахом змін стратегії щодо технічного переоснащення, де важливу роль відіграють витрати конверсії, можливості підприємства до самоінвестування та залучення інвестицій із зовнішнього середовища.

Отже, якщо узагальнити вищесказане, то можна зробити висновок, що основою розвитку будь-якого підприємства є взаємодія таких складових: потенціал, стратегія підприємства і його конкурентоспроможність. На основі оцінки цих складових можна визначити методи оцінки.

Щодо цього цікавий підхід розглядає в своїх роботах із стратегічного управління І. Ансофф [25: 26, с. 101–102]. Аналізуючи поняття конкурентного статусу підприємства, він подає рентабельність стратегічних капітальних вкладень в обов'язковому зв'язку з відповідністю його стратегії. Це ж стосується потенціалу підприємства. Відповідно до цього науковець пропонує формулу для розрахунку конкурентного статусу підприємства. Вважається, що вона має скоріше теоретичне значення, оскільки її складовими багато в чому є умовні показники. Конкурентний статус підприємства (KCP) І. Ансофф пропонує визначати за формулою:

$$KCP = \frac{I_p - I_k}{I_o - I_k} \times \frac{S_p}{S_o} \times \frac{C_p}{C_o}, \quad (1.4)$$

де I_p – рівень стратегічних капітальних вкладень підприємства; I_k – критичний рівень обсягу капітальних вкладень, що перебуває на межі прибутків і збитків та показує, що обсяг капітальних вкладень нижче від цього рівня не забезпечує отримання доходу; I_o – рівень оптимального обсягу капітальних вкладень, після якого збільшення капітальних вкладень зумовлює зниження доходу; S_p, S_o – відповідно стратегія, що діє, і «оптимальна» стратегія підприємства; C_p, C_o – відповідно наявні й оптимальні можливості підприємства.

Близький до вирішення цих проблем підхід розглядається і в інших роботах зі стратегічного управління. Так, можна вказати на працю М. Портера [347]. Особливо це стосується питань визначення ресурсної стратегії підприємства і технічного рівня виробництва.

За ринкових відносин підприємство може здобувати необхідні для розширення сфер діяльності ресурси тільки за умов рентабельної праці та ефективного управління витратами. Незважаючи на те, що зараз в Україні відбувається деяке піднесення рівня рентабельності промисловості, його недостатньо для самофінансування нових проектів. Підприємства не мають можливості забезпечувати себе фінансовими, а, отже, й усіма іншими необхідними матеріальними ресурсами. Наслідком цього є висока собівартість промислової продукції, насамперед через завищену матеріаломісткість. Завищення матеріаломісткості та енергоємності продукції вітчизняної промисловості зумовлюють такі об'єктивні та суб'єктивні фактори:

- технічна відсталість виробництв;
- значне моральне і фізичне зношення основних засобів;
- низький коефіцієнт корисної дії обладнання;
- слабка орієнтація стратегії промислових підприємств на нові технології і економію матеріальних ресурсів, в т. ч. дефіцитних.

Отже, в сучасних умовах господарювання необхідна наукова концепція побудови системи управління ресурсами, яка була б спрямована на ефективне

управління витратами.

Важливим напрямком діяльності промислових підприємств, спрямованих на ефективне управління витратами, повинна стати розробка відповідних рекомендацій і методичних вказівок щодо аналізу складу продукції підприємства з позицій застосування ресурсів і навпаки. З цією метою окремі науковці пропонують постійно розробляти поточні класифікації існуючих продуктів, ресурсів і технологій, застосовуючи методи розділення множини видів продукції на класи за видами оперативної діяльності, показниками рентабельності і частки матеріальних витрат у собівартості [273; 275; 288].

Рис. 1.12. Алгоритм формування організаційного механізму підвищення ефективності управлінської діяльності унаслідок впливу багатокомпонентної моделі в умовах трансформаційної економіки з урахуванням інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових чинників

Це дає можливість виявити сильні сторони підприємства, що відповідають вищим категоріям продукції (висока рентабельність за низької частки матеріальних витрат при «високих» технологіях), і слабкі сторони, що відповідають нижчим категоріям продукції (низька рентабельність, частка матеріальних витрат висока при низькотехнологічних продуктах). Ці оцінки дозволяють обґрунтовано визначати пріоритети розвитку виробництва і напрямки застосування фінансових ресурсів, що є особливо важливим для тих підприємств, які мають велику номенклатуру продукції.

Необхідно також поновити нормативний метод споживання і списування матеріальних ресурсів стосовно виготовленої продукції та її собівартості. Для аналізу резервів економії матеріальних й енергетичних ресурсів на підприємстві необхідне формування бази даних за фактичною і нормативною питомою вагою витрат ресурсів і за чинниками, які впливають на ефективність їх використання. При цьому повинна формуватися інформація не тільки про існуючі резерви економії, а й про умови їх можливого виникнення на основі нових технологій, що, відповідно, є суттєвим фактором раціонального управління споживанням ресурсів.

Оскільки на промислових підприємствах резерви економії ресурсів неоднорідні, то необхідним є групування їх резервів. Щодо резервів першої групи, то вони можуть бути виражені в динаміці у вигляді зниження питомих витрат ресурсів для існуючих технологій – як в натуральному, так і у вартісному вираженні. Резерви другої групи визначаються шляхом міжвиробничих порівнянь, виділяючи прогресивніші технології для аналогічних виробництв. Складність визначення величини та ефективності таких резервів полягає в тому, що покращення показників, які характеризують виробничі процеси, очікувана економія конкретних ресурсів пов'язані між собою значною кількістю можливих взаємодій [5; 84; 97; 260].

Стосовно стратегічних планів раціоналізації управління підприємством можна зазначити, що управління витратами повинно розглядатися як одна з базових стратегій підприємства. Тому більш глибока деталізація стратегій

застосування ресурсів передбачає виокремлення сектора управління найбільш важливих, дефіцитних і дорогих ресурсів з метою більш жорсткого контролю за їх споживанням. Будь-яка ресурсна стратегія має бути спрямована не лише на зменшення витрат ресурсів, а й передбачати вирішення комплексу питань щодо розвитку ресурсної бази, включаючи продуктову, асортиментну, інвестиційну та інноваційну політику підприємства в коротко- та довгостроковому періодах.

Важливим є формування стратегії управління ресурсозбереженням, що прямо впливає на формування витрат. Це питання тим більш актуальне, що нині в Україні відсутній єдиний, придатний для кожного підприємства підхід до управління ресурсозбереженням. Внаслідок значного розширення сфери дії економічних методів управління зростає роль комплексних підходів. Отже, управління ресурсозбереженням потребує врахування всіх особливостей об'єкта, який споживає ресурси, і відповідності використання підходів сучасним умовам господарювання. Це визначає необхідність розробки, удосконалення та конкретизації методів управління ресурсозбереженням.

Перехід від ресурсозатратного характеру виробництва до ресурсоекономного потребує організації цілеспрямованого управління процесами ресурсозбереження, передусім у галузях, що найбільш суттєво впливають на затратні макропоказники економіки. Активізація ресурсозбереження повинна розглядатися як глобальна проблема, яку треба вирішувати у всіх сферах економіки. Для цього необхідна підготовка і впровадження централізованих програм і законодавча підтримка. В цій ситуації ініціатива повинна належати насамперед державі, оскільки тільки вона спроможна забезпечити розробку і виконання такої важливої і відповідальної програми.

Разом з тим, незважаючи на те, що основні ресурсозбереження повинні закладатися на рівні держави, ефективність виявлення і використання резервів економії ресурсів значною мірою залежить від безпосередніх виконавців – промислових підприємств.

Висновки до розділу 1

Отже, розгляд теоретичних засади і понятійного апарату за темою дослідження показав, що чинники і шляхи розвитку промислових підприємств доцільно розглядати як важливу складову організаційного процесу забезпечення ефективності економічних реформ. Визначено роль ресурсних стратегій в ефективному управлінні промисловим підприємством.

Відповідно до схеми дослідження проблем управління впливом інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових (з врахуванням матеріальних, фінансових, інформаційних) чинників на ефективність діяльності промислового підприємства в умовах трансформаційної економіки визначено етапи та механізми досягнення мети.

1. На першому етапі охарактеризовано теорії управління чинниками забезпечення ефективною діяльністю промислових підприємств, здійснено їх аналіз.

2. Визначено основні напрямки економії матеріальних ресурсів і їхній вплив на зміст ресурсних стратегій промислового підприємства.

3. Проаналізовано моделі стратегічного планування, спрямовані на управління витратами промислового підприємства.

4. Запропоновано алгоритм формування організаційного механізму підвищення ефективності управлінської діяльності за рахунок впливу на відповідні чинники в умовах трансформаційної економіки.

5. Встановлено, що для управління чинниками ефективної діяльності підприємством загалом й витратами зокрема необхідне вдосконалення наявних інструментів управління, а також розробка нових, які відповідатимуть сучасним економічним умовам діяльності вітчизняних підприємств. Одним з таких інструментів є володіння не лише відповідними ресурсними стратегіями, що спрямовані на розвиток промислових підприємств за рахунок ефективного управління витратами, а й теорій управління ними.

6. За нинішніх екстремальних умов застосування в управлінні

підприємства багатокomпонентного підходу до використання інноваційної, ресурсної та логістично-маркетингової компонент передбачає вміле використання моделювання у функціонуванні інноваційно-науково-управлінських та інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових процесів, найбільш важливих чинників, серед яких інноваційні науково-технічні, технологічні, інвестиційні, інформаційні й інші процеси та науково обґрунтоване логістичне вирішення проблем матеріально-технічного забезпечення.

7. Представлено організаційний механізм адаптації вітчизняних підприємств до Європейських вимог та складові процесу формування інноваційної стратегії (трансформаційні аспекти).

8. Визначено інноваційні чинники та їх вплив на ефективність заходів щодо впровадження інновацій, принцип дії організаційного механізму управління інноваційними чинниками підвищення ефективної діяльності промислових підприємств.

9. Запропонована схема дослідження проблем управління впливом інноваційних, ресурсних та логістично-маркетингового, матеріальних, інвестиційних, фінансових та інформаційних компонент на ефективність діяльності промислового підприємства та оптимізацію ресурсних витрат в умовах трансформаційної економіки.

10. Проаналізовано впровадження інноваційних, ресурсних та логістично-маркетингових компонент у сфері управління чинниками підвищення ефективності промислового підприємства у європейському контексті.

11. Сформовано алгоритм формування організаційного механізму підвищення ефективності управлінської діяльності за рахунок впливу багатокomпонентної моделі в умовах трансформаційної економіки з врахуванням інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових чинників.

Основні результати дослідження опубліковано в працях [479; 481; 486; 494; 496; 526].

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ІСНУЮЧИХ УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕОРІЙ І МОДЕЛЕЙ

2.1. Методологія дослідження. Характеристика теорій управління чинниками ефективності в діяльності промислових підприємств

Стратегічним напрямком розвитку сучасної економіки України є стабілізація виробництва. Тільки стійкий випуск продукції може сприяти забезпеченню безперервного надходження ресурсів, необхідних для підтримання необхідного рівня споживання та інвестицій, створення передумов соціальної адаптації населення в умовах ринкових перетворень [24].

За останні роки з'явилося чимало публікацій, що розглядають ті чи інші стратегії управління діяльністю підприємств [23; 64; 206; 212; 249; 276; 286; 287]. У західній та східній економічній теорії стратегічне управління визнається як окремий, перспективний предмет дослідження [7; 175; 287; 345; 524]. В Україні теорія і практика стратегічного управління підприємствами теж зайняли належне їм місце.

Умови функціонування промислових підприємств нині різко змінюються як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. Кожному підприємству необхідно самостійно вирішувати проблеми, які раніше або не виникали, або вирішувалися іншим способом і на іншому рівні.

Найбільш суттєвими завданнями, які стають перед сучасними промисловими підприємствами, можна визначити такі:

- дослідження ринку з метою виявлення потреб споживачів, що може забезпечити існування підприємства в перспективі;
- визначення цілей розвитку і забезпечення життєздатності

підприємства;

- налагодження ефективних зв'язків з адресатами своєї маркетингової комунікації для формування позитивного іміджу підприємства;
- забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його продукції;
- визначення джерел і напрямків використання інвестицій та управління фінансами підприємства з метою отримання високих економічних результатів його діяльності;
- визначення необхідного для існування та розвитку підприємства кадрового складу з конкретними кількісними та якісними показниками (Додаток В);
- формування політики інноваційного розвитку підприємства.

Одним із шляхів вирішення зазначених проблем може бути ефективне управління витратами. Перш ніж про це говорити, необхідно надати характеристику підприємств.

Кожне підприємство є унікальною, «відкритою» системою, яка має певні особливості. Однак кожне з них є водночас соціально-економічною системою. Всі підприємства мають загальні риси.

Як зазначається у наукових працях [115; 117; 118; 133; 216; 256; 292], загальними рисами є такі:

- використання основних елементів виробництва та головних функцій управління;
- змінність окремих параметрів і системи загалом упродовж всього періоду існування підприємства;
- можливість формування власної поведінки, унікальність, а нерідко й непередбачуваність її в конкретній ситуації;
- здатність адаптуватися до змін у середовищі, встановлювати ефективні зв'язки;
- вміння протидіяти тенденціям, які можуть зруйнувати систему;
- властивість змінювати структуру й механізм функціонування на

власний розсуд;

- спрямованість на встановлення цілей і їх реалізацію.

Як відзначають фахівці, відмінності підприємств можна описати значною кількістю параметрів, які характеризують їхні мікро- та макрозв'язки, структури й процеси. При цьому найсуттєвішими серед них вважаються:

- юридичний статус і форма власності – визначають типи підприємств: приватні індивідуальні, що мають статус юридичної особи, товариства. При цьому розрізняють об'єднання осіб, капіталів (комерційні товариства), громадські та кооперативні товариства, асоціації, концерни і консорціуми, державні та муніципальні підприємства й установи, спільні підприємства з іноземним капіталом, акціонерні товариства різного типу. Юридичний статус і форма власності суттєво впливають на особливості функціонування підприємств, механізми прийняття ними рішень, контролю, підпорядкованості, звітності. Особливо це відображається в системі стратегічного управління та управління витратами, оскільки накладає певні обмеження на реагування підприємства на вимоги зовнішнього та внутрішнього середовища;

- галузева приналежність і профіль підприємства – визначаються продукцією, що виробляється. Структура галузей і підприємств, які до них вони належать, залежить від класифікацій, що застосовуються у тій чи іншій країні в певному періоді часу. Економічна діяльність країни згодом змінюється, відбувається постійний процес структурної перебудови, розміри та взаємозв'язок галузей стають іншими, розвивається (чи занепадає) зміст діяльності галузей. Підприємства пропонують на продаж найчастіше неоднорідну продукцію. При цьому розрізняються моновиробники та полівиробники. Звичайно, що параметри підприємств та особливості їхнього функціонування будуть різними. Також різними будуть їх стратегії розвитку, витрати;

- різноманітність ринків, які обслуговує підприємство, рівень та особливості конкуренції – це головні зовнішні фактори, що впливають на формування специфічних ознак підприємств. Якраз характеристика ринку, який

обслуговує конкретне підприємство (місткість, рівень сегментації, динаміка розвитку, характеристика попиту тощо), а також кількість підприємств, що теж обслуговують цей ринок, дають систему зовнішніх координат, стосовно яких підприємство будує свою стратегію і систему управління витратами. Варто зауважити, що оскільки ситуація на ринку характеризується динамічними змінами, то значення того чи іншого підприємства, можливість його впливу також змінюються. На різних ринках і в різних галузях виникають різноманітні ситуації, що потребує від підприємств адекватних реакцій на зміну форм, розмірів, механізмів функціонування і конкуренції. При цьому поява нових конкурентів може змінити характеристики діючих на ринку підприємств;

- розміри підприємств і виробничий потенціал – складаються на основі чинників, які характеризують галузеву приналежність (використання тих чи інших технологій, сировини, робітників певної кваліфікації тощо), та ринкових факторів, які задають масштаби та ефективність використання виробничого потенціалу конкретного підприємства. Найбільш складною проблемою тут є визначення оптимального розміру підприємства. Причому, немає двох однакових підприємств навіть однієї галузі, що діють на одному ринку, навіть за розмірами, не кажучи вже про інші чинники, які характеризують виробничий потенціал, а також обрані стратегії;

- типи організацій та організаційного механізму функціонування і управління – залежать від вище розглянутих характеристик. Тип організації підприємства найбільш чітко проявляється в організаційній структурі виробництва і технологіях прийняття управлінських рішень. Це забезпечує ефективність діяльності організації, міру збільшення вартості освоєння ресурсів (рівень доданої вартості). При цьому досягнуті оптимальні розміри витрат часу і ресурсів можуть стимулювати зростання підприємства, урізноманітнення його продукції і зростання ринків збуту, оскільки потребують додаткових зусиль, координації діяльності і певних змін.

Однією з найбільш вагомих передумов зростання конкурентоспроможності промислових підприємств є оптимізація структури

витрат і зниження собівартості виробничої продукції. У зв'язку з підвищенням ролі нових технологій у виробничому процесі з'являється необхідність аналізу різних підходів до процесу управління витратами, ефекту зростання масштабів виробництва, а також розроблення методики оптимізації структури витрат, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності виробництва.

Класична економічна теорія (неокласичний підхід) припускає, що витрати підприємства поділяються на постійні та змінні. Але це стосується лише короткострокових витрат. У межах цієї теорії у довготривалому періоді постійних витрат не існує, вони всі стають змінними. Теорія декларує, що в довготривалому періоді крива середніх загальних витрат для окремого підприємства складається з відрізків короткотривалих кривих щодо різних розмірів підприємства. При цьому зниження довготривалих витрат говорить про дію позитивного ефекту зростання виробництва. З іншого боку, зростання довготривалих витрат говорить про дію негативного ефекту зростання масштабів виробництва.

Питанням економії на масштабах виробництва, становлення і розвитку великих підприємств присвятили увагу багато вчених. Одними з найбільш значущих вважаються праці американського вченого А. Д. Чандлера [543] і російського науковця А. Ю. Юданова [566]. А. Д. Чандлер вважає, що економія на масштабах виробництва залежить одночасно від трьох складових: розмірів підприємства, його виробничих потужностей та інтенсивності, з якою ці потужності використовуються. Очевидно, що концепція вченого стосовно витрат в короткотривалому і довготривалому періодах відрізняється від класичної теорії.

А. Ю. Юданов зауважує, що класична теорія виходить з того, що в довготривалому періоді не існує постійних витрат, а отже, при збільшенні розмірів підприємства не може бути їх зниження в розрахунку на одиницю продукції [566, с. 57]. Згідно з теорією, середньопостійні витрати знижуються зі зростанням ступеня завантаження підприємства, але не реагують на зміну його розмірів. Отже, вказує вчений, ця теорія не бачить у збільшенні розмірів

підприємств можливості зниження середніх постійних витрат і, на основі цього, переваг великих підприємств [516, с. 23–33]. З цим твердженням варто погодитися.

Зі свого боку А. Д. Чандлер пов'язує зниження витрат зі зростанням підприємства, але за умови достатнього завантаження його виробничих потужностей. Він намагається пояснити феномен великого промислового підприємства існуванням постійних витрат у довготривалому періоді і називає їх квазіпостійними витратами.

Кількісне значення ефекту Чандлера (*ChE*) А. Ю. Юданов пропонує розраховувати за допомогою формули (2.1) [516, с. 25]:

$$ChE = \frac{QFC}{Q_1} - \frac{QFC}{Q_2}, \quad (2.1)$$

де Q_1, Q_2 – обсяги виробництва підприємств різних розмірів, $Q_1 < Q_2$; QFC – квазіпостійні витрати.

Аналіз класичної та Чандлеровської теорії показав, що в них існують деякі різночитання (табл. 2.1).

Отже, обидві теорії потребують удосконалення. Так, Чандлерівська теорія повинна враховувати наявність умовно-постійних витрат, зростання яких при досягненні певних розмірів підприємства може спричинити негативний ефект масштабів виробництва. Такої ж думки дотримуються С. О. Волонцевич [76, с. 59], припускаючи, що зростання середніх умовно-постійних витрат є найбільшою загрозою для підприємства. Це також пояснює появу негативного ефекту масштабу, який пов'язаний зі зростанням якраз цих витрат.

Розглянемо більш детально теорію С. О. Волонцевича щодо впровадження нового методу класифікації витрат у довготривалому періоді [76]. Автор робить це на основі синтезу неокласичної та Чандлеровської концепції стосовно витрат підприємства у довготривалому періоді. Цікавим також є підхід до запуску механізму оптимізації структури витрат, який

дозволяє уникнути негативного ефекту зростання масштабу виробництва і мінімізувати середні загальні витрати у довготривалому періоді на основі дослідження динаміки граничних величин середніх одноразових і середніх умовно-постійних витрат.

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика класичної та чандлеровської теорій витрат

Класична теорія витрат	Чандлерівська теорія витрат
- Не приймає існування постійних витрат у довготривалому періоді. - Розглядає розподіл постійних витрат на обсяги випуску продукції для окремо взятого розміру підприємства у певний короткотривалий період. - Оперує не стільки одноразовими витратами у різних короткотривалих періодах, скільки умовно-постійними витратами. - Враховує негативний ефект зростання масштабів виробництва. - Не завжди може пояснити відсутність негативного ефекту масштабу.	- Заснована на існуванні постійних витрат у довготривалому періоді і можливості безмежного зростання підприємства. - Ігнорує негативний ефект зростання масштабів виробництва. - Під квазіпостійними витратами припускає переважно одноразові витрати підприємства. - Припускає, що процеси інтегрування підприємств відбуваються переважно з метою зниження одноразових витрат. - Не враховує негативного ефекту зростання масштабів виробництва. - Повністю ігнорує умовно-постійні витрати.

С. О. Волонцевич поділяє усі витрати в довготривалому періоді на такі:

- одноразові – включають проведення науково-дослідних розробок, придбання та впровадження нових технологій, нового устаткування, що дає можливість знизити собівартість виготовлених виробів. Витрати на ці заходи здійснюються підприємством лише один раз;
- змінні – включають витрати на сировину, яка необхідна для здійснення технологічного процесу, комплектуючі, витрати на напівфабрикати, енергію, паливо, технічні цілі. Ці витрати повинні здійснюватися прямо пропорційно зростанню кількості випущеної продукції;
- умовно-постійні – до них належать витрати: позавиробничі (на утримання складів, представницькі витрати, заробітна плата невиконавчих працівників, витрати на збут, рекламу тощо); на управління (оплата послуг зв'язку, обчислювальних центрів, консультаційних, аудиторських, інформаційних послуг, утримання та обслуговування технічних засобів управління, утримання робітників апарату управління, експлуатаційні витрати на отримання будинків, споруд, витрати на відрядження тощо); виробничі (утримання та експлуатація устаткування, лабораторій, зношування оснастки та інструментів спеціального призначення, витрати від неминучого браку, на гарантійний ремонт тощо). Таким чином, до цієї групи увійшли витрати, які не відносяться ні до змінних, ні до одноразових.

У зв'язку з тим, що, залежно від швидкості змінювання умовно постійних та одноразових витрат, підприємство прискорює або, навпаки, віддаляє виникнення негативного зростання масштабів виробництва, С. О. Волонцевич пропонує усі галузі поділити на дві категорії: 1) з високою та 2) з низькою швидкістю зростання середніх умовно-постійних витрат.

При цьому в галузях з низькою швидкістю зростання середніх умовно-постійних витрат (фармацевтика, комп'ютерні технології тощо) виникає ситуація, що описав А. Д. Чандлер: квазіпостійні витрати можуть розподілятися на обсяги виготовленої продукції нескінченно довго. У цьому разі чандлеровський ефект – зниження середніх квазіпостійних витрат у

довготривалому періоді – перекриє негативний ефект зростання середніх умовно-постійних витрат. Отже, позитивний ефект зростання масштабів виробництва буде спостерігатися дуже довго.

Щодо галузей з високою швидкістю зростання середніх умовно-постійних витрат (трудо- і матеріаломісткі галузі), то тут може спостерігатися ситуація, коли ефект зростання середніх умовно-постійних витрат перекриває чандлерівський ефект, заснований на зниженні середніх одноразових витрат. У цьому разі виникає описаний в класичній теорії негативний ефект зростання масштабів виробництва.

На думку С. О. Волонцевича, для уникнення негативного ефекту масштабу, мінімізації середніх загальних витрат у довготривалому періоді необхідно розробити економічний механізм оптимізації структури витрат на базі аналізу змін швидкості середніх одноразових і середніх умовно-постійних витрат. Цей аналіз дозволить визначити місце перебування підприємства на лінії середніх загальних витрат у довготривалому періоді і стане критерієм для проведення політики підприємства, спрямованої на розширення або на скорочення активів і зниження умовно-постійних витрат.

Для аналізу умов мінімізації середніх загальних витрат автор увів низку припущень:

По-перше, змінні витрати підприємства змінюються прямо пропорційно обсягу випущеної продукції, тобто розмір середніх витрат є величиною фіксованою.

По-друге, середні одноразові витрати перевищують середні умовно-постійні витрати. Якщо умовно-постійні витрати більші від середніх одноразових, то одноразові не можуть бути розглянуті в довготривалому періоді і не відображують свого призначення.

По-третє, середні одноразові витрати завжди знижуються із збільшенням обсягів виробництва продукції.

По-четверте, умовно-постійні витрати у довготривалому періоді включають усі витрати, які підприємство несе періодично (маються на увазі

витрати, за винятком змінних та одноразових витрат).

По-п'яте, ціна на продукцію залишається фіксованою незалежно від кількості випущеної підприємством продукції.

Врахування цих припущень дало можливість стверджувати, що у довготривалому періоді підприємство завжди буде перебувати на відрізку позитивної віддачі від зростання масштабів виробництва (середні загальні витрати завжди знижуватимуться), якщо буде виконано умову наступної формули:

$$0 < \frac{MAOC}{MAFC} < -1, \quad (2.2)$$

де $MAOC$ – граничні середні одноразові витрати; $MAFC$ – граничні середні умовно-постійні витрати.

При цьому, якщо швидкість зниження середніх одноразових витрат більша або дорівнює швидкості зниження середніх умовно-постійних витрат, то співвідношення $MAOC/MAFC$ перебуватиме в інтервалі $[1; +\infty]$:

$$\frac{MAOC}{MAFC} \geq 1. \quad (2.3)$$

Якщо швидкість зниження середніх одноразових витрат менша від швидкості зниження середніх умовно-постійних витрат, то співвідношення $MAOC/MAFC$ перебуватиме в інтервалі $[0; 1]$:

$$0 < \frac{MAOC}{MAFC} \leq 1. \quad (2.4)$$

Якщо ж швидкість зниження середніх одноразових витрат більша від швидкості зростання середніх умовно-постійних витрат, то співвідношення

$MAOC/MAFC$ перебуватиме в інтервалі $[-1; -\infty]$:

$$\frac{MAOC}{MAFC} < -1. \quad (2.5)$$

Підприємство завжди буде перебувати на відрізку постійної віддачі від зростання масштабів виробництва (середні загальні витрати є постійними), якщо швидкість зниження середніх одноразових витрат дорівнюватиме швидкості зростання середніх умовно-постійних витрат, тобто буде виконано умову наступної формули:

$$0 > \frac{MAOC}{MAFC} > -1. \quad (2.6)$$

Таким чином, розмежування загальних витрат у довготривалому періоді на одноразові, умовно-постійні та змінні дозволяє виявити тенденцію зростання середніх умовно-постійних витрат і випередити появу негативного ефекту зростання масштабів виробництва шляхом виконання умови $0 < MAOC/MAFC < -1$, що піддає сумніву існування оптимального розміру підприємства, під яким варто розуміти мінімально-ефективний його розмір.

Для зниження собівартості і підвищення конкурентоспроможності своєї продукції підприємство повинно прагнути знижувати швидкість зростання умовно-постійних витрат, тобто виконувати умову $0 < MAOC/MAFC < -1$. Цього можна досягти за допомогою проведення заходів, спрямованих на дослідження проблем управління впливом інноваційних, ресурсних та логістично-маркетингових компонент на ефективність діяльності промислового підприємства та оптимізацію ресурсних витрат в умовах трансформаційної економіки.

2.2. Моделі стратегічного планування, спрямовані на управління компонентами промислового підприємства

Процес стратегічного планування посідає центральне місце в системі стратегічного управління витратами. Більшість зарубіжних фірм використовують стратегічне планування, щоб змінитися, вийти з безнадійних ситуацій, які виникли зовні і всередині підприємства.

Перехід до стратегічного планування має свої передумови, серед яких деякі автори [345] визначають такі:

- необхідність реакцій на зміни умов функціонування підприємств;
- потреба в об'єднанні різних напрямків діяльності підприємства за умов розвитку процесів децентралізації та диверсифікації;
- наявність яскраво виражених конкурентних переваг і необхідність їхньої підтримки (у підприємствах, що їх мають) або створення їх (в аутсайдерів);
- посилення конкуренції;
- інтернаціоналізація бізнесу, розвиток зв'язків з підприємствами, що використовують систему стратегічного планування;
- наявність висококваліфікованих менеджерів, здатних вирішувати складні проблеми, застосовуючи систему стратегічного управління;
- розвиток теорії і практики стратегічного планування, які допомагають перейти від методу «проб і помилок» до наукових методів передбачення і підготовки майбутнього та до майбутнього;
- наявність доступної інформації (глобальних інформаційних мереж) для вивчення сильних і слабких сторін підприємства, зовнішнього середовища та умов конкуренції;
- посилення інноваційних процесів, генерація та швидке освоєння підприємствами нових ідей;
- необхідність впровадження високої культури управління, орієнтованої на запобігання опору змінам і стимулювання розвитку підприємства.

Однак, на нашу думку, важливими передумовами переходу до стратегічного планування є ще, як мінімум, такі:

- обмеженість ресурсів;
- необхідність управління витратами;
- ускладнення всієї сфери управління підприємством;
- необхідність пошуку нових сфер діяльності, що дозволить підприємству певною мірою уникнути чи зменшити ризики виробничої діяльності.

Крім того, існують макропроцеси, які також стимулюють розвиток стратегічного планування.

Загалом існує багато об'єктивних та суб'єктивних факторів, які заважають широко застосовувати систему стратегічного планування, що передбачає досягнення високого ступеня обґрунтованості планів і забезпечення необхідного рівня їх виконання. Це насамперед нерозвиненість теоретичних і методологічних засад стратегічного планування; неспроможність виробничо-управлінської системи сприймати вимоги зовнішнього і внутрішнього середовища, що пов'язано з низькою кваліфікацією керівників і персоналу планових служб; відсутність координації та інтеграції діяльності усіх підрозділів підприємства.

Основною проблемою стратегічного планування діяльності суб'єктів господарювання є невизначеність зовнішнього оточення, ініціативи конкурентів і пріоритетів споживачів. Ця невизначеність пояснює варіативність сучасних стратегій. Науковці називають кілька моделей стратегічного планування, серед яких: модель інтерпретації; політична модель; модель логістичного нарощування; екологічна модель; модель проникливого керівництва; модель планування.

Кожна з моделей має свої особливості та умови впровадження. Проаналізувавши їх, можна зробити висновок, що найбільш раціональною із заснованих на конкретних даних і спрямованих на управління витратами є модель планування. Згідно з нею рішення приймаються на базі використання

послідовного та спланованого пошуку оптимальних рішень. Однак для можливості її застосування необхідне більш детальне дослідження і подальша розробка. З цією метою доцільно розглянути еволюцію розвитку означеної моделі.

Перший варіант моделі розроблявся Гарвардською групою протягом тривалого часу. Модель заснована на широко відомій процедурі SWOT-аналізу. Один із членів групи Г. Мінцберг назвав її моделлю школи проектування, пояснивши цю назву так: в основі моделі лежить віра про те, що формування стратегії як процесу ґрунтується на кількох базових постулатах, котрі забезпечують «проектування стратегії». Вчений зауважив, що у найбільш загальному вигляді формування стратегічного плану становить деяку точку перетинання виявлених можливостей і загроз зовнішнього ділового оточення, що виражені у формі ключових факторів успіху, сильних і слабких сторін ресурсного потенціалу підприємства, в його особливих здібностях до розвитку [286, с. 12–46].

Зрозуміло, що можливості зовнішнього середовища повинні бути затребувані за рахунок сильних сторін ресурсного потенціалу підприємства. Отож, немає жодного сумніву, що треба визначити і загрози, а слабкі сторони ресурсного потенціалу підприємства мають бути зведені до можливого мінімуму. При цьому варто зазначити, що на формування стратегії, її оцінку та вибір найкращого варіанта рішення суттєво впливають моральні цінності керівництва, етичні норми суспільства, передусім норми соціальної відповідальності перед працівниками, споживачами, зовнішнім середовищем.

І. Ансофф запропонував принципову модель формування стратегічного плану майже одночасно з новими роботами Гарвардської школи бізнесу і вона має свої характерні риси та особливості. По-перше, вчений використовує поняття «формалізовані цілі» на відміну від нечітко виражених цінностей вищого керівництва в моделі Гарвардської групи. По-друге, на думку І. Ансоффа, формування стратегічного плану можна подати у вигляді дуже формалізованого процесу, що має бути розписаний детально, з наданням усіх

факторів, які необхідно враховувати в процесі прийняття рішень і які вже розставлені в пріоритетному порядку з наданими їм ваговими коефіцієнтами. Також надаються різні діаграми і правила вибору тієї чи іншої альтернативи [25, с. 25–37].

Відповідно до моделі І. Ансоффа реакцією на зовнішні сигнали є визначення цілей підприємства. Згідно зі встановленими первісними цілями здійснюється оцінка програми використання можливостей за функціями. Далі визначаються майбутні суттєві фактори конкуренції і можливі рівні змін. Потім відповідно до рівня змін встановлюється розбіжність у стратегії і наявних можливостях, що дає базу для складення програм стосовно ліквідації цієї розбіжності і активізації майбутньої стратегії підприємства. Таким чином, визначаються межі території, в рамках якої підприємство має знайти свою конкурентну позицію за допомогою стратегічного планування.

Автором ще однієї моделі є Г. Стейнер. На перший погляд, вона дуже схожа на модель Гарвардської школи бізнесу, проте має свої характерні риси й особливості. По-перше, вчений пропонує всебічне охоплення, повне уявлення процесу планування і необхідність додержання жорсткої послідовності етапів формування і деталізації результатів дій. Це дозволяє стверджувати, що модель Г. Стейнера можна розглядати як спробу поєднання моделей Гарвардської школи бізнесу та І. Ансоффа. По-друге, в цій моделі чітко й однозначно вказується на зв'язок стратегічного планування зі середньостроковим і тактичним плануванням, а це має принципово нове значення в моделюванні процесу формування стратегічного плану.

Певний інтерес становить модель стратегічного планування на основі «стратегічної прогалини», під якою розуміють «поле стратегічних рішень», що мають прийняти керівники підприємства, щоб перетворити наявні тенденції (нижня межа «стратегічної прогалини») належно з метою досягнення потрібних параметрів розвитку підприємства (верхня межа «стратегічної прогалини»). Такий підхід акцентує увагу на приведенні у відповідність «того, що можливо» з «тим, чого треба досягти» (рис. 2.1).

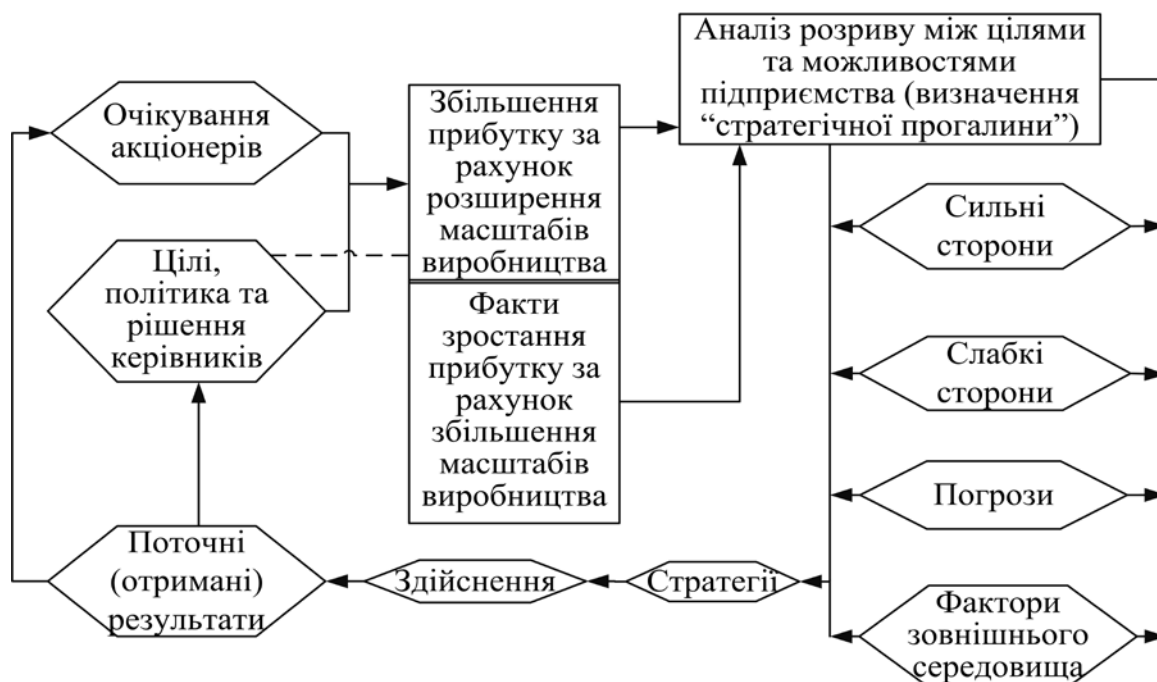

Рис. 2.1. Модель стратегічного планування на основі «стратегічної прогалини»

Поле стратегічних рішень може охоплювати широкий спектр пропозицій щодо освоєння нових ринків, продуктів, додаткових послуг, а також сприяння розвитку сильних та усунення слабких боків діяльності підприємства. Для цього використовуються існуючі моделі і методи обґрунтування стратегічних рішень, які допомагають заповнити «стратегічну прогалину», насамперед на основі розробки нових продуктово-товарних стратегій. Однак, незважаючи на наявні позитивні сторони моделі, треба визнати і наявність у ній «вузьких місць». Однією із негативних рис є те, що витрачається багато часу та коштів на розробку варіантів заповнення «стратегічної прогалини», більшість з яких так і залишається незатребуваними. Цей підхід може бути корисним, коли освоєні напрямки діяльності не мають потенціалу для забезпечення подальшого розвитку. Для вітчизняних підприємств він є неприйнятним, оскільки кожному з них більше чи менше необхідно переборювати тенденції скорочення діяльності.

Загальний аналіз результативності інноваційної діяльності підприємства неодмінно залежить від рівня його здатності до інноваційного розвитку

(формула 2.7), який характеризує здатність господарської одиниці розвиватися у майбутньому:

$$K_{ip} = \frac{\chi_{НДДКР}^{\Phi}}{\chi_{НДДКР}^H} \cdot K_{\chi} + \frac{\Pi_{НДДКР}^{n.впр}}{\Pi^{ст}} \cdot K^{впр} + \frac{T_{НДДКР}}{T^{ст}} \cdot K^{тех} + \frac{O_{НДДКР}}{O^{ст}} \cdot K^o + \frac{B_{НДДКР}^{\Phi}}{B_{НДДКР}^H} \cdot K^e \quad (2.7)$$

де $\chi_{НДДКР}^{\Phi}$ і $\chi_{НДДКР}^H$ – відношення чисельності працівників, зайнятих у НДДКР, до обсягу продукції (питома чисельність) фактичної і по нормативу відповідно, осіб / тис.грн.;

$\Pi_{НДДКР}^{n.впр}$ і $\Pi^{ст}$ – наявний готовий до впровадження продукт НДДКР на заміну старої продукції (за обсягом продажу нової продукції), тис.грн.;

$T_{НДДКР}$ і $T^{ст}$ – наявна готова до впровадження технологія на заміну старої технології (за затратами праці) до обсягу старої технології відповідно, тис. люд.-год.;

$O_{НДДКР}$ і $O^{ст}$ – величина вартості обладнання дослідного виробництва та сукупна вартість обладнання фактичного і за нормативом, тис.грн.;

$B_{НДДКР}^{\Phi}$ і $B_{НДДКР}^H$ – величина витрат на НДДКР до обсягу продукції фактичної і за нормативом, тис.грн.;

K_{χ} , $K^{впр}$, $K^{тех}$, K^o , K^e – вагові коефіцієнти при відповідних приватних показниках інноваційного розвитку підприємства.

Модель стратегічного планування, що базується на врахуванні ринкових переваг, тісно пов'язана з використанням результатів SWOT-аналізу. Тут основна увага приділяється врахуванню інтересів акціонерів, які беруть участь у прийнятті рішень про заходи, що забезпечують довгостроковий розвиток підприємства. Використання цього підходу також обмежене через складність у визначенні та балансуванні інтересів великої кількості акціонерів. Це пов'язано з тим, що ринкові переваги трактуються різними групами акціонерів неоднаково, що спричиняє труднощі в складанні не тільки стратегічних, а й тактичних планів, у контролі їхнього виконання та інтерпретації отриманих результатів.

Цікавою є модель стратегічного планування, орієнтована на створення і підтримку конкурентоспроможності підприємства (рис. 2.2).

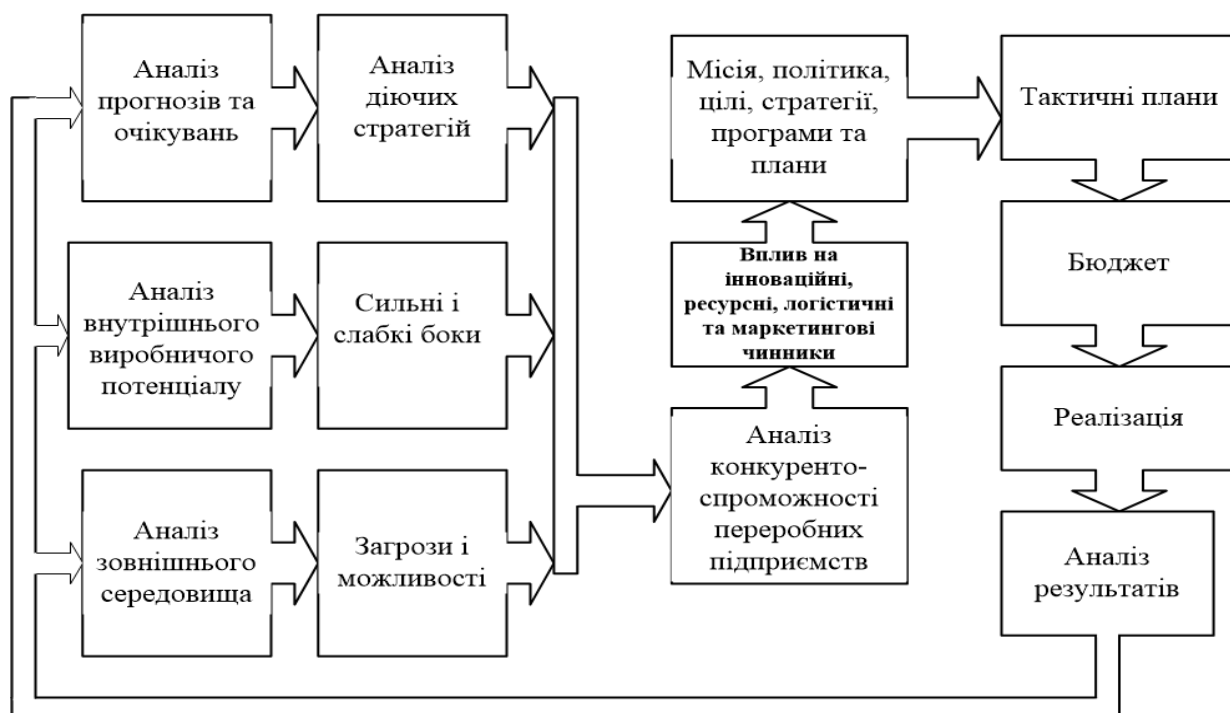

Рис. 2.2. Модель стратегічного планування, орієнтована на підтримку конкурентоспроможності промислового підприємства за рахунок інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових чинників

Ця модель тим більше актуальна, оскільки в ринковій економіці питання конкурентоспроможності є центральним. Крім того, чим вищий рівень конкуренції на ринку, в галузі, тим більше уваги підприємство повинно приділяти цьому питанню. Тому цільова спрямованість на довгострокову конкурентоспроможність передбачає ширший спектр стратегічних заходів, ніж модель, орієнтована на «стратегічну прогалину». Тут вирішується проблема визначення ключових факторів успіху і розробки відповідних заходів щодо їхньої реалізації, що дозволяє підвищити ефективність управління витратами. Ця модель орієнтована на конкурентоспроможність, має велике значення у розвитку міжнародних зв'язків, коли конкуренція виходить за межі однієї

країни.

Важливу роль у забезпеченні довгострокового функціонування підприємства на ринку відіграє його імідж. Тому створення позитивного іміджу підприємства – це своєрідні інвестиції. Модель, орієнтовану на створення позитивного іміджу, можуть застосовувати багато підприємств, оскільки в ній відображено поширену концепцію соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством, соціально зорієнтовану філософію існування підприємства (рис. 2.3).

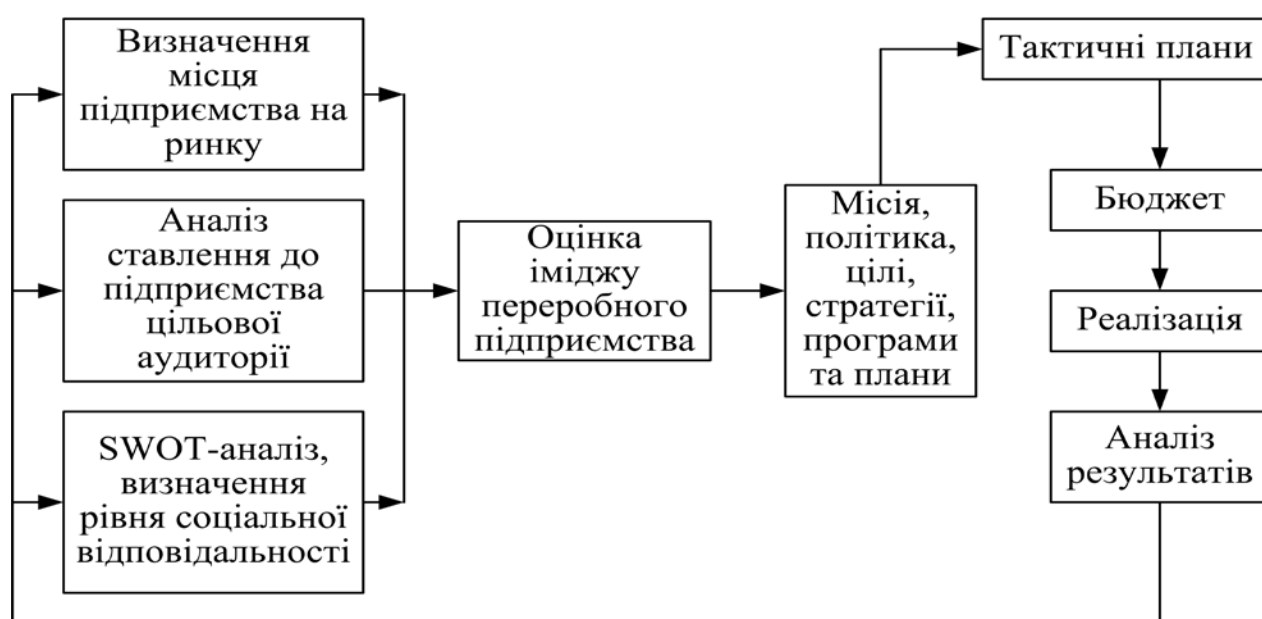

Рис. 2.3. Модель стратегічного планування діяльності промислового підприємства, орієнтована на створення позитивного іміджу

Механізм формування позитивного іміджу дуже складний, він охоплює розробку і реалізацію заходів щодо створення продукції відповідно до вимог споживачів і суспільства.

Відомі також моделі стратегічного планування, які враховують розміри підприємств. Вони залежать від масштабів попиту, галузевих особливостей, технологій, що використовує підприємство, й ін.

Становлять певний інтерес стратегії, спрямовані на вертикальну

інтеграцію. Її можна розглядати як процес проникнення учасника певного ринку на суміжні ринки, які охоплюють попередні і/або наступні стадії загальної виробничо-ринкової системи, розширення таким способом спектра видів діяльності підприємства та управління його витратами.

Вертикальна інтеграція здійснюється з метою:

- послаблення влади постачальників факторів виробництва або здобуття певної незалежності від них;
- посилення конкурентної позиції на певному ринку;
- максимально можливого наближення до кінцевого споживача готової продукції та уникнення посередників на цьому шляху, що в кінцевому випадку веде до зменшення витрат.

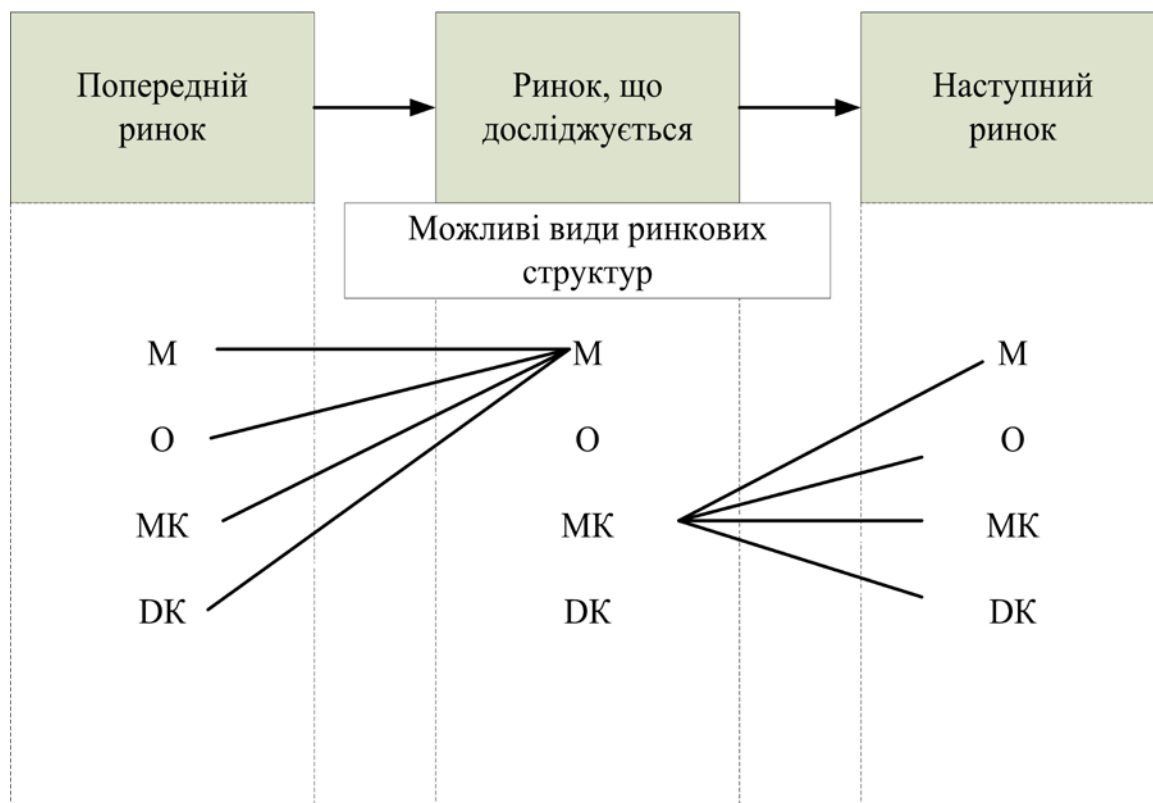
У будь-якому разі учасник ринку безпосередньо пов'язаний із попереднім ринком (факторів виробництва) та з ринком, у товарі якого використовується товар певного ринку. На кожному з трьох зазначених ринків існує свій рівень конкуренції, діють загальні та специфічні чинники попиту і пропозиції. Ці й інші відмінності загалом проявляються через існування різних ринкових структур:

- з боку продавців – досконала конкуренція, моно- та олігополія, монопольна конкуренція;
- з боку покупців – моно- та олігопсонія, монопсонічна та досконала конкуренція.

Якщо звести обидві ринкові сторони – продавців і покупців, то теоретично можна виділити 16 двосторонніх ринкових моделей. Серед них: двостороння монополія (єдиний покупець і єдиний продавець), чиста монопсонія (єдиний покупець і багато продавців), двостороння олігополія (нечисленна група покупців проти обмеженої за кількістю групи продавців), чиста олігопсонія (вимірювана за кількістю група покупців проти безлічі продавців) і т. д. Безумовно, приймаючи стратегічне рішення, яке має довгострокове значення щодо форм, напрямків, змісту і меж вертикальної інтеграції, дуже важливо максимально враховувати особливості ринків, що

аналізуються в аспекті можливої експансії підприємства.

Навіть якщо розглядати ринки тільки з позиції продавців, виникає багато можливих комбінацій щодо вертикальної абсорбції у межах одного підприємства (рис. 2.4).

М – чиста (абсолютна) монополія; О – олігополія; МК – монополістична конкуренція; ДК – досконала (чиста) конкуренція.

Рис. 2.4. Схема можливих альтернативних зв'язків ринків з різними структурами

На перших етапах аналізу цих можливих комбінацій неважко дійти до висновку, що ринки з високим рівнем розвитку конкуренції мало або зовсім нецікаві для побудови вертикального ланцюга. В цій ситуації відсутні передумови для збільшення прибутку чи ринкової частки промислового підприємства, яке розглядає перспективи вертикальної інтеграції. Здебільшого тільки за умов монополістичної організації ринку існують необхідні і достатні

передумови, при реалізації яких збільшуються доходи підприємства, яке вертикально інтегрується за рахунок зменшення його витрат. Крім того, вертикальна інтеграція є дуже ефективною альтернативою, якщо декілька підприємств із сильними ринковими позиціями не можуть стабілізувати свої взаємовідносини, домовитись про координацію дій.

Більш детальне обґрунтування вищевказаних тверджень надає А. П. Наливайко, який розглядає ситуацію підприємства-монополіста на ринку ресурсів і його наміри впровадитись на наступні стадії загального виробничого процесу та на відповідні ринки [292, с. 180–199]. Згідно з його теорією, певний виріб X (у кількості Q) виготовляється за допомогою двох факторів (у кількості V_1 та V_2) згідно з виробничою функцією:

$$Q = f(V_1, V_2). \quad (2.8)$$

Припускаючи, що ринок товару X , яким зацікавився монополіст ресурсного ринку, функціонує за умов досконалої конкуренції, відзначимо, що тут існує постійна віддача від масштабу виробництва. Ринок першого фактора є також конкурентним і на ньому товар продається відповідно до граничних витрат виробника, які зафіксовані на рівні $3\Gamma_1$. Другий фактор задається монополістом теж із постійними граничними витратами $3\Gamma_2$.

За відсутності вертикальної інтеграції у виробництві товару X кожний учасник цього ринку купує перший ресурс за ціною $C_1 = 3\Gamma_1$ і другий ресурс за ціною C_2 ($C_2 > 3\Gamma_2$), яку встановлює монополіст на ринку даного ресурсу. Оптимальне використання факторів виробництва передбачає мінімізацію витрат при виконанні умови (2.8). Згідно з положеннями теорії виробництва щодо рівноваги підприємства оптимум встановлюється при досягненні рівності:

$$\frac{C_1}{C_2} = \frac{PP_1}{PP_2}, \quad (2.9)$$

де $ПГ_1, ПГ_2$ – гранична продуктивність 1-го та 2-го факторів виробництва.

Враховуючи, що $Ц_1$ – постійна величина, функції попиту на фактори виробництва матимуть такий вигляд:

$$V_1 = F_1(Q, Ц_2), \quad (2.10)$$

$$V_2 = F_2(Q, Ц_2). \quad (2.11)$$

Загальні витрати на виробництво товару X виражаються формулою:

$$33(Q, Ц_2) = Ц_1 V_1(Q, Ц_2) + Ц_2 V_2(Q, Ц_2). \quad (2.12)$$

На ринку товару X кожне підприємство вибирає обсяг виробництва за умови рівності його граничних витрат і ринкової ціни, яка є екзогенною величиною для кожного учасника даного ринку. Якщо кожне підприємство має ідентичну технологію, то можна досліджувати цей ринок на прикладі типового учасника, який має відповідний конкурентний тип поведінки.

При ціні $Ц_2$, що встановлюється монополістом, рівновага буде досягнута за умови:

$$\frac{d33(Q, Ц_2)}{dQ} = Ц(Q). \quad (2.13)$$

При стані рівноваги виробництво Q залежить від $Ц_2$, а функція попиту на другий ресурс має такий вигляд:

$$V_2 = f[Q(Ц_2), Ц_2]. \quad (2.14)$$

Монополіст на ринку другого ресурсу намагатиметься максимізувати свій прибуток, тобто:

$$\max(\Pi_2 - 3\Gamma_2)V_2[Q(\Pi_2), \Pi_2]. \quad (2.15)$$

Таким чином, максимум прибутку при неінтегрованому виробництві досягається за умови, коли:

$$(\Pi_{2ni} - 3\Gamma_2) \frac{dV_{2ni}}{d\Pi_2} + V_{2ni} = 0. \quad (2.16)$$

У підсумку за відсутності вертикальної інтеграції обсяг V_{2ni} є оптимальним виробництвом, який визначається за допомогою рівнянь (2.13) і (2.16) та з урахуванням того, що цей обсяг задовольняє вимозі мінімізації витрат на виробництво товару X .

Ситуація з інтегрованим виробництвом товару X виглядає так: виробник, який монопольно володіє другим ресурсом, маючи граничні витрати $3\Gamma_2$, здійснює виробничу комбінацію свого ресурсу з першим ресурсом з метою отримати обсяг Q товару X .

Оптимізація V_1 та V_2 для фіксованого Q зумовлює таку функцію витрат:

$$33(Q, 3\Gamma_2) = \Pi_1 V_1(Q, 3\Gamma_2) + 3\Gamma_2 V_2(Q, 3\Gamma_2). \quad (2.17)$$

У такій ситуації прибуток визначається як різниця між вибором і витратами:

$$\Pi p = \Pi(Q)Q - 33(Q, 3\Gamma_2). \quad (2.18)$$

Максимум прибутку за умов інтегрованого виробництва Q_i становитиме:

$$\frac{d33(Q, 3\Gamma_2)}{dQ} = \Pi(Q_i) + Q \frac{d\Pi(Q_i)}{dQ}. \quad (2.19)$$

Отже, підприємство контролює як ціну (або кількість) фактора виробництва, так і наступну стадію виробничого процесу та відповідний ринок. За відсутності інтеграції контроль може бути тільки опосередкованим – через ціну та обмеження на ринку фактора виробництва. Очевидно, що прибуток у версії вертикальної інтеграції не може бути меншим від суми виграшу відокремлених, автономних секторів. Таким чином, існує необхідність в інтеграції.

Стосовно обсягів виробництва та ціни товару автори цієї теорії наголошують, що оцінка певних параметрів ринкової діяльності певного суб'єкта за умов двох порівнюваних типів організації є неоднозначною і непростою. При порівнянні оцінюється сумарний ефект двох груп факторів, які діють у протилежних напрямках:

1) в умовах єдиного інтегрованого ланцюга ринок кінцевого виробу буде монополізовано, що призведе до зменшення обсягів виробництва та продажу і зростання ціни;

2) водночас ціна продажу має великі можливості для зменшення.

Справді, підприємство, яке використовує другий фактор за ціною, нижчою від Π_2 , має змогу реалізувати комбінацію факторів, яка буде ефективною для суспільства. Його виробничі витрати менші, ніж витрати інших виробників, і Q_i в тенденції буде більшим, ніж Q_{ni} .

Як видно з рис. 2.5, без інтеграції рівновага на ринку продукту X досягається в точці А, де перетинаються лінії середнього виторгу $\Pi(Q)$ і граничних витрат, які відповідають Π_2 . При інтегрованому виробництві ринкова рівновага подана точкою В, у якій перетинаються криві граничного виторгу $\Pi + Q \frac{d\Pi}{dQ}$ і граничних витрат $3\Gamma_2$ або нижньої межі для ціни, яку встановлює підприємство (рівняння 2.18). Ефект монополізації показано

переміщенням функції $C(Q)$ до функції $C + Q \frac{dC}{dQ}$. Також зменшується рівень виробництва при постійній ціні фактора – переміщення від А до С або від C^1 до В. Ефект перерозподілу є наслідком переміщення функції граничних витрат завдяки зниженню ціни ресурсу. Тоді обсяг виробництва зростає: переміщення з точки А до C^1 або з точки С до В.

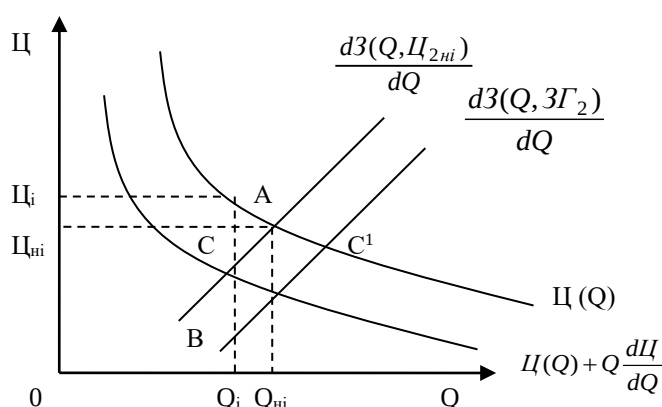

Рис. 2.5. Обсяги виробництва та ціни товару до і після вертикальної інтеграції

Однією з важливих складових ефективності вертикальної інтеграції є те, що вона розкриває реальні умови для економії на транзакційних витратах.

Р. Коуз, який першим увів в економічну теорію і практику термін «транзакційні витрати», зазначає, що «за межами фірми цінові зміни направляють виробництво, яке координується через послідовні транзакції обміну на ринку. Всередині фірми ці ринкові транзакції усунені, а роль складної ринкової структури з транзакціями обміну виконує підприємець-координатор, який і направляє виробництво» [56, с. 13–14].

Транзакційні витрати для будь-якого промислового підприємства складаються з витрат таких напрямків: пошук партнерів і ведення переговорів; інформація та комунікації в рамках певного контракту, які породжені необхідністю контролювати і забезпечувати хід його виконання; додаткові

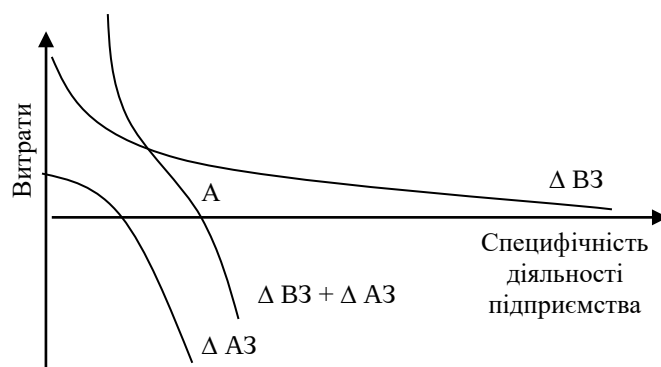
переговори з метою корегування контракту або реакції на дію передбачених раніше чинників; іммобілізація певних специфічних активів, які використовуються при виконанні умов контракту.

О. Уїльямсон та представники його школи вважали, що трансакційні витрати зростають, коли:

- відносна концентрація двох суміжних ланок розбалансована, а кількість взаємозамінних партнерів мала, тобто існує великий ризик опортуністичної поведінки партнера;
- специфічні активи, які підприємство має іммобілізувати за умовами контракту, значні, тобто існує суттєвий ризик реконверсії;
- бізнесове оточення, в якому реалізується контракт, складне і непередбачуване, тобто є ризик керуватись інформацією, що не відповідає дійсності [56, с. 34–35].

Вертикальна інтеграція, спрямована на певне заощадження трансакційних витрат, дає змогу суттєво зменшити ці проблеми. Разом з тим, коли перед будь-яким підприємством виникає дилема «зробити самим або придбати?», обов'язковою умовою прийняття першої частини є організаційне забезпечення виробництва, однією з форм якого є вертикальна інтеграція.

Для вирішення цього питання необхідно передусім розглянути витрати виробничі (капітальні і поточні) і витрати на придбання певного виробу на ринку. Якщо діяльність підприємства є неспецифічною, зовнішні постачальники мають певну перевагу, оскільки залежать від попиту багатьох підприємств. Коливання попиту окремого підприємства може компенсуватись, і, крім того, ці постачальники мають зиск у вигляді ефекту від масштабу. Коли діяльність підприємства стає більше специфічною, перевага постачальників слабшає, але ніколи не зникає (рис. 2.6).

$\Delta B3$ – різниця між виробничими витратами та вартістю придбання виробу на стороні;

$\Delta A3$ – різниця між адміністративними витратами та трансакційними витратами.

Рис. 2.6. Схема змін порівняльних показників обґрунтування рішення щодо вертикальної інтеграції

На другому етапі порівнюють адміністративні витрати, які пов'язані з упровадженням власного виробництва, із трансакційними витратами, що зумовлені придбанням певного виробу на ринку. Різниця між ними буде позитивною і великою, якщо мова йде про звичайні, неспецифічні вироби. Зі зростанням рівня виробничої діяльності підприємства ця різниця стає негативною. Якщо підсумувати результати двох порівнянь, то легко побачити, що при досягненні певного рівня унікальності діяльності підприємства (на рис. 2.6 – точка А) вертикальна інтеграція завдає нищівного удару спеціалізації.

У результаті аналогічних порівняльних процедур визначається величина однієї зі складових ефективності вертикальної інтеграції при обґрунтуванні вибору стратегії організаційного розвитку підприємства.

Використання мікроекономічної теорії, її аналітичного інструментарію створює можливості не тільки для оцінки ефективності вертикальної інтеграції для певного підприємства, а й для визначення меж цього процесу.

Для визначення меж вертикальної інтеграції розглянемо рис. 2.7.

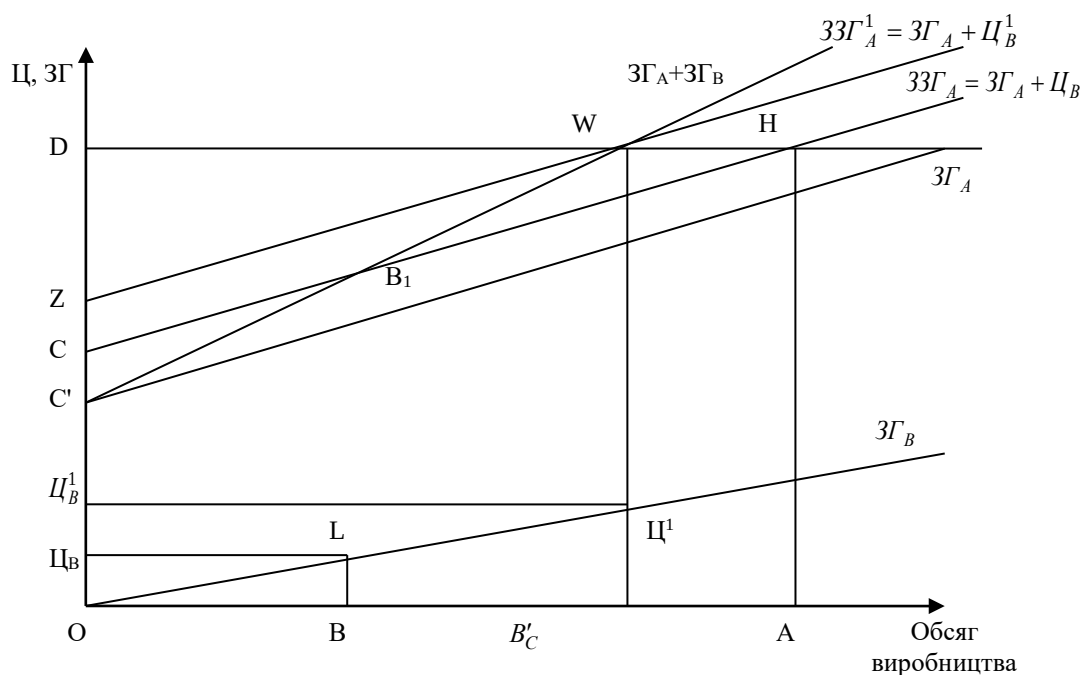

Рис. 2.7. Визначення меж вертикальної інтеграції для підприємства

Як видно з рис. 2.7, граничні витрати окремого підрозділу А становлять $3Г_A$. Відповідно загальні граничні витрати даного виробництва визначаються сумою:

$$33Г_A = 3Г_A + Ц_B. \quad (2.20)$$

Цей підрозділ реалізує обсяг виробів, який відповідає відрізку OA . Для цього він отримує від підрозділу B кількість виробів, що дорівнює OB . Кількість, що відповідає BA , цей підрозділ купує на ринку. Площі $OLЦ_B$, CHD та $C'SB' + CHD$ представляють відповідно валовий прибуток до включення до нього постійних витрат підрозділів B та A , як і підприємства загалом.

Така практика дає велику свободу сторонам, проте може бути розцінена неприйнятною. Тоді центральне керівництво зобов'яже підрозділ B продавати підрозділу A таку кількість, яка би повністю задовольняла потреби останнього

(тобто A купував би тільки у B). Межі цього перерозподілу визначаються рівнянням:

$$3\Gamma_B + 3\Gamma_A = \Pi_A. \quad (2.21)$$

За умов, коли ціна B дорівнює Π_B^1 , а загальні граничні витрати підрозділу A збільшуються на величину Π_B^1 , прибуток підрозділу B збільшується на величину, що дорівнює площі $\Pi_B L \Pi_B^1 \Pi_B^1$. Прибуток підрозділу A зменшиться на величину, що відповідає площі $CHWZ$. Зменшиться також загальний прибуток підприємства (розмір зменшення представлено на рис. 2.8 площею B^1WH). Це є наслідком того, що підрозділ B перевиробляє ($OB_C^1 > OB$), тоді як підрозділ A не продає в тому обсязі, що був ($OB_C^1 > OA$). Отже, стан підприємства віддаляється від оптимального.

Вищенаведене показує достатність можливостей, які надає мікроекономічний аналіз для формування теоретичних і методичних основ управління процесами, пов'язаними з вертикальною інтеграцією підприємства і, як наслідок, управлінням його витратами.

Для визначення доцільності внутрішньогалузевого зростання підприємства зазначимо, що на початку діяльності заново створене підприємство не може використати можливості експансії в певній галузі, оскільки потреби в коштах для внутрішньогалузевого розвитку значно перевищують можливості самофінансування. Із зростанням підприємства і його капіталу виникає проблема розміщення останнього. Іноді капітал вкладається в традиційні для підприємства напрямки діяльності, які, зазвичай, є рентабельними. Іноді, переймаючись турботами про зростання і побоюючись обов'язкового настання зрілості і занепаду напрямків діяльності, підприємство проявляє зацікавленість в інших галузях.

Таке бажання розвитку підприємства має підстави. Посилення ринкової

влади, збільшення часток загального продажу залишаються маловивченими, адже очевидно, що внутрішнє зростання дасть змогу підприємству, яке щось придбає, покращити своє місце в тих секторах, де воно функціонує. Однак справжні проблеми полягають в тому, що для підприємства необхідно визначити, чи існує ефект синергії, коли частка ринку нового профілю діяльності буде перевищувати суму часток його інших профілів, чи є результати вищими після організаційних трансформацій, ніж були до цього.

Відповіді на ці та інші запитання не є обов'язково позитивними та однозначними, а навколо суті питань точаться вельми серйозні дискусії. Як зазначається у літературі [450], розпочав їх Д. Мюллер, котрий розглядає галузь у стані монополістичної конкуренції, до складу якої входить n підприємств, кожне з яких протистоїть кривій попиту, представлений рівнянням:

$$C_i = a_i - bQ_i - bd \sum_{j \neq i} Q_j. \quad (2.22)$$

де C_i – ціна товару в i -го виробника; Q_i – кількість запропонованого ним товару; b – коефіцієнт, який характеризує нахил кривої попиту, що відповідно ідентичний для всіх учасників; a_i – коефіцієнт, зростання якого означає, що споживач готовий платити за одиницю товару більше, ніж раніше, оскільки, на його думку, якість товару зросла; d – показник диференціації товару, якщо його значення є нульовим, то ситуація оцінюється як монополія; при значенні цього показника на рівні 1 пропонується абсолютно однорідний товар.

Якщо знову прийняти 3_i як середні виробничі витрати на одиницю продукції, то прибуток кожного виробника визначається як:

$$\Pi_i = (C_i - 3_i)Q_i. \quad (2.23)$$

Можливості виникнення змови й утворення деякого об'єднання в певній галузі представлені параметрами R і r , які входять до складу відповідної

цільової функції:

$$R_i = \Pi_i + r \sum \Pi_j. \quad (2.24)$$

Якщо $r=1$, то об'єднання є вдалим, успішним, а при нульовому значенні параметра r всі учасники реалізують полістичний спосіб дій.

Враховуючи (2.22), (2.23) і максимізуючи (2.24) за кількістю Q_i , отримаємо вираз:

$$a_i - 2bQ_i - \beta_i - bd(1+r) \sum_{j \neq i} Q_j = 0. \quad (2.25)$$

Припускаючи, що

$$\begin{aligned} g &= \frac{d(1+r)}{2}, \\ x_i &= \frac{a_i - \beta_i}{2b}, \\ X &= \sum_{i=1}^n x_i, \\ Q &= \sum_{i=1}^n Q_i = \frac{X}{ng - g + 1}, \end{aligned}$$

легко перебудувати рівняння (2.25) та визначити ринкову частку m_i :

$$m_i = \frac{Q_i}{Q} = \frac{x_i(ng - g + 1)}{(1 - g)X} - \frac{g}{1 - g}. \quad (2.26)$$

Можна погодитися з автором цієї теорії А. П. Наливайком про те, що збільшення x_i і середніх одиничних витрат виробника β_i зумовлює зростання ринкової частки m_i :

$$\frac{dm_i}{dx_i} = \frac{(X - x_i)(ng - g + 1)}{(1 - g)X^2} > 0. \quad (2.27)$$

Отже, формування нових профілів діяльності збільшує ринкову частку підприємств. Це одна з умов, за яких зростання підприємства буде цікавим.

Однак далеко не завжди розширення профілів діяльності підприємства буде в необхідному обсязі рентабельним. Розглянемо випадок, коли підприємство має n профілів діяльності, кожний з яких займає певне місце на ринку. Зв'язок «ціна – попит» за цих умов подається у формі рівняння:

$$P = a - \sum_{i=1}^n Q_i. \quad (2.28)$$

Гіпотетично припустимо, що для всіх видів діяльності підприємства використовується більш-менш ідентична технологія і граничні витрати є постійною величиною – $3\Gamma_c$. Тоді для певного i -го виду продукції підприємство намагається максимізувати вираз:

$$Q_i(a - Q_i - \sum_{j \neq i} Q_j - 3\Gamma_c). \quad (2.29)$$

Для отримання оптимального значення потрібно, щоб виконувалася умова:

$$a - 3\Gamma_c - 2Q_i - \sum_{j \neq i} Q_j = 0. \quad (2.30)$$

Звідки робиться висновок про

$$Q_1 = Q_2 = \dots = Q_i = \dots = Q_n = Q \quad (2.31)$$

і що

$$Q = \frac{a - 3\Gamma_c}{n + 1}. \quad (2.32)$$

Прибуток окремого профілю діяльності для підприємства становить

$$\Pi_i = (C - 3\Gamma_c)Q \quad (2.33)$$

або, враховуючи попередні викладки,

$$\Pi_i = \frac{a - 3\Gamma_c}{n + 1} \left[a - 3\Gamma_c - \frac{n(a - 3\Gamma_c)}{n + 1} \right] = \frac{(a - 3\Gamma_c)^2}{n + 1} \left(1 - \frac{n}{n + 1} \right), \quad (2.34)$$

чи

$$\Pi_i(n) = \left(\frac{a - 3\Gamma_c}{n + 1} \right)^2. \quad \Pi_i(n) = \left(\frac{a - 3\Gamma_c}{n + 1} \right)^2. \quad (2.35)$$

Подібні профілі діяльності формують певний набір таких профілів з кількістю профілів $m+1$ (m може змінюватись від 0 до $n-1$).

Домовимось, що $\Pi^D(n, m)$ – це загальний прибуток усіх профілів діяльності, який визначається рівнянням:

$$\Pi^D(n, m) = (m + 1) \Pi_i(n). \quad (2.36)$$

Після формування нових профілів діяльності їх комплекс буде складатись з $n - m$ профілів. Кожне підприємство, розширюючи профілі своєї діяльності, виробляє

$$Q = \frac{a - 3\Gamma_c}{n - m + 1} \quad (2.37)$$

і прибуток становить:

$$\Pi_i^{\Pi}(n, m) = \left(\frac{a - 3\Gamma_c}{n - m + 1} \right)^2. \quad (2.38)$$

Прибуток зростає на величину, яка встановлюється рівнянням:

$$\Delta\Pi_i(n, m) = (a - c)^2 [(n - m + 1)^{-2} - (m + 1)(n + 1)^{-2}]. \quad (2.39)$$

Розширення профілів діяльності підприємства може спричинити певні витрати, оскільки:

$$\left. \frac{d\Delta\Pi_i(n, m)}{dm} \right|_{m=0} < 0. \quad (2.40)$$

З іншого боку, утворення монополії є завжди рентабельним, адже прибуток за цих умов зростає найбільше. Формально:

$$\Delta\Pi_i(n, n - 1) > 0 \text{ при } n=2,3. \quad (2.41)$$

Оскільки

$$\begin{aligned} \Delta\Pi_i(n, 0) &= 0, \\ \left. \frac{d\Delta\Pi_i(n, m)}{dm} \right|_{m=0} &< 0, \end{aligned} \quad (2.42)$$

$$\Delta\Pi_i(n, n - 1) > 0$$

і $\Delta\Pi_i(n, m)$ є безперервною функцією m , то повинна існувати величина $\hat{m}$, яка призводить до:

$$\Delta\Pi_i(n, \hat{m}) = 0 \quad (2.43)$$

Крім того, $\Delta\Pi_i(n, m)$ є строго опуклою відносно m , а це означає:

$$\Delta\Pi_i(n, m) < 0, \text{ якщо } 0 < m < \hat{m},$$

$$\Delta\Pi_i(n, m) > 0, \text{ якщо } m > \hat{m}.$$

За цих умов виразимо через $\hat{m}(n) + 1$ кількість профілів діяльності, для яких зовнішнє зростання не принесе ні прибутку, ні витрат. Домовимося, що

$$p = \frac{m+1}{n}. \quad (2.44)$$

Тоді маємо

$$\Delta\Pi_i(n, pn-1) = (a-c)^2 \frac{(n+1)^2 - pn(2+n-pn)^2}{(2+n-pn)^2(1+n)^2}. \quad (2.45)$$

Ця величина дорівнюватиме нулю при певному значенні $\hat{p}$:

$$\hat{p} = \frac{(2n+3) - (4n+5)^{\frac{1}{2}}}{2n}. \quad (2.46)$$

Це значення $\hat{p}$ відповідає кількості $m+1$. Величина $\hat{p}$ є функцією від n і досягає свого мінімуму, коли $n=5$. При цьому значенні ($n=5$) $\hat{p}$ дорівнює 0,8. За цих умов розширення (зменшення) сфер діяльності ніяк не впливає на рентабельність. Інакше кажучи, щоби відповідні організаційні зміни були прибутковими, потрібно, щоб понад 80 % профілів діяльності підприємства брали в них участь.

Таким чином, внутрішнє зростання має сенс за умови його суттєвого впливу на прибуток. Якщо цей вплив буде слабким, є ризик отримати збитки. Тоді підтримка існуючого стану підприємства обережно керована, без прискорень, і експансія здається переважною і такою, що дозволить уникнути надмірних витрат.

Але навіть наявність суттєвого впливу на прибуток у поточному періоді не може гарантувати однозначну позитивність висновку про розширення (зменшення) профілів діяльності підприємства та ефективне управління його витратами.

Потрібні додаткові дослідження щодо перспективності галузі, прогнозованої тривалості стадії зрілості і занепаду циклу життя продукції та ін. Треба також враховувати, що витрати є основним обмежником вибору профілів діяльності підприємства, його прибутку й одночасно головним фактором, який впливає на обсяг пропозиції. Отже, ефективність управління витратами має велике значення для підприємства.

2.3. Стан інформаційного та інвестиційного забезпечення розвитку промислового підприємства в постконфліктний період

Впровадження інновацій пов'язано з використанням великого обсягу інформації, повнота і якість якої суттєво впливають на можливість досягнення цілей. Недостатнє висвітлення окремих питань через обмеженість інформації на

передінвестиційному стані може викликати в інвесторів сумніви щодо доцільності виділення коштів. Крім того, це може призвести до помилкових прогнозів, необґрунтованих висновків тощо. Тому важливо знати, які дані потрібні і де їх можна знайти. Характер і джерела інформації [380], а також підрозділи, що відповідають за її підготовку, наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Інформаційне забезпечення інноваційного проекту

Сфера пошуку інформації	Джерела інформації	Підрозділи, що відповідають за підготовку інформації
Характеристика об'єкта інвестування	Статут підприємства, установчий договір	Юридичний відділ
Ресурсно-інноваційне оцінювання галузі	Щорічні зведення (довідники) техніко-економічних показників підприємств галузі (підгалузі); статистичні довідники, підготовані органами статистики	Планово-економічний відділ
Характеристика продукції	Паспорт виробу	Відділ головного технолога
Аналіз ринку	Дані досліджень ринку, у т. ч. інформація, одержана під час проведення анкетування	Відділ маркетингу
Аналіз конкурентів	Щорічні зведення (довідники) техніко-економічних показників підприємств тих галузей (підгалузей), до яких входять конкуренти; статистичні довідники, підготовлені органами статистики; газети, журнали (галузеві)	Планово-економічний відділ, відділ маркетингу
Логістично-маркетингова сфера	Дані маркетингових досліджень	Відділ маркетингу

Продовження таблиця 2.2

Сфера пошуку інформації	Джерела інформації	Підрозділи, що відповідають за підготовку інформації
План і структура виробництва	Схеми виробничих потоків; баланси виробничих потужностей; відомості про технологічне устаткування; укладені договори про постачання матеріально-технічних ресурсів; кошторис витрат на виробництво	Відділи головного технолога, матеріально-технічного постачання, технічного контролю, планово-економічний відділ, бухгалтерія
Організаційний план і управління	Організаційна схема управління підприємством; план щодо праці й заробітної платні; план розподілу кадрів; листи обліку кадрів	Відділ праці та заробітної платні; відділ кадрів
Юридичні питання	Статут підприємства; установчий договір	Юридичний відділ
Оцінювання ризиків	Документи, в яких зафіксовані втрати (звіти, пояснювальні записки, доповідні записки, акти, протоколи нарад тощо)	Підрозділи підприємства, що стосуються управління певним видом ризику
Фінансовий план і стратегія фінансування інноваційного проекту	Розрахунок обсягу грошових потоків, баланс підприємства, кошторис витрат на виробництво, розрахунок собівартості, розрахунок прибутку та його розподілу	Бухгалтерія, фінансовий планово-економічний відділи

Для пошуку необхідної інформації використовують енциклопедичні словники, довідники, статистичні збірники, реферативні журнали, моніторинги й інші джерела. Опрацьовують необхідні дані за допомогою сучасних засобів автоматизованої обробки інформації. Нині з'являються консалтингові фірми, які спеціалізуються на зборі й акумулюванні інформації щодо стану і перспектив розвитку ринку. Використання такої інформації дає змогу

підвищити рівень обґрунтованості управлінських рішень щодо оцінювання ринку, маркетингової діяльності і конкурентів.

Термін «інноваційні інвестиції» застосовують для характеристики, що капітал повністю спрямований на оновлення основних засобів і/або впровадження інновацій. Ринковій економіці властиві також такі поняття, як «валові інвестиції» і «чисті інвестиції». Реальні чисті інвестиції – це вкладення за рахунок фонду нагромадження національного доходу; їх ще називають «інвестиціями розширення». Разом з інвестиціями з фонду відшкодування спожитого основного капіталу (інвестиції відновлення) вони утворюють валові реальні інвестиції.

Джерелом чистих інвестицій є знову створена вартість, тобто частина чистого доходу, що зберігається. Мобілізуються вони за рахунок як підприємницького доходу (самофінансування), так і кредиту, тобто залучених засобів ринку позикового капіталу.

Джерело інвестицій відновлення – це амортизаційні відрахування. У країнах з розвинутою ринковою економікою спостерігається абсолютне зростання фонду відшкодування і частки в ньому інвестицій відновлення, їхня питома вага у валових інвестиціях коливається від 40 до 60 %. Цього вимагає розвиток НТП, необхідність прискореного відновлення устаткування (активної частини основних засобів), що досягається за рахунок прискореної амортизації. Наприклад, повне відновлення парку машин і устаткування в Японії здійснюється кожні 5 років, тож відповідно норми амортизації в ній приблизно втричі вищі, ніж в Україні.

У розвинутих країнах частка приватних реальних інвестицій коливається від 60 до 80 %. Державні реальні інвестиції, що здійснюються як безпосередньо, так і за рахунок падання кредитів, відіграють регулюючу роль в економіці і направляються насамперед в галузі інфраструктури (енергетику, транспорт і зв'язок, науку, освіту, екологію й охорону здоров'я).

Для економічного аналізу реальних інвестицій у світовій практиці використовують кілька показників.

Вартісне вираження вкладеного капіталу – це обсяг реальних інвестицій. Відношення обсягу інвестицій до валового національного продукту є нормою інвестицій (нормою нагромадження). Відношення валових інвестицій до приросту ВВП за один і той же період характеризує ефективність нагромадження і називається приростним коефіцієнтом капіталоємності. Норма валових інвестицій у розвинутих країнах коливається від 20 до 40 %. Розвиток ринкових відносин, конкуренція стимулюють прискорення НТП, вимагають збільшення вкладень в інтелектуальний потенціал суспільства. Результати наукових досліджень стають активним елементом виробництва, входять до реальних інвестицій.

Об'єктами інноваційних інвестицій є [380]:

- створювані, реконструйовані і модернізовані основні виробничі та невиробничі фонди всіх галузей економіки;
- інтелектуальні цінності;
- майнові права користування землею, природними ресурсами й іншими об'єктами власності.

Для економічного аналізу ефективності реальних інвестицій застосовують їх класифікацію за різними ознаками: формами власності, джерелами фінансування, галузями і підгалузями економіки, технологічним складом витрат, формами відтворення, території тощо.

У цьому разі ідеологія побудови єдиного інформаційного середовища відбувається за окремим сценарієм. Необхідно враховувати, що глобалізація економіки, яка супроводжує ці процеси, розширення зовнішньоторговельного обороту, реалізація потужного транзитного потенціалу вимагають нових підходів до розвитку транспорту, новітніх високоефективних технологій надання транспортних послуг та ін. До першочергових завдань логістики треба віднести оптимізацію взаємодії різних видів транспорту, скорочення часу простою техніки, зменшення логістичних витрат, підвищення якості логістичних послуг тощо.

Джерелом інформації, потрібної для прийняття оперативних

управлінських рішень про матеріальні потоки і виробничо-господарську діяльність, є велика кількість даних про суб'єктів транспортної логістики: експортерів, імпортерів, експедиторів, перевізників, вантажних агентів, митних і логістичних посередників, підприємств, які входять у виробничий комплекс, банків, страхових компаній тощо. Організація інформаційного обміну між названими суб'єктами і державними структурами, контролюючими органами і навіть координація їхньої особистої взаємодії є непростим завданням. Невчасне і непрогнозоване отримання достовірної та повної інформації від учасників господарської діяльності зумовлює зниження якості транспортно-логістичних послуг, дублювання функцій, збільшення обсягу паперової документації і термінів прийняття управлінських рішень.

Перемістити необхідну кількість товару у певний пункт, оптимальними маршрутами, в задані терміни і з найменшими витратами допоможе оперативна оцінка інформації та прийняття на її основі превентивних управлінських рішень. Ефективне інформаційне забезпечення логістичних процесів дозволяє істотно знизити рівень загальних витрат і загалом домогтися нової якості транспортних послуг. Найважливішим чинником, що впливає на досягнення цього, є взаємодія інформаційних систем усіх суб'єктів логістичного ланцюжка господарського процесу формування масиву інтегральної інформації про стан вантажу (товару) на всіх етапах його обробітку, групування і перевезення. Створення інноваційних компонентів автоматизованої системи управління транспортним комплексом спрямоване на забезпечення зазначеного взаємодії завдання.

Формуванню єдиного інформаційно-технологічного простору інтеграції баз даних, технологій та інформаційних систем учасників транспортно-логістичних процесів, що завжди дає успішний результат, заважає передусім відсутність нормативно-правових основ роботи загальнодержавної і регіональної транспортної логістики, а отже, відсутність скоординованого, ефективно працюючого механізму управління транспортно-логістичними ресурсами. У передових країнах діяльність організаторів транспортно-

логістичних процесів, логістичних провайдерів, експедиторських компаній суворо регламентується і забезпечується механізмами ліцензування роботи і сертифікації транспортно-експедиторських послуг. Організаційно-технологічні рішення (договори, регламенти взаємодії, технологічні процедури тощо) у вказаному процесі приймають, опираючись на нормативно-правову базу.

Практичне комплексне вирішення проблеми вимагає великої і тривалої роботи щодо реалізації завдань транспортної політики, пов'язаних нагальною потребою створення єдиних корпоративних правил, які спираються на діюче вітчизняне і міжнародне законодавство, науково-методичні розробки дослідників у сфері управління ланцюгами транспортних поставок.

В Україні інвестиційна структура за формами власності остаточно не сформувалася. Співвідношення державних і приватних інвестицій та інвестицій колективних підприємств змінюється внаслідок процесів приватизації, нормативно-законодавчої бази тощо.

Внутрішнє фінансування або самофінансування передбачає капіталовкладення власних коштів і залежить від здатності підприємства забезпечити прибутковість господарської діяльності. Це сума чистого доходу фінансового року й амортизаційних відрахувань і відрахувань у резерв за мінусом переоцінки амортизації і резервів. Такий вид фінансування має багато переваг, а саме:

- простота застосування, бо не вимагає жодних додаткових документів і необмежений у часі;
- доступність, оскільки контролюється лише керівником підприємства;
- необтяжливість, бо не вимагає жодних фінансових витрат;
- збільшення заборгованості, бо завдяки цьому можна отримати додаткову позику в банку, адже її надає банк за класичним принципом: 1 грн позики за 1 грн власного капіталу.

Однак самофінансування спричиняє зниження мобільності капіталу, залишаючи прибуток у тому секторі, де його отримано.

Підприємства мають три основні засоби збільшення довгострокових

фондів, якщо їм недостатньо внутрішніх ресурсів за рахунок зовнішніх джерел фінансування: використання власного квазікапіталу, середньострокової і довгострокової заборгованості. У структурі реальних інвестицій за джерелами фінансування простежуються тенденції до збільшення частки позикових і залучених засобів і зменшення частки власних засобів інвесторів.

Реальні інвестиції характеризуються галузевою структурою, зміни в якій визначають ефективність нагромадження. У галузевій структурі останніми роками спостерігається тенденція збільшення обсягів вкладень у виробництво коксу і продуктів нафто-перероблення (22,9 %), хімічної та нафтохімічної промисловості (15,1 %), машинобудування (15,0 %).

Висновки до розділу 2

Аналіз та характеристика теорій та особливостей управління ефективними чинниками в діяльності промислових підприємств показало, що моделі стратегічного планування, спрямовані на управління витратами промислового підприємства.

1. Проведене дослідження дозволило визначити необхідність вивчення функціонування та регулювання діяльності промислових підприємств, що зумовлено швидким переходом до розвинутих економічних відносин і потребує глибокого аналізу економіки, ефективної організації управління витратами, основних закономірностей формування профілів їх діяльності. Економіка сучасної України, що є невід'ємною складовою світової економіки, має свої особливості, які впливають на обсяги, напрямки і джерела фінансування, ефективність нових профілів діяльності підприємства.

2. Охарактеризована структура промислового виробництва Тернопільської області дозволила встановити, що в ній значне місце займають підприємства, які мають високий рівень витрат і незначну частку доданої вартості. Негативною є тенденція зміни цієї різниці, що збільшується протягом останніх років.

3. До проблем, які постають перед вітчизняними підприємствами з розвитком профілів їх діяльності, віднесено вибір напрямків розвитку активів з метою забезпечення їх прибуткового функціонування у довгостроковому періоді та вибір найбільш раціональних джерел фінансування нових профілів діяльності підприємства, його інвестиційних проектів, що повинно забезпечити в результаті ефективне управління витратами.

4. Сучасні підходи до формування економічної стратегії промислових підприємств базуються на узагальненій оцінці можливостей їх функціонування та динамічного розвитку. Ця оцінка в наукових працях і практичній діяльності виражається за допомогою таких понять, як «виробничий потенціал», «інноваційний потенціал», «фінансовий потенціал» та ін. Оскільки ці поняття описують різні, але взаємопов'язані складові існування і життєдіяльності підприємства, то це дозволяє поєднати їх в одне інтегроване поняття – виробничо-господарський потенціал, який має внутрішню цілісність і узагальнює низку понять потенціалів.

5. Сучасний стан промислових підприємств зумовлює необхідність поглибленого теоретичного вивчення та обґрунтованого практичного узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду, розробки методів його адаптації до нинішніх українських економічних умов, обґрунтування напрямків і практичних заходів оптимізації управління витратами з метою значного підвищення ефективності використання виробничо-господарського потенціалу.

6. Центральне місце в системі стратегічного управління промисловим підприємством посідає процес стратегічного планування, використання якого дозволяє йому змінити себе, вийти із негативних ситуацій, які сформувались зовні та всередині. Важливими передумовами переходу до стратегічного планування і стимулювання його розвитку визнано: обмеженість ресурсів; необхідність управління витратами; ускладнення всієї сфери управління підприємством; необхідність пошуку і розвитку нових сфер діяльності, що дозволить підприємству уникнути або зменшити ризики підприємницької діяльності; наявність макропроцесів.

7. Визначено об'єктивні та суб'єктивні фактори, які заважають широко

застосовувати систему стратегічного планування, що передбачає досягнення високого ступеня обґрунтованості планів і забезпечення необхідного рівня їх виконання: нерозвиненість теоретичних і методологічних засад стратегічного планування; неспроможність виробничо-управлінської системи сприймати вимоги зовнішнього і внутрішнього середовища, що пов'язано з низькою кваліфікацією керівників і персоналу планових служб; відсутність координації та інтеграції діяльності усіх підрозділів підприємства.

8. Варіантність сучасних стратегій пояснюється невизначеністю зовнішнього оточення, ініціативи конкурентів та пріоритетів споживачів. У зв'язку з цим проаналізовано найбільш ефективні моделі стратегічного планування, їх особливості та умови впровадження. Це дало підстави стверджувати, що найбільш раціональною є модель планування, яка спрямована на вертикальну інтеграцію. Її використання дозволяє приймати рішення щодо розширення профілів діяльності підприємства на базі використання послідовного та спланованого пошуку оптимальних рішень в галузі ефективного управління витратами.

9. Проведений аналіз економічного стану виробничо-господарського потенціалу України показав, що нині для підвищення ступеня економічної незалежності держави необхідна розробка і впровадження таких заходів: інноваційних, ресурсних та логістично-маркетингових компонент забезпечення погодженого розвитку виробничих галузей; методів і програм реструктуризації підприємств, спрямованих на підвищення ефективності використання виробничо-господарського потенціалу і його подальшого розвитку; механізму пошуку фінансових ресурсів, методів їх акумуляції і наукового розподілення на розвиток основних складових виробничо-господарського потенціалу і насамперед пріоритетних й економічно перспективних галузей і підприємств; організаційного механізму активізації підприємств виробничої галузі; інноваційних стратегій розвитку промислових підприємств; формування логістичної стратегії управління витратами тощо.

Основні результати дослідження опубліковано у працях [477; 478; 482; 490; 493; 502; 507; 543].

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-РЕСУРСНИХ ТА ЛОГІСТИЧНО-МАРКЕТИНГОВИХ КОМПОНЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аналіз ресурсних потоків як важливий елемент логістики підприємства в організації відтворювальних процесів

Ринкові трансформації в сучасній Україні змінюють роль промислових підприємств у макро- та мікроекономічних відносинах. Сучасну економічно-соціальну структуру суспільства в усіх її проявах формує поєднання індивідуальних відтворювальних процесів, що відбуваються на промислових підприємствах, які є, з одного боку, суб'єктами господарювання, а з іншого – первинними структурними ланками економічної системи країни.

Виробництво – це складний процес, результат взаємодії комплексу технічних, організаційних, економічних відносин і політичних факторів. При цьому залежно від мети, яка ставиться перед суб'єктом господарювання, ця проблема може розглядатися з позиції двох аспектів: як спосіб діяльності власне суб'єкта господарювання і як тип відтворювального процесу. Але такий двобічний підхід не може забезпечити ефективну діяльність суб'єктів господарювання. Вважаємо, що необхідно підходити до вирішення проблеми з погляду комплексного підходу і всебічного її вивчення.

В сучасних умовах господарювання недостатньо лише випустити продукт, необхідно його якомога ефективніше реалізувати на ринку. Оскільки зміна економічної сутності і ролі процесу реалізації на рівні первинних ланок економіки є безпосередньо проявом взаємозв'язку суспільного та індивідуального виробництва, то виникає необхідність розглядати сутність і значення реалізації продукції на індивідуальному рівні.

Для цього потрібно визначити найбільш важливі передумови, необхідні для перетворення реалізації в основну умову процесу відтворення суб'єктів господарювання. Ними насамперед є:

- роздержавлення економіки;
- демонополізація економіки;
- обмеження або припинення державного фінансування виробничих підприємств.

Вказані фактори мають сприяти активізації ролі окремих підприємств, пошуку ними нових та ефективних способів господарювання. Але це не означає, що держава повинна припинити будь-який вплив на процес відтворення. Україні вкрай необхідно, спираючись на досвід держав з розвинутою ринковою економікою, ширше застосовувати такі методи впливу на процес відтворення на рівні первинної структурної ланки економіки, як розумна митна політика, регулювання облікової ставки, активна податкова політика.

При цьому головним стимулом успішної реалізації продуктів виробництва для суб'єктів господарювання є отримання максимально можливого прибутку за допомогою різних методів завоювання та утримання позицій на ринках збуту. Крім того, для всіх суб'єктів господарювання загальним залишається відносна свобода поведінки та рішень, яка все ж таки повинна бути обмежена економічною доцільністю та діючими правовими нормами.

В умовах трансформаційної економіки закон вартості має ринкові особливості функціонування. Це проявляється в загостренні міжгалузевої та внутрігалузевої конкуренції, відновленні процесів накопичення капіталу на основі диференціації суб'єктів господарювання. Відповідно для останніх виникає необхідність застосовувати у виробничій, а особливо збутовій діяльності інноваційні підходи у вигляді інструментів маркетингу, логістики, менеджменту. Якраз ці ринкові інструменти господарювання дозволять підприємству не лише врахувати сучасний стан, а й визначити перспективи

зміни ринкового попиту на продукцію. Наявність й оцінка можливостей формування такого попиту і розвитку підприємств зумовлюють необхідність принципової зміни стратегічних орієнтирів підприємництва.

Оскільки жодне підприємство не може функціонувати без ресурсів, то регулювання попиту і пропозиції на ринку ресурсів дає можливість перебороти дисбаланс забезпечення підприємств. Тут його рішення стосуються співвідношення ринкового і державного управління, конкуренції та планування (регулювання), ступеня розповсюдження державного та недержавного секторів. При цьому ефективне регулювання цього співвідношення сприяє не тільки стабілізації економіки, а й створює інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання.

Економія матеріальних та енергетичних ресурсів є наслідком покращення багатьох складових діяльності підприємства. В сучасних умовах господарювання це передбачає виявлення ресурсів як у процесі виробництва, так і в системі постачання і збуту, чому зараз ще не приділяється достатньої уваги.

Особливо актуальним раціональне управління ресурсами виробництва є для регіонів, де зосереджено багато базових галузей промисловості, що становить значну частину промислового потенціалу України. Тому вирішення завдань, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів, має бути спрямоване на підвищення ефективності роботи промислових підприємств, забезпечення їх адаптації до нових умов господарювання, підвищення конкурентоспроможності їхньої продукції на внутрішньому і світовому ринках.

Для оцінки ефективності застосування ресурсів за основу були використані певні економічні критерії рекомендовані І. Б. Швець [474], які вдалося отримати на основі дослідження стану промислового виробництва в Україні загалом і підприємствах Тернопільської та Хмельницької області зокрема в розрахунку на один рік, які зведено у таблиці (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Економічні критерії для оцінки ефективності застосування ресурсів

Критерій	Значення критерію
Фондовіддача виробничих основних засобів	Не менше 0,54–0,57
Фондомісткість продукції за основними засобами	Не більше 1,73–1,85
Продуктивність праці	Не менше 42–45 тис. грн/осіб.
Трудомісткість продукції	На 100 тис. не більше 2,22–2,38 осіб
Електроємність продукції	0,57 кВт год/грн
Матеріалоємність продукції	Не менше 0,65–0,69
Витрати електроенергії на одиницю витрат праці	Не менше 24–26 тис. кВт год/осіб
Енерговіддача на 1000 кВт год електроенергії по продукції	Не менше 1730-1750 грн
Витрати на виробництво на 1 грн основних засобів	Не менше 0,52–0,55 грн
Фондоозброєність праці за основними засобами	Не більше 77–78 тис. грн/осіб
Фондоозброєність праці за оборотними фондами	Не менше 9–10 тис. грн/осіб
Співвідношення обігових та основних засобів	Не менше 0,12–0,24
Витрати електроенергії на переробку ресурсів	Не більше 0,82–0,88 кВт год/грн
Коефіцієнт обертання обігових коштів	Не більше 4–4,8 об./рік
Коефіцієнт закріплення обігових коштів	Не менше 0,2–0,25
Витрати на виробництво 1 грн обігових коштів	Не менше 2,9–3 грн

Оскільки зазначені економічні критерії мають системний характер, то повинні застосовуватися при плануванні систематично. Тільки дотримуючись економічних нормативів співвідношення ресурсів, суб'єкти господарювання можуть попередити настання кризових ситуацій у виробництві.

На ефективність використання ресурсів на підприємстві суттєво впливає стабільність їх надходження. Це тим більше важливо для підприємства, оскільки порушення ритмічності надходження ресурсів спричиняє такі негативні наслідки:

- порушення виробничого ритму;
- зниження якості продукції;
- зростання собівартості продукції;
- зниження ефективності використання інших видів ресурсів (виробничих фондів, енергетичних і трудових);
- збільшення витрат.

Тобто підвищується ступінь ризику в ресурсному забезпеченні підприємства, оцінка і облік якого часто ігнорується. При цьому управління виробництвом і матеріальним постачанням обмежується цілями зниження витрат на сировину, не враховуючи втрати у разі нестабільного забезпечення матеріалами, які не беруться до уваги.

Найбільш загальні джерела ризику визначаються нестабільністю надходження ресурсів за обсягами, термінами і якісними характеристиками, а також нестабільними умовами збуту продукції. Тоді інформацію для аналізу ризику може надати статистика матеріального постачання і збуту підприємства. При цьому треба забезпечити поточний облік відхилень фактичного надходження матеріалів від запланованого рівня, що пов'язує результати виробничої діяльності із забезпеченням підприємства різними видами ресурсів. Необхідним є не тільки вибір найбільш надійних постачальників, а й забезпечення умов тривалої співпраці з ними. Потрібні також постійні і послідовно здійснені заходи для зниження ємності ресурсів у продукції. Для цього необхідні відповідні методики аналізу і планування споживання ресурсів,

визначення оптимального співвідношення попиту і пропозиції на ринку ресурсів.

Таким чином, можна впевнено констатувати, що регулювання співвідношення попиту і пропозиції на ринку ресурсів є передумовою управління внутрішніми ресурсними потоками підприємства і, відповідно, забезпеченням ресурсів.

Виконуючи споживчі функції, ресурси утворюють відповідні потоки між учасниками процесу постачання, виробництва, обміну, споживання. При цьому на рівні окремого суб'єкта господарювання – промислового підприємства система руху ресурсів здійснюються в межах відповідних процесів.

Система руху матеріальних ресурсів, оскільки якраз ці потоки забезпечують процес виробництва, потребує більш детального розгляду. Так, на рівні підприємства вона проявляється в межах таких процесів, як: одержання матеріалів від зовнішніх постачальників; ресурсне забезпечення цехів (дільниць) і робочих місць; збут продукції. Тому вивчення сутності матеріального потоку і його ролі в процесі управління становить найбільший інтерес для нашого дослідження.

Аналіз наукових публікацій показав, що нині немає однозначного трактування матеріального потоку [29; 43; 70; 172; 235; 365]. Так, в роботах А. М. Гаджінського [83] і А. М. Роднікова [366] матеріальний потік подано як потік товарно-матеріальних цінностей, що розглядається в процесі додатку до нього логістичних операцій (транспортування, складування, навантаження, розвантаження тощо) і віднесеного до часового інтервалу. Зі свого боку, М. А. Окландер [205] пропонує під матеріальним потоком розглядати сукупність сировини, матеріалів, напівфабрикатів, які переміщуються від постачальника у вигляді предметів праці, надходять до виробничого підрозділу і, перетворюючись там на готові продукти праці, через канали розподілення доводяться до споживачів.

Е. Габлер [117] термін «матеріальний потік» визначає як сукупність усіх процесів всередині виробничого руху матеріалів. Таке розуміння матеріального

поток є дуже вузьким, адже охоплює лише сферу виробництва.

Відомий французький вчений-маркетолог Ж.-Ж. Ламбен виокремлює п'ять потоків розподілення: прав власності, фізичний, замовлень, фінансовий, інформації. Оскільки в проблемі, що розглядається в нашому дослідженні, є поняття фізичного потоку, то розглянемо, яке визначення йому дає автор. Ж.-Ж. Ламбен визначає фізичний потік як послідовне фізичне переміщення товарів від виробника (прямо або через посередників) до кінцевого споживача. Як бачимо, він теж трактує це поняття вузько, розглядаючи матеріальний потік лише в системі розподілення.

Узагальнюючи названі поняття, варто визначити матеріальні потоки як взаємопов'язаний ланцюг процесів, ланок і предметів, починаючи з винаходження, переробки і закінчуючи споживанням або перерозподілом товарів у межах встановлених цілей.

Важливе значення в управлінні витратами підприємства має правильне визначення елементів матеріального потоку, які загалом становлять товари, інформацію, енергію, засоби обробки та виробництва, інфраструктуру (будівлі, дороги, споруди тощо). Отже, враховуючи численність елементів цього потоку, можна розглядати матеріальні потоки як складні взаємопов'язані системи. Всі дослідження їх повинні мати системний характер.

Матеріальні потоки відіграють значну роль в економіці, а їхня зміна є основною оптимізації технологічних процесів виробництва, матеріально-технічного забезпечення, транспортування, дистрибуції продукції, раціоналізації обігу документів, проектування виробничих, складських і допоміжних приміщень, створення високоефективної комунікаційної інфраструктури і організаційних структур управління.

Вагомого значення набуває форма існування матеріального потоку, що зумовлена власне визначенням і проявляється у матеріально-речовинних утвореннях, які можуть змінюватися залежно від етапів просування. Так, щодо підприємства матеріальний потік на етапі забезпечення виробництва ресурсами є потоком сировини, комплектуючих, допоміжних матеріалів. На етапі

виробництва він становлять напівфабрикати й інші елементи залежно від його специфіки. На етапі розподілення і збуту матеріальні потоки приймають форму готової продукції.

Ефективне управління матеріальними потоками передбачає наявність розгорнутих цілей управління, які проявляються в покращенні забезпечення виробничих підрозділів сировиною, матеріалами, напівфабрикатами, зменшенні витрат, що пов'язані із постачанням і забезпеченням найбільш ефективного використання виробничих потужностей, прискоренні обороту коштів, які вкладені у матеріальні ресурси та запаси. Одночасно необхідно враховувати забезпечення заданого рівня обслуговування споживачів при одночасному зменшенні витрат, що пов'язані з рухом потоку готових виробів через мережу розподілення, постійне зменшення витрат на всіх етапах процесу реалізації продукції.

Аналіз українських і зарубіжних літературних джерел [2; 6; 22; 75; 86; 99; 69; 167; 230; 285; 343] показав, що сучасна наука виокремлює кілька видів діяльності, які спрямовані на реалізацію цих цілей: організація закупівлі продукції; внутрішньовиробниче транспортування; контроль використання матеріальних ресурсів; контроль запасів; обробка портфеля замовлень; організація розподілу готової продукції; пакування продукції; відвантаження готової продукції споживачам; сервісне обслуговування. Отже, ще раз можна впевнитися, що необхідним є впровадження логістичного підходу до управління потоками ресурсів. Він якраз дасть змогу забезпечити ефективний рух матеріально-речовинних елементів через фази виробництва, постачання і розподілення продукції, що на будь-якому етапі має загальну технічну основу, а його раціоналізація – конкретну і значущу ціль: економію витрат, пов'язаних з рухом потоків.

Переміщення потоку ресурсів неможливо здійснити без його розподілення, планування та встановлення господарських зв'язків. Варто врахувати, що матеріальний потік є комплексною і відносно автономною підсистемою, яка зумовлюється двома факторами: по-перше, його складові

фази регулюються не лише постачанням, а й управлінням, виробництвом, перевезеннями, розподіленням; по-друге, специфічними особливостями основних цілей управління постачанням і матеріальним потоком.

Головна мета постачання полягає у своєчасному забезпеченні виробництва матеріальними ресурсами із заданими технологічними і вартісними параметрами. Для цієї діяльності характерна переважно переробка економічної інформації. Основна мета організації матеріального потоку при цьому полягає у збереженні продукції, мінімізації витрат при її переміщенні. Вказана діяльність включає переробку інформації, яка містить вагові, габаритні й інші технічні показники продукції та дані про робітників і обладнання, що беруть участь у переміщенні вантажів.

На основі вищесказаного можна визначити матеріальний потік як сукупність засобів виробництва з певними технологічними і вантажопромисловими властивостями, що переміщуються у задані терміни між виробниками, посередниками і споживачами та між підрозділами підприємства.

При цьому регулювання руху потоків, механізми управління функціонально залежать від взаємодії попиту і пропозиції на ринку ресурсів. Існує чимало моделей цього процесу. Найбільш цікавою є модель попиту і пропозиції ресурсів В. В. Леонтьєва, яка ґрунтується на співвідношенні власного виробництва і закупівель ресурсів, що відображає функції підприємства в ролі як виробника (пропозиція ресурсів), так і споживача (попит на ресурси) [2, с. 158–162].

Характерним для цієї моделі є те, що обидві функції сприяють визначеній поведінці підприємства, яка зумовлює рух потоку ресурсів: I – підприємство у ролі споживача; II – підприємство у ролі постачальника. Таким чином, попит на ресурси виражається у зміні закупівель через регулювання запасів ресурсів: нормативного (необхідного для споживання) і фактичного.

Рух потоків на підприємствах України відбувається в напрямку збільшення фактичного запасу ресурсів. Це часто проходить паралельно зі спадом обсягів виробництва. Водночас пропозиція ресурсів визначається, з

одного боку, зусиллями постачальника завоювати споживача, а з іншого – необхідністю пошуку споживача.

Важливим напрямком ефективного управління матеріальними ресурсами підприємства є визначення головної мети, яка може бути сформульована як необхідність створення «свого споживача». Наявність цієї мети повинна кардинально змінити підхід до планування та управління всіма виробничо-господарськими об'єктами з погляду виділення цільових пріоритетів. Якщо раніше головною метою постачання підприємства було положення щодо максимального завантаження усіх виробничих ресурсів, то в умовах ринкової трансформації постають інші завдання:

- забезпечення високого рівня додержання термінів поставок;
- наявність малих запасів;
- мінімальний час виробничого циклу.

Отже, підприємства змушені шукати нові шляхи збільшення потенціалу і можливості для забезпечення ресурсами без додаткового циклу закупівлі ресурсів у зовнішніх постачальників. Крім цього, такі вимоги до сучасного підприємства вимагають інтегрованого підходу в дослідженні виробничо-фінансових проблем усіх складових постачання, виробництва і збуту. Одним з важелів, що дає можливість це зробити у цьому ракурсі, є логістика і логістичний підхід до діяльності підприємства взагалі. Якраз впровадження логістики передбачає комплексне вирішення цієї проблеми.

Основною характеристикою логістики є її постійне перетворення, оскільки в ній відбувається постійна переорієнтація для забезпечення своєчасного та ефективного виконання її завдань. Зазначимо, що впродовж останніх 30 років логістика перетворилася з функції, яка сильно концентрувалась лише на пов'язаних з підприємствами фізичних переміщеннях, на комплексну концепцію управління, зорієнтовану на виробничі процеси і клієнтів.

Аналіз публікацій [30; 37; 64; 86; 112; 220; 249; 253; 263; 343; 346; 416] показав, що логістика, як і будь-який інший науковий напрям, пройшла в

своєму розвитку певні етапи, на яких увага час від часу переключається і зосереджується на певних аспектах. Так, умовно можна визначити періоди, коли в ній основним аспектом вивчення та управління були логістичні витрати (1982–1987 рр.), продуктивність (1987–1993 рр.), якість і час (1993–1998 рр.), управління ланцюгом поставок (1998 р. – до сьогодні).

Фахівці визначають, що логістика стала вирішальним чинником прогресу у функціонуванні підприємств та господарства. У 1990-х роках у ній відбулося перетворення з функціональної орієнтації на переміщення (процеси), суттю якого є формування та оптимізація процесів. Внаслідок зростаючого застосування процесної орієнтації логістика динамічно перетворюється на інструмент з функцією, яка координує заходи і служить передусім створенню продуктивних переміщень матеріалів і товарів. Центр ваги результативності цієї функції міститься у зростаючому значенні координації переміщення інформації, що супроводжує матеріальні потоки. Ліквідація інформаційного дефіциту всередині ланцюгів відповідного процесу сприймається, в зв'язку з розвитком нових інформаційних технологій, як значущий та обов'язковий елемент логістики.

Практика суб'єктів господарювання, які впровадили логістику, довела, що для результативного управління і контролю процесами, переміщення потоку товарів повинно підлягати моніторингу, який дасть можливість на кожному етапі мати інформацію про фізичний стан процесу, у т. ч. про можливість його переривання. Тренд функціональної інтеграції, крім головних процесів – постачання, виробництво і дистрибуція, все інтенсивніше включається у планування і координацію потоків матеріалів, товарів, інформації.

Крім того, комплексне логістичне мислення сприяє оптимізації управління в усіх ланках і в усьому процесному ланцюзі. Враховуючи цей підхід, підприємство сприймається і трактується не як сума поодиноких часткових функцій, а як сукупна система взаємно пов'язаних процесних ланцюгів [249, с. 250].

Для повнішого вивчення й аналізу матеріальних потоків з метою

формування логістичної концепції управління варто знати, що в логістиці матеріальний потік тісно пов'язаний і практично не може існувати без такої категорії, як запас. Звідси доцільно розглядати потоки і запаси як паритетні логістичні категорії, що мають специфічні характеристики. Так, між динамічними характеристиками матеріальних потоків і статистичними величинами матеріальних запасів існує тісний взаємозв'язок: потік характеризує процес зміни запасів, а запас відображує результат зміни і накопичення потоку.

Конкуренція ринкових відносин призводить до трансформації логістичних систем: зумовлює необхідність зростання швидкості матеріальних потоків, збільшує інтенсивність їх використання, ускладнює фінансові відносини між логістичними посередниками і зменшує цілісність логістичного ланцюга. За такого підходу на більшості підприємств зникають матеріальні запаси у виробництві і розподільчих мережах, що загалом зумовлює зменшення витрат.

Наслідком цих тенденцій є збільшення потенційної нестійкості логістичних систем. Підвищенню їх стійкості і надійності в досягненні стратегічних цілей підприємства сприяють подальші дослідження, аналіз і вивчення поведінки логістичних систем, їх ланцюгів і потоків.

3.2. Характеристика процесу управління підприємства на основі впливу на інноваційні, ресурсні, логістичні та маркетингові чинники

Накопичення досвіду управління успішними підприємствами доводить, що традиційні можливості і способи підвищення ефективності і вдосконалення процесу управління з метою оптимізації руху матеріальних, грошових та інформаційних потоків себе вичерпали. Нині нагальною проблемою є необхідність управління витратами, що передбачає цілеспрямоване формування оптимального рівня витрат підприємства. При цьому критерієм оптимізації є

мінімум витрат. Низький рівень витрат дає змогу підприємству отримати певні конкурентні переваги на ринку збуту, вільно проводити свою цінову політику та за інших рівних умов досягти вищих розмірів прибутку. Разом з тим варто мати на увазі, що зменшення рівня витрат є важливим завданням, але не основою метою управління витратами підприємства. Справа у тому, що процес лише зменшення рівня витрат може супроводжуватися зниженням якості виготовленої продукції, відмовою від виробництва і реалізації видів продукції, які потребують здійснення значних витрат. Отже, головною метою удосконалення процесу управління витратами підприємства є зростання його конкурентоспроможності та ефективності діяльності.

Згідно з оцінками зарубіжних експертів, використання логістики призводить до зменшення запасів на 50–95 %, термінів доставки продукції – на 25–45 %, зменшення виробничих запасів підприємства – на 10 %. При цьому прибуток збільшується на 11 %, рентабельність – на 15 %, а складські площі зменшуються на 40–70 % [408]. Невипадково деякі автори стверджують, що нині рівень використання логістики є одним з критеріїв рівня розвитку суспільства [23].

Логістика дозволяє використовувати унікальні можливості підвищення ефективності функціонування матеріальних виробництв за рахунок зменшення матеріальних запасів і транспортних витрат.

Реалізація логістичного підходу в діяльності промислового підприємства вимагає не лише скоординованої роботи всіх його підрозділів, а й наявності ефективної логістичної інфраструктури.

Науковці в своїх працях, присвячених логістиці [8; 112; 220; 233; 250; 253; 305; 343; 416; 447; 469; 478], стверджують, що логістична інфраструктура промислового підприємства має високий потенціал економічної ефективності, рівень якого залежить від оптимальності використання задіяних засобів праці та пов'язаних з цим використанням витрат. Експлуатаційні витрати засобів логістичної інфраструктури формують частину доданої вартості підприємства і пов'язані з використанням задіяних у логістичних процесах засобів, чим

забезпечують підтримку і відновлення їх працездатності. Фактично це витрати на утримання та експлуатацію специфічної частини основних засобів підприємства (складських, транспортних, маніпуляційних, пакувальних, інформаційних тощо), найбільш тісно пов'язаних з матеріальним потоком.

Проблеми управління витратами є актуальними й тому, що вони прямо впливають на конкурентоспроможність підприємства. Питання зниження рівня витрат на підприємствах України особливо актуальні. Це пояснюється їх високим рівнем та низькою віддачею витрат порівняно з аналогічними західними підприємствами.

Враховуючи логіку виробництва, можна стверджувати, що витрати у загальному їх розумінні складаються з кількох частин:

- придбання окремого виду ресурсів;
- підготовка ресурсів до їх використання у виробничому процесі;
- витрати самого ресурсу під час підготовки виробництва;
- власне виробництво;
- реалізація готової продукції.

Зазначимо, що витрати на придбання окремого виду ресурсів і підготовку ресурсів до їх використання у виробничому процесі переважно є капітальними витратами, тобто пов'язані із вирішенням стратегічних завдань підприємства. До цих витрат належать витрати на придбання основних засобів і нематеріальних активів, НДР тощо. Стосовно інших видів витрат (витрати ресурсу під час підготовки виробництва; пов'язані з власне виробництвом; пов'язані з реалізацією готової продукції), то вони поєднані з вирішенням тактичних завдань підприємства. При цьому, втягнуті у виробничий процес, капітальні витрати перетворюються на поточні поступово, з використанням об'єкта, в який вони були вкладені. Однак головна відмінність капітальних і поточних витрат полягає у тривалості періоду їх відшкодування.

Якщо поточні витрати відшкодовуються після закінчення кожного виробничого циклу повністю, то капітальні – лише частково. У витрати виробництва включається сума нарахованих амортизаційних відрахувань і

вартість ремонтів основних засобів. Швидкість відшкодування капітальних витрат залежить від застосованого методу амортизації (прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий, на підставі норм амортизації за трьома групами основних засобів, прискорена амортизація).

Щодо інших видів ресурсів підприємства, то з їх використанням у виробничому процесі пов'язані переважно поточні витрати, які відшкодовуються вже після реалізації готової продукції. Тому можна зауважити, що поточні і капітальні витрати відрізняються тривалістю інтервалу: поточні розглядаються на коротких інтервалах часу, а капітальні є довгостроковими. Однак ефективність використання капітальних витрат визначається ефективністю використання витрат поточних, які прямо або опосередковано пов'язані із виробництвом та реалізацією продукції.

Базою для формування витрат є передовсім ресурсний склад підприємства, а витрати всіх видів ресурсів, які здійснюються під час операційної (основної) діяльності, – відповідно категорією, що об'єднує формування і використання ресурсів підприємства. Враховуючи характер ресурсного складу, який необхідний для логістичного процесу, та пов'язаних з його створенням витрат, потрібно з'ясувати ступінь його однорідності, умови використання та перетворення на готовий продукт.

Як вважають С. І. Тарасенко та Н. А. Караван [416], витрати ресурсу в загальному їх розумінні складаються з двох частин: 1) витрат на придбання окремого виду ресурсу, його всебічну підготовку до використання у виробничому процесі; 2) витрат самого ресурсу під час підготовки виробництва, власне виробництва та реалізації готової продукції.

Таким чином, категорія витрат враховує і характеризує всі сторони й етапи діяльності підприємства, ефективність використання його ресурсів. Враховуючи складність і різноманітність чинників, що впливають на витрати, вважаємо доцільним їх дослідження за допомогою принципів і методів логістики, головним завданням якої є ефективне управління потоковими

процесами. Лише логістичний підхід в управлінні витратами зможе забезпечити врахування всіх видів витрат, які прямо чи опосередковано пов'язані з підготовкою, виробництвом і реалізацією продукції. Логістика може забезпечити не тільки дослідження цього процесу, а й організацію управління рухом потоку витрат від початку втягнення ресурсів у виробничий процес до їх трансформації в готову продукцію.

Особливість логістичного підходу у використанні ресурсів на підприємстві полягає в тому, що вони становлять єдине ціле. У зв'язку з цим практично дуже важко розділити процес формування поточних витрат на чітко відособлені за видом ресурсів, що витрачаються, етапи. Аналіз використання окремих видів ресурсів, який проводиться, є дещо умовним, оскільки жоден з ресурсів не може функціонувати без взаємодії з іншими.

Розглядаючи процес формування витрат підприємства відповідно до споживання ресурсів, окремою логістичною системою можна визначити відповідні етапи (рис. 3.1).

Особливо варто відзначити, що всі етапи формування поточних витрат дуже важливі, але якраз врахування передвиробничих і післявиробничих витрат дає змогу акцентувати увагу не тільки на внутрішніх витратах, а й на можливості підприємства зацікавити своєю продукцією та її конкурентоспроможною ціною кінцевого споживача. Це залежить як від чинника вартості при виробництві продукції, так і від контакту з постачальниками і факту витрат, що виникають у каналах розподілу.

У ланцюгу будування витрат першим кроком є розбиття минулих витрат системи, що відбувається на підставі бухгалтерських даних, на кілька категорій. Далі необхідно оцінити нарощування витрат, яке здійснюється на передвиробничому та післявиробничому етапах. Останнім етапом є формування системи обліку витрат.

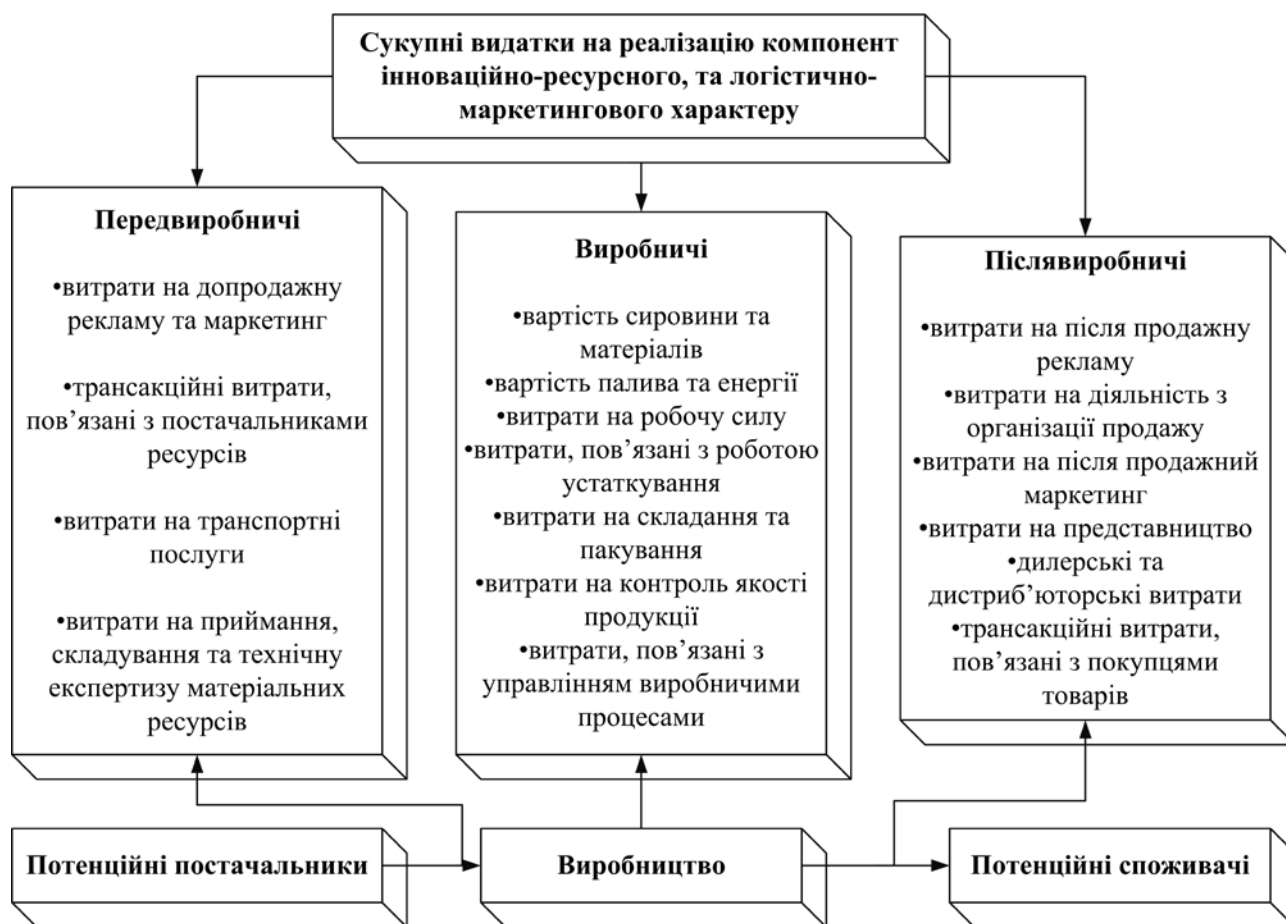

Рис. 3.1. Формування джерел фінансового забезпечення витратів на реалізацію компонент інноваційно-ресурсного і логістично-маркетингового характеру у постконфліктних умовах

Звичайно, процес управління витратами залежить від схеми їх формування. Стосовно організації управління витратами, то зауважимо, що тільки грамотне управління дасть можливість спрогнозувати поточні витрати підприємства для досягнення поставлених цілей. Управління витратами є основою для прийняття тактичних і стратегічних рішень при управлінні підприємством і його розвитком. Кожний суб'єкт господарювання повинен мати власну концепцію управління логістичними витратами, яка, на нашу думку, має спрямовуватися на вирішення наступних завдань: оптимізація довжини логістичного ланцюга; аналіз впливу величини витрат на рентабельність системи; зростання прибутковості та ефективності

функціонування системи.

Використовуючи надбання сучасної економічної науки в галузі управління витратами підприємства, можна стверджувати про необхідність розробки алгоритму управління витратами у логістично-маркетинговій системі (рис. 3.2).

Групування витрат за статтями калькуляції здійснюється з метою перевірки покриття витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції, доходами від реалізації. Ці витрати групуються відповідно до чинних нормативних актів.

Рис. 3.2. Алгоритм управління витратами підприємства у логістично-маркетинговій системі.

Групування витрат за економічними елементами здійснюється з метою

своєчасного відображення витрат різних рівнів для розрахунку всієї суми витрат системи. Дуже важливим є уведення в систему обліку групування витрат за місцями їх виникнення і центрами відповідальності. Ця група дасть змогу підвищити відповідальність як керівників, так і виконавців за результати їхньої роботи, мінімізувати непродуктивні витрати, покращити фінансовий стан системи.

Отже, потрібно визначити механізм управління витратами у системі. Таким механізмом може стати взаємозв'язок логістики і контролінгу, який буде застосовано в оцінці як ефективності логістичних витрат (транспортування, складування, перевантаження тощо), так і ефективності сукупних витрат підприємства. Для цього необхідно провести структурування доходів і витрат на основі існуючих концепцій логістики. Коли система функціонує як логістична, то формування центрів витрат і формування прибутку набуває логічно завершеного характеру.

Можна впевнено стверджувати, що комплексний підхід до розвитку логістики та контролінгу змінив концепцію її витрат [249, с. 91]. Калькуляція витрат стала здійснюватись не за функціональним призначенням, а з орієнтацією на остаточний результат, коли спочатку визначається обсяг і характер роботи промислового підприємства, а потім його витрати. Новий підхід до розрахунку витрат полягає у розробці «місій», тобто визначенні цілей, які повинні бути досягнуті конкретним суб'єктом господарювання.

Цей підхід є за своєю суттю системним і передбачає можливість зобразити структуру «дерева» показників ефективності діяльності, виділяючи на першому рівні узагальнюючі показники ефекту і витрат, на другому – узагальнюючі показники якості і витрат за стадіями руху матеріального потоку, на третьому – узагальнюючі показники складових якості і комплексні витрати за напрямками робіт, на четвертому – приватні показники якості та елементи витрат, на п'ятому – фактори впливу на приватні показники якості і ресурсоемності продукції.

Проаналізуємо основні концепції логістики. Основна концепція побудови

логістичної системи будується на принципі чіткої взаємодії та узгодженості всіх її функціональних елементів. Концепція управління витратами підприємства повинна базуватися на розвитку та реалізації логістичних функцій, як єдиного комплексу функцій, у їх здійсненні всіма структурними підрозділами підприємства, тобто забезпечення економії сумарних витрат на переміщення, зберігання і утримання запасів матеріалів, сировини та продукції. При цьому необхідно враховувати такі вимоги логістики:

- постачання всіх ресурсів у відповідній кількості, якості і асортименті до моменту і місця споживання;
- заміна запасів ресурсів;
- інформація про можливість їх швидкого придбання;
- заміна політики продажу виробленої продукції політикою виробництва продукції, що продається;
- виконання всіх замовлень з вищою якістю і за мінімальний термін.

Звичайно, для впровадження моделі управління витратами логістичної системи підприємства у ринкових умовах треба розробити методичне, аналітичне та інформаційне забезпечення системи, що передбачає відповідне планування, нормування, поточний і перспективний аналіз витрат, стимулювання підвищення ефективності використання ресурсів.

Базовим елементом системи контролінгу є управлінський облік, який забезпечує менеджерів системи систематизованою інформацією про процеси і результати діяльності промислового підприємства. Отримана інформація призначена для планування, контролю та прийняття управлінських рішень щодо ефективної організації логістичного процесу в діяльності підприємства.

Новизна логістично-контролінгового підходу до управління витратами полягає у всебічному та комплексному вирішенні питань руху ресурсів під час постачання, виробництва і реалізації. Прийняття суб'єктом господарювання логістично-контролінгової концепції вимагає комплексного підходу до управління системою каналів постачання, виробництва, переміщення і збуту.

Оскільки одним з головних при проектуванні виробництва будь-якого

рівня є завдання формування витрат, то необхідно визначити та узгодити фактори впливу на витрати так, щоб при їх значеннях заданий обсяг продукції був вироблений і розподілений з мінімальними витратами.

Якщо проаналізувати значущість тих чи інших факторів, то стає зрозуміло, що важливе місце посідає такий фактор, як ціна ресурсів, що впливає на величину витрат найбільшою мірою. Саме ціни на ресурси визначають, які ресурси, в якій кількості і в якому вигляді будуть використовуватися у виробничому процесі. За допомогою цін можна порівняти різні фактори виробництва в єдиному грошовому виразі. Основною при формуванні витрат є проблема вибору заданого виду та кількості продукції, що забезпечить мінімальні витрати.

Проблема вибору в теорії витрат заснована на визначенні такої комбінації факторів виробництва, яка мінімізувала би величину при заданому обсязі випуску продукції. Вона виражає суть завдання формування витрат виробництва. Тобто йдеться про вирішення проблеми вибору такої кількісної комбінації факторів виробництва при заданих і незмінних цінах, що забезпечує виробництво певного обсягу продукції з мінімальними витратами.

Разом з ціновими факторами необхідно враховувати таке обмеження, як технологічні зв'язки між продуктами та окремими факторами. Вплив факторів на величину витрат може бути як кількісним, так і вартісним. Це залежить від того, чи стосується він кількості спожитих ресурсів, чи їх цін. Дослідження залежності рівня витрат від різних факторів здійснюється на основі функції витрат. Формування і аналіз таких моделей є центральним завданням управлінського обліку в системі «логістика – контролінг».

Застосування вартісного чи реального грошового поняття витрат залежить від мети діючого на підприємстві обліку. При теоретичному дослідженні у сфері виробництва і витрат, зазвичай, вважають, що необхідна для виробництва продукції кількість ресурсів придбається внаслідок прийняття оптимальних рішень щодо витрат. Якщо ці ресурси вже є, то вважається, що немає обмежень в їх використанні і можливій заміні. За необхідності заміни

ресурсів беруть до уваги їх ціни.

В основу подальшого дослідження покладено поняття вартісних витрат, при цьому ціни передбачаються незмінними. У разі використання для виробництва продукції і виробничих факторів витрати виражаються формулою [99]:

$$K = \sum_{i=1}^I q_i r_i + w, \quad (3.1)$$

де r_i – кількісний вираз величини витрат фактора i , $i = 1, \dots, I$; q_i – ціна одиниці фактора i ; w – вартісне вираження додаткових витрат підприємства; K – загальні витрати використання чи виробництва продукції.

Усі фактори, що впливають на величину витрат, мають бути виявлені і систематизовані залежно від того, чи впливають вони безпосередньо з процесу виробництва, чи пов'язані з іншою діяльністю системи, чи належать до кількісної чи вартісної компоненти витрат. Визначається, які є можливості використання цих факторів для прийняття коротко-, середньо- та довгострокових рішень, тобто чи можна їх розглядати як функціонально змінні або вже незмінні дані. Ступінь впливу різних факторів на виробничі витрати визначається під час вирішення завдання їх формування.

Розглянемо умови комбінації факторів, які мінімізують витрати при виконанні виробничих функцій. За умови випуску певного обсягу продукції $\bar{E} = E(r_1, \dots, r_I)$ при відомих цінах факторів $q_1, \dots, q_I$. Задача мінімізації витрат $\bar{E} - E(r_1, \dots, r_I) = 0$ з вирівнюванням як обмеження може бути замінена задачею мінімізації функції Лагранжа:

$$\min \Phi(r_1, \dots, r_I, \lambda) = \sum_{i=1}^I q_i r_i + \lambda [\bar{E} - E(r_1, \dots, r_I)]. \quad (3.2)$$

При визначенні витрат необхідно враховувати, з одного боку, рух і

взаємний вплив потоків всередині підприємства, а з іншого – правила взаємного обміну потоками між структурними підрозділами підприємства, постачальниками та споживачами, що визначені постачальниками фінансових ресурсів, з постачальниками сировинних і виробничих ресурсів і споживачами готової продукції. Кожна підсистема повинна бути описана функцією, яка концентрує фінансові і матеріальні потоки, що утворюють витрати.

Зауважимо, що управління витратами породжує конфлікт їх у функціональних підсистемах. Від організації руху потоків на підприємстві залежить величина показника організаційної стійкості. Встановлення організаційної стійкості промислового підприємства базується на визначенні ефективності його функціонування.

При цьому підприємство переходить у нестабільний стан темпів потоку при зміні споживчого попиту. Єдина мета підприємства у цей період – відновити рівновагу, задовольняючи попит, що змінився. Основною ланкою при цьому є виробництво. З позиції логістики, основне завдання цієї ланки полягає у вирівнюванні структури виробничої програми підприємства зі структурою попиту, що змінився, із мінімальними часовими і фінансовими витратами.

Таким чином, промислове підприємство повинно мати методи і моделі управління темпами потоків.

Будь-яке переробне підприємство характеризується такими показниками:

- рівень запасів готової продукції, сировини, матеріалів;
- темп вхідного потоку сировини, матеріалів, готової продукції;
- темп вихідного потоку сировини, матеріалів, готової продукції;
- час транспортування продукції.

Нині не існує єдиного методологічного підходу до кількісної оцінки ефективності експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури. Варто погодитись з думкою О. В. Попко [346], що інтегрованим показником економічної ефективності експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури може бути показник, який є відношенням сумарної корисності,

отриманої в результаті здійснення експлуатаційних витрат, до загальної суми цих витрат.

Отже, корисність експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури і власне ці витрати функціонально можна пов'язати між собою і виразити кількісно:

$$E = \frac{\sum_{i=1}^n C_{кор}}{\sum_{i=1}^n K_{ев}}, \quad (3.3)$$

де $C_{кор}$ – сумарна корисність, отримана в результаті використання засобів логістичної інфраструктури; $K_{ев}$ – експлуатаційні витрати засобів логістичної інфраструктури; n – кількість груп, відокремлених при дослідженні експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури.

У зв'язку з цим економічний ефект витрат використання засобів інфраструктури логістичних процесів складається за рахунок як приросту корисності експлуатаційних витрат, так і зменшення загального рівня зазначених витрат. Цей методологічний підхід дозволяє відокремити основні фактори впливу на загальну економічну ефективність логістичної інфраструктури – структуру витрат і їх корисність, якими можна управляти в реальному часі.

Структуру експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури становлять:

- витрати на утримання та експлуатацію складських будівель й обладнання, транспортних і маніпуляційних засобів;
- витрати на повне відновлення, ремонт та інші види поліпшення зазначених основних засобів;
- суми сплачених орендарем платежів за користування наданими в оперативний лізинг складських, транспортних та інших засобів;
- витрати на внутрішньовиробниче та зовнішнє переміщення вантажів

тощо.

Щодо корисності експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури, то це економічне поняття, котре охоплює якісну та кількісну характеристики впливу витрат використання засобів праці, як окремого елемента економічної системи, на результативність їх функціонування й модернізації. З метою управління ефективністю експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури, вважає О. В. Попко [346], за корисністю, що забезпечують власне ці витрати, їх доцільно поділяти на окремі групи:

- проведення ремонту, модернізація, технічне переозброєння;
- утримання та експлуатація транспортних і маніпуляційних заходів;
- утримання і експлуатація складських приміщень, обладнання.

Разом з тим можна погодитися з іншим автором, який зазначає, що «безумовно, це справедлива схема, але її необхідно доповнити таким видом витрат, як витрати на впровадження та утримання інформаційних комп'ютерних мереж, без яких не може бути й мови про логістику. При цьому ця група витрат – четверта, буде характеризуватися корисністю часу, місця та стану одночасно» [343].

У такому разі загальна корисність експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури становить сумарну корисність часу, місця і стану:

$$C_{кор} = \sum_{i=1}^3 C_i \cdot K_i \quad (3.4)$$

де C_i – відносна корисність i -ої групи експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури; K_i – величина i -ої групи експлуатаційних витрат.

Якщо подати K_i як:

$$K_i = \beta_i \sum_{i=1}^3 K_{ев} \quad (3.5)$$

де β_i – частка в загальній сумі експлуатаційних витрат, то можна одержати нову формулу визначення сумарної корисності:

$$C_{кор} = C_i \beta_i \sum_{i=1}^3 K_{es} \quad (3.6)$$

Отже, використання названих методологічних підходів до визначення економічної ефективності експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури підвищить якість управлінських рішень, сприятиме зростанню віддачі від витрат на утримання та експлуатацію засобів логістичної інфраструктури і покращить фінансові результати діяльності логістичної системи підприємства.

Враховуючи вищесказане, пропонуємо вести облік логістичних витрат промислового підприємства за такими показниками (табл. 3.1).

Розглядаючи підприємство як економічну систему, було проведено дослідження матеріальних потоків у виробничих цехах промислового підприємства. Метою дослідження стало визначення норм запасів незавершеної продукції та пошук шляхів зменшення тривалості виробничого циклу. Як інструмент дослідження обрано принципи і функції логістики – інтеграція різних функцій, пов'язаних з матеріальними потоками для досягнення цілей виробництва. В основі логістичного підходу до управління матеріальними потоками, на відміну від традиційного, є формування єдиної функції управління раніше розрізненими елементами.

Порушення графіків і значні коливання тривалості транспортних операцій, які пов'язані з обробкою матеріальних потоків, показали незадовільну організацію їх обслуговування, що визначається традиційними несистемним підходом до управління матеріальними потоками, а також відсутністю «наскрізної» відповідальності за якість процесу виготовлення продукції.

Таблиця 3.1

Структура логістично-маркетингових витрат промислового підприємства

Елементи логістичної системи підприємства	Види витрат
Підсистема постачання	Витрати постачання: - транзакційні витрати, пов'язані з постачальниками ресурсів; - витрати на транспортні послуги; - витрати на приймання, складування і технічну експертизу матеріальних ресурсів.
Підсистема виробництва	Витрати виробництва: - вартість сировини та матеріалів; - вартість палива та енергії; - витрати на робочу силу; - витрати, пов'язані з роботою устаткування; - витрати на складання та пакування; - витрати на контроль якості продукції; - витрати, пов'язані з управлінням виробничими процесами; - витрати на внутрішнє транспортування.
Підсистема збуту	Витрати збуту: - витрати на після продажну рекламу; - витрати на діяльність з організації продажу; - витрати на після продажний маркетинг; - витрати на представництво; - дилерські та дистриб'юторські витрати; - транзакційні витрати, пов'язані з покупцями продукції.
Підсистема складування	Витрати складування: - витрати на утримання запасів матеріальних ресурсів; - витрати на утримання запасів у виробничих цехах; - витрати на утримання запасів готової продукції.

Було визначено причини, які не сприяють зменшенню тривалості циклу і матеріальних запасів, а саме:

- відсутність затверджених науково обґрунтованих нормативів часу на транспортування та очікування розвантажування;
- несвоєчасне оформлення документів прийому і здачі;
- помилки в адресуванні вантажів;
- нестійка і неритмічна робота основних цехів;
- недостатня оперативність управління матеріальними потоками;
- відсутність єдиного органу управління окремими етапами і стадіями матеріального потоку.

Аналіз діяльності підприємства показав відсутність логістичних зв'язків, що спричиняє його необґрунтовані простої.

Постої виробництва через відсутність матеріалів становлять біля 25 % загальних простоїв. Це є обґрунтуванням необхідності впровадження логістики у діяльність промислового підприємства та формування логістичного ланцюгу, який дає змогу удосконалити управління сполученими між окремими цехами матеріальними потоками виробництва і забезпечити оптимальні витрати.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що удосконалення управління матеріальними потоками на основі застосування концепції логістики сприяє усуненню організаційно-технічних причин, які спричиняють тривалі простої і затримки руху матеріального потоку. Для практичної реалізації логістичних принципів управління, на нашу думку, необхідно перетворити диспетчерську службу окремих цехів на логістичну службу управління матеріальними потоками і раціоналізувати схеми потоків.

Перебудова схем потоків передбачає удосконалення системи управління транспортним обслуговуванням та унеможлиблює затримки руху потоків, створює реальну основу для впровадження логістичних графіків, що базуються на оптимальних нормативах часу транспортних операцій. Їх реалізація дасть можливість мінімізувати тривалість циклу руху матеріального потоку, прискорить рух оборотних фондів і, отже, підвищить ефективність їхнього використання.

3.3. Інноваційно-ресурсний потенціал промислового підприємства в економічному обґрунтуванні виробничої діяльності та оптимізація витрат

Без оцінки ресурсної бази та виробничого потенціалу підприємства неможливо визначити перспективні напрямки його розвитку і виробити оптимальну стратегію. При цьому особливої уваги заслуговують питання визначення та оцінки технічного рівня виробництва, можливостей інноваційного розвитку.

Коли йдеться про особливості оцінки інновацій, необхідно визначити об'єкти і критерії цієї оцінки, а також форми, в яких інновації виражаються при відновленні виробництва. Потрібно враховувати, що в освоєнні нового продукту істотно змінюється ресурсна база підприємства, деякі умови організації виробництва, що загалом потребує коректування стратегії підприємства, спрямованої на оптимізацію його витрат.

Для будь-якого підприємства метою формування стратегічних планів є збереження конкурентоспроможності, причому бажано лідируючих позицій на своєму ринку. На нашу думку, визначальним критерієм конкурентоспроможності нині стає здатність кінцевого продукту виробництва задовольнити потреби ринку. Отже, з цією метою виробнича система підприємства повинна протягом тривалого періоду ефективно реагувати на зміни в кон'юктурі ринку. Ресурсна база, зі свого боку, має відповідати цим змінам. Отже, виробнича система повинна бути гнучкою. Інакше кажучи, управління ресурсами виробничої системи та управління продукцією визначає гнучкість цієї системи.

Узагальнюючи вищенаведене, відзначимо, що необхідна єдність чотирьох важливих складових: 1) потенціалу підприємства (як одна із складових – технічний рівень); 2) стратегії підприємства (стратегія впровадження у виробництво нових товарів – інноваційна діяльність); 3) конкурентоспроможності (зокрема, при освоєнні нових продуктів); 4) оптимізації витрат при впровадженні інновацій. Вона є основою для

економічного обґрунтування інновацій. На основі оцінки вказаних складових потрібно визначити методи оцінки ресурсного потенціалу при освоєнні нових продуктів.

Конкурентоспроможність є багатоаспектним поняттям, що загалом визначає відповідність вироблених підприємством товарів і послуг умовам ринку, конкретним вимогам споживачів не тільки за своїми якісними, технічними, економічними характеристиками, а й за комерційними та іншими умовами його реалізації, включаючи такі складові, як ціна, термін поставки, канали збуту, сервіс, реклама тощо [219]. З розвитком виробничих сил, удосконаленням технологічних виробничих процесів та залученням у них новачій ринок насичується товарами і послугами, а тому посилюється конкуренція між виробниками за ринки збуту і ресурси.

Нині існують різні методи визначення та аналізу конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Аналіз публікацій щодо оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств [13; 187; 303; 401; 406; 471; 488] показав наявність таких основних методів її визначення:

- вивчення з позиції порівняльних переваг;
- оцінка за теорією рівноваги підприємств і галузей (за факторами виробництва). Згідно з теорією А. Маршалла, вона полягає в тому, що в умовах рівноваги, коли у виробника не існує стимулів для переходу в інший стан, він досягає максимально можливого обсягу випуску і збуту товарів при незмінному характері попиту і рівні розвитку техніки на певному ринку. За таких умов кожний з факторів виробництва використовується з однаковою і найбільшою продуктивністю. При цьому у підприємств конкретної галузі відсутній надприбуток, що зумовлено дією якогось із факторів виробництва. Через це у сторонніх підприємств немає стимулів для вступу до даної галузі;
- структурний – ринкова позиція підприємства на базі знання рівня монополізації галузі (концентрації виробництва і капіталу) і бар'єрів для тих, хто тільки вступає на галузевий ринок підприємства;
- функціональний – визначення співвідношення: витрати-ціни,

завантаження виробничих потужностей, обсягів випуску продукції, норми прибутку тощо;

- оцінка за якістю продукції, що базується на виявленні критеріїв задоволення потреб споживачів стосовно конкретного продукту, встановлення ієрархії потреб, їх порівняльної важливості в межах того спектра, який може оцінити споживач. Після цього проводиться порівняння техніко-економічних показників цього продукту з іншими конкуруючими продуктами;

- матрична методика оцінки.

Варто зазначити, що сьогодні немає загальної методики аналізу конкурентоспроможності підприємств, підсумкового показника конкурентоспроможності, який можна було би застосовувати для всіх промислових підприємств. Ми дотримується думки багатьох сучасних економістів, що в нині можна порівняти лише підприємства однієї галузі, а показник конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати як комплекс показників всієї його діяльності.

Практика господарювання на ринкових засадах показує, що результативність виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємства залежить від компетентності і творчої активності його управлінських кадрів, глибокого знання ними конкретної економіки і законодавчої бази, соціальних аспектів господарювання, наявності стратегії розвитку, спрямованої на його конкурентоспроможність.

Вже чверть століття в Україні триває становлення ринкової системи господарювання, здійснюються економічні реформи, виявляються нові аспекти реформування форм власності і структурної перебудови економіки тощо. Однак сучасний стан вітчизняної економіки на всіх рівнях характеризується деформованою структурою виробництва, невисокою продуктивністю праці. Тому одним із стратегічних завдань є підвищення ефективності розвитку виробничого потенціалу. Вирішення цього питання можливе за допомогою проведення різних заходів, одним з яких повинно стати системне впровадження інновацій в діяльність потенційно конкурентоспроможних підприємств.

Для вчасного виведення на потрібний ринок інноваційного продукту необхідно мати відповідні ресурси усіх видів. У найбільш загальному вигляді до виробничої системи включають такі види ресурсів: технічні, технологічні, кадрові, просторові, ресурси організаційної структури системи управління, інформаційні та фінансові ресурси. Очевидно, що кожен окремих ресурс не може функціонувати в рамках виробничої системи поза зв'язком з іншими. Це впливає із закономірності цілісності системи. У результаті взаємодії всіх складових системи ресурсів досягається ефект цілісності, тобто створюються нові властивості, якими кожен окремих вид ресурсу не володіє. Так, О. П. Градов визначає виробничу систему як сукупність взаємозалежних елементів, призначену для досягнення певної економічної мети [99, с. 11].

Для досягнення поставлених цілей необхідно охарактеризувати власний потенціал. Будь-яке підприємство прагне визначити свої потенційні можливості в даний час і на перспективу з метою забезпечення конкурентоспроможності. При цьому потенціал підприємства повинен відповідати його стратегічним цілям. Оскільки головним критерієм конкурентоспроможності стає кінцевий продукт виробництва, то впливає визначальна роль освоєння нових продуктів і виведення їх на ринок з оптимальним рівнем витрат.

Таким чином, ресурси, які має підприємство, можна назвати стратегічними. Щоб нині ефективно використовувати й удосконалювати виробничий потенціал підприємства, необхідно передусім забезпечити внутрішню гнучкість виробничої системи, використовуючи для цього відповідне технологічне оснащення, формуючи відповідний кадровий потенціал. Крім того, важливого значення набуває раціональне використання інвестиційних можливостей підприємства. Це лише основні умови ефективного використання й удосконалення виробничого потенціалу. Все інше буде значною мірою залежати від підприємницьких здібностей конкретного суб'єкта господарювання. Так, важливу роль буде відігравати його здатності аналізувати ситуацію на різних рівнях, висувати і реалізувати конкурентоспроможні ідеї та ін.

Нерідко в теорії, а особливо в практиці об'єктом інновації розглядаються лише устаткування і технологічні процеси. Щодо власне інновації, то вона оцінюється як фактор прогресу в технологічній і виробничій базі підприємства. Інший підхід розглядає об'єктом інновації всі сфери діяльності підприємства. Вважаємо, що якраз такий підхід визначає цілі впроваджених на підприємстві змін як умов підвищення його конкурентоспроможності з урахуванням специфічних особливостей сучасного розвитку ринкових відносин.

Отже, під інновацією буде розумітися процес необхідних комплексних змін за всіма напрямками діяльності підприємства, спрямованих на забезпечення його конкурентоспроможності на основі використання можливостей (ресурсів), які є у того чи іншого підприємства, та оптимізації його витрат. При цьому основними напрямками інновацій підприємства є інновації в таких сферах його діяльності: виробнича структура; виробнича база; продукція, що випускається; управлінська та організаційна діяльність; комерційна діяльність тощо.

Особливої уваги при впровадженні інновацій заслуговує технологічне середовище, в якому функціонує підприємство. Щоби забезпечити конкурентні переваги на ринку, підприємство постійно повинно пристосовуватися до технологічних змін у своїй галузі. Але оскільки таке середовище має тенденцію до змін, то це створює додаткові і можливості, і обмеження. Якщо проаналізувати більш детально, то стає зрозумілим, що технологічні зміни впливають на виробничу систему через попит на продукт й особливості технологічного процесу його виробництва. Природно, що при цьому здійснюється певний вплив на всі складові виробничої системи.

Очевидно, що конкуренція рухає процес технічного розвитку. Тому варто зупинитися на цій складовій в діяльності підприємства окремо. Відомо, що при оновленні продукту відбуваються істотні зміни як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. При цьому можуть змінюватись методи виробництва, рівень витрат, канали розподілу й ін. Це означає, що впровадження на ринок нового товару стає фактично головною рушійною силою конкуренції.

Крім того, як довело дослідження, технологічні зміни можуть істотно впливати на рівень витрат виробництва, розмір інвестицій, оптимальний рівень виробництва, що загалом зумовлює помітні структурні зміни в галузі. Останнім часом поширилися так звані маркетингові інновації; вони припускають обов'язкове використання нових методів у просуванні товару на ринок і цим надають руху силам конкуренції.

Конкурентоспроможність окремого продукту визначається як його перевага порівняно з іншим продуктом лише потенційним споживачем. Конкурентоспроможність підприємства можна встановити як порівняльну його перевагу відповідно до інших підприємств даної галузі. В зв'язку з цим М. Портер вказує на фундаментальний принцип: конкурентоспроможність відображає продуктивність використання ресурсів підприємства. Згідно з теорією науковця, для забезпечення конкурентоспроможності підприємство повинно піклуватися про повне й ефективне використання наявних у його розпорядженні усіх видів ресурсів [347].

Стосовно критеріїв оцінки продуктивності використання ресурсів підприємства вкажемо, що визначальним може стати показник рентабельності виробництва. Однак, якщо цей показник використовувати при освоєнні нового продукту, то його обов'язково потрібно коректувати з урахуванням тривалості періоду освоєння і впровадження нового продукту і стратегічних цілей підприємства. Сильні і слабкі складові, можливості і загрози для підприємства можна визначити, оцінивши наявність його стратегічних ресурсів.

Отже, у найбільш загальному вигляді можливі, як мінімум, два варіанти збереження й одержання конкурентної переваги підприємства. У першому разі це можна здійснити за рахунок зниження витрат, у другому – за рахунок здатності забезпечити споживача продуктом більш високого (нового) рівня якості з особливими споживчими характеристиками, що по суті є інновацією. Відповідно до цих міркувань підприємство повинно вибирати конкурентну стратегію. Причому це необхідно робити, з одного боку, залежно від структури свого стратегічного потенціалу, а з іншого – з урахуванням зовнішніх факторів

(особливості галузі чи економіки загалом). Це означає, що потрібен раціональний розподіл обмежених ресурсів підприємства між елементами стратегічного потенціалу.

Існуюча ринкова конкуренція вимагає постійної оцінки товару з позиції його відповідності вимогам ринку й економічної зумовленості виробництва. Виконання всіх вимог відображається в товарній політиці промислового підприємства.

Інновації в товарній політиці підприємства можна подати як:

- комплексний аналіз можливостей діючих ринків з позиції забезпечення успішної реалізації планової номенклатури продукції – оцінка ринків збуту;
- оцінку рівня конкурентоспроможності власного товару й аналогічного виробленого конкурентами;
- вибір найбільш сприятливих ринків і встановлення для кожного з них певної номенклатури продукції, обсягу реалізації і ціни;
- аналіз доходу і розробка плану перспективної номенклатури продукції з врахуванням її конкурентоспроможності;
- визначення можливостей нецінової конкуренції.

Для ефективного розподілу ресурсів можна скористатися принципом, що сформулював В. Парето: будь-яка зміна використання одного ресурсу спричиняє зворотну зміну іншого. Це означає, що зміна використання ресурсів можлива тільки через зміну співвідношення їхнього застосування.

На основі наведеного вище можна виокремити основні фактори, що забезпечують конкурентну перевагу підприємства:

- розвиток різних інвестиційних можливостей, що дають необхідний рівень науково-дослідних та експериментально-конструкторських робіт;
- використання прогресивної технології;
- наявність кваліфікованих кадрів і системи їхньої підготовки;
- здатність підприємства відповідати на вимоги споживача;
- відкритість для інновацій тощо.

Цей перелік можна розширювати та доповнювати залежно від тієї галузі, в якій працює конкретне підприємство.

Цікавим є визначення того, як технологічні зміни впливають на зміну попиту на ті чи інші ресурси. Як показало дослідження, практично завжди технологічний процес робить витрати на той чи інший ресурс менш продуктивними, що в результаті зменшує попит на цей ресурс. Тому можна впевнено стверджувати, що характер технологічного процесу є визначальним для встановлення граничного продукту щодо кожного ресурсу.

Оскільки будь-які зміни на підприємстві вимагають відповідних інвестицій, то не можна залишити поза увагою його інвестиційну діяльність. Питання інвестування одним з найважливіших, від яких залежить функціонування і розвиток промисловості в умовах ринкової економіки. Саме завдяки інвестиціям розширюються й удосконалюються виробничі потужності та основні засоби, забезпечуються необхідні пропорції і стають можливими стратегії розвитку. При цьому відзначимо, що головним стратегічним завданням інвестиційної діяльності підприємства є визначення максимально ефективного вкладення ресурсів з метою збереження і зростання його конкурентоспроможності. Варто звернути особливу увагу на вибір стратегії відновлення ресурсів, адже будь-яке підприємство постійно, з визначеною періодичністю, оновлює виробничі ресурси. Отож, головне завдання полягає в тому, щоб з урахуванням наявних ресурсів вибрати таку стратегію, яка б дозволила здійснювати цей процес з оптимальними витратами.

Суть стратегії відновлення полягає в тому, щоб періодично здійснюючи технічне переозброєння і реконструкцію, зберігати усі виробничі ресурси у конкурентоспроможному стані. Виробляти стратегію необхідно на основі наявної інформації про фізичний і моральний стан ресурсів, на основі того, з якою періодичністю вони оновлювалися раніше. Як зазначає Р. Р. Ларіна [249, с. 226–235], потрібно також визначити всі можливі ресурсні обмеження і необхідний обсяг засобів для різних варіантів відновлення. Вважаємо, що головною і типовою помилкою при впровадженні у виробництво нової

продукції або технологічного процесу є те, що практично не враховується моральний стан наявних засобів виробництва. Це одна з причин того, що при переході до виготовлення нової продукції різко збільшуються витрати.

Практичний досвід промислових підприємств доводить, що при збільшенні тривалості міжреконструкційного періоду зменшуються витрати на відновлення ресурсів. Але при цьому істотно зростають витрати на ремонт і технічне обслуговування устаткування, що зношується. Тому основна проблема полягає у віднайденні оптимального варіанта періодичності відновлення ресурсів або міжреконструкційного періоду, що забезпечило би максимальну гнучкість і маневрування виробничої системи і, відповідно, можливість швидкого реагування на вимоги ринку.

Для більш повного розуміння і розкриття процесу необхідно визначити такі важливі в цьому питанні поняття, як «технічне переозброєння» і «реконструкція». Щодо першого, то воно припускає виробництво на новій технічній основі і зумовлює підвищення технічного рівня виробництва, поліпшення економічних показників діяльності підприємства. При цьому загальний технічний рівень характеризує ступінь досконалості застосування методів і засобів виробництва. Ще в радянський час технічний рівень виробництва характеризувався ступенем відхилення фактичних характеристик парку устаткування й організаційних умов від оптимальних, зумовлених за критерієм мінімуму народногосподарських сукупних витрат живої й упредметненої праці з урахуванням обмежень виробничих ресурсів, що накладаються галуззю промисловості. Зі свого боку, технічний рівень виробництва характеризували ступенем відповідності параметрів технологічних процесів, що застосовуються на підприємстві, засобів технічного оснащення і методів організації виробництва в основних, допоміжних та обслуговуючих процесах, еталонним значенням цих параметрів, зумовлених за критерієм мінімуму сукупних народногосподарських витрат живої й упредметненої праці, при яких забезпечується стабільний випуск продукції заданого рівня якості, обсягів виробництва і номенклатури, досягнення

державних нормативів соціальних умов виробництва.

Такі визначення технічного рівня можна знайти у більшості дослідників у цій галузі. Але всі вони дуже загальні і не дають чіткого уявлення про оцінку технічного рівня, тим більше в освоєнні нового продукту.

У дисертаційній роботі зроблено спробу провести більш детальне дослідження оцінки технічного рівня нового продукту (інновації). По-перше, необхідно розуміти, що існують різні форми відновлення виробництва. Залежно від цих форм варто будувати підхід до оцінки технічного рівня. Наприклад, при модифікації і модернізації споживчі властивості продукту міняються якби еволюційно в галузі, близької до значень, що задаються технічними умовами, на зразок і стрибкоподібно, але в межах можливостей, що є принципом дії базового зразка. Це дозволяє оцінити чисельні значення характеристик як зразків, що впроваджуються, так і зразків-конкурентів, що відповідно робить можливим використання традиційного підходу в оцінці технічного рівня. Він полягає в тому, що установлюється відповідність впроваджуваного продукту визначеним вимогам, які задаються нормативними документами і досягненнями конкурентів.

У разі, коли відбувається повна зміна покоління продукції, що випускається і веде до принципової зміни характеристик продукту та придбання ним нових споживчих властивостей, оцінка чисельних значень стає для зразків-конкурентів практично неможливою. Тоді пропонується давати оцінку, використовуючи так звані «сценарії майбутнього». Тут й полягає особливість і проблемність оцінки технічного рівня при освоєнні нового продукту. Процес оцінки технічного рівня продукту, переважно при традиційному підході, можна розбити на такі складові: визначення необхідних нормативних документів; встановлення номенклатури показників для оцінки; формуванні групи аналогічних досягнень конкурентів; зіставлення зразка з нормативними вимогами й аналогами.

Щодо безпосередньо нормативних документів, то переважно це вимоги до продукту стосовно безпеки й екології, які повинні відповідати системі різних

міжнародних, національних, регіональних стандартів. Номенклатура показників, зі свого боку, дозволяє забезпечувати порівнянність різних зразків продукції. При цьому показники можна розділити на класифікаційні й оцінні. Якщо під класифікацією розуміється призначення й галузь застосування певного продукту, то оцінні показники характеризують різні функціональні, ресурсозберігаючі і природоохоронні властивості продукту. Причому для кожного такого показника необхідно вказувати напрямок його впливу на технічний рівень продукту. Основні оцінні показники – це: надійності, екології, технічного ефекту. Очевидно, що невиконання вимог стандартів може означати неможливість реалізації продукту, а порівняння продукту з аналогами визначає його технічний рівень.

Отже, пропонуємо глянути на питання економічного обґрунтування інновацій в аспекті оцінки економічного потенціалу підприємства, а також прийняття стратегічних рішень. Зазначимо, що ключовим моментом у вирішенні питань економічного обґрунтування інновацій стає вироблення такої стратегії відновлення ресурсів, що дозволяла би на основі оцінки виробничого та інвестиційного потенціалу підприємства, технічного рівня виробництва зберігати йому конкурентоспроможність внаслідок зменшення витрат. Особливу увагу доцільно приділяти оцінці технічного рівня продукту і правильно обирати методи оцінки актуальності при освоєнні нового продукту. Найважливішим питанням при цьому є аналіз ділових пропозицій для інвестування. Це визначено тим, що інвестування – не тільки один із ключових видів діяльності, а й необхідна умова впровадження інновацій в діяльність підприємств та інструмент управління витратами. Рано чи пізно необхідність вибору оптимального варіанта капіталовкладень виникає перед кожним підприємством.

Питання ускладнюється тим, що за прийняття необміркованого інвестиційного рішення інвесторові прийдеться платити не тільки втраченим часом, а й грошима, перенапруженням управлінського персоналу, порушенням зв'язків з діловими партнерами. Тому проблема оцінки і вибору інвестиційних

проектів впливає на швидкість впровадження нових видів діяльності підприємства, розробку і впровадження нових товарів, оптимізацію витрат. Визначаючи актуальність цього питання, фахівці пропонують проводити аналіз варіантів застосування інвестиційних засобів за допомогою табличного процесора MS Excel.

Оцінка варіантів використання інвестиційних засобів передбачає проведення комплексної та послідовної експертизи, яка забезпечує вибір якісного інвестиційного проекту. Як стверджують деякі вчені [77], інвестиційні проекти повинні бути порівнянні за допомогою єдиної системи показників. Так, вважається, що для швидкої та попередньої оцінки можуть бути корисні два показники: коефіцієнт «прибуток/витрати» і термін окупності проекту.

Найбільш простий спосіб полягає в тому, що треба зіставити коефіцієнт «прибуток/витрати» проектів, які проходять експертну оцінку. Він розраховується за формулою:

$$K_{н/в} = \frac{ЧП \cdot T}{I}, \quad (3.7)$$

де $ЧП$ – чистий річний прибуток; T – термін дії проекту; I – величина (сума) інвестицій.

При цьому інвестування виправдане, якщо величина прибутку, який очікується, перевищить величину інвестиційних витрат, тобто коефіцієнт «прибуток/витрати» більший за одиницю. Тоді проект вважається прийнятним. Якщо декілька проектів вважаються прийнятними, перевагу варто віддавати тому з них, в якого найбільший показник коефіцієнта «прибуток/витрати» [77].

Крім показника «прибуток/витрати», для відбору інвестиційних проектів використовують й інший показник – термін окупності, який показує, за який термін можуть окупитись інвестиції в інвестиційний період. Він враховує первісні капітальні вкладення і розраховується за формулою:

$$T_o = \frac{I}{ЧП}. \quad (3.8)$$

Як правило, фахівці визначають припустиму межу терміну окупності і відхиляють усі проекти, в яких він перевищує граничну величину. При цьому інвестори намагаються мінімізувати термін окупності своїх інвестицій.

Важливим питанням в цьому процесі є те, що гроші частково втрачають свою вартість. На це впливають різні фактори, зокрема інфляція, ризик, відповідна ставка дисконту гривни, її ліквідність й ін. [46]. Інвестиційний процес завжди пов'язаний з ризиком, який виникає тому, що час посилює невизначеність. Тут існує пряма залежність між терміном окупності витрат і рівнем ризику, а саме: чим триваліший термін окупності витрат, тим більш ризикований проект. Зрозуміло, що інвестор з двох однакових сум віддасть перевагу тій, яку отримує раніше. Підприємству завжди вигідніше отримати гроші сьогодні, ніж завтра, оскільки їх можна знову інвестувати й отримати в майбутньому додатковий дохід. Крім того, відкладати отримання грошей на майбутнє може бути ризиковано, оскільки можуть змінитися фактори зовнішнього середовища (економічні, політичні, соціальні тощо), і підприємство отримає менший дохід, як сподівалося. Тому при прийнятті інвестиційних рішень необхідно враховувати фактор часу, тобто оцінювати витрати, прибуток та економічну рентабельність від реалізації того чи іншого проекту виду діяльності підприємства з урахуванням часових змін.

Розрахунок для проектів А і Б деяких оцінних показників з урахуванням вищевикладеного наведено у табл. 3.2.

Якщо інвестор має справу з проектами, які приносять прибуток через значний період часу, його буде цікавити приплив прибутку за межами терміну окупності. Як випливає з теорії питання, інвестиційні засоби треба інвестувати у більш рентабельні (з урахуванням дисконтування) проекти. Це потребує визначення чистої теперішньої вартості проекту, де береться до уваги час отримання доходів.

Деякі фахівці вважають за доцільне використовувати не величину чистої теперішньої вартості проекту, а індекс теперішньої вартості, що становить відношення дисконтного потоку прибутку до витрат. При цьому величина індексу буде залежати від величини дисконтної ставки: чим більша дисконтна ставка, тим нижча величина індексу теперішньої вартості.

Таблиця 3.2

Розрахунок показників реалізації інвестиційних проектів в умовах промислових підприємств

Проект	Рік	Ставка дисконту	Коефіцієнт дисконтування	Інвестиційна сума, тис.грн	Приріст прибутку, тис.грн	Теперішня вартість прибутку, тис.грн	Інвестиції, що не окупилися (-)	Термін окупності, рік	Чиста теперішня вартість, грн	Індекс теперішньої вартості
А		0,1		140				2,796	87,4	1,625
	1		0,91		60	54,5	-85,5			
	2		0,83		60	49,6	-35,9			
	3		0,75		60	45,1	9,2			
	4		0,68		60	41,0	50,2			
	5		0,62		60	37,3	87,4			
Б		0,1		155				2,441	129,3	1,834
	1		0,91		75	68,2	-86,8			
	2		0,83		75	62,0	-24,8			
	3		0,75		75	56,3	31,5			
	4		0,68		75	51,2	82,7			
	5		0,62		75	46,6	129,3			

У літературі [88] пропонується обчислювати індекс теперішньої вартості за допомогою комплексної формули:

$$ITB = \frac{TB_{npi} + \dots + TB_{npn}}{I}, \quad (3.9)$$

де ITB – індекс теперішньої вартості; TB_{np} – теперішня вартість прибутку; $i \dots n$ – роки з початку здійснення інвестицій; I – величина інвестицій.

Щодо проектів для підприємства, яке досліджується, то кожна 1 грн,

вкладена в проект А, приносить 1,625 грн прибутку за 5 років. Для проекту Б ця сума становитиме 1,834 грн

Усі розраховані показники для обох проектів наведені у табл. 3.3. На підставі її аналізу можна зробити висновок, який проект буде найбільш привабливим і прийнятним для підприємства.

Таблиця 3.3

Оцінні показники інвестиційних проектів в умовах промислових підприємств та критеріїв їх вибору

Показники	Проект		Критерій вибору
	А	Б	
Коефіцієнт прибуток/витрати	2,14	2,42	≥ 1
Термін окупності без врахування теперішньої вартості	2,333	2,067	$\leq \min$
Термін окупності із врахуванням теперішньої вартості	2,796	2,441	$\leq \min$
Чиста теперішня вартість (Сд = 10 %), тис.грн	87,4	129,3	≥ 0
Індекс теперішньої вартості (Сд = 10 %)	1,625	1,834	≥ 1

Таким чином, вказана експертиза інвестиційних проектів дозволяє оцінити їх з погляду інвестиційної цінності і привабливості й дозволяє зробити правильний вибір інвестиційного проекту.

Важливим у цьому процесі є те, що наведені інвестиційні проекти повинні бути зіставлені та проаналізовані за допомогою єдиної системи показників. Світовий досвід в цьому питанні показує, що спиратися тільки на грошову оцінку ефективності інвестиційних проектів недостатньо. Особливо такий підхід хибний в умовах непередбаченої інфляції. Поєднання різних критеріїв є більше надійним підходом в оцінці проектів для інвестування. Зазначимо, що остаточне рішення буде залежати від різних факторів:

фінансових можливостей; відсутності вигідніших альтернатив; відносної дешевизни проекту; мінімізації ризику втрат від інфляції; високої рентабельності з урахуванням дисконтування тощо. Зрозуміло, що ризик прийняття неправильного рішення неможливо повністю виключити, але мінімізувати його не тільки необхідно, а й можливо. При цьому і підприємства, і сторонні інвестори повинні бути дуже гнучкими у корегуванні своїх планів та інших факторів.

Отже, на етапі сучасного розвитку виробничо-господарських стосунків впровадження інноваційних проектів повністю залежить від ефективного застосування інвестицій, тому подальшому розвитку механізму вибору ефективного використання інвестицій приділяється така велика увага і вчених, і практиків.

На думку І. Б. Тадики [413], відповідно до великої кількості діючих галузевих методичних рекомендацій з оцінки ефективності інновацій, у дослідженнях з визначення ефективності розглянутих проектів варто порівнювати різночасові показники витрат і результатів, пов'язаних з цими проектами, шляхом приведення (дисконтування) їх до цінності на початковому періоді. Для приведення різночасових витрат і результатів вчений пропонує використовувати норму дисконту E , яка дорівнює прийнятній для інвестора нормі доходу на капітал. Він також вважає, що приведення до базисного моменту часу витрат і результатів, які появляються на t -му кроці розрахунку реалізації проекту, практично зручно робити методом їхнього множення на коефіцієнт дисконтування (a_t), зумовлений для постійної ставки дисконту (E) таким способом:

$$a_t = \frac{1}{1 + E}, \quad (3.10)$$

де t – номер кроку розрахунку ($t = 1, 2, \dots, T$), T – діапазон розрахунку.

Але тільки визначення коефіцієнта дисконтування недостатньо. В оцінці ефективності інноваційних проектів необхідно ще визначати чистий дисконтний доход (ЧДД), для чого можна скористатися таким співвідношенням:

$$\text{ЧДД} = \sum_{t=0}^T (R_t - Z_t) \cdot \frac{1}{(1 + E)^t}, \quad (3.11)$$

де R_t – результати, що досягаються на t -му кроці розрахунку; Z_t – витрати, здійснювані на цьому ж кроці; T – діапазон розрахунку.

Важливим показником є також ефект, який досягається на t -му кроці. Його можна визначити так:

$$E_t = R_t - Z_t. \quad (3.12)$$

При цьому якщо ЧДД проекту позитивний, то проект є ефективним при даній нормі дисконт, і може розглядатися питання про його впровадження. Звичайно, чим більший чистий дисконтний доход, тим проект буде ефективнішим.

В оцінці і виборі ефективних проектів необхідним є визначення ще деяких параметрів, а саме: індекс прибутковості, внутрішня норма прибутковості, інтегральна ефективність витрат, капіталовіддача, строк окупності проекту, точка беззбитковості. Визначаються вони за відомими методиками. Для більш зручного користування пропонується об'єднати ці методики у зведеній таблиці (табл. 3.4).

Для застосування кожного з наведених показників необхідно передусім чітко визначити, яке питання економічної оцінки проекту вирішується з його використанням і як здійснюватиметься вибір того чи іншого рішення.

Таблиця 3.4

Порядок розрахунку показників ефективності інвестиційних проектів

Показник	Порядок розрахунку
Індекс прибутковості – відношення суми приведених ефектів до величини капіталовкладень	$ID = \frac{1}{K} \cdot \sum_{t=0}^T (Rt - 3t) \cdot \frac{1}{(1 + E)}$
Показник внутрішньої норми прибутковості – норма, при якій величина приведених ефектів дорівнює приведеним капіталовкладенням	$\sum_{t=0}^T \frac{Rt - 3t}{(1 + E)} = \sum_{t=0}^T \frac{K}{(1 + E)}$
Строк окупності – мінімальний часовий інтервал, за межами якого інтегральний ефект стає і надалі позитивним. Це період, починаючи з якого первісні вкладення й інші витрати, пов'язані з проектами, покриваються сумарними результатами його здійснення	$T = \frac{I}{D}$
Прибуток підприємства від реалізації продукції	$П_{p,n} = D_{p,n} \cdot C_{p,n}$

Аналіз наведених методів оцінки проектів та їхнього вибору зає можливість зробити деякі зауваження щодо їх компетентності:

- вони мають за мету визначення лише однієї складової комплексної оцінки – економічної ефективності, для оцінки якої необхідно всі результати подавати у вартісному вираженні, що не завжди є можливим;
- за ними неможливо оцінити і відповідно врахувати ступінь невизначеності і ризику, факторів, які є обов'язковими і невід'ємними елементами проектування і впровадження новацій;
- у них немає критеріїв, за якими необхідно здійснювати оцінку ефективності новацій; їх відсутність може сприяти неправильним рішенням щодо необхідних для новацій інвестицій;
- вони не враховують можливі інфляційні процеси і ризики.

В науковій літературі [16; 56; 126] виведено найбільш сприятливі підходи і методи, за допомогою яких можна визначати ефективність проектів. Згідно з ними у промисловому виробництві в оцінці ефективності проектів необхідно застосовувати метод зіставлення витрат і результатів. Він дає можливість розділити показники оцінки ефективності на статичні і динамічні. При цьому перші з них відображають грошові потоки, які виникають у різні моменти й

оцінюються як рівномірні. Щодо динамічних показників, то при їх застосуванні грошові потоки, що зумовлені реалізацією проектів, тож виникають у різні моменти, оцінюються як рівномірні. Коли застосовуються зазначені показники, то зумовлені реалізацією проектів грошові потоки приводяться до єдиного моменту часу за допомогою методу дисконтування, забезпечуючи при цьому порівнянність різночасних витрат і результатів.

Усі показники умовно можна поділити на абсолютні, відносні і тимчасові. При цьому абсолютні показники можуть бути оцінені і за статичними (сумарний, середньорічний прибуток від реалізації проектів), і за динамічними (чистий дисконтовий дохід) методами. Відносні показники можуть бути оцінені за методами статичними (рентабельність інвестицій – проста норма прибутку) і динамічними (індекс доходності, внутрішня норма прибутковості). Щодо тимчасових показників, то тут необхідно визначити строк окупності інвестицій.

Таким чином, за допомогою названих показників можна оцінити економічні інтереси будь-якого промислового об'єкта управління, що бере участь в реалізації того чи іншого проекту.

Статичні методи відносяться до простих і використовуються переважно для швидкої і наближеної оцінки проектів.

Сумарний прибуток розраховується як різниця результатів і витрат протягом t -го інтервалу часу за формулою:

$$\Pi_n = \sum_{t=0}^T (P_t - Z_t), \quad (3.13)$$

де n – кількість інтервалу часу протягом інвестиційного періоду; P_t – вартісна оцінка результатів від застосування проекту протягом t -го інтервалу часу; Z_t – сукупні витрати, пов'язані з реалізацією проекту протягом t -го інтервалу часу.

Динамічні методи оцінки ефективності виражені показниками: поточної вартості, рентабельності, ліквідності, індексу прибутковості.

Метод поточної вартості пов'язаний із визначенням чистого дисконтового доходу, що є показником інтегрального економічного ефекту від реалізації проектів. Цей дохід визначається як різниця дисконтових грошових потоків надходжень і платежів за весь інвестиційний період:

$$NPV = \sum_{t=0}^T \frac{CIF_t}{(1+E_t)} - \sum_{t=0}^T \frac{COF_t}{(1+E_t)}, \quad (3.14)$$

де CIF_t – вхідний грошовий потік; COF_t – вихідний грошовий потік.

Метод рентабельності застосовується для визначення внутрішньої норми рентабельності проекту IRR , тобто такої норми дисконту, за якої дисконтова вартість надходжень коштів за проектом дорівнює дисконтовій вартості платежів:

$$\sum_{t=0}^T \frac{CIF_t}{(1+IRR)} = \sum_{t=0}^T \frac{COF_t}{(1+IRR)}. \quad (3.15)$$

Величину внутрішньої норми рентабельності можна визначити за допомогою графічного методу. Для цього будується графік значень NPV при різних значеннях ставки дисконту E . При цьому значення E , за якого графік перетинає вісь абсцис, визначає значення ставки внутрішньої норми рентабельності.

Метод ліквідності служить для визначення терміну окупності інвестицій. У динамічній постановці розрахунок періоду окупності здійснюється за допомогою дисконтування потоків за проектом:

$$\sum_{t=0}^T \frac{CIF_t}{(1+E)} = \sum_{t=0}^T \frac{COF_t}{(1+E)}. \quad (3.16)$$

Термін «окупність інвестицій» можна також визначити за графічним методом. У практичній діяльності вказаний показник розраховується дуже

часто, оскільки відрізняється відносною простотою проведених розрахунків витрат і результатів.

Індекс прибутковості є відносним показником і характеризує співвідношення дисконтованих грошових потоків і величини первісних інвестицій:

$$P_I = \frac{\sum_{t=0}^T \frac{NCF_t}{(1+E)^t}}{I}, \quad (3.17)$$

де I – одноразові інвестиції в проект.

Для прийняття рішень про економічну доцільність проектів необхідне дотримання умов, за яких індекс прибутковості повинен бути більше одиниці, а чистий дисконтовий дохід більше нуля.

У плануванні профілів діяльності підприємства необхідно враховувати загальну нестачу ресурсів. Їх впровадження дозволяє ліквідувати окремі «вузькі» місця у виробництві і забезпечує перетворення збиткових виробництв у прибуткові.

Фундаментальною основою розробки потоків на промисловому підприємстві в умовах обмеженості ресурсів є реальна оцінка його здатності ефективно освоювати інвестиції в нові профілі діяльності.

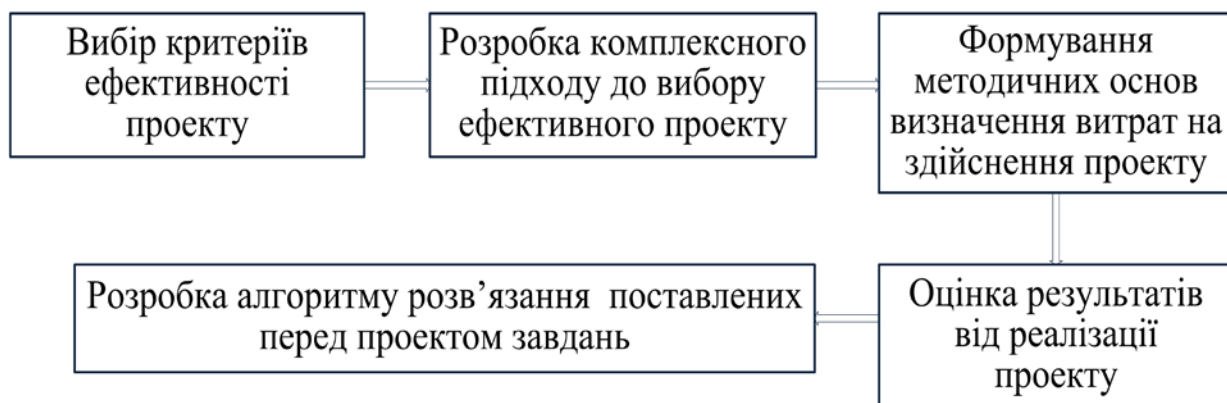

Рис. 3.3. Процес вибору та оцінки ефективності проекту

На основі аналізу інвестиційного потенціалу здійснено кількісну оцінку рівня готовності підприємства до впровадження нових профілів діяльності. Значні відмінності у рівнях інвестиційного потенціалу окремих профілів діяльності підприємства, широкий діапазон показників призвели до необхідності угруповання профілів його діяльності і визначення внеску кожного з них у формування загального рівня інвестиційного потенціалу підприємства.

Аналіз отриманих даних дозволяє встановити загальні характеристики окремих профілів діяльності підприємства, що зумовлюють основні підходи до формування нових таких профілів.

Остаточний вибір критерію визначення доцільності інвестицій залежатиме насамперед від пріоритетів політики підприємства, стратегії управління витратами на ньому, а також від загальної економічної ситуації та інвестиційного клімату в країні.

Висновки до розділу 3

У розділі проаналізовано ресурсні потоки як важливий елемент логістики підприємства в організації інноваційних відтворювальних процесів. Охарактеризовано особливості процесу управління витратами підприємства на основі впровадження логістики. Визначено роль ресурсного потенціалу підприємства в економічному обґрунтуванні основних видів діяльності та оптимізації витрат.

1. У нинішніх умовах господарювання недостатньо лише випустити продукт на ринок, його потрібно якомога ефективніше реалізувати. Оскільки зміна економічної сутності і ролі процесу реалізації на рівні первинних ланок економіки є безпосередньо виявленням взаємозв'язку суспільного та індивідуального виробництва, то виникає необхідність розглядати сутність і значення реалізації продукції на індивідуальному рівні.

2. З цією метою запропоновано визначити найважливіші передумови, необхідні для перетворення реалізації на основну умову процесу відтворення суб'єктів господарювання. Такими передумовами вважаємо роздержавлення і демонополізацію економіки, обмеження або припинення державного фінансування виробничих підприємств.

3. Важливим напрямком ефективного управління витратами підприємства визначено необхідність створення «свого споживача». Для цього треба кардинально змінити підхід до планування та управління виробничо-господарюючими об'єктами з погляду виділення цільових пріоритетів. Доведено, що в умовах ринкової трансформації важливими є такі завдання: забезпечення високого рівня додержання термінів поставок; наявність малих запасів; мінімальний час виробничого циклу; оптимізація витрат.

4. У зв'язку з цим підприємства змушені шукати нові шляхи для збільшення потенціалу і можливості забезпечення ресурсами без додаткового циклу закупівлі ресурсів у зовнішніх постачальників. Такі вимоги нині до підприємства потребують інтегрованого підходу в дослідженні виробничо-фінансових проблем складових постачання, виробництва та збуту. Обґрунтовано, що одним із важелів, який надає можливість це зробити у даному ракурсі, є логістика і логістичний підхід до управління витратами підприємства.

5. Формування нових профілів діяльності підприємства передбачає впровадження механізму управління витратами, які в них формуються. Запропонована структуризація витрат на основі логістичного підходу дозволить підприємству знайти шляхи їх оптимізації.

6. Обґрунтовано, що без оцінки ресурсної бази і виробничого потенціалу підприємства неможливо визначити перспективні напрямки розвитку його профілів діяльності і виробити оптимальну стратегію управління витратами. Тому необхідно приділяти особливу увагу питанням визначення та оцінки технічного рівня виробництва, можливостям розвитку існуючих і нових профілів діяльності.

7. У плануванні профілів діяльності підприємства запропоновано враховувати загальну нестачу ресурсів, необхідних для розширення сфер його діяльності. Це здійснено на основі аналізу інвестиційного потенціалу, що дозволило провести кількісну оцінку рівня готовності підприємства до впровадження нових профілів діяльності з врахуванням відмінностей у рівні інвестиційного потенціалу окремих з них. Проведено угруповання профілів діяльності підприємства за методом ABC-аналізу, що дозволило визначити внесок кожного з них у формування загального рівня його інвестиційного потенціалу.

8. Запропоновано розглянути питання економічного обґрунтування інновацій в аспекті оцінки економічного потенціалу підприємства і прийняття стратегічних рішень у сфері ефективного управління витратами. Ключовим моментом у вирішенні питань економічного обґрунтування інновацій стає вироблення такої стратегії відновлення ресурсів, яка дозволяла би на основі оцінки виробничого та інвестиційного потенціалу підприємства, технічного рівня виробництва зберігати його конкурентоспроможність за рахунок оптимізації витрат. Особливу увагу при цьому пропонується приділяти оцінці технічного рівня продукту і правильно обирати методи оцінки актуальності при освоєнні нового продукту. Найважливішим питанням стає аналіз ділових пропозицій для інвестування. Процес вибору та оцінки ефективності проекту треба проводити послідовно за розробленою авторською схемою. Можна констатувати, що остаточний вибір критерію визначення доцільності інвестицій залежатиме передусім від пріоритетів політики підприємства і його стратегії управління витратами, загальної економічної ситуації та інвестиційного клімату в країні.

9. Основні результати дослідження опубліковано у працях [488; 489; 491; 495; 497; 520; 525; 529; 544].

РОЗДІЛ 4

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ БАГАТОКОМПОНЕНТНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЧИННИКАМИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

4.1. Впровадження інформаційної системи управління ефективною діяльністю промислового підприємства

У період реформування економіки, утвердження та розвитку ринкових закономірностей і механізмів управління значну роль відіграють нові, більш ефективні методи, одним з яких по праву вважається стратегічна діяльність. У теорії управління стратегічна діяльність визнана окремим і перспективним предметом дослідження. Однак в науковій літературі немає однозначного визначення щодо розуміння стратегії та сукупності елементів стратегічного управління. Тому існує багато типів класифікації стратегій діяльності та принципів щодо визначення і обґрунтування стратегій підприємств.

В Україні теорія і практика стратегічної діяльності та управління нею ще не знайшли належного місця. Якщо у науковців немає сумніву стосовно необхідності впровадження в діяльність суб'єктів господарювання стратегічних методів, то більшість керівників підприємств коливається від ствердження про неможливість використання досвіду зарубіжних корпорацій на українських підприємствах до обережного погодження з тим, що окремі елементи стратегічного управління згодом будуть корисними.

Отож, питання організації стратегічного управління на вітчизняних промислових підприємствах є актуальними і потребують відповідних досліджень й аналізу. Особливо це стосується питань формування нових профілів діяльності промислових підприємств.

Визначення і реалізація стратегії розвитку підприємств відносяться до складних і трудоемних робіт, які на українських підприємствах ніколи належно

не здійснювалися. Це пов'язано з тим, що управління підприємством зорієнтовано зараз переважно на вирішення короткострокових проблем функціонування підприємств. Така ситуація призводить до частоті зміни завдань, які ставляться перед підприємствами, пріоритетів їх господарської діяльності і як наслідок – до зниження конкурентоспроможності. За таких умов дуже важко вести мову про формування нових видів діяльності.

Основна проблема, на думку науковців, полягає в тому, що більшість підприємств є тимчасовими структурами, які не володіють необхідним запасом інтелектуальної, організаційної, економічної, виробничої потужності, що не дозволяє провести за необхідності ефективне оновлення виробництва. Однак розвиток ринкових відносин визначає необхідність зміни стереотипів господарювання, що склалися нині, а також характеру управління. Насамперед це стосується тієї діяльності, яка визначає перспективи розвитку підприємств. З урахуванням вищенаведеного при формуванні і впровадженні нових профілів діяльності необхідно визначити загальну стратегією розвитку підприємства, яка може бути розроблена за певним алгоритмом (рис. 4.1).

При визначенні суті стратегії та стратегічного управління в теорії використовуються три основні підходи:

- цільовий;
- системний;
- ситуаційний.

Згідно з розумінням стратегічного управління за цільовим підходом стратегічна діяльність конкретного підприємства орієнтується передусім на визначення системи його потреб, кількісних і якісних характеристик у виробничому потенціалі, щодо яких застосовується такий підхід.

Отже, цільова спрямованість кожної конкурентної стратегії інноваційного розвитку підприємства визначається орієнтованим уявленням конкретної мети, яка може уточнятися в процесі розробки і реалізації стратегії, поступово наближуючись до конкретної мети інноваційного розвитку підприємства. При цьому для кожної цілі визначається своя стратегія, яка є засобом реалізації

плану інноваційного розвитку підприємства.

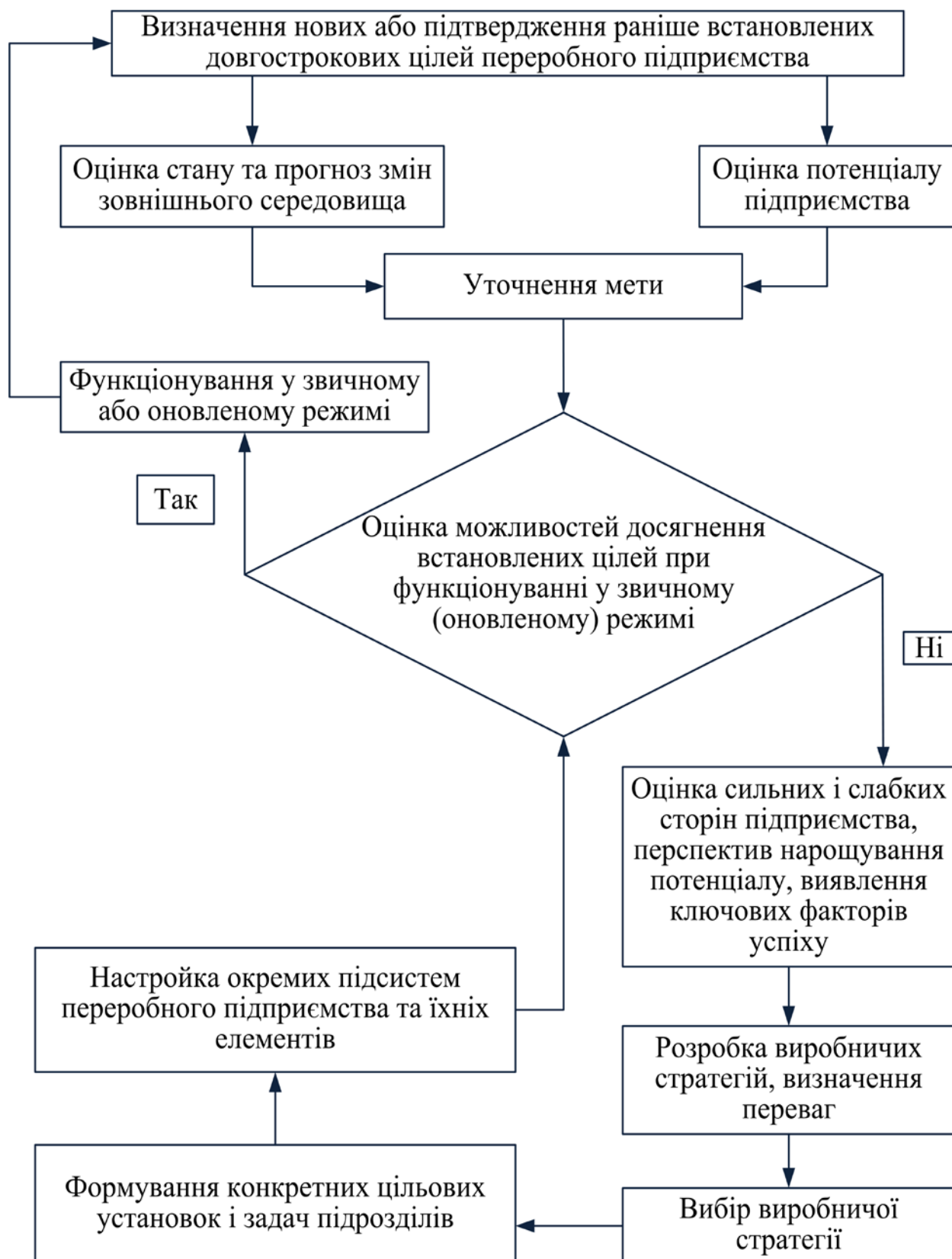

Рис. 4.1. Алгоритм розробки стратегії розвитку промислового підприємства

На рис. 4.2 подано алгоритм циклу управління підприємством на основі цільового підходу до визначення стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства.

Рис. 4.2. Алгоритм циклу управління на основі цільового підходу до визначення стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства

Місія промислового підприємства за класичною схемою подається у вигляді так званого «дерева цілей». Щоби вибрати відповідну місії підприємства стратегію, треба кожному цільовому орієнтиру поставити у відповідність конкретну стратегію певного рівня розвитку підприємства. Якраз сукупність цих стратегій утворить систему стратегій інноваційного розвитку підприємства, Тоді можна побудувати ієрархію стратегій його інноваційного розвитку.

Нова стратегія інноваційного розвитку підприємства повністю залежність від загальних цілей. Кожний новий вид діяльності потребує власної стратегії незалежно від того, чи змінюються загальні цілі, чи досягнуті вже поставлені.

Тому разом із цільовим підходом вельми широкого використання набув системний підхід, в основі якого лежить мета усієї системи управління (конкретного підприємства). При цьому процес дослідження базується на врахуванні взаємозв'язків компонентів як всередині системи, так і в зовнішньому середовищі.

Системний підхід – це дослідження способів організації елементів системи як єдине ціле і взаємодія процесів функціонування системи, її підсистем та елементів [139]. Використання його пов'язано з кількома аспектами: по-перше, необхідно чітко визначити мету дослідження, а по-друге, для стратегічного управління важливим є визначення структури стратегічного набору та його відповідності організаційній структурі системи загалом.

Тут також є різні наукові думки стосовно того, якими наборами класифікацій стратегій подавати ту чи іншу систему стратегій. Однак очевидно, що в будь-якому разі класифікація стратегій підприємства є багатоланцюговою. Це пояснюється тим, що стратегія – дуже складна категорія і її можна розділити на конкретні та локальні стратегії за різними ознаками.

Крім загальних стратегій, які становлять альтернативи поведінки підприємств у конкурентному середовищі, деякі науковці виділяють загальні стратегії поведінки підприємства залежно від стадії його життєвого циклу [503, с. 94–120]. Тоді йдеться не лише про загальну стратегію зростання, а й про

певні стратегії: стабілізації, реструктуризації, скорочення діяльності, ліквідації, а також різні комбінації усіх цих стратегій.

Загальні стратегії підприємства деталізуються у конкретних стратегіях, що дозволяє підприємствам досягати поставлених цілей та вирішувати певні завдання інноваційного розвитку у визначених умовах господарювання.

Якщо проаналізувати думку окремих науковців стосовно конкретних стратегій, то можна зауважити, що вони в загальному вигляді класифікуються за трьома основними чинниками [23; 25; 37; 47; 64; 79; 109; 175].

По-перше, за етапами життєвого циклу товарів і послуг, технологій і стратегічних зон господарювання: розробка, впровадження, зростання продажів, зрілість, насиченість ринку, зменшення обсягів реалізації, зняття з виробництва, відхід з ринку.

По-друге, за стадіями розвитку підприємства: організація нового бізнесу, концентрація та розвиток одного напрямку, перенесення капіталу в інші сфери бізнесу, ліквідація підприємства.

По-третє, за елементами мікро- та макросередовища, що фактично використовуються в процесі функціонування підприємства: стратегії в різних сферах бізнесу і стратегії розвитку ресурсного потенціалу за видами ресурсів.

Враховуючи багатоплановий характер діяльності підприємств, деякі вчені висловлюються про необхідність формування певного переліку взаємопов'язаних стратегій, що становлять так званий «стратегічний набір». На нашу думку, такий підхід до визначення стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств і класифікація всіх можливих стратегій є необхідним у нинішніх умовах господарювання.

Крім того, в науковій літературі зі стратегічного управління та проблем антикризового управління загальну стратегію діяльності і поведінки підприємства на конкретному ринку деякі науковці визначають як економічну. При цьому вони пропонують розуміти, з одного боку, стратегію, що визначає правила і прийоми забезпечення економічно ефективного досягнення стратегічних цілей, а з іншого – стратегію, що базується на зацікавленості всіх

учасників процесу розробки і реалізації стратегічних програм в ефективному досягненні цих цілей.

Так, якщо розглянути більш конкретно існуючі економічні стратегії, то найбільший інтерес становить модель економічної стратегії О. П. Градова, згідно з якою всі стратегії класифікуються за якостями мікро- та макrorівнів [99, с. 132–163]. Це означає, що результати реалізації керівництвом підприємства стратегічних рішень так чи інше спричинені, з одного боку, впливом цих сфер на характер стратегічних рішень, які приймаються в кожному конкретному випадку, а з іншого – впливом власне стратегічних рішень на процеси, що відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства. Загальною характеристикою для всіх складових економічної стратегії підприємства вчений називає формування спонукальних мотивів прийняття тих чи інших стратегічних рішень.

Зауважимо, що найчастіше стратегія діяльності підприємства розглядається лише з погляду стратегії розвитку. Це, вважає І. А. Ігнат'єва, зумовлює дуже вузьке розуміння інших стратегій діяльності підприємства [174]. Отже, вона підтримує погляд на цю проблему Ф. Котлера, який також розглядає класифікацію потенціальних стратегій розвитку.

Стратегії інтенсивного розвитку фахівці рекомендують розглядати в умовах, коли не до кінця використовується потенціал діючих ринків і товарів. При цьому групу стратегій інтенсивного розвитку вони розглядають в умовах, коли не до кінця використовується потенціал цих ринків і товарів. Щодо групи стратегій інтеграційного зростання, то пропонується використовувати їх лише у двох випадках: 1) за стабільної позиції в галузевій конкурентній боротьбі та 2) коли є можливість залучення додаткових переваг (синергетичних ефектів) унаслідок переміщення в галузі.

Дослідження цього питання показало, що намагання позбутися недоліків структурного підходу зумовило розвиток нових ідей, які засновані на об'єктивній декомпозиції. Такий підхід в науковій літературі відомий як об'єктно-цільовий. Його основні поняття такі: «об'єкт», «клас», «інкапсуляція»,

«наслідування», «поліформізм».

Цей підхід, стверджує І. А. Ігнат'єва, зорієнтований передусім на об'єкт, а це означає, що головну роль об'єкт відіграє якраз у проектуванні стратегічного управління [174, с. 507]. Орієнтований на об'єкт підхід передбачає наявність відповідної об'єктно-цільової системи, яка є сукупністю максимально ізольованих один від одного об'єктів, де кожному окремому об'єктові делегуються визначені повноваження системи, за виконання яких він несе відповідальність. При цьому інші об'єкти не знають, як цей об'єкт буде виконувати ті чи інші функції, а лише знають їх перелік і результат виконання.

За цією теорією, кожний об'єкт є представником певного класу однотипних об'єктів. Оскільки клас визначає загальні властивості для всіх об'єктів, то фахівці називають такі властивості:

- склад і структура даних, що описує атрибути класу та відповідних об'єктів;
- сукупність методів-процедур, що визначають взаємодію суб'єктів цього класу із зовнішнім середовищем.

Так, у стратегічному управлінні розвитком промислового підприємства класами, яким потрібні відповідні стратегії, можуть бути такі складові логістичної системи підприємства: персонал, фінансові ресурси, матеріальні ресурси, інвестиції, потужності виробництва, продукція, зовнішньоекономічна діяльність тощо.

Однак, на нашу думку, найбільш актуальним і придатним в сучасних умовах господарювання має стати логістичний підхід до формування стратегії інноваційного розвитку підприємств. Під таким підходом пропонується розуміти процес побудови механізму, за допомогою якого всі можливі стратегії діяльності окремих елементів логістичної системи підприємства повинні бути тісно пов'язані між собою і забезпечувати найшвидше досягнення його загальної мети.

Головною умовою досягнення основної мети функціонування підприємства буде дотримання відповідних принципів означеного підходу, а

саме: варіативність, рухомість, гнучкість.

Таким чином, для кожного окремого підприємства стратегічний набір має бути варіативним залежно від присутності певного класу та його характеристик. Стратегія і класи повинні бути настільки рухомими і гнучкими, щоб з'явилася реальна можливість їх змінити залежно від вимог часу та ситуації, яка виникає в даний конкретний період господарювання.

Ефективна діяльність логістичної системи підприємства неможлива без інформаційної системи. Як відзначають автори робіт з логістики, це пов'язано передусім з тим, що ефективна діяльність залежить від використання комплексної системи управління фінансовими та виробничими ресурсами, персоналом, постачанням і збутом [2; 173; 485; 495].

Нині інформація в діяльності логістичної системи підприємства необхідна для координації потоків матеріалів, сировини, готової продукції, а також для проведення заходів щодо зменшення витрат виробництва, постачання і розподілення, підвищення їх ефективності.

Важливим питанням при цьому є правильний вибір та впровадження інформаційної системи управління логістичною системою підприємства. Погоджуючись з П. Д. Дудкіним [112], який переконливо доводить, що логістична система становить «відкриту систему, механізм, що постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем, яке є надзвичайно мінливим», вважаємо, що впровадження інформаційної системи управління вимагає проведення комплексних заходів і змін у системі. Науковий і практичний стан досліджуваної проблеми зумовлює необхідність розробки механізму впровадження інформаційних систем в управління логістичною системою підприємства. Для вирішення цієї проблеми доцільно розробити модель і механізм процесу впровадження інформаційної системи управління логістичною системою підприємства.

Логістика вважається суттєвим чинником реалізації заходів, спрямованих на збільшення економічної ефективності постачання, виробництва, збуту, розподілення та інших логістичних операцій, що відбуваються в межах тієї чи

іншої системи. Значний прогрес у раціоналізації цих сфер діяльності системи може бути досягнуто шляхом максимального координування матеріальних та інформаційних потоків при їх поєднанні. Це одне з головних завдань логістики. Для його вирішення необхідне широке застосування електронної обробки даних, стандартизація матеріально-технічних зв'язків, організація роботи на основі наукового функціонального аналізу і структуризації, застосування нових технологій, що ведуть до автоматизації виробництва. Отже, необхідні відповідні зміни в діяльності існуючих економічних систем, до яких належить промислове підприємство.

На основі аналізу [75; 77; 107] можна стверджувати, що втілення інформаційної системи потрібно розглядати не як зміну в одному елементі моделі, а як процес змін, що впливає на всі компоненти системи і систему загалом. Зауважимо, що проведення змін без використання системного підходу може спричинити значні втрати.

Відомо, що існують чотири основні типи інформаційних систем: локальні, фінансово-управлінські, середні та великі інтегровані. Кожна з них має свій функціональний набір і конкретне призначення, тому при виборі системи треба чітко сформулювати, які потреби вона повинна виконувати.

Для об'єкта нашого дослідження – логістичної системи ВБПП – актуальною буде велика інтегрована система, для якої характерний набір вертикальних елементів управління. Така система може здійснити управління виробництвом, постачанням, розподіленням, фінансовими та інформаційними потоками підприємства.

Насамперед треба розрахувати загальну вартість проекту. Розрахунок вартості впровадження проекту деякі автори [85] пропонують робити за такою схемою:

$$B = B_{\text{прод}} + B_{\text{прогр}} + B_{\text{встан}} + B_{\text{екс}}, \quad (4.1)$$

де B – загальні витрати на проект впровадження інформаційної системи; $B_{\text{прод}}$ – вартість інформаційної системи, тобто програмного продукту, який пропонує виробник; $B_{\text{встан}}$ – вартість встановлення системи управління; $B_{\text{екс}}$ – вартість експлуатаційної підтримки системи управління.

Вартість упровадження інформаційної системи залежить від кількості робочих місць і вартості ліцензії на одне робоче місце. Щодо вартості програмного забезпечення, то продавці включають її у вартість системи. Вартість встановлення системи містить вартість навчання персоналу та інсталяції програмного забезпечення, доведення системи до діючого стану. Вартість встановлення системи, зазвичай, становить 50 % загальних витрат на проект впровадження інформаційної системи. Під вартістю експлуатаційної підтримки розуміється підтримка за телефоном, поставка нового програмного забезпечення, безплатна ліквідація помилок, що виникають під час експлуатації. Як правило, витрати на експлуатацію становлять 10–15 % сумарної вартості системи за контрактом. Під час реалізації можуть виникати й інші незаплановані витрати, тому попередній розрахунок повинен бути надзвичайно детальним.

Як вважають науковці, необхідно ще врахувати такий показник, як норма ефективності витрат (нормативна рентабельність витрат) на інформаційну систему, розраховану для логістичної системи підприємства загалом і кожного з етапів логістичного ланцюга на основі економічної вартості інформаційного потенціалу та реально можливого рівня прибутку, який можна отримати від його використання (величина очікуваного доходу у зіставленні з величиною витрат, необхідних для його отримання). Схему економічного управління інформаційним потенціалом логістичної системи підприємства подано на рис. 4.3.

Разом з тим наявність інформаційної системи не є універсальним методом вирішення проблем і не дає повної гарантії ефективності її функціонування. Вона лише дозволяє економити ресурси та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Від ступеня наповнення інформаційної системи, якості та

своєчасності інформації залежить ефективність системи управління загалом. Тому ці питання потребують подальшого розвитку й обґрунтування.

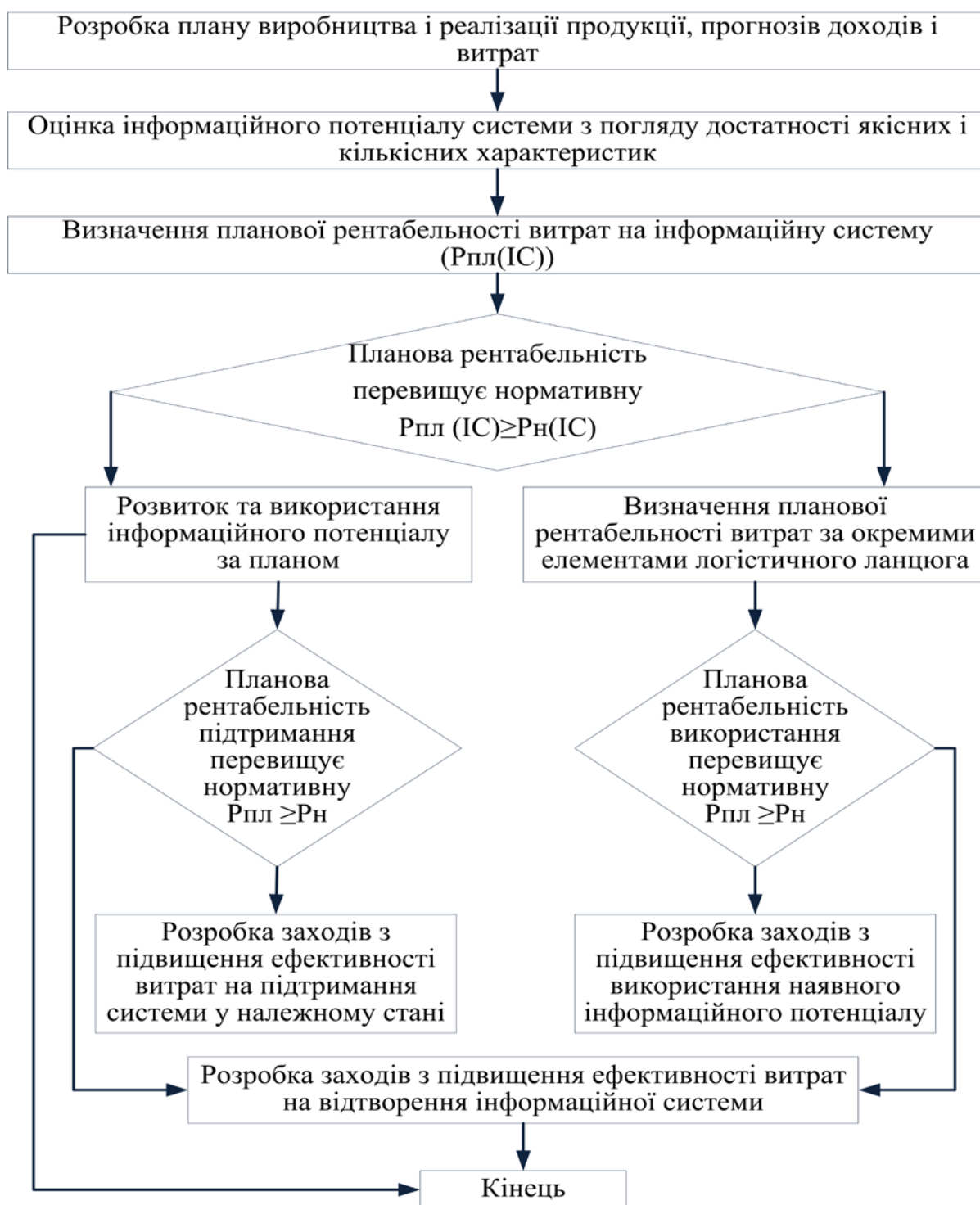

Рис. 4.3. Блок-схема економічного управління використанням і розвитком інформаційного потенціалу логістично-маркетингової системи промислового підприємства

Оскільки інформаційна система має охопити весь ланцюг від одержання замовлення від клієнта до складання багатоваріантних і багаторівневих планів виробництва та врахування їх виконання, управління якістю продукції й завантаженням виробничих потужностей, управління матеріальними і фінансовими потоками, то впроваджувати її пропонується за такими блоками (підсистемами): планування і управління виробництвом; закупками; збутом; складом; фінансами.

На основі аналізу вимог до інформаційної системи пропонується схематична модель процесу впровадження інформаційної системи управління логістичною системою підприємства (рис. 4.4).

Рис. 4.4. Схематична модель процесу впровадження інформаційної системи управління промисловим підприємством

Таким чином, оскільки управління логістичною системою є комплексним і багаторівневим процесом, воно потребує інформаційної підтримки. Встановлення інформаційної системи управління дозволить, вважаємо, швидше реагувати на зміни ринку, раціоналізувати управлінський процес, автоматизувати здійснення багатьох операцій.

Підсистема управління виробництвом вирішує коло завдань планування: від складання плану випуску готової продукції до видачі завдань цехам на виробництво напівфабрикатів і кінцевої продукції. При цьому система автоматично формує деталізоване змінне завдання відповідно до плану завантаження обладнання та змінного графіка роботи підприємства: які замовлення виконуються, на якому обладнанні; нормативні витрати сировини і час на виконання кожного замовлення. Після внесення фактичних даних система автоматично складає звіт про виконання плану виробництва.

Підсистема управління закупками має бути подана у вигляді управління поставками сировини і матеріалів, платежами за поставки, розрахунку потреби у сировині, обліку й аналізу кредиторської заборгованості тощо.

Система автоматично розраховує потреби у сировині відповідно до норм виробництва з метою замовлення плану виробництва й відповідно до плану завантаження обладнання. Згідно з цією потребою попередньо складається план закупок сировини і матеріалів. Після внесення фактичних даних система сформує звіт за планом, фактом та аналізом виконання плану поставок сировини й матеріалів, згрупувавши при цьому дані за різними критеріями на вибір – датами, постачальниками, найменуванням матеріалів тощо. Можливий також перегляд звітів за планом, фактом та аналізом виконання плану платежів за сировиною і матеріалами, що теж можуть бути сформовані за різними параметрами.

У підсистемі управління складом документообіг подано зовнішніми та внутрішніми переміщеннями; актами вибраковки, переоцінки, прийому-передачі. Система передбачає зменшення документообігу за допомогою лімітно-заборних карт, які дозволяють видати необхідну кількість товарно-

матеріальних цінностей виробничій дільниці або окремій ланці системи разом на весь бюджетний період. Такий підхід значно зменшує час роботи з документами.

Отже, інформаційна система управління дозволяє значно зменшити кількість недостач і втрат, оскільки будь-який брак фіксується і стає персоніфікованим. У ній також передбачатиметься можливість управління складськими запасами шляхом формування нормативних залишків.

Підсистема управління збутом дозволяє автоматизувати весь комплекс робіт, пов'язаних з продажем товарів – від прийому замовлення до реалізації, забезпечуючи при цьому ефективну роботу відділу збуту підприємства і координування діяльності всіх підрозділів, що беруть участь у процесі реалізації.

Завдяки наявності такої системи якісно підвищується рівень обслуговування клієнтів підприємства; знижується дебіторська заборгованість; мінімізуються складські запаси; комплексно аналізуються показники реалізації продукції для підтримки прийняття стратегічних рішень, що пов'язані із зміною асортименту і відпускних цін.

У системі має бути реалізований інструмент, який дозволяє в реальному часі управляти продажами, знижуючи ціни на низьколіквідні товари або підвищуючи ціну реалізації на високоліквідні товари. Завдяки цьому збільшується прибутковість бізнесу. Система дозволяє відділу збуту: 1) управляти витратами та 2) планувати і управляти продажами підприємства.

Найважливішою складовою діяльності будь-якого підприємства є фінансовий блок. У системі він складається з підсистеми управління та балансування грошовими потоками, аналізу собівартості виробництва продукції і дебіторської й кредиторської заборгованості, формування кількох можливих бюджетів підприємства.

Система дозволяє подавати всі бізнес-процеси підприємства у вигляді потоків матеріальних цінностей, простежувати їх як у грошовому, так і в ресурсному вираженні. При цьому мають відображатися вхідні та вихідні

грошові потоки, автоматично подається плановий і фактичний баланс їх руху. Система дозволяє виявляти, аналізувати й управляти процесом оптимізації зниження витрат, починаючи від закупівлі необхідних ресурсів і закінчуючи витратами на реалізацію продукції. Реалізація цієї функції дозволяє чітко спланувати та оцінити ефективність існуючого виробництва, нових напрямків діяльності підприємства, що особливо важливо для промислових підприємств.

Використання інформаційних систем управління в будь-яких господарських системах дає значний економічний ефект, а в системі промислового виробництва – це мультиплікатор економічного розвитку, індикатор просування інноваційних продуктів на ринок.

Безпосередньо у промислових підприємствах доцільно розробляти спеціальні бізнес-плани – програми інформаційного забезпечення інноваційних проектів, новітніх розробок, просування та реалізації послуг і виробництва інформаційної продукції. Інформація повинна направлятись у системи диференційованого обслуговування керівництва та у вибіркового розподілу інформації службам, підрозділам, окремим спеціалістам за тематикою планових робіт. Схема інформаційного забезпечення діяльності підприємства представлена на рис. 4.5.

Така структура дозволяє інформаційній продукції, що поступає на підприємство, надходити із джерел науково-технічної інформації та інтернету. Вона є інформаційною базою ВНТІ і складає централізований довідково-інформаційний фонд. Отримана протягом місяця інформація направляється абонентам диференційованого обслуговування керівництва та на вибіркового розподілу службам для ознайомлення та аналітичного відбору з метою подальшого використання її у розробках. Доцільність такого відбору зорієнтована на забезпечення ефективності науково-технічного розвитку підприємства. План інформаційного забезпечення передбачає передусім комплектування довідково-інформаційного фонду. Останній виконує функцію науково-технічної бази підприємства, яка має фінансуватися за рахунок бюджетних коштів і спецфонду.

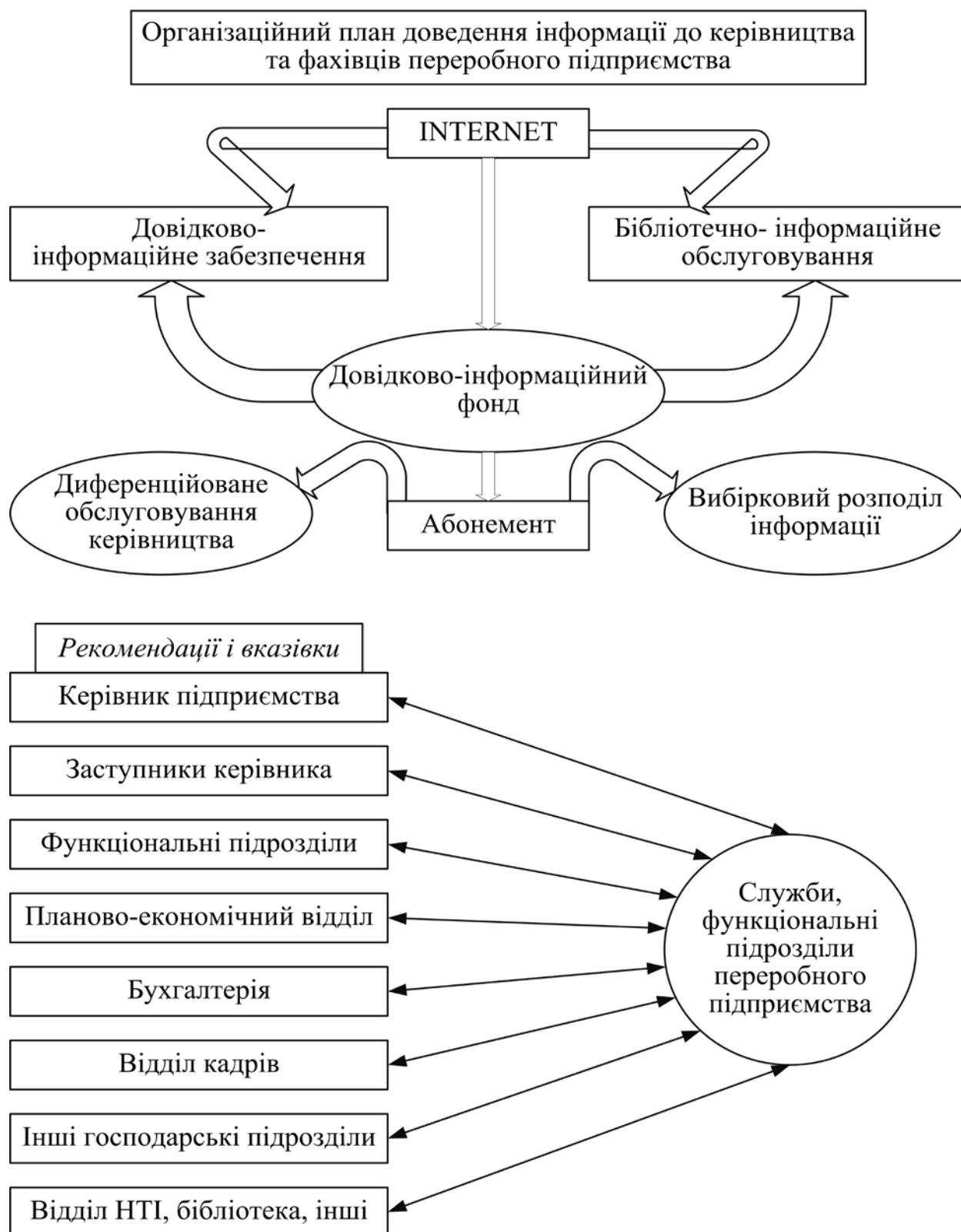

Рис. 4.5. Схема інформаційного забезпечення діяльності промислового підприємства

Для ефективності виконання повинен бути передбачений кошторис на придбання науково-технічної інформації за статтями бюджетної класифікації. З метою компенсації затрат планується придбання матеріалів такої інформації з джерел, які мають забезпечувати оперативність, новизну, отримання безкоштовно або за низькими ринковими цінами.

Таким чином, впровадження інформаційної системи управління дозволяє оптимізувати основні бізнес-процеси на підприємстві, надати інформацію його керівнику для стратегічного управління на всіх рівнях та адекватно реагувати на зміни на ринку.

Крім того, підприємство одержує низку конкурентних переваг:

- своєчасне виявлення тенденцій на основі аналізу відхилень факту від плану;
- описання та звітність за ключовими елементами системи: постачанням, виробництвом, складами, транспортом, збутом;
- коректна і своєчасна видача планових, виробничих нарядів;
- періодична інвентаризація та регулярне перепланування (перерахунок) детального виробничого плану;
- оперативне інформування постачальників і клієнтів про зміни структури, обсягів замовлень та дат постачань.

Отже, на промисловому підприємстві необхідне створення єдиної інформаційної системи управління, що є сукупністю підсистем, відносно самостійних складових підприємства. Таку систему подано у виді інтегрованої системи, що включає в себе визначену кількість локальних електронно-обчислювальних мереж (рис. 4.6).

Велика інтегрована система підприємства повинна реалізувати кілька груп завдань: методологічні, що становлять основу автоматизованого управління; інформаційні, за допомогою яких система забезпечує формалізацію документообігу у створенні і веденні єдиної нормативної бази; кадрові, що забезпечують набір, навчання, перепідготовку кадрів для освоєння та експлуатації цієї системи; технічні, що забезпечують набір, проектування,

утворюються на адміністративному рівні управління і сприяють прийняттю довгострокових рішень щодо структури і стратегій розвитку профілів діяльності підприємства. Вони призначені для створення та оптимізації ланок логістичного ланцюга. Для планових систем характерна пакетна обробка задач.

Діяльність диспозитивних систем спрямована на прийняття рішень в середньо- і короткостроковому періодах. Ці системи спрямовані на забезпечення налагодженої роботи підрозділів підприємства, вони утворюються на рівні управління окремими підрозділами. Йдеться про розпорядження внутрізаводським транспортом, запасами готової продукції, забезпеченням матеріалами, запуском замовлень у виробництво. Деякі задачі можна обробляти в пакетному режимі, інші потребують інтерактивної обробки через необхідність використовувати в управлінні якомога більш актуальні дані. Ця система підготовлює всі вихідні дані для прийняття рішень і фіксує актуальний стан системи у базі даних.

Діяльність виконавчих систем спрямована на виконання повсякденних справ. Їх доцільно застосовувати на адміністративному та операційному рівнях управління. Для цих систем важлива швидкість обробки і фіксування фактичного стану без запізнення, тому вони повинні працювати в інтерактивному режимі.

Горизонтальна інтеграція забезпечує зв'язок окремих комплексів задач в диспозитивних і виконавчих системах. Головна роль належить першим з них, які визначають вимоги до других.

Прийняття рішень щодо випуску нового виду продукції потребує відповідного узгодження діяльності усіх підрозділів, що пропонується здійснювати впровадженням інформаційної системи.

Впровадження новітніх інформаційних технологій в управління витратами промислового підприємства дозволить домогтися логістико-інформаційної оптимізації цього процесу на інноваційних засадах, для визначення якої пропонуємо критерії, зведені у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Критерії оптимізації процесу управління витратами промислового підприємства

Критерій	Умови оптимізації
Субоптимальний стан логістико-інформаційної системи (ЛІС), що складається з інформаційної і логістичної підсистем, менш ефективно, чим оптимальний стан ЛІС	$\sum_{i=1}^n Si < S,$
Оптимізація кожної підсистеми з безлічі всіх підсистем ЛІС призводить до субоптимального стану ЛІС, складеної з усіх цих підсистем	$\bigcup_{i=1}^n Si \rightarrow \sum_{i=1}^n Si$
Оптимальний стан кожної підсистеми ЛІС менше ефективний, чим оптимальний стан ЛІС	$\bigcup_{i=1}^n Si \neq S$
Оптимізація стану повної системи призводить до субоптимального стану безлічі складових повної системи	$S \rightarrow \bigcup_{i=1}^n Si$
Оптимізація кожної з підсистем повної системи ЛІС не призводить до настільки ж гарного стану повної системи, як у випадку субоптимізації підсистем	$\bigcup_{i=1}^n Si < \sum_{i=1}^n Si$

Si – субоптимізація i -ої підсистеми; S – оптимізація ЛІС.

Примітка: Адаптовано автором з О. В. Хаджинової [447].

4.2. Оптимізація структури витрат підприємства з найважливішими компонентами в інноваційному ланцюгу: держава – наука – підприємство – продукт – споживачі

Аналіз публікацій з питань інновацій та використання логістики, її концепцій в управлінні виробництвом показав, що промислова логістика є

системою управління промисловим підприємством, яка спрямована на забезпечення раціональних поставок сировини та матеріалів у необхідний час, необхідне місце, необхідної кількості та якості, що в підсумку веде до зменшення витрат [4; 5; 8; 37; 83; 249; 250; 253; 448]. Вчені зазначають, що логістична система підприємства має бути спрямована на забезпечення оптимального руху логістичних потоків.

Відмінною рисою логістичного управління є системний, цілісний підхід до організації та здійснення переміщень матеріалів і готових виробів на всьому шляху від виготовлення до кінцевого споживання. Логістичний підхід надає можливість розглядати рух вантажу від постачальника до споживача як систему, що становить поєднання взаємодіючих логістичних ланцюгів.

Основний об'єкт управління промислової логістики – наскрізний матеріальний потік. Головними концептуальними положеннями логістичного підходу до управління внутрівиробничими потоками промислового підприємства є сучасні тенденції в галузі управління потоками сировини та матеріалів, що передбачають перехід до гнучких планів виробництва, обміну і споживання. Наявність гнучких планів дозволяє уникнути проблем, пов'язаних з використанням традиційних методів управління внутрівиробничими потоками підприємства. Передусім стає можливим складання більш збалансованих і внутрішньо узгоджених планів управління виробничими потоками та виробничо-господарською діяльністю. Крім того, в такі плани значно легше вносити необхідні корективи.

Аналіз діяльності промислових підприємств Тернопільської та Хмельницької області показав, що застосовувані ними методи управління та планування внутрівиробничих потоків ґрунтуються лише на знаннях та інтуїції конкретних виконавців, спираються на використання значної кількості документів, які відображають переважно інтенсивність матеріальних потоків. При цьому аналітичні рішення приймаються на основі 10–15 % наявних документів. Стосовно управління виробничими потоками «вручну», то воно незадовільне, тому що сукупний вплив великої кількості чинників на витрати

підприємства дуже важко, а іноді їх неможливо прогнозувати.

Логістичний підхід, на відміну від традиційного, дозволяє уникнути багатьох проблем: запобігає накопиченню напівфабрикатів і готової продукції на складах та в цехах, недостатньому завантаженню устаткування, неузгодженості в русі матеріальних, інформаційних, фінансових потоків тощо.

Логістичний підхід до управління потоками ресурсів базується на часовому аспекті, оскільки подача необхідних ресурсів в потрібне місце за необхідний відрізок часу вдосконалює їх рух. Це надає можливість реалізувати логістичну концепцію «виробництво з оптимальними обсягами виробничих матеріальних потоків».

Процес оптимізації діяльності підприємства пов'язаний з пошуком такої моделі управління витратами, за якої воно може отримати максимальний ефект. Оптимізація операційної діяльності відбувається зрівнянням обсягів виробництва та реалізації продукції, витрат на виробництво й реалізацію, а також прибутку, який буде отриманий внаслідок операційної діяльності. Тому оптимізацію діяльності підприємства за критерієм витрат доцільно проводити на основі аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток».

Важливим питанням є визначення оптимального співвідношення розподілення обмежених ресурсів між елементами логістичної системи підприємства з метою одержання доходів, що відповідає критерію бажаного ризику ALARA (критерій «нульового» ризику – настільки низько, наскільки це допустимо в практиці).

При заданих менеджером з логістики індивідуальних прибутковості та вірогідності і часовому отриманні доходу за всіма елементами (модулями) інформаційних ресурсів логістики необхідно визначити оптимальне співвідношення (структуру) розподілу обмежених ресурсів між елементами системи для одержання доходу, що відповідає критерію прийняттого ризику ALARA.

Структура вирішення задачі є такою:

1. Розбивка загального числа елементів логістичної системи підприємства

(ЛСП) на пари.

2. Знаходження оптимального співвідношення розподілу обмежених ресурсів всередині пар різних елементів ЛСП, у т. ч. при неотриманні доходу за одним з них.

3. Визначення співвідношення розподілу ресурсів між елементами методом середнього квадратичного відхилення з урахуванням різних комбінацій відмовлень. Визначення коефіцієнтів варіації як міри відносного ризику [249; 250].

А. Сполучення комбінацій з трьох елементів логістичної системи підприємства: M_1 , M_2 , M_3 . Розглянемо перші два елементи: M_1 і M_2 .

Доходності:

$$D_{M_1} = 100\%; D_{M_2} = 90\%.$$

Імовірності:

$$P_{M_1} = 0,8; P_{M_2} = 0,85.$$

Час одержання доходу:

$$T_{M_1}; T_{M_2} \dots$$

Перший варіант: обидва елементи дають дохід:

$$- - - \boxed{M_1} - - - - - \boxed{M_2} - - - - \rightarrow P_{\Sigma} = 0,68.$$

$$P_{\Sigma} = P_{M_1} P_{M_2} \text{ (імовірність одержання загального доходу).}$$

Другий варіант: елемент M_1 доходу не дав («відмовлення»):

$$D_{M_2} = 0.$$

$$P_{M_1} = 0,8 \quad P_{M_2} = 0,15.$$

$$--- \boxed{M_1} --- \boxed{M_3} --- \rightarrow P_{\Sigma} = 0,12.$$

Третій варіант: елемент M_3 доходу не дав («відмовлення»):

$$D_{M_1} = 0.$$

$$P_{M_1} = 0,8 \quad P_{M_3} = 0,15.$$

$$--- \boxed{M_1} --- \boxed{M_3} --- \rightarrow P_{\Sigma} = 0,12.$$

Четвертий варіант: обидва елементи M_1 і M_3 доходу не дали (відмовлення групи елементів):

$$D_{M_1} = 0 \quad D_{M_3} = 0.$$

$$P_{M_1} = 0,2 \quad P_{M_3} = 0,15.$$

$$--- \boxed{M_1} --- \boxed{M_3} --- \rightarrow P_{\Sigma} = 0,03.$$

Аналізуємо наступну пару елементів: M_2 і M_3 .

Прибутковості:

$$D_{M_2} = 80\%; \quad D_{M_3} = 90\%.$$

Імовірності:

$$P_{M_2} = 0,9 \quad P_{M_3} = 0,85.$$

Час одержання доходу: T_{M_2} ; T_{M_3} .

Перший варіант: обидва елементи дають дохід:

$$P_{M_2} = 0,9 \quad P_{M_3} = 0,85.$$

$$--- \boxed{M_2} - - - - - \boxed{M_3} - - - - - \rightarrow P_{\Sigma} = 0,765.$$

Другий варіант: елемент M_2 доходу не дав («відмовлення»):

$$D_{M_2} = 0.$$

$$P_{M_2} = 0,1 \quad P_{M_3} = 0,85.$$

$$--- \boxed{M_2} - - - - - \boxed{M_3} - - - - - \rightarrow P_{\Sigma} = 0,085.$$

Третій варіант: елемент M_3 доходу не дав («відмовлення»):

$$D_{M_3} = 0.$$

$$P_{M_2} = 0,9 \quad P_{M_3} = 0,15.$$

$$--- \boxed{M_2} - - - - - \boxed{M_3} - - - - - \rightarrow P_{\Sigma} = 0,135.$$

Четвертий варіант: всі елементи M_2 і M_3 доходу не дали (відмовлення групи елементів):

$$D_{M_2} = 0 \quad D_{M_3} = 0.$$

$$P_{M_2} = 0,1 \quad P_{M_3} = 0,15.$$

$$--- \boxed{M_2} - - - - - \boxed{M_3} - - - - - \rightarrow P_{\Sigma} = 0,015.$$

В. Розподіл обмежених ресурсів між елементами[249; 250].

Розглянемо три різні комбінації з розподілу ресурсів між елементами M_2 і M_3 на основі даних у співвідношеннях:

50%/50%→75%/25%→25%75%.

Проводимо необхідні обчислення по формулі:

$$D_{npi} = D_{cpi} P_{\sum j}, \quad (4.2)$$

де D_{npi} – прогнозована прибутковість для i -го випадку (варіанта); D_{cpi} – усереднена прибутковість, що складається, для i -го випадку; $P_{\sum j}$ – сумарна імовірність одержання доходу при 100 % вкладення ресурсів в елемент M_1 .

Отримані розрахунково-аналітичним шляхом дані з розподілу ресурсів у різних структурних співвідношеннях зведені в табл. 4.2 і 4.3.

Таблиця 4.2

Прогнозована прибутковість за варіантом 1 ($M_2/M_3 = 50\%/50\%$)

Варіант	D_{M_2} (%)	D_{M_3} (%)	D_{cpi} (%)	$P_{\sum j}$	D_{npi} (%)
1	80,00	90	85	0,765	65,03
2	3,83	0	90	45,00	0,085
3	5,40	80	0	40,00	0,135
4	0,00	0	0	0,015	0

Таблиця 4.3

Прогнозована прибутковість за варіантом 2 ($M_2/M_3 = 75\%/25\%$)

Варіант	D_{cM_2} (%)	D_{cM_3} (%)	D_{cpi} (%)	$P_{\sum j}$	D_{npi} (%)
1	120	45	82,5	0,765	63,11
2	0	45	22,5	0,085	1,91
3	120	0	60,0	0,135	8,10
4	0	0	0,0	0,015	0,00

У варіанті 1 співвідношення виглядає як 1/1, у варіанті 2 – 1,5/0,5. Нижче наводиться алгоритм розрахунку даних D_{npi} , наведених у табл. 4.3.

1. Визначається структура співвідношення ресурсів між варіантом 1 і варіантом 2:

$$C_{M_2} = 75\% \div 50\% = 1,5; \quad C_{M_3} = 25\% \div 50\% = 0,5.$$

2. Обчислюється прогнозований дохід з урахуванням структури співвідношень C_{M_2} та C_{M_3} :

$$D_{cp} = C_M D_M; \quad (4.3)$$

$$D_{cp2} = C_{M_2} D_{M_2} = 1,5 \cdot 80 = 120;$$

$$D_{cp3} = C_{M_3} D_{M_3} = 0,5 \cdot 90 = 45.$$

3. Визначається D_{cpi} – середня прибутковість для кожного варіанта:

$$D_{cpi} = \frac{D_{cM_2} + D_{cM_3}}{2}. \quad (4.4)$$

4. У результаті розраховується D_{npi} – прогнозована прибутковість одного з 4 варіантів:

$$D_{npi} = D_{cpi} P_{\sum i}. \quad (4.5)$$

Аналогічно здійснюється розподіл ресурсів між M_2 і M_3 з варіантом 3 у співвідношенні 25 % : 75 % чи 0,5 : 1,5. Отримані результати подано у табл. 4.4.

Таблиця 4.4

Прогнозована прибутковість за варіантом 3 ($M_2/M_3 = 75\%/25\%$)

Варіант	D_{cm_2} (%)	(%)	D_{cpi} (%)	$P_{\sum j}$	D_{npi} (%)
1	40	135	87,5	0,765	66,9
2	0	135	67,5	0,085	5,74
3	40	0	20	0,135	2,7
4	0	0	0	0,015	0

С. Визначення розподілу ресурсів між всіма елементами на основі оптимального розподілу всередині різних пар елементів:

$$P_{M_{icp}} = \sum_1^n P_{M_i} \div n, \quad (4.6)$$

де $P_{M_{icp}}$ – середня величина вкладення ресурсів в елемент M_i ; P_{M_i} – величина вкладення ресурсів в елемент M_i у парі елементів; n – кількість пар елементів дорівнює кількості сполучень M по 2.

Матрична модель угруповання пар і видів елементів наведено у табл. 4.5.

Таблиця 4.5

Матрична модель угруповання пар та видів елементів

Номер пари елементів	Елемент IP			
	M_1	...	M_i	M_{10}
1	P_{M_1}	...	P_{M_i}	$P_{M_{10}}$
n	P_{M_n}	...	...	0
$P_{M_{icp}}$	$P_{M_{icp}}$	...	$P_{M_{icp}}$	$P_{M_{10cp}}$

Д. Визначення ризику в структурі розподілу ресурсів.

Для визначення ризику розподілу ресурсів за кожним з елементів IP визначається середнє квадратичне відхилення, що може бути показником того, наскільки в середньому кожен варіант відрізняється від середньої величини. Цей показник характеризує абсолютний ризик за структурою елементів IP і передбачуваним доходам від їхнього застосування:

$$R_i = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (D_{\text{при}} - D_{\text{срі}})^2}}{n}, \quad (4.7)$$

де: R_i – сумарне середнє квадратичне відхилення за всіма елементами прибутковості з урахуванням імовірності; $D_{\text{при}}$ – оптимізована прибутковість i -го елемента $IPЛ$; $D_{\text{срі}}$ – середня прибутковість для i -го елемента $IPЛ$; n – кількість елементів.

Чим більший діапазон (дисперсія) між величинами прибутковості з урахуванням їх імовірності, тим вищий ризик. Таким чином, дисперсія є середнім квадратом різниці між індивідуальними даними і їхнім середнім значенням. Більша дисперсія означає більше розсіювання даних [249; 250].

Коефіцієнт ризику K визначається співвідношенням середнього квадратичного (стандартного) відхилення R_i до середньої прибутковості всіх елементів $D_{\text{срі}}$ загального доходу в ланцюжку:

$$K = \frac{R_i}{\sum D_{\text{срі}}}. \quad (4.8)$$

При одержанні різних кількісних значень (варіантів) доходності з урахуванням додаткової інформації, професійного досвіду і таблиць рішень приймається остаточне рішення з розподілу й оптимізації ресурсів у всьому

логістичному ланцюжку.

Область ALARA характеризується абсолютною відсутністю яких-небудь втрат при проведенні логістичних операцій постачань з гарантією одержання як мінімум усього розрахункового прибутку:

$$K_0 = 0.$$

Область мінімального ризику 1. Фактичний рівень витрат у цій області не перевищує розмірів чистого прибутку. $K_1 = 0 : 25 \%$. Підприємства логістичної системи ризикують не отримати чистого прибутку і не виплатити дивіденди за цінними паперами. Можливі випадкові незначні втрати, але основна частина чистого прибутку буде отримана.

Область підвищеного ризику 2, як і 1, входить до області прийнятного ризику ALARA. Вона характеризується рівнем можливих втрат, які не перевищують розмірів чистого прибутку: K_2 перебуває в межах 25–50 %. Підприємства, які становлять логістичну систему, ризикують тим, що існує імовірність одержання прибутку, нижчого від розрахункового рівня.

Область критичного ризику 3. В ній можливі втрати, величина яких перевищує розміри розрахункового прибутку, але не перевищує загальної величини валового прибутку: $K_3 = 50 : 75 \%$. Такий ризик вкрай небажаний, оскільки не тільки окрема ланка логістичної системи підприємства, а й всі елементи цієї системи піддаються небезпеці втратити увесь дохід.

Область неприпустимого ризику 4. В ній можуть бути витрати, близькі до розміру власних засобів, включаючи можливість банкрутства. У такому разі $K_4 = 75 : 100 \%$.

Область без ризику відповідає критерію ALARA, а області 1 і 2 при імовірності недоодержання чистого прибутку – критерію прийнятного ризику ALARA[249; 250].

Отже, отримане оптимальне співвідношення розподілення обмежених ресурсів між елементами логістичної системи підприємства дає можливість визначити його доходи, що відповідають критерію бажаного ризику ALARA.

4.3. Багатокомпонентний функціональний підхід до формування моделі управління чинниками ефективності промислового підприємства

В умовах режиму економії та раціонального використання виробничих ресурсів прогресивним є застосування багатокомпонентного функціонально-вартісного аналізу, що забезпечує зниження витрат та підвищення ефективності виробництва у посконфліктних умовах.

Багатокомпонентний функціонально-вартісний аналіз становить системний підхід до процесу дослідження об'єкта управління. Він спрямований на оптимальне співвідношення між споживчими властивостями і витратами на створення, виробництво та експлуатацію окремого виду діяльності підприємства. Оскільки будь-який аналіз потребує виконання визначених правил дослідження, то пропонується у вказаному аналізі скористатися наступною послідовністю (рис. 4.7).

Отже, насамперед необхідно мати об'єкт аналізу. В даному дослідженні розглядається виробничий потенціал підприємства. Щодо визначення життєвого циклу об'єкта дослідження, то він визначається відповідно до цілей логістичної системи підприємства.

Рис. 4.7. Процес проведення багатокомпонентного функціонально-вартісного аналізу

Основною метою багатокомпонентного функціонально-вартісного аналізу в науковій роботі буде вважатися розробка у постконфліктних умовах рекомендацій зі зниження витрат на формування, підтримку і використання виробничого потенціалу.

На наступному етапі необхідно провести всебічний аналіз кількісних та якісних показників виробничого потенціалу підприємства, спрямованого на формування нових якостей створення нових євроінтеграційних профілів діяльності.

На цьому етапі характеризується необхідністю визначення функцій та їх розподілення відповідно до основного призначення об'єкта аналізу. В даному дослідженні головна функція відображає мету функціонування підприємства – збереження та розвиток виробничого потенціалу.

Крім того, важливою проблемою у постконфліктній ситуації є те, що в умовах ринку першорядного значення набуває зниження собівартості продукції, поліпшення її якісних і кількісних показників. Значну питому вагу у собівартості різноманітних виробів займають витрати, пов'язані з проектуванням технології, розрахунком норм часу, оформленням технологічної документації тощо. Велика трудомісткість технологічної підготовки виробництва до Європейських стандартів, відсутність механізації та автоматизації виробництва зумовлює те, що час і вартість розробки індивідуальних технологічних процесів, розрахунку норм праці дуже часто перевищують час і вартість виготовлення виробу.

В сучасних умовах перед підприємствами стоїть завдання постійного оновлення номенклатури конкурентоспроможних виробів, що призводить до значного збільшення потоків інформації у сфері підготовки виробництва, ускладнює розрахунок норм праці. Без правильного їх визначення неможливе обґрунтоване ціноутворення, становлення трудового внеску кожного робітника і розподіл матеріальної винагороди. Правильність розрахунку норм забезпечується наявністю ефективної нормативної бази, точність якої прямо впливає на точність норм.

Напрямки удосконалення нормативів впливають із завдань, які вирішуються за допомогою нормативів. Це розрахунки норм, визначення темпу роботи, оцінка рівня організації праці та ефективності організаційних рішень: проектування системи організації праці виробництва; розробка систем стимулювання та мотивації праці тощо.

Нині маркетингові підходи і методи логістики широко застосовуються у різних сферах людської діяльності, про що свідчить значна кількість публікацій з цих питань [93; 116; 176; 180; 400; 494]. Їхній аналіз дозволив створити загальне уявлення про типи операцій логістики, які можна застосовувати в умовах промислового підприємства, а саме: вирішення завдань розподілу трудових ресурсів і запасів; вибір засобів транспортування вантажів; складання графіка розкладу перевезень; збір інформації в системах управління та ін. У цих операціях як критерії ефективності можуть бути застосовані різні цільові функції, максимізація (мінімізація) яких дозволить знаходити оптимальні рішення. При вирішенні таких завдань разом із чітким математичним апаратом програмування, теорією графів, потоків у мережах, оптимального управління має сенс застосовувати евристичні методи, засновані на інтуїції розроблювачів.

Будь-яку управлінську діяльність спрямовано на досягнення визначеної мети чи необхідного стану об'єкта управління. Здійснити цю діяльність можна тільки за умови цілеспрямованого впливу на об'єкт у вигляді управлінського рішення.

Різні аспекти прийняття управлінських рішень досліджені у працях українських учених Б. М. Андрушківа, І. О. Бланка, В. О. Василенка, П. Д. Дудкіна, О. В. Козаченко, Г. К. Крижного, О. С. Поважного, Т. І. Ткаченко і зарубіжних науковців Р. Акоффа, Ф. Аунапу, Й. Кхола, Г. Саймона, Ю. Тіхомірова, Р. Фатфудінова й ін. Однак комплексного розгляду створення аналітичного, методологічного, організаційного та інформаційного забезпечення цього важливого напрямку наразі нема.

У зв'язку з цим дуже необхідним є систематичне викладення застосування в умовах управління промисловим підприємством елементів

дослідження інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент у контексті управлінської постконфліктної, антикризової ситуації, проведенні щодо цього відповідних операцій.

Розвиток промислових підприємств є одним найбільш значних явищ сучасного економічного життя України. Причому найчастіше в них обсяг виробництва і надання послуг непомітно починає превалювати в загальному обсязі суспільного виробництва.

Із загостренням конкуренції, зростанням витрат, падінням продуктивності і погіршенням якості продукції, що випускається, керівництво промислових підприємств проявляє все більший інтерес до інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент досліджень, що, відповідно, вимагає поглиблення системного підходу до планування задуму стратегії планування і керування розвитком підприємства, організації ефективної системи розподілу і стимулювання.

Пропонується впровадити розроблену багатокomпонентну модель формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства (рис. 4.8).

Модель передбачає поетапну ліквідацію постконфліктних наслідків шляхом визначення мети, оцінки ситуації, виявлення проблем, вивчення їх постконфліктної природи.

Вона забезпечує реалізацію управлінських функцій у постконфліктних умовах, серед яких: організація економічної та майнової безпеки, впровадження антикризових заходів, створення сприятливого інвестиційного клімату, управління ризиками, покращення якісних та інших конкурентних показників тощо.

Інноваційно-ресурсна та логістично-маркетингова компоненти передбачають реалізацію інноваційної політики. Впровадження ресурсоощадних заходів, застосування логістичних та раціональних підходів до вирішення проблем маркетингу з відповідними вихідними результатами.

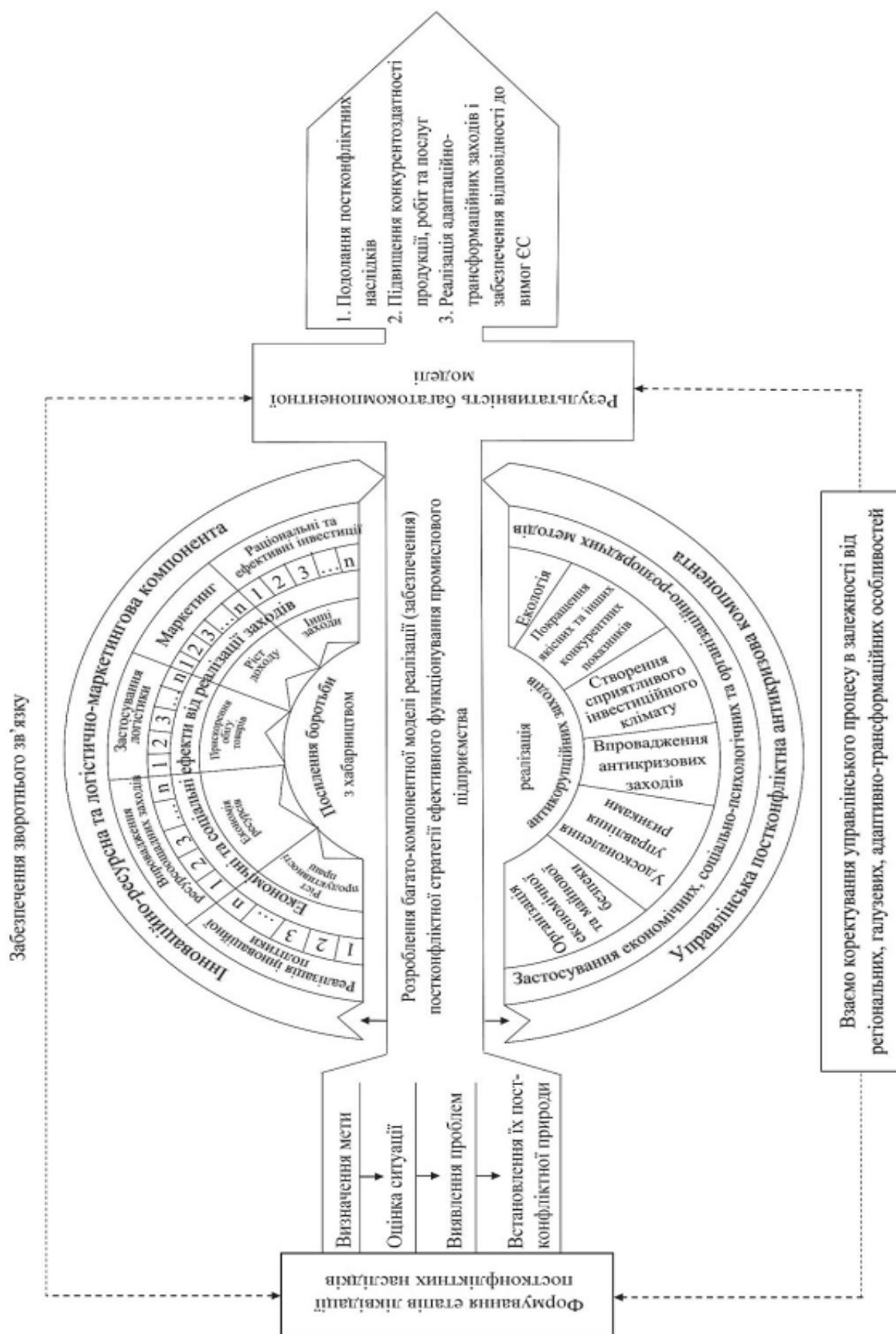

Рис. 4.8. Багатокомпонентна модель формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємств

Реалізація розробленої нами багатокomпонентної моделі у постконфліктній ситуації забезпечується окремими заходами щодо ефективного функціонування промислового підприємства.

На рівні підприємства для підвищення конкурентоспроможності продукції, робіт і послуг доцільно:

- домогтися відмінності товарів підприємства в очах покупців від товарів конкурентів;
- вибрати з намічених до виробництва товарів один, що є найбільш привабливим для всіх покупців, і здійснити на цій основі прорив на ринку;
- відшукати нове застосування товарам що випускаються;
- вилучити своєчасно економічно неефективний товар з збутової програми підприємства;
- знайти вихід на нові ринки як зі старими, так і з новими товарами;
- здійснити модифікацію товарів, що випускаються відповідно до нових смаків і потреб покупців;
- регулярно розвивати й удосконалювати систему сервісного обслуговування реалізованих товарів і систему стимулювання збуту;
- змінити склад, структуру застосовуваних матеріалів (сировини, напівфабрикатів), комплектуючих виробів і/або конструкції продукції;
- змінити порядок проектування продукції;
- змінити технології виготовлення продукції; методів випробувань, системи контролю якості виготовлення, зберігання, упакування, транспортування і монтажу;
- змінити ціни на продукцію, послуги, обслуговування, ремонт, запасні частини, комплектуючі вироби;
- змінити порядок реалізації продукції на ринку;
- змінити структуру і розмір інвестицій в розробку, виробництво і збут продукції;
- змінити структуру й обсяги коопераційних поставок при виробництві продукції;

- змінити склад обраних постачальників, системи їх стимулювання;
- змінити структуру імпорту і видів імпортованої продукції;
- удосконалити методи технічного контролю і розвиток масового самоконтролю на всіх стадіях виготовлення продукції;
- розширити прямі господарські зв'язки між продуцентами і споживачами продукції;
- вивчити і запровадити позитивний досвід, накопичений зарубіжними та українськими підприємствами в галузі проектування і виготовлення високоякісних виробів тощо.

Однією з найважливіших компонент цього процесу є реалізація адаптаційно-трансформаційних заходів на підприємстві щодо забезпечення відповідності їх до вимог ЄС, серед яких:

- заходи з реалізації завдання набуття повного членства в ЄС;
- заходи із забезпечення безпосередньої участі промислових підприємств України в загальноєвропейському процесі та членство в європейських структурах;
- запровадження механізму ухвалення парламентом лише тих законодавчих актів, які відповідають європейським правовим нормам;
- дерогативні заходи (надання права на тимчасове або постійне застосування винятків із загальних правил);
- екологічні заходи зі збору та утилізації твердих відходів і жорстке лімітування шкідливих викидів в атмосферу;
- заходи щодо створення інформаційної мережі для розповсюдження у країнах Європи інформації про нашу державу, її економічний і соціальний розвиток, переваги стратегічного партнерства України і ЄС;
- заходи щодо забезпечення отримання визначених макроекономічних показників, у т. ч. зростання обсягів виробництва, бездефіцитного бюджету, низького рівня інфляції ін.

Очевидно, що, додаючи визначені зусилля, кожен підрозділ промислового підприємства прагне досягти різних цілей і вирішити численні

проблеми. Коли використовуються наукові знання, створювані нові технології включають ресурси і знання, необхідні для досягнення запланованого. Ці технології впливають на діяльність всіх елементів підприємства. На процеси прийняття рішень зі стратегії створення і постачань продукції найбільш результативно впливають інформаційні технології.

Будь-яка продукція є наслідком процесу чи цілеспрямованої дії (групи дій), що призводить до відповідного результату. Процес вимагає таких початкових даних, як людський інтелект, інформація, устаткування і матеріали тощо, і в врешті-решт веде до створення продукції. Причому цікаво, що зв'язок між вкладеннями в апаратне (в т.ч. комп'ютерне) забезпечення інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компоненти і зростанням продуктивності чи прибутковості не прослідковується. О. В. Хаджинова вважає, що існують кілька причин цього [447]:

- витратне і неефективне застосування інформаційних технологій., вони використовуються для автоматизації неефективних систем чи процесів, без попереднього їх дослідження;
- вплив інших проблем, що не ведуть до зростання продуктивності;
- застарілі методи оцінки продуктивності, що не охоплюють усі важливі параметри якості продукції;
- ефект запізнювання позитивного впливу логістичних досліджень та інформаційних технологій на продуктивність на якийсь період часу;
- рівень агрегування впливу інвестицій на продуктивність.

Причини інвестування промисловими підприємствами своїх ресурсів у новітні технології такі:

- поліпшення якості продукції, робіт та послуг і взаємодії з клієнтами. Це надійність, стабільність, точність і швидкість виробництва продукції, надання послуг усіма підрозділами підприємства. Логістичні дослідження й інформаційні технології, використовувані ефективно і компетентно, можуть дозволити запропонувати всі ці елементи на споживчому ринку для досягнення довгострокової прихильності споживачів;

- збереження чи розширення ринкової частки;
- відхід від ризиків чи альтернативних витрат;
- створення гнучкості для реагування на зміни економічного середовища підприємства: зміни ступеня втручання держави в економіку країни, зростання конкуренції, ускладнення процесів і зміна смаків споживачів;
- зменшення внутрішнього середовища підрозділів для спрощення роботи співробітників і виключення стомлюючих завдань, поліпшення процесів збору даних і їхньої доробки, створення системи прогнозування можливостей підприємства.

До основних типів функціональних задач автор відносить: управління якістю; управління запасами; управління витратами; розподіл ресурсів; масове обслуговування; вибір маршруту; упорядкування і координацію.

Подальше системне дослідження дає можливість поглибити декомпозицію, що для задач розподілу ресурсів так впорядкування і координації дозволяє сформулювати такий склад функціональних елементів:

- розподіл ресурсів і матеріалів: складання технологічних карт робіт; розподіл сировини; складання виробничих програм різних видів діяльності; обслуговування потоків товарів і послуг; стратегія розвитку підприємства; транспортна задача; закріплення робіт за робітниками та їх робочими місцями;
- впорядкування і координація: послідовність виконання технологічних операцій; сітьове планування та управління.

Функціональні елементи розподілу ресурсів і матеріалів є найбільш розповсюдженими. Їх узагальнені умови можна звести до наступного:

- наявність операцій логістики, що повинні бути обов'язково виконані;
- наявність достатньої кількості ресурсів для виконання операцій;
- операції (хоча б деякі) можна виконувати різними способами з використанням різних кількостей і комбінацій ресурсів;
- деякі способи виконання операцій більш економічні, ніж інші (за витратами чи прибутком).

- загальна кількість ресурсів недостатня для того, щоб кожну операцію виконувати найбільш економічним способом.

Інноваційно-ресурсний і логістично-маркетинговий аспекти завдання розподілу ресурсів і матеріалів полягають в оптимальному розподілі ресурсів між операціями логістики, що забезпечують максимальну загальну ефективність відповідно до цільової функції досліджуваного процесу. Інакше кажучи:

- операції – (сукупність дій; асортимент готової продукції);
- ресурси – (фонд часу; матеріали; люди);
- ціль – (оптимізація розподілу робочого часу (матеріалів) між різними видами готової продукції, щоб забезпечити максимальний обсяг послуг і випуск готової продукції планового асортименту; задоволення потреби в послугах, що надаються, і готова продукція за мінімальних витрат часу (матеріалів)).

Інноваційно-логістична задача управління запасами виникає тоді, коли зі зміною обсягу запасів по-різному змінюється величина витрат:

- при збільшенні запасів зростає плата за оборотні кошти, витрати на збереження та ін.;
- одночасно зменшуються витрати, пов'язані з можливими простоями через відсутність матеріалів, з доставкою матеріалів.

Мета інноваційного, ресурсного та логістично-маркетингового процесу управління запасами полягає у визначенні оптимального обсягу запасів, за якого загальні витрати зводяться до мінімуму.

Завдання масового обслуговування логістики пов'язані із системами обслуговування, призначеними для задоволення вимог, що надходять до системи промислового підприємства і виникають випадково. Якщо до моменту надходження вимоги всі канали обслуговування зайняті, то утвориться проста вимога. В іншому разі простоюють канали збуту. Обидва види простою спричиняють витрати, у т. ч. на промисловому підприємстві.

Ціль логістичного управління системою обслуговування полягає у

визначенні для структурних підрозділів підприємства оптимальної кількості каналів збуту, за якої всі витрати були би мінімальними.

Інноваційна, ресурсна та логістично-маркетингова проблеми управління запасами виникають тоді, коли зі збільшенням обсягу запасів зростають плата за оборотні кошти, витрати збереження, витрати, пов'язані з можливими простоями часу через відсутність матеріалів і з доставкою матеріалів. У таких завданнях потрібно визначити оптимальний обсяг запасів, щоб загальні витрати звести до мінімуму.

В умовах промислового підприємства необхідність створення запасів зумовлюють такі чинники:

- дискретність постачань за відвантажувальними нормами;
- випадкові коливання: у попиті за інтервал між постачаннями; в обсязі постачань (наприклад, сільськогосподарської продукції, що залежать від врожаю й організації його збору); у тривалості інтервалів між постачаннями;
- передбачувані зміни кон'юнктури: сезонність виробництва; сезонність попиту; інфляційні очікування; можливе підвищення цін.

Перелічені фактори, діючи порізно чи групуючись у різних сполученнях, створюють тенденцію на підприємстві до збільшення запасів.

Однак є деякі аргументи на користь мінімізації запасів. Це:

- плата за фізичне збереження запасу;
- упущений дохід, що міг би бути отриманий при вкладенні омертвлених у запасі засобів у підприємства зі стійким доходом;
- втрати у кількості запасу (випар, усушка, утрушування, радіоактивний розпад, розкрадання);
- якісні зміни (погіршення споживчих властивостей внаслідок необоротних процесів у збереженому продукті – розкладання, гниття, погіршення зовнішнього вигляду, старіння ізоляції);
- моральний знос.

Функціонально-логістичний підхід до управління витратами промислового підприємства полягає у встановленні моментів і обсягів

замовлення і розподілі знов прибулої партії нижчими ланками системи постачання. Сукупність логістичних правил, за якими формується стратегія управління запасами, пов'язана з визначенням витрат з доведення матеріальних засобів до споживачів.

Мета завдання впорядкування – встановити оптимальну послідовність обробки видів продукції промислового підприємства на різних операціях, які йдуть одна за другою, щоб забезпечувати мінімальну загальну тривалість циклу. Тривалість операцій різна, послідовність така ж.

Мета завдання координації – визначити календарні терміни початку і закінчення робіт, які оптимізують критерій діяльності всього комплексу.

Мета завдання вибору маршруту: визначити таку послідовність запуску надання послуг чи виготовлення партій виробів різних видів у потік, за якого сумарні витрати на всі його переналагодження зводяться до мінімуму.

Таким чином, обов'язковою умовою використання функціонально-логістичного підходу до планування та управління промисловим підприємством є гнучкість, багатоваріантність його господарських ситуацій, в умовах яких треба приймати оптимальні рішення. Саме такі ситуації, як правило, складають повсякденну практику підприємства (вибір виробничої програми, прикріплення до постачальників, маршрутизація, розкрій матеріалів, приготування сумішей тощо). Отримані на основі зазначеного підходу результати дозволяють надалі моделювати логістичні процеси підприємства.

Результативність впровадження логістики у діяльність підприємства виявляє її економічну доцільність та ефективність і може бути оцінена шляхом зіставлення та аналізу вхідних і вихідних перемінних. Спираючись на це, можна зробити відповідні висновки щодо процесів перетворення, які відбуваються в результаті застосування логістики.

Враховуючи, що одним з основних показників діяльності підприємства є валовий дохід, логістичний підхід до управління витратами промислового підприємства пропонується розглядати з точки зору аналізу сукупного доходу (рис. 4.9).

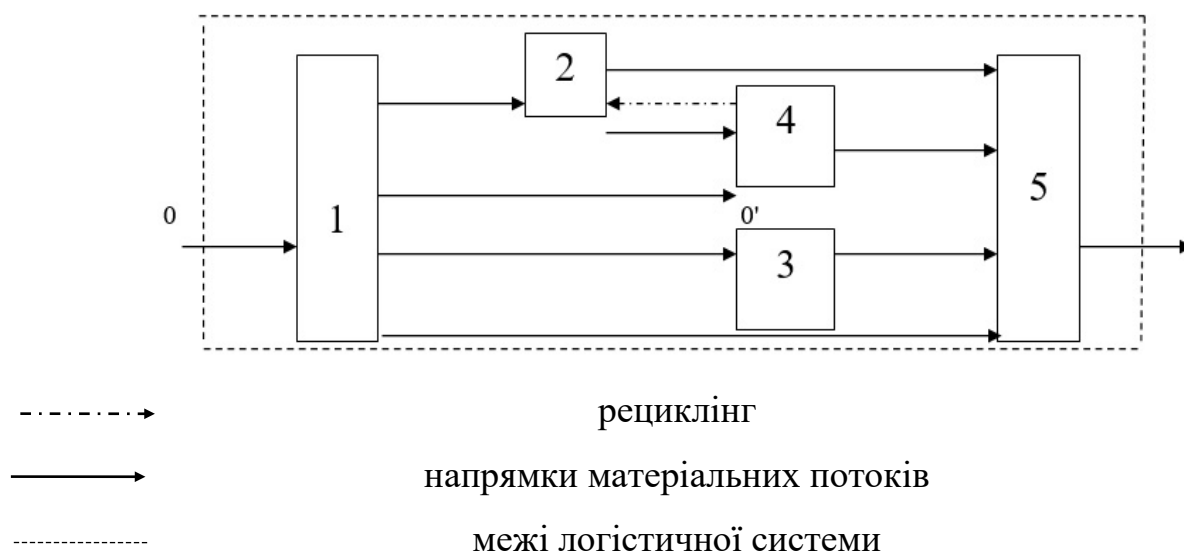

Рис. 4.9. Логістична система ВГППП

Для характеристики матеріальних потоків введено позначення: q – кількість продукції; p – ціна одиниці асортиментної позиції;

Так, О. В. Хаджинова вважає, що різницею між вихідними та вхідними перемінними буде загальний результат впровадження логістики як сума перевищення обсягу реалізації над обсягом закупівлі або валовий дохід [447]:

$$V = \sum(qp)_{1-5} + \sum(qp)_{2-5} + \sum(qp)_{3-5} + \sum(qp)_{4-5} - \sum(qp)_{0-1} \rightarrow \max. \quad (4.9)$$

Очевидно, що при заданих значеннях цін максимізація вираження буде досягнута, коли всі ресурси, які надходять за визначений термін t , будуть використані у виробництві за той же період часу, тобто:

$$\sum q_{0-1} = \sum(q_{1-5} + q_{2-5} + q_{3-5} + q_{4-5}). \quad (4.10)$$

При ідеальному варіанті максимальний очікуваний валовий дохід отримуватиме все підприємство, усі його підрозділи. Сукупний запас в цьому

разі дорівнює нулю. Однак подібна ситуація практично не існує в практиці господарювання. Насправді відбувається наступна ситуація:

$$\sum q_{0-1} \geq \sum (q_{1-5} + q_{2-5} + q_{3-5} + q_{4-5}). \quad (4.11)$$

Логістична система підприємства завжди має запаси, які повинні бути мінімальними, але достатніми для забезпечення його безперебійної роботи:

$$U = \sum [(qp)_{0-1} - p_{0-1} \times (\sum q_{2-5} + \sum q_{3-5} + \sum q_{4-5} + \sum q_{1-5})] \rightarrow \min. \quad (4.12)$$

Мінімізація запасів – одне з першочергових завдань логістичного управління. Для забезпечення співвідношення вартості запасів на різних етапах матеріального руху в цьому вираженні обсяг вихідного потоку наводиться у цінах p_{0-1} .

Задача логістичного управління в сфері закупівлі вирішується за допомогою визначення такого значення $\sum q_{0-1}$ при заданих цінах, щоб виконувалося рівняння (4.12) або можна було досягти найбільшого значення (3) та оптимально-мінімального значення (4).

Величина вихідного матеріального потоку може бути визначена за формулою:

$$Q = \sum [(qp)_{1-5} + \sum (qp)_{2-5} + \sum (qp)_{3-5} + \sum (qp)_{4-5}]. \quad (4.13)$$

Результат функціонування промислового підприємства за конкретний період часу – це дохід, що дорівнює різниці $\sum Q - \sum (qp)_{0-1}$. При цьому від’ємні результати для ресурсів вказують на нераціональність їх закупівлі.

Розміри виробничих запасів (Z) на кінець періоду розраховуються як різниця між обсягом вхідного та вихідного потоків у цінах p_{0-1} :

$$Z = p_{0-1} \times [q_{0-1} - (\sum q_{1-5} + \sum q_{2-5} + \sum q_{3-5} + \sum q_{4-5})]. \quad (4.14)$$

Поділом вартості замовлення за кожною асортиментною позицією на ціни p_{0-1} вираховується обсяг поставки, що планується в натуральному вираженні. При цьому кількість замовлених ресурсів не повинна бути більшою від розрахункової оптимальної величини, яка відповідає плановим потребам підприємства. Оптимальний варіант передбачає відповідність заявки розрахованої прогнозованої потреби в ресурсах, коли разом з мінімізацією запасів забезпечується максимізація валового доходу підприємства.

Таким чином, ймовірність успіху кожного підрозділу промислового підприємства у постконфліктних умовах зростає із застосуванням інноваційно-логістичних методів в управлінні матеріальними потоками, а ефективність логістичного управління досягається тільки при інтегруванні управлінських функцій всіх ланок логістичної системи підприємства.

За результатами дослідження виявлено, що без врахування дії зовнішніх та внутрішніх чинників, розробка обґрунтованих практичних рекомендацій з метою удосконалення управління чинниками інноваційної діяльності є неможливою. Це дало підставу для здійснення детального дослідження чинників інноваційної діяльності переробних підприємств на основі використання експертного методу.

Для цього було залучено 10 експертів-практиків з ряду вітчизняних переробних підприємств і запропоновано 20 чинників для оцінювання ступеня впливу на інноваційну діяльність (Табл. 4.6).

Із проведеного дослідження зроблено висновок, що такі чинники як наявність кадрового потенціалу, забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, стан використовуваної на підприємстві техніки і технології, виробничий потенціал підприємства, попит на інноваційну продукцію та рівень маркетингу на підприємстві за оцінюванням експертів є найбільш вагомими та впливовими на рівень розвитку інноваційної діяльності переробного підприємства. Ці чинники на практиці діють не ізольовано, у чистому вигляді, а

здебільшого перетинаються і взаємозумовлюють один одного. Частина з них залежить від діяльності підприємства загалом, інші пов'язані з технологічними процесами та організацією виробництва, ще інші – із рівнем використання виробничого потенціалу і впровадженням науково-технічного прогресу.

Таблиця 4.6

Чинники	Коефіцієнт вагомості	Ранг
Кадровий потенціал	0,076	1
Забезпеченість фінансовими ресурсами	0,075	2
Стан використовуваної техніки і технології	0,075	3
Виробничий потенціал підприємства	0,075	4
Попит на інноваційну продукцію	0,073	5
Рівень маркетингу на підприємстві	0,073	6
Система підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів	0,065	7
Забезпеченість підприємства нематеріальними ресурсами	0,053	8
Темпи зростання ринку	0,047	9
Рівень ЗЕД підприємства	0,047	10
Політична стабільність в країні	0,045	11
Організаційна структура управління підприємством	0,039	12
Конкуренти	0,038	13
Інформаційна база підприємства	0,038	14
Соціально-психологічний клімат на підприємстві	0,038	15
Розвиненість видів діяльності	0,035	16
Використовуваний стиль керівництва на підприємстві	0,035	17
Законодавча база підприємницької діяльності	0,028	18
Державні програми підтримки розвитку інноваційної діяльності підприємств	0,028	19
Постачальники	0,025	20

Висновки до розділу 4

На основі аналітичних даних обрунтовано багатокомпонентний, функціонально-логістичний підхід до формування моделі управління чинниками ефективності функціонування промислового підприємства, розкрито особливості впровадження інформаційної системи інноваційного, ресурсного і логістично-маркетингового забезпечення управління його діяльністю.

1. Розкрито особливості здійснення оптимізації структури витрат підприємства за найважливішими компонентами в інноваційному- ланцюгу: держава – наука – підприємство – продукт – споживачі.

2. Основною метою багатокомпонентного функціонально-вартісного аналізу запропоновано вважати розробку у постконфліктних умовах рекомендацій зі зниження витрат на формування, підтримку і використання виробничого потенціалу.

3. Сформовано поетапний процес проведення багатокомпонентного функціонально-вартісного аналізу.

4. Розроблено схему економічного управління інформаційним потенціалом логістичної системи підприємства.

5. На основі аналізу вимог до інформаційної системи запропоновано модель процесу впровадження інформаційної системи управління логістичною системою підприємства.

6. Запропоновано шляхи оптимізації структури витрат підприємства і розподілення його ресурсів в інноваційному, ресурсному та логістично-маркетинговому ланцюгу: держава – наука – підприємство – продукт – споживачі.

7. Дано пропозиції щодо удосконалення функціонально-інноваційних та ресурсно-маркетингових підходів до управління ефективністю функціонування промислового підприємства.

8. Запропоновано впровадити багатокомпонентну модель реалізації

(забезпечення) постконфліктної стратегії ефективного функціонування промислового підприємства. Модель передбачає поетапну ліквідацію постконфліктних наслідків шляхом визначення мети, оцінки ситуації, виявлення проблем, вивчення їх постконфліктної природи, реалізацію управлінських функцій у постконфліктних умовах, серед яких: організація економічної та майнової безпеки, створення сприятливого інвестиційного клімату, управління ризиками, впровадження антикризових заходів, покращення якісних та інших конкурентних показників й ін.

9. Встановлено, що інноваційно-ресурсна та логістично-маркетингова компоненти передбачають реалізацію інноваційної політики, впровадження ресурсоощадних заходів, застосування логістичних і раціональних підходів у вирішенні проблем маркетингу з відповідними вихідними результатами.

10. Головними концептуальними положеннями логістичного підходу до управління внутрівиробничими потоками промислового підприємства є сучасні тенденції в галузі управління потоками сировини та матеріалів, що передбачають перехід до гнучких планів виробництва, обміну і споживання. Наявність гнучких планів дозволяє уникнути проблем, пов'язаних з використанням традиційних методів управління внутрівиробничими потоками підприємства.

11. Обов'язковою умовою використання функціонально-логістичного підходу до планування та управління промисловим підприємством є гнучкість, багатоваріантність його господарських ситуацій, в умовах яких треба приймати оптимальні рішення. Такі ситуації, зазвичай, є щоденною практикою суб'єкта господарювання (вибір виробничої програми, прикріплення до постачальників, маршрутизація, розкрій матеріалів, приготування сумішей тощо). Отримані на основі функціонально-логічного підходу результати дозволять надалі моделювати логістичні процеси підприємства.

12. Результативність впровадження логістики в діяльність підприємства виявляє її економічну доцільність та ефективність і може бути оцінена шляхом співвідношення та аналізу вхідних і вихідних перемінних. Опираючись на це,

можна зробити відповідні висновки щодо процесів перетворення, які відбуваються в результаті застосування логістики.

13. Враховуючи, що одним з основних показників діяльності промислового підприємства є валовий дохід, логістичний підхід до управління його витратами пропонується розглядати з точки зору аналізу сукупного доходу. Будь-яку управлінську діяльність спрямовано на досягнення визначеної мети чи необхідного стану об'єкта управління. Здійснити цю діяльність можна тільки за умови цілеспрямованого впливу на об'єкт у вигляді управлінського рішення.

14. Запропонована методика визначення оптимального співвідношення розподілення обмежених ресурсів між елементами логістичної системи підприємства з метою одержання доходів, яка задовольняє критерій бажаного ризику ALARA.

15. Надано пропозиції до формування моделі управління чинниками ефективності підприємства застосовуючи багатокомпонентний функціональний підхід.

16. Реалізація розробленої багатокомпонентної моделі у постконфліктній ситуації забезпечується окремими заходами щодо ефективного функціонування промислового підприємства.

Основні результати дослідження опубліковано у працях [479; 483; 484; 487; 498; 499; 504; 509; 512; 541].

РОЗДІЛ 5

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ БАГАТОКОМПОНЕНТНОЇ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА У ПОСТКОНФЛІКТНИХ УМОВАХ

5.1. Обґрунтування показників оцінки ефективності використання багатокompонентної моделі в умовах промислового підприємства

Ефективність використання багатокompонентної моделі в умовах промислового підприємства може бути досягненою виключно за умови правильної організації процесу управління, що спонукало сформулювати теоретико-концептуальну основу організаційного механізму управління чинниками інноваційної діяльності із застосуванням комбінованих підходів (рис. 5.1).

Логіка побудови механізму виходить з його структури – організаційна складова забезпечує функціональність економічної шляхом виконання управлінських функцій, застосування комбінованих підходів до управління, на основі чого приймаються відповідні управлінські рішення щодо розвитку інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової діяльності підприємства, економічна складова у свою чергу відповідає за ресурсне (матеріальне, нематеріальне, фінансове, енергетичне, інформаційне) забезпечення взаємодії та взаємозв'язку цих двох складових сприятиме активізації переробної діяльності підприємства.

Ефективність функціонування запропонованого організаційно-економічного механізму пов'язана з необхідністю координації діяльності всіх ланок підприємства, що приймають управлінські рішення на різних рівнях.

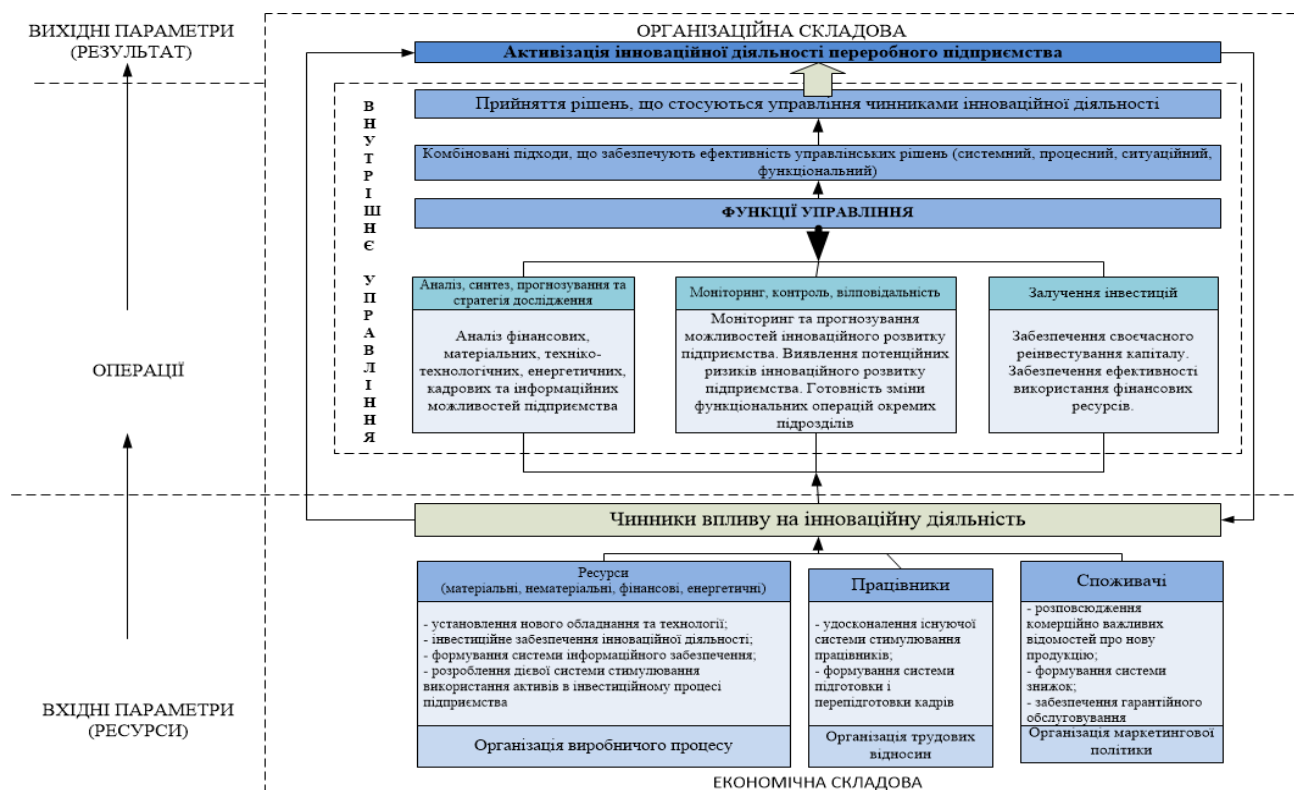

Рис. 5.1. Організаційно-економічний механізм управління чинниками інноваційної діяльності переробного підприємства із застосуванням комбінованих підходів

На базі піддослідних підприємств нами встановлено, що головним спонукальним механізмом розвитку всіх видів інновацій є конкуренція. Крім того, є ще багато галузових та регіональних чинників, які сприяють або протидіють розвитку комбіновано-інноваційних процесів, а саме:

- економічні: відсутність або наявність коштів для фінансування інноваційно-інвестиційних проектів. У першому випадку вплив буде негативним, у другому – позитивним;
- технологічні: недостатній розвиток матеріальної та науково-технічної бази (впливає негативно);
- правові: обмеження антимонопольного, податкового, патентно-ліцензійного характеру (впливає негативно); законодавче заохочення та державна підтримка інновацій (впливає позитивно);

- *політичні*: стабільна ситуація в державі (впливає позитивно), нестабільна ситуація в державі, проведення військових дій чи загроза зовнішнього втручання (впливає негативно);

- *організаційно-управлінські*: незмінні організаційні структури, невиправдана централізація, авторитарний стиль керівництва, жорстке планування, орієнтування лише на традиційні ринки (впливають негативно); гнучкість організаційних структур, демократичний стиль керівництва, можливість самостійного корегування запланованих рішень, достатня автономія, переважно горизонтальне інформаційне забезпечення (впливають позитивно);

- *соціально-психологічні та культурні*: опір змінам у зв'язку з можливістю зміни статусу та необхідністю пошуку нової або перебудови традиційної роботи, зміни усталених способів діяльності та стереотипів поведінки, побоювання покарань за можливі невдачі (впливають негативно); позитивно: моральне заохочення, громадське визнання, створення умов для творчої праці, сприятливий клімат в трудовому колективі (впливають позитивно).

Для досягнення мети діяльності підприємства потрібна інтеграція компонентів цієї системи за кількома напрямками. По-перше, у функціональних ланках логістики (фізичний розподіл, підтримка виробництва, постачання) її компоненти (місцезнаходження і розпланування, комунікація, транспорт, запаси, склади та упаковка) повинні бути інтегровані на основі загальних витрат. По-друге, фізичний розподіл, підтримка виробництва, постачання в одному логістичному зусиллі мають бути скоординованими в єдиний матеріальний потік. По-третє, логістична політика повинна бути взаємопов'язаною з іншими частинами економічної політики підприємства (маркетинговою, виробничою, фінансовою, інвестиційною та ін.).

Розширення масштабів, багатокomпонентність діяльності підприємства веде до ускладнення взаємозв'язків між елементами логістичної системи, що може спричинити труднощі у вирішенні певних питань в межах одного

підрозділу або підприємства загалом.

Потоковим процесам, що діють на підприємстві та поза ним, властивий міжфункціональний характер, тобто успішне виконання місії підприємства, досягнення поставлених цілей залежить від діяльності багатьох функціональних підрозділів. Недостатній рівень контролю, слабкий рівень координації між ними зумовлює збільшення витрат і зниження прибутку. При цьому саме прибуток є узагальнюючим показником діяльності логістичної системи загалом.

Внаслідок виконання логістичних операцій можуть виникати втрати прибутку через невиконані (втрачені) можливості. Рівень прибутковості підприємства, його конкурентоспроможність цілком залежать від ефективності логістичної діяльності, а точніше, від належного контролю за нею. Тож актуальності набуває питання аудиту логістичної діяльності промислового підприємства. При цьому розробка методичних рекомендацій та впровадження логістичного аудиту сприятиме дослідженню та оцінці логістичних операцій.

Саме логістичний аудит, як складова економічного контролю, виявляє і розкриває нові можливості функціонування логістичної системи, визначає ефективність її діяльності, відповідність чинному законодавству, правовим документам, досліджує організацію виробництва, планування, збереження фінансових ресурсів, дотримання технологічної й трудової дисципліни, впливає на якість випущеної продукції, зумовлює достовірність відображення господарсько-фінансових операцій в обліку та звітності у межах окремого підприємства.

Відповідно до нашого дослідження доцільно визначитися з поняттям «логістичний аудит». Пропонується розуміти його як процес, під час якого компетентна, незалежна особа оцінює кількісну інформацію стосовно діяльності певної логістичної системи з метою формування висновків про відповідність цієї інформації встановленим критеріям і розробки заходів щодо виправлення викритих недоліків.

Згідно з міжнародним нормативом «Використання результатів роботи

внутрішнього аудитора», внутрішній аудит логістичної діяльності промислового підприємства пропонується здійснювати за такими напрямками: аналіз системи обліку і внутрішнього контролю логістичної діяльності; вивчення фінансової і оперативної інформації щодо логістичних операцій (за окремими статтями витрат); вивчення ефективності управлінських рішень на різних рівнях господарювання; аналіз адекватності політики у менеджменті підприємства; оцінка якості інформації; розроблення проектів управлінських рішень у логістичній діяльності; проведення стратегічного аналізу; розроблення прогнозів логістичної діяльності.

З метою підвищення ефективності і результативності аудиту логістичної діяльності, враховуючи вищевказані напрямки, необхідна методика проведення логістичного аудиту. Удосконалену методику проведення аудиту логістичної діяльності підприємства наведено у табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Методика проведення аудиту логістичної діяльності промислового підприємства

Етап перевірки	Джерело інформації	Процедура логістичного аудиту
1. Перевірка системи управління логістично-маркетинговою діяльністю	План розвитку підприємства, результати аналітичних досліджень, пояснювальних записок, спеціальних досліджень тощо	Аналіз місця логістики та маркетингу в діяльності підприємства. Аналіз організаційних структур, що виконують логістичні та маркетингові функції. Аналіз концепції і стратегії логістично-маркетингової діяльності підприємства. Пошук можливостей удосконалення організації логістично-маркетингової діяльності
2. Перевірка системи планування логістично-маркетингової діяльності	Бізнес-план підприємства	Аналіз місця плану логістичної та маркетингової діяльності в структурі бізнес-плану. Виявлення резервів вдосконалення системи планування логістично-маркетингової діяльності
3. Аудит закупівельної логістики	Матеріали діяльності закупівельної системи, контракти	Аналіз забезпечення погодженості дій між службами постачання, виробництва та збуту. Аналіз оптимальності прийняття рішень “зробити або купити”. Оцінка правильності визначення типів закупівель. Аналіз вибору постачальників і організації постачань матеріально-технічних ресурсів на підприємство. Оцінка ефективності контролю закупівельного процесу

Продовження таблиці 5.1

Етап перевірки	Джерело інформації	Процедура логістичного аудиту
4. Аудит виробничої логістики	Статут, структура управління виробництвом, звіти про використання виробничих потужностей, форми організації виробництва, відомості на утримання та експлуатацію обладнання	Аналіз і висновки щодо концепції виробничої діяльності, виробничої стратегії. Аналіз ефективності підходів та систем, що використовуються при управлінні матеріальними потоками в межах внутрівиробничої логістичної системи підприємства. Аналіз чинної системи організації виробництва: схеми руху матеріалів й готової продукції, пошук можливостей їх оптимізації. Аналіз та оцінка основних показників продуктивності виробничої системи, витрат виробництва, продуктивності праці, збитків
5. Аудит розподільчої логістики	Матеріали діяльності збутової системи, облікові дані, журнали-ордери № 11, 10, 10/1, відомість 16, Головна книга	Аналіз ефективності діючої системи збуту: каналів розподілення, організації і методів діяльності, торгових посередників підприємства, надійності поставок, запасів товарів на складах підприємства, втрат на збут, портфеля замовлень та обсягів реалізації продукції
6. Аналіз організації складських процесів	Технологічні карти, технологічні графіки	Аналіз ефективності виконання логістичного процесу на складі. Аналіз ефективності використання складських площ, вантажно-розвантажувального обладнання. Аналіз використання концепції вантажної одиниці. Виявлення можливостей підвищення ефективності складських робіт
7. Аудит логістичного сервісу	Матеріали після реалізаційного обслуговування споживачів	Перевірка існуючих на підприємстві стандартів якості обслуговування. Аналіз рівня логістичного обслуговування. Оцінка ефективності системи якості логістичних послуг. Аналіз рекламаций щодо порушення договірних обов'язків. Аналіз рівня логістичних витрат, пов'язаних з сервісним обслуговуванням. Пошук резервів підвищення ефективності рівня логістичного сервісу
8. Аудит інформаційної логістики		Аналіз комунікаційної системи підприємства, ефективності її роботи. Аналіз логістичних інформаційних систем, що використовуються на підприємстві
9. Оцінка ефективності логістично-маркетингової діяльності	Звітність підприємства	Аналіз показників ефективності логістичних та маркетингових витрат в динаміці. Аналіз частки логістичних витрат в обсязі збуту. Розробка заходів щодо оптимізації логістично-маркетингових витрат

Примітка: Адаптовано автором за [447].

Доцільно відзначити зв'язок ефективності функціонування логістичної систем з покращенням показників строку оборотності запасів, оборотних активів і коефіцієнта термінової ліквідності. Чим швидше обертання запасів у доходи від реалізації продукції, тим менше грошових коштів є у цій

низьколіквідній статті оборотних активів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні активи.

Відомо, що виробничі запаси є неліквідними активами, їх важко продати. Їх понаднормативне накопичення свідчить про неефективність використання і знижує строк оборотності запасів. Тому нормування елементів оборотних активів (запасів, готової продукції, виробів незавершеного виробництва) також є важливою логістичною функцією.

Зростання обсягів запасів може означати як підвищення обсягів виробництва, так і уповільнення оборотності запасів. Понаднормативне накопичення виробів незавершеного виробництва свідчить про уповільнення операційного циклу виробництва і проблеми у сфері постачання. Щодо понаднормативного накопичення готової продукції, то це є спільною проблемою логістичних, маркетингових і виробничих служб підприємства. В окремих випадках прискорення оборотності може відбуватися внаслідок збільшення обсягів реалізації товарів з мінімальним рівнем прибутку. При цьому валовий прибуток зростає, а чистий залишається без змін.

Мінімізація витрат на збут (наприклад, зниження кількості перевалювань продукції, зниження складських витрат) при інших рівних умовах призводить до підвищення операційного прибутку і показника операційної рентабельності.

Аналіз та узагальнення поглядів на показники ефективності функціонування логістичних систем зведені до певних узагальнених показників для всіх видів потоків: матеріального, інформаційного, фінансового. Ці показники по-різному впливають на прибуток. Зауважимо, що рівень логістичних витрат підприємства впливає на ціну та якість обслуговування. Головним показником є надійність обслуговування при заданому рівні логістичних витрат.

Надійність обслуговування може розраховуватися як імовірність своєчасної доставки у задане місце і становить у реальних логістичних системах, як правило, не менше 0,95. При інших рівних умовах надійність в багатоканальній системі вища, ніж в одноканальній. Додатковими показниками

якості обслуговування можуть бути час обслуговування, розмір черги й ін. Необхідно також зазначити, що при зростанні ефективності логістичної системи логістичні витрати зростають до певного рівня лінійно, а далі експоненційно. При зростанні ефективності з 0,96 до 0,99 логістичні витрати можуть збільшитися у 2–3 рази.

Систематизація та узагальнення існуючих підходів до визначення ефективності функціонування логістичних систем дає змогу представити проект внутрішньої звітності виробничого підприємства «Звіт про логістичну діяльність».

Для заповнення вказаної форми звітності потрібно лише із загальної суми витрат підприємства виділити витрати, пов'язані з діяльністю логістичної служби. Усі витрати детально представлені у журналах-ордерах бухгалтерського обліку. Складання цієї форми принципово не ускладнить облікову роботу, але дасть змогу підрахувати ефективність логістичних заходів.

За наведеними у формі звітності показникам може проводитися періодичний моніторинг ефективності логістичної системи. Для аналізу впливу логістичних витрат на зміну обсягів реалізації продукції можна застосовувати методи вивчення взаємозв'язків, зокрема індексний та регресійно-кореляційний аналіз. Результативним показником може бути дохід від реалізації продукції або прибуток, чинниками – окремі елементи логістичних витрат. Для виявлення тісноти зв'язку результативного показника і чинників можна розраховувати показники кореляції, дисперсії, варіації.

Використання цих методів дає змогу обґрунтовано розрахувати прогнозні показники і спланувати відповідні дії для підвищення ефективності виробництва. Крім того, важливим завданням постає розробка шляхів зниження витрат підприємства, що також можна зробити за допомогою використання концепції логістики.

Згрупуємо показники ефективності за напрямками, враховуючи, що логістична діяльність промислового підприємства – це сукупність логістичних і технологічних операцій з постачання ресурсів, виробництва і доведення готової

продукції до споживача.

1. Виробничий напрямок. Ефективність логістичної діяльності закладається вже на цій стадії. Тут відбувається збільшення обсягів виробництва і, відповідно, зростання прибутку внаслідок зменшення постійних витрат на одиницю продукції.

$$\Delta \Pi_{оп} = \sum_{i=1}^n (ОП_{i2} - ОП_{i1}) \times \Pi_i, \quad (5.1)$$

де $\Delta \Pi_{оп}$ – додатковий прибуток від збільшення обсягів виробництва; $ОП_{до}$ та $ОП_n$ – фізичний обсяг виробництва продукції до і після впровадження логістики в межах виробництва; Π_i – прибуток на одиницю виробу до початку впровадження логістики; $i=1,2...n$; n – кількість видів продукції, що випускається.

Отже, зіставляючи операційні витрати, в т. ч. логістичні та управлінські, з додатково одержаним прибутком, можна визначити їх економічну ефективність:

$$\mathcal{E}_{соп} = \frac{\Delta \Pi_{оп}}{З_{соп}}, \quad (5.2)$$

де $\mathcal{E}_{соп}$ – економічна ефективність операційної діяльності; $З_{соп}$ – операційні витрати, в т. ч. логістичних зі збільшення обсягів виробництва.

2. Підвищення рівня логістичного сервісу. Розрахунок економічної ефективності управління збутом за цим напрямком надамо у вигляді наступної моделі:

$$\mathcal{E}_c = \frac{\Delta \Pi_{оп(с)}}{З_{сc}}, \quad (5.3)$$

де $\mathcal{E}_c$ – економічна ефективність збутових операцій за напрямком

покращення логістичного сервісу; $\Delta\Pi_{оп(с)}$ – збільшення прибутку внаслідок зростання обсягів реалізації в результаті покращення рівня логістичного сервісу замовників; $З_{сс}$ – витрати на збутові заходи з підвищення якості обслуговування замовників.

3. Комерційний напрямок. Включає великий комплекс операцій: пошук ринків збуту, вибір логістичних каналів розподілення продукції, встановлення господарських зв'язків тощо. У зв'язку з цим доцільно визначити ряд показників з цього напрямку:

а) частка підприємства на товарному ринку:

$$ДП = \frac{ОП_n}{ОП} \times 100, \quad (5.4)$$

де $ОП_n$ – обсяг реалізації продукції в натуральному або вартісному вираженні підприємством; $ОП$ – обсяг реалізації продукції на цьому ринку;

б) рівень чистого прибутку:

$$У_{чп} = \frac{ЧП}{ОПС} \times 100, \quad (5.5)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток; $ОПС$ – загальний обсяг реалізації у вартісному вираженні;

в) економічна ефективність угоди; її можна представити у вигляді наступних моделей:

- для промислового підприємства:

$$\Pi = \sum_{i=1}^n (ЦР_i - C_i) \times ОП_i - I_i, \quad (5.6)$$

де Π – прибуток від реалізації продукції; $ЦР$ – ціна реалізації одиниці i -го виду продукції; C – собівартість одиниці i -го виду продукції; $ОП_i$ – обсяг

продаж i -го виду продукції; I_i – витрати, пов’язані з реалізацією продукції, в т. ч. з оподаткуванням; n – кількість видів продукції, що реалізується, $i=1,2\dots n$;

- для учасників каналів розподілення:

$$\Pi = \sum_{i=1}^n (\text{ЦР}_i - \text{ЦП}_i) \times \text{ОП}_i - I_i, \quad (5.7)$$

де ЦП_i – ціна покупки одиниці i -го виробу учасником каналів розподілення.

Отож, рівень рентабельності угоди розраховується за формулою:

$$P_{\text{д}} = \frac{\Pi}{\text{ОПС}_{\text{д}}} \times 100, \quad (5.8)$$

де $\text{ОПС}_{\text{д}}$ – обсяг реалізації у вартісному вираженні, що вказаний в договорі;

в) кількість реалізованої продукції, що приходить на одного робітника, який займається управлінням в галузі збуту:

$$\text{ОП}_{1\text{р}} = \frac{\text{ОП}}{\text{Ч}_{\text{РС}}} \quad (5.9)$$

де $\text{Ч}_{\text{РС}}$ – кількість робітників, які займаються управлінням збутом.

4. Технологічний напрямок є не менш важливим в управлінні логістичною діяльністю підприємства. Він включає управління логістичними операціями з фізичного переміщення продукції від виробника до споживача або між іншими учасниками каналів розподілення (транспортування, складування, підготовка до відвантаження тощо) і завершує цикл операцій, пов’язаних зі збутом продукції. Впровадження логістики на цьому напрямку сприяє зниженню витрат учасників каналів розподілення на збереження, переміщення продукції. Внаслідок зменшення надмірних, необґрунтованих матеріальних

запасів зменшуються і витрати транспортних перевезень. Знаючи, що, скільки, куди і коли необхідно поставити (головна мета логістики), підприємство має можливість заздалегідь оптимально організувати процес транспортування, заощаджуючи на нераціональних перевезеннях. Втрати від нереалізованих наднормативних запасів можуть у багато разів перевищувати витрати на збуті. Отже, очевидна актуальність такого показника, як рівень інтенсивності оборотності матеріальних запасів:

$$U_{OTZ} = \frac{OP_H}{TZ_H} \times 100, \quad (5.10)$$

де OP_H – обсяг реалізації в натуральному вираженні; TZ_H – середні матеріальні запаси в натуральному вираженні.

Економічну ефективність технологічного напрямку можна представити у вигляді моделі:

$$E_T = \frac{\Delta I_T}{Z_T}, \quad (5.11)$$

де I_T – зміна витрат, що пов'язані з утриманням матеріальних запасів, транспортуванням продукції та іншими логістичними операціями; Z_T – витрати на збутові заходи за даним напрямком.

5. Важливу роль в організації логістичної діяльності відіграє соціальний напрямок. Так, якщо в логістичній системі підприємства всі ланки працюють над збільшенням продажу, прибутків, покращенням обслуговування споживачів, то утворюються передумови для матеріального стимулювання робітників, а також задоволення їх соціальних потреб.

Можна виокремити два підходи до визначення ефективності цього напрямку логістичної діяльності. Згідно з першим, її можна визначити через додатковий обсяг реалізованої продукції, а, відповідно, і додатково одержаний

обсяг прибутку за рахунок соціальних факторів (при інших рівних умовах).

Щодо другого підходу, то разом з масою прибутку враховується випереджальне зростання реалізації продукції порівняно з рівнем заробітної плати (тобто відбувається реальна економія за даною статтею). Представимо це у вигляді наступної моделі:

$$\Delta P_{\text{соц}} = \sum_{i=1}^n (OP_{i2} - OP_{i1}) \times P_{i1} + \left(\frac{Z_1}{\sum_i^n OP_{i1} \times P_{i1}} - \frac{Z_2}{\sum_i^n OP_{i2} \times P_{i2}} \right) \times \sum_{i=1}^n OP_{i2} \times P_{i2} \quad (5.12)$$

де $P_{\text{соц}}$ – прибуток, одержаний додатково внаслідок зростання обсягів, а також економії заробітної плати.

Тобто вона зумовлена збільшенням соціальної активності збутової діяльності; OP_{i1} і OP_{i2} – обсяг продаж продукції до і після впровадження логістики; P_{i1} і P_{i2} – прибуток з одиниці виробу до і після впровадження логістики; Z_1 і Z_2 – заробітна плата робітників, які пов'язані зі збутом до і після впровадження логістики; n – кількість видів продукції, що реалізується, $i=1,2,\dots,n$.

Отже, економічна ефективність соціального напрямку може бути представлена у вигляді моделі:

$$E_{\text{соц}} = \frac{\Delta P_{\text{соц}}}{Z_{\text{тз}}}, \quad (5.13)$$

де $Z_{\text{тз}}$ – витрати на оплату праці.

Враховуючи вищесказане, можна зазначити, що одне з завдань логістики полягає у мінімізації сукупних витрат на просування продукції із сфери виробництва до сфери споживання за максимально корисного ефекти функціонування цих систем. У зв'язку з цим теоретично-прикладна модель цільової функції логістики промислового підприємства, що спрямована на

мінімізацію витрат, може бути представлена так:

$$Z = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \sum_{k=1}^c B_{ijk} \cdot f(E_{onm}, E_{paq}) \rightarrow \min, \quad (5.14)$$

де B_{ijk} – логістичні витрати, що виникають у сфері виробництва ($i=1 \dots n$), обміну ($j=1 \dots m$) і споживання ($k=1 \dots c$); E_{onm} – оптимізація економічних потоків; E_{paq} – раціоналізація економічних потоків.

На ці значення необхідно накласти деякі обмеження:

$$1) E_{onm} = f(T_{cv}, Q_{nl}, K_{km}),$$

де T_{cv} – своєчасність; Q_{nl} – повнота; K_{km} – комплексне задоволення потреб в ресурсах;

$$2) E_{paq} \geq f(\Pi_{kc}, C_{oc}, L_{cp}),$$

де Π_{kc} – споживчі властивості; C_{oc} – вартісні оцінки; L_{cp} – логістичні послуги в економічних потоках, які мають бути не менше стандартних значень.

Таким чином, використання логістики повинно відійти від відособленого управління різними функціями і здійснювати їх інтеграцію, що веде до одержання такого загального результату, який перевершує суму окремих ефектів.

Однією з оптимізаційних задач логістики є економія матеріальних ресурсів, що передбачає зниження питомої ваги витрат сировини, матеріалів, палива, енергії. Економія у витрачанні засобів виробництва хоча б в одній ланці логістичної системи відтворення обов'язково призведе до збільшення суспільної виробничої праці. Якщо на якому-небудь етапі обробки продукту зменшуються матеріальні витрати, то й зменшуються витрати живої праці на

виготовлення одиниці продукції.

Для ілюстрації цього твердження припустимо, що на виробництво одиниці продукції витрачається i часу живої праці та j одиниць сировини, на виготовлення якої витрачено q часу живої праці. Тоді загальні витрати живої праці на одиницю продукції в масштабі всього підприємства складуть $(i + q)$ часу.

Якщо при незмінному рівні продуктивності праці на виготовлення продукції і сировини для його виробництва норма витрати сировини на одиницю продукції зменшиться з 1 у.о. до 0,7 у. о., тобто на 30 %, то сумарні витрати праці на виготовлення одиниці продукції становитимуть:

$$\Sigma = i + 0,7q, \quad (5.15)$$

тобто зменшаться:

$$\left(\frac{(i + q) - (i + 0,7q)}{i + q} \right) \cdot 100\% = \frac{i + q - i - 0,7q}{i + q} = \frac{q - 0,7q}{i + q} = \frac{0,3q}{i + q} \cdot 100\%. \quad (5.16)$$

При цьому продуктивність суспільної праці зросте:

$$\left(\frac{\frac{1}{i + 0,7q} - \frac{1}{i + q}}{\frac{i}{i + q}} \cdot 100\% \right). \quad (5.17)$$

Економія сировини, матеріалів, палива та енергії, яка проявляється у зменшенні витрат матеріалів на одиницю продукції (чи одиницю праці), дозволяє при незмінній кількості засобів виробництва випустити більше продукції, тобто збільшити обсяг відтворення. Це особливо актуально, коли

йдеться про дефіцитну сировину або матеріали (ресурси). При цьому темпи (відсоток) зростання випуску продукції з певної кількості сировини/матеріалів буде завжди за чисельним значенням більше відсотка зниження питомої норми витрат на одиницю виробленої продукції.

Якщо припустити, що a – існуюча норма, b – занижена норма витрат матеріалу на одиницю продукції, яка проектується, то відсоток зниження норми витрат складе:

$$D = \frac{a - b}{a} \cdot 100\%, \quad (5.18)$$

а відсоток збільшення випуску продукції з тієї ж кількості матеріалів:

$$P = \frac{\frac{1}{b} - \frac{1}{a}}{\frac{1}{a}} \cdot 100\%. \quad (5.19)$$

З наведених розрахунків очевидно, що економія сировини та матеріалів є одним із найсуттєвіших резервів подальшого збільшення масштабів виробництва при визначеній величині матеріальних ресурсів.

Економне витрачання матеріальних ресурсів і зменшення питомої ваги норм витрат сировини та матеріалів на одиницю виробленої продукції – дуже важливий фактор у зменшенні собівартості і підвищенні рентабельності виробництва. Загальнодержавне значення максимальної економії засобів виробництва визначається значними та швидко зростаючими масштабами виробництва і постійно зростаючою питомою вагою минулої праці у собівартості промислової продукції. Стосовно вказаної тенденції підвищення питомої ваги минулої праці в собівартості промислової продукції, то вона конкретно виражається в тому, що через механізацію та автоматизацію

виробничих процесів, зниження їх трудоемності і зростання продуктивності праці постійно збільшується питома вага витрат на сировину, основні та допоміжні матеріали, паливо й енергія усіх видів у собівартості виробництва.

Економія використання матеріальних ресурсів, як правило, зумовлює відносне зменшення використання обладнання, машин, інструментів та економію живої праці, тобто підвищення її продуктивності. Так, зменшення ваги заготовок металевих деталей, наближення їх за формою та об'ємом до готового виробу зменшує відходи й одночасно знижує витрати машинного і робочого часу на обробку заготовки. Разом з тим зменшення загальної ваги заготовок і матеріалів зменшує витрати робочого часу допоміжних робітників, які зайняті транспортуванням, збереженням, переміщенням й іншими логістичними операціями як всередині кожного окремого підрозділу підприємства, так і в підприємстві загалом та за його межами.

Таким чином, економія матеріальних ресурсів вирішально впливає на кількісні та якісні показники роботи кожного окремого учасника і всього підприємства. Загалом же економія сировини, матеріалів, палива та енергії всіх видів є техніко-економічним завданням загальнодержавного значення.

Основним методологічним принципом розробки плану попиту у матеріально-технічних ресурсах, як в кожному окремому профілі діяльності підприємства, так і на підприємстві загалом, повинна бути максимально припустима на певному етапі господарювання економія матеріально-технічних засобів виробництва. Логістичний підхід до управління процесами виробництва, як зазначено вище, відкриває широкі можливості для раціонального використання матеріальних ресурсів.

Вивчення цих можливостей для промислового підприємства, а також планування заходів щодо покращення використання матеріальних ресурсів у виробництві передбачають наявність показників, які характеризують використання засобів виробництва. Найбільш важливим з них є коефіцієнт використання матеріалу, тобто відношення кількості певного матеріалу в складі готового виробу до кількості матеріалу, що надійшов до виробництва згідно з

нормами витрат.

Переважно оптимальною межею використання вихідного продукту є не 100 %, а науково обґрунтований відсоток змісту кінцевого продукту у вихідній сировині. Вся сукупність факторів, що визначають результати боротьби за економію сировини, матеріалів, палива та усіх видів енергії, за класичною схемою поділена на три групи: конструктивні, технологічні та організаційні.

Пропонуємо до цієї сукупності факторів включити групу логістичних факторів, врахування та застосування яких дозволить суттєво зменшити загальні витрати підприємства.

Одним із шляхів зменшення загальних витрат є зменшення кількості постачальників і формування довгострокових взаємовідносин з ними. Тісна взаємодія з меншою кількістю постачальників може забезпечити підприємству суттєві вигоди.

Ще одним засобом зменшення витрат є концентрація власності. Йдеться про те, що промислові підприємства можуть одержати економію на масштабах. Наступний шлях – це аутсоринг, який передбачає, що все більша кількість підприємств користується послугами спеціалізованих зовнішніх організацій, які здійснюють для них частину або всі логістичні функції. Використання посередника для переміщення матеріальних ресурсів дозволяє організації сконцентруватися на виконанні своїх ключових видів діяльності.

Наступний спосіб зменшення загальних витрат – відстрочування. Традиційно виробники переміщують готову продукцію від міста виробництва та збереження до розподільчої системи тоді, коли в цьому з'являється потреба. Зараз, коли існує велика кількість різних видів базової продукції, це може призвести до великих матеріальних запасів. Відстрочування проявляється в тому, що до розподільчої системи надається майже готова продукція, при цьому її кінцева модифікація чи врахування останніх вимог споживачів відкладається до останнього можливого моменту. В результаті загальний обсяг запасів суттєво зменшується.

Ефективним засобом зменшення витрат є перевалка замість складування.

Традиційно склади спрямовують матеріальні потоки на збереження, утримують їх до того моменту, коли в них з'являється потреба, а потім відправляють їх за замовленням. Перевалка вантажів координує постачання і доставку тісніше, тому продукція прибуває в зону розвантаження і зразу відправляється в зону завантаження, де її розташовують на транспортні засоби, які доставляють продукцію споживачам. Це дозволяє суттєво зменшити загальні запаси та пов'язані з цим процесом адміністративні витрати. Оскільки складування є дорогим і тривалим за часом етапом, вказаний метод дозволяє реалізувати такі прийоми, як швидке реагування та ефективне реагування на попит споживачів.

Збереження запасів є дорогою функцією, тому підприємства завжди шукають способи зменшення обсягу запасів в ланцюгах постачання. Таких способів існує багато. Один з них – дія в режимі «точно в термін», щоб скоординувати діяльність і мінімізувати обсяг запасів. Інша можливість – запаси, якими управляють продавці. Постачальники управляють як власними запасами, так і запасами, що зберігаються в нижніх ланках ланцюгу постачання. Більш досконале координування знижує загальні витрати і може забезпечити економію на масштабах. Посилення співробітництва в ланцюгу поставок – ще один з можливих шляхів зменшення загальних витрат. Організації, що входять до ланцюгу поставок, мають одну мету: задовольнити кінцевих споживачів.

Як зазначалося вище, необхідною умовою функціонування логістичної системи промислових підприємств є впровадження інформаційної системи управління. Вирішення проблем оптимізації інформаційних потоків логістичної системи промислового підприємства у рамках загального підвищення ефективності потокових процесів повинно полягати у збільшенні оперативності інформації, що може бути забезпечене за допомогою автоматизації збору й обробки інформації.

Ефективність застосування електронно-обчислювальної техніки та інформаційних технологій для обробки інформації в логістичній-маркетинговій системі ПрАТ «Оболонь» наведено у табл. 5.2.

Таблиця 5.2

**Розрахунок річного економічного ефекту від застосування
електронно-обчислювальної техніки для обробки інформації в логістичній-
маркетинговій системі промислового підприємства**

Найменування показників	Умовна позначка	Одиниці виміру	Значення
1. Добовий обсяг вхідної інформації	Q_{vi}	знак/добу	2024
2. Річний обсяг вхідної інформації	Q_{roi}	знак/рік	$2024 \cdot 264 = 534336$
3. Вартість ручної обробки інформації	V_p	грн/час	17,61
4. Час ручної обробки добового обсягу інформації	$\mathcal{C}_p$	год/доба	3,2
5. Норма виробітку для одного облікового працівника	H_v	знак/год	$2024/3,2 = 632,5$
6. Кількість витрат часу на логістичні операції	L_o		2,1
7. Витрати на ручну обробку інформації	V_{Bp}	грн/рік	$(534336 \cdot 17,61 \cdot 2,1) / 632,5 = 31241,55$
8. Вартість 1-ї машинної години	$V_{мч}$	грн/год	21,61
9. Витрати машинного часу	$T_{вт}$	год/рік	$534336 / (632,5 \cdot 3,2) = 282$
10. Витрати на автоматизовану обробку інформації	V_a	грн/рік	$21,6 \cdot 282 = 6094$
11. Економія на праці у результаті автоматизованої обробки інформації	$\Delta C_{з/п}$	грн/рік	25 147,55
12. Витрати, пов'язані з придбанням електронно-обчислювальної техніки	$\Delta Z_{от}$	грн/рік	8550
13. Економія, одержана в результаті підвищення оперативності інформації	$\Delta C_{опд}$	грн/рік	16597,55
14. Річний економічний ефект	$E_{вт}$	грн/рік	16138,33

Сума економії, одержаної в результаті підвищення оперативності інформації, визначається:

$$\Delta C_{ond} = \frac{V_o}{\Phi_p} \times \Delta \Phi_n \times E_{BT}, \quad (5.20)$$

де Φ_p – річний фонд робочого часу, година/рік; Φ_n – зниження простоїв, година/рік; E_{BT} – економічний ефект (прибуток) на продукції, отриманий при оптимальній партії випуску продукції, грн/од. прод.:

Φ_p	$282 \times 14 = 3948 \text{ год/рік}$
$\Delta \Phi_n$	$282 \times (1 - 0,5) = 141 \text{ год/рік}$
ΔC_{ond}	$10000/3948 \times 141 \times 2036 = 727142,86$
ΔZ_e	$\Delta C_{з/н} + \Delta C_{ond} = 25\,147,55 + 727142,86 = 752290,4 \text{ грн/рік}$
E_{BT}	$\Delta Z_e - Z_{om} = 752290,4 - 8550 = 743740,4 \text{ грн/рік}$

Таким чином, впровадження інформаційної системи управління та застосування електронно-обчислювальної техніки і новітніх інформаційних технологій дозволить скоротити витрати на оплату праці. У результаті автоматизованої обробки інформації вирішуються проблеми оптимізації інформаційних потоків логістичної системи промислового підприємства.

Оскільки логістичний центр підприємства має найбільше інформаційне навантаження і відповідальність за прийняття рішень, тому точність і вірогідність інформації є вирішальним чинником для ухвалення правильного рішення. Отже, на цій ділянці системи варто виключити будь-яку можливість перекручування інформації.

Важливим завданням логістичного центру є розробка шляхів зниження витрат підприємства за допомогою використання концепції логістики. Основне завдання застосування логістичного підходу постає у мінімізації сукупних

логістичних витрат, що виникають в процесі надходження матеріальних ресурсів на склад підприємства, переміщення їх у цех на початкову операцію, транспортування незавершених продуктів праці в межах цеху, між цехами і після закінчення всіх необхідних операцій – переміщення продукції за межі підприємства в сферу реалізації та споживання. Запропоновані напрямки удосконалення управління матеріальними ресурсами дозволили раціоналізувати схеми матеріальних потоків солодового заводу ПрАТ «Оболонь», що посприяло усуненню організаційно-технічних причин, які призводять до затримки руху матеріального потоку, тривалих простоїв і перевитрат виробництва.

Отже, у результаті розрахунків та аналізу сформованої ситуації у русі матеріальними ресурсами на промисловому підприємстві є можливим дати кількісну оцінку ефективності функціонування матеріального потоку в ланцюзі: «закупівлі – виробництво – збут» (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Показники, що характеризують рух і використання матеріальних ресурсів у ланцюзі «закупівля – виробництво – збут» в інноваційно-ресурсній і логістично-маркетинговій системі промислового підприємства

№ п/п	Умовна позначка показника		Одиниця виміру	Значення показників	
1	V_o		од. прод./т	10000	
2	$B_{од}$		грн/од. прод.	13624	
3	B_m		грн/од. прод.	18654	
4	$B_{од} + B_m$		грн/од. прод.	32278	
5	$\sum E_{оді}$	$E_{од1}$ $E_{од2}$	грн/од. прод.	156,3	5,9
6	$\sum E_{оіj}$	$E_{оі1}$ $E_{оі2}$ $E_{оі3}$	грн/од. прод.	355,65	310,5 0,15 45
7	B_o		грн/од. прод.	13215,28	
8	B_{mo}		грн/од. прод.	18280,92	
9	$B_o + B_{mo}$		грн/од. прод.	31496,2	
10	E_o		грн/од. прод.	781,8	

Таким чином, скорочення часу виконання внутрівиробничих транспортних операцій сприяє підвищенню інтенсивності матеріальних потоків між сполученим структурними підрозділами промислового підприємства. Покращення якості внутрішнього транспортного обслуговування виробництва дозволяє скоротити час простоїв за відсутності матеріалів та отримати економію 355,65 грн на одиницю продукції. Крім цього, впровадження логістичних графіків, що базуються на оптимальних нормативах часу транспортних операцій, дало змогу мінімізувати тривалість транспортних операцій і, отже, скоротити логістичні витрати на 156,3 грн на одиницю продукції.

Впровадження інформаційної системи управління підприємством, застосування сучасних інформаційних технологій, застосування логістичних графіків, що базуються на оптимальних нормативах часу внутрішніх транспортних операцій, дозволили зменшити загальні витрати на виробництво продукції (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Показники зменшення витрат і ефективності впровадження інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Значення показника
1.	Зменшення виробничих витрат		
	– за рахунок скорочення тривалості простоїв за відсутності ресурсів	грн/од. прод.	355,65
2.	Зменшення логістичних витрат		
	– за рахунок скорочення часу транспортних операцій	грн/од. прод.	156,3
	– за рахунок скорочення часу для обробки інформації	грн/од. прод.	48,84
3.	Економія від зменшення виробничих та логістичних витрат на одиницю продукції	грн/од. прод.	560,79
4.	Річний обсяг виробництва продукції	од. прод.	120000
5.	Річна економія	тис. грн	67294,8

На підставі розглянутих заходів щодо оптимізації руху матеріальних ресурсів та інформаційних потоків визначається економічний ефект на одиницю продукції:

$$\Sigma E_{od}i = 67294800 / 120000 = 560,79 \text{ грн/од. прод.}$$

Отже, управління витратами підприємства на основі удосконалення використання ресурсів повинна базуватися на розробці стратегічних планів використання матеріальних ресурсів підприємства, враховуючи цільові пріоритети розвитку його профілів.

5.2. Методичні засади визначення економічної ефективності застосування багатокomпонентної моделі при формуванні стратегії управління промисловим підприємством

Одним з найважливіших завдань дослідження економічної ефективності управління чинниками є виявлення та кількісна оцінка безпосередніх ефектів (результатів) логістизації, що дозволить гнучко і глибоко врахувати регіональні та галузеві особливості функціонування системи.

Сукупний економічний ефект від безпосередньої реалізації управлінських рішень залежить як від організації цілісних інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових ланцюгів на всіх рівнях, так і загальнодержавних економічних рішень. Перший, початковий ефект можна реєструвати як зміну показників економічного та соціального розвитку країни, що є результатом логістизації діяльності промислового підприємства (наприклад, підвищення якості продукції; підвищення надійності матеріально-технічного забезпечення сфери науки та наукового обслуговування, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці; підвищення рентабельності; зростання прибутків внаслідок залучення різних джерел фінансування галузі та

збільшення асортименту освітніх та наукових послуг тощо). Ці зміни, зумовлені в кінцевому підсумку логістизацією тих чи інших напрямків діяльності суб'єктів навчально-науково-виробничого комплексу, можна вважати узагальненими ефектами (Φ), що охоплюють усі найбільш суттєві сторони і прояви логістизації сфери науки та наукового обслуговування. Ефективність логістизації виявляється на множині узагальнених ефектів, що повинні містити суттєву особливість: з одного боку, характеризувати і підкреслювати специфічні властивості ($CHHO$), а з іншого – давати можливість визначити деяку множину (B) окремих ефектів – змін показників економічного та соціального розвитку країни.

Сутність запропонованого функціонального підходу до побудови математичної моделі полягає в наступному. Кожний узагальнений ефект може проявлятися у вигляді деякої функції, умовно названої трансляційною, яка «втягує» усі наслідки логістизації, що так чи інакше впливають на цей узагальнений ефект, і передає його на відповідну множину (із загальної множини B) вихідних змін показників економічного та соціального стану і розвитку країни. В цьому разі трансляція характеризується тією особливістю, що реалізація (використання) узагальнених ефектів може здійснюватись лише вздовж певних напрямків, сукупність яких і становить множину часткових вихідних ефектів логістизації навчально-науково-виробничого комплексу.

Формалізовано ефективність логістизації можна подати схемою:

$$A \rightarrow \Phi \rightarrow B, \quad (5.21)$$

де A – деяка множина безпосередніх ефектів логістизації об'єктів сфери науки та наукового обслуговування ($A_1, A_2, \dots A_n, \dots A_N$), таких, що $A_n \subset A$, причому $a_r \in A$ (a_r – r -й ефект).

Ці ефекти приймають як часткові, оскільки вони виникають внаслідок логістизації окремих умовно незалежних систем сфери науки та наукового обслуговування: Φ – деяка множина узагальнених ефектів ($\Phi_1, \Phi_2, \dots \Phi_N$), таких,

що $\Phi_s \in \Phi$, $S=1, 2, \dots, S$, причому $S=N$; B – множина вихідних ефектів ($b_1, b_2, \dots, b_j$) логістичного ланцюга, загалом такі, що будь-яке $b_j \in B$ виникає як наслідок логістизації.

Комплексною логістизацією (цільовою диверсифікацією та організацією логістичних ланцюгів) СННО породжується деяка множина A ефектів окремих логістичних систем та ланцюгів, котрі розглядаються як вхідні дані (аргументи) деяких (трансляційних) функцій множини узагальнених ефектів Φ .

Оскільки під елементами множини A мають на увазі безпосередні техніко-економічні ефекти логістичних систем і ланцюгів, тобто фізично неспоріднені явища за своєю субстанцією (наприклад, зміна витрат на придбання комплектуючих і матеріалів та зміна процедури тендерних закупівель тощо), або будучи вхідним параметром (аргументом) функції даного узагальненого ефекту $\Phi_s \in \Phi$, кожний елемент $a \in A$ трансформується, перетворюється на виході в однорідний ефект другого чи більш високого порядку, однорідно впливає на вихідний узагальнений ефект.

«Однорідність» впливу тут визначається пайовою участю різних за сутністю і фізичною природою безпосередніх ефектів окремих логістичних систем і ланцюгів в утворенні (нагромадженні) одного й того ж узагальненого ефекту.

Представлення узагальнених ефектів логістизації у вигляді функцій, загальною спрямовуючою змінних яких є рівень логістизації, дає в руки дослідника зручну об'єднуючу ланку для аналізу ефективності процесу логістизації СННО, що забезпечує систематичне перетворення безпосередніх ефектів логістизації і трансляцію їх на економічні та соціальні параметри економіки загалом.

Запропонований метод трансляційних функцій полегшує здійснення аналізу і, певною мірою, дає можливість запобігти помилкам під час побудови та розрахунків математичної моделі ефективності і виконання оптимізаційних обчислень, які визначають коефіцієнти розподілу реалізації трансльованих узагальнених ефектів частковими ефектами економіки.

Характерною особливістю цього методу є те, що форма представлення власне функції може бути певним аналогом математичної моделі приросту відповідного мікропоказника економіки країни (галузі, регіону).

Трансляційна функція узагальненого ефекту є поєднанням двох сторін: тої, що «акумулює», в якій здійснюється фільтрація, нагромадження і трансформація відповідних елементів множини A , що дозволяє кількісно відобразити якість даного узагальнюючого ефекту деякої сукупності залежностей, та тієї сторони, що «транслює», на якій визначається чисельність, вид і кількісний вираз елементів трансльованої підмножини $B_s \subset B$.

Послідовність розв'язку в математичній моделі запропонованим методом може полягати у:

- фільтруванні підмножини $A_n \subset A$ безпосередніх ефектів логістизації, що трансформуються у відповідний узагальнюючий ефект Φ_s ;
- знаходженні аналітичного відображення функції кожного узагальненого ефекту – Φ_s (вид функції, що транслює визначається фізичною природою узагальнюючого ефекту);
- виявленні складу елементів трансльованої підмножини ($B_s \subset B$) кожної функції узагальненого ефекту і точок оптимізаційних розрахунків;
- визначенні аналітичного змісту кожного елементу $v_j \in B$;
- визначенні коефіцієнтів розподілу реалізації трансльованих ефектів шляхом здійснення оптимізаційних розрахунків у встановлених вище запропонованим пунктом точках;
- використанні отриманих трансльованих ефектах (приростів економічних і соціальних показників) з коефіцієнтами розподілу реалізації для розрахунку ефективності логістизації у вигляді:

$$\Delta F = F_1 - F_0, \quad (5.22)$$

де F_0 і F_1 – узагальнююча ефективність економіки базового та оцінюваного періодів відповідно. Критерієм такої ефективності може бути, наприклад, питома продуктивність (на макрорівні – національний дохід на одиницю заробітної плати).

Перейдемо до більш загального пояснення змісту і ролі функції, що «транслює».

Кожному рівню (обсяг і ступінь одночасно) логістизації економіки (об'єкта) $Z \in (0, Z)$ відповідає одна з можливих кількісних реалізацій кожної з функцій, що «транслює» $\Delta\Phi_s^{(i)}$; S – номер даного узагальнюючого ефекту.

Кількісні реалізації функції S -го узагальнюючого ефекту характеризуються сукупністю значень $\Delta\Phi_s^{(1)}, \Delta\Phi_s^{(2)}, \dots, \Delta\Phi_s^{(H)}$ (H – кількість рівнів логістизації) як елементів множини θ . Під час послідовної зміни аргументу Z в інтервалі $(0, Z)$ значення $\Delta\Phi_s$ змінюються як функції рівня логістизації об'єкта (підприємства, організації, групи підприємств тощо) – $\Delta\Phi_s^{(i)}(z)$ і, крім цього, залежать від ряду параметрів X_q ; $q=1, 2, \dots, Q$ логістичних систем і ланцюгів.

Припустимо, що кількісна реалізація функції узагальненого ефекту, яка відповідає початковому Z_0 рівню (із можливих) логістизації об'єкта, становить $\Delta\Phi_s(Z_0)$.

Тоді для деякого фіксованого значення рівня логістизації $Z > Z_0$ кількісна реалізація функції, що «транслює», даного узагальненого ефекту визначиться за попереднім її значенням у вигляді:

$$\Delta\Phi_s^{(z)} = T[\Delta\Phi_s(Z_0), Z], \quad (5.23)$$

де $\Delta\Phi_s^{(z)}$ – алгоритм переходу (оператор), в загальному випадку вектор, що ставить у відповідність даному $\Delta\Phi_s(Z_0)$ деяку множину значень $\Delta\Phi_s(Z)$.

Отже, на вхід (сторону, що акумулює) функції узагальненого ефекту, залежно від рівня логістизації об'єкта Z_i ; $i=1, 2, \dots, Z_{i+1} \geq Z_i$, діють вхідні елементи

a множини A . Тоді, згідно з алгоритмом переходу (оператора) T , визначиться вигляд (або сукупність залежностей) функції, що «транслює».

Згідно з деяким алгоритмом виходу (оператору) аналітичного викладення функції $\Delta\Phi_s(Z)$ як входу визначається трансльована множина B_s , елементи якої є економічними (в т. ч. комерційними) і соціальними ефектами складного об'єкта загалом.

Важливою і специфічною є процедура фільтрації безпосередніх ефектів логістизації. В цьому разі мається на увазі робота прагматичного фільтра – деякої системи відбору та розподілу елементів $a \in A$ згідно з вихідними ознаками узагальненого ефекту Φ_s . Такою ознакою є розмірність одиниці виміру кожного узагальненого ефекту, тож, відповідно, функцією тих чи інших фізичних або економічних величин, які входять у відфільтровану підмножину $A_n \subset A$, безпосередніх ефектів логістизації.

Робота згаданого фільтра полягає в наступному. Із множини A відбираються всі існуючі поєднання звичайних значень одиниці вимірювання безпосередніх ефектів за принципом: якщо розмірність узагальненого ефекту, що визначається відповідною функцією, що «транслює», наприклад $[\Phi_s]$, то формується набір A безпосередніх ефектів $A_s \subset A$, якщо $[\Phi_j]$, то $A_j \subset A$ і т. д., поки вся множина A не буде відфільтрована за усіма транслюючими функціями множини узагальнених ефектів Φ . Після цього кожній відфільтрованій одиниці виміру надається певна ділянка (або дискретний набір) реально можливих (згідно зі специфікою об'єкта чи модельованого процесу) числових значень відфільтрованої підмножини A_n безпосередніх ефектів. Отримані комплекти розмірних величин підставляються як аргументи у транслюючі функції Φ_s -го узагальненого ефекту.

Формалізовано це може бути представлено так. Нехай $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_p$ – множина елементарних одиниць виміру, з яких складаються розмірні величини X , розмірність яких позначимо $[x]$ так, що $[x] = \alpha_1^{k_1}, \alpha_2^{k_2}, \dots, \alpha_p^{k_p}$, де усі показники $k_p, 1 \leq p \leq P$ цілі числа, а через P позначено кількість елементарних розмірних величин. Кожній із таких величин X зручно сумістити точку (вектор) P -мірного

простору з цілочисловими координатами:

$$X \rightarrow K(x) = (k_1, k_2, \dots, k_p). \quad (5.24)$$

Отже, p -ою координатою вектора $K(x)$ є показник ступеня, в якому p -та елементарна розмірна величина α_p входить у розмірну величину x , $1 \leq p \leq P$. Передбачимо, що в умовах задачі загальна кількість розмірних величин X скінченна і дорівнює M : $x_1, x_2, \dots, x_m, \dots, x_M$. Відповідно отримаємо описаним вище способом M векторів:

$$K_1 = K(x_1), \dots, K_m = K(x_m), \dots, K_M = K(x_M), \quad (5.25)$$

P -мірного векторного простору з цілочисловими координатами

$$K_m = K(x_m) = (k_{m1}, k_{m2}, \dots, k_{mp}), \quad (5.26)$$

де усі k_{mp} – цілі, $1 \leq m \leq M$, $1 \leq p \leq P$.

Оскільки під час множення розмірних величин їх розмірності також перемножуються: $[x\tau] = [x] \cdot [\tau]$, а показники k_{mp} ступенів елементарних розмірностей α_p при цьому додаються, то встановлена вище відповідність між розмірними величинами і P -мірними векторами має наступні очевидні властивості:

$$K(x\tau) = K(x) + K(\tau), \quad (5.27)$$

де x, τ – розмірні величини.

Нехай тепер $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ – функція M_n змінних, визначена на множині A_n . Змінна y також є розмірною величиною (гривні, тони, штуки тощо), побудованою за допомогою тих же елементарних одиниць виміру $\alpha_1, \dots, \alpha_p$, але її розмірність є різною залежно від обраної розмірності аргументів.

Якщо $[y] = \alpha_1^{l_1}, \alpha_2^{l_2}, \dots, \alpha_p^{l_p}$, то із змінною y сумісний P -мірний вектор $L = (l_1, l_2, \dots, l_p)$ з цілочисловими координатами. Кількість точок, що виникають таким чином, також є скінченна і дорівнює S , отже $L_s = (l_{s1}, l_{s2}, \dots, l_{sp})$, $1 \leq s \leq S$. Робота фільтра тепер полягає в тому, що за вектором L_s , який описує розмірність змінної y , він призначає розмірність K_m кожної із змінних x_r , $1 \leq r \leq M_n$. З метою алгоритмізації роботи фільтра, тобто виокремлення аргументів функції f з усієї множини змінних $\{x_1, x_2, \dots, x_m\}$ за розмірністю y , введемо цілочислову змінну U_{sr} , що визначається так: $U_{sr} = m$, означає, що коли $K(y) = L_s$, то $K(x_r) = K_m$, або користуючись символікою алгебри логіки:

$$(U_{sr} = m) \equiv (K(y) = L_s \Rightarrow K(x_r) = K_m), \quad (5.28)$$

$$1 \leq s \leq S, 1 \leq r \leq M_n, 1 \leq m \leq M.$$

Інакше кажучи, $U_{sr} = m$ означає, що коли розмірність y описується вектором L_s , то як r -ий аргумент функції f необхідно використати x_m . Отже, роботу фільтра зручно задати за допомогою цілочислової матриці $\{U_{sr}\} = U$, що має S стрічок та M_n стовбців, елементом s -ої стрічки та r -го стовпчика який є U_{sr} . Стрічки матриці U нумеруються індексами вектором L_s , що описують розмірність y , а стовпчики – індексами аргументів функції f .

Таблиця 5.5

Цілочисельна матриця фільтра

$\begin{smallmatrix} r \\ s \end{smallmatrix}$	1	2	...	r	...	M_n
1	U_{11}	U_{12}	...	U_{1r}	...	U_{1M_n}
2	U_{21}	U_{22}	...	U_{2r}	...	U_{2M_n}
...	...	...	...	...	...	...
s	U_{s1}	U_{s2}	...	U_{sr}	...	U_{sM_n}
...	...	...	...	...	...	...
S	U_{S1}	U_{S2}	...	U_{Sr}	...	U_{SM_n}

Для описання роботи фільтра необхідно:

1. Виписати і занумерувати вектори $K_1, K_2, \dots, K_m$:

Таблиця 5.6

Матричне зображення групи векторів K

	α_1	α_2	...	α_p
K_1	k_{11}	k_{12}	...	α_{1p}
K_2	k_{21}	k_{22}	...	α_{2p}
...	...	...	...	...
K_m	k_{m1}	k_{m2}	...	k_{mp}

2. Виписати і занумерувати вектори $L_1, L_2, \dots, L_s$:

Таблиця 5.7

Матричне зображення групи векторів L

	α_1	α_2	...	α_p
L_1	l_{11}	l_{12}	...	l_{1p}
L_2	l_{21}	l_{22}	...	l_{2p}
...	...	...	...	...
L_s	l_{s1}	l_{s2}	...	l_{sp}

3. Заповнити таблицю 5.5.

Останній найсуттєвіший етап роботи фільтра може бути змістовно описаний лише із врахуванням специфічних властивостей функції f . Розглянемо його для випадку лінійної функції f :

$$y = f(x_1, x_2, \dots, x_{mn}) = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_{mn} x_{mn}. \quad (5.29)$$

З повного списку змінних $\{x_1, x_2, \dots, x_m\}$ фільтр включає до числа аргументів f ті x_r , для яких розмірність отриманого добутку $a_r x_r$ співпадає з розмірністю y : $[a_r x_r] = [y]$. Звідси випливає, як зазначалось вище, що:

$$K(a_r) + K(x_r) = K(y). \quad (5.30)$$

Тому ознака фільтрації може бути сформульована так: x_m є r -им аргументом f , якщо $K(y) - K(a_r) = K(x_m)$. (5.31)

Отже, реалізація третього етапу, у випадку лінійної функції, здійснюється за наступною схемою:

- а) для усіх $S=1,2,\dots,S$ і $r=1,2,\dots,M_n$ розрахувати вектор $L_S - K(a_r)$;
- б) порівняти отриманий вектор з вектором $K_m = K(x_m)$: якщо $L_S - K(a_r) = K_m$, то $U_{sr} = m$ і x_m необхідно взяти як r -й аргумент функції f .

Найбільш широким і остаточним тлумаченням, що уточнює загальний замисел, є розуміння реалізації (альтернативного використання) узагальненого ефекту.

У зв'язку з цим одним з найвідповідальніших моментів вирішення математичної моделі є апіорний вибір ступеня розкладення трансльованого ефекту, тобто визначення кількості елементів підмножини B_s в умовах широкого, але однозначного вибору шляху оптимальної реалізації цих елементів – економічних, соціальних, комерційних та експлуатаційних факторів логістичної системи об'єкта.

Нехай ми маємо трансльовану множину елементів $b_j \in B_s$ будь-якого узагальненого ефекту. При цьому можуть бути два випадки, що не потребують окремого вирішення: коли множина є єдиним елементом ($\varnothing = B_s$) і коли кожний елемент множини має єдино можливу реалізацію (вона й буде оптимальною), незалежну від реалізації інших елементів, а також два випадки, які мають ряд альтернативних рішень під час прагнення до оптимального розподілу, реалізації узагальненого ефекту:

1) частина елементів $B_1 \subset B$ володіє властивістю незалежності реалізації, тоді як значення кожного елементу іншої частини $B_2 = B/B_1$ перебуває у взаємодії і взаємозалежності;

2) реалізація кожного елементу $\varnothing_j \in B_s$ залежить від коефіцієнтів розподілу реалізації інших.

Очевидно, що перший випадок можна представити як окремий випадок останнього, допустивши, що $B_1 = \emptyset$. Тому достатньо пояснити особливість вирішення саме в останньому випадку.

Припустимо, проведено аналіз скінченного ряду $v_1, v_2, \dots, v_j$ елементів множини B і при цьому результати реалізації кожного елементу взаємозалежні.

Припустимо, що на ранніх етапах проектування завжди можна отримати узагальнений ефект сконцентровано або залежно від його фізичної суті в заданому районі проектного об'єкта. Спростивши спочатку ситуацію, візьмемо $J=3$. Позначимо W узагальнений ефект, відображений у фізичних одиницях за суттю, а η_1, η_2, η_3 – питомий вміст цього ефекту в одиницях вимірювання, які відповідають якісній суті елементів підмножини, що розглядається, і відповідно $\frac{W}{\eta_1} = W_1, \frac{W}{\eta_2} = W_2, \frac{W}{\eta_3} = W_3$ відображають узагальнений ефект у відповідних одиницях.

Тоді виявлену підмножину можна представити рисунком, де точка O – вузлова точка оптимізації, що означає необхідність оптимізаційного аналізу та розрахунку, які дають можливість вибрати та оцінити оптимальну реалізацію або оптимальний розподіл реалізації даного узагальненого ефекту Φ_s .

Коли загальний ефект, який транслюється W , передбачається повністю реалізувати, то це означає, що коефіцієнт його реалізації $\gamma=1$. Тоді елементи (можливі ефекти об'єкта) множини B_s , що транслюється, (якщо $J > 1$) можуть бути розподілені з коефіцієнтом $0 \leq \gamma \leq 1$.

Аналіз задачі оптимального розподілу реалізації узагальненого ефекту може використовуватися, коли внаслідок невизначено великої кількості можливих обмежень та умов шляху реалізації цього ефекту, а також коли функцію неможливо розраховувати відомою формулою $F=f(W_1, W_2, W_3)$ і жоден з класичних методів оптимізації, що дає аналітичне вирішення, використати неможливо.

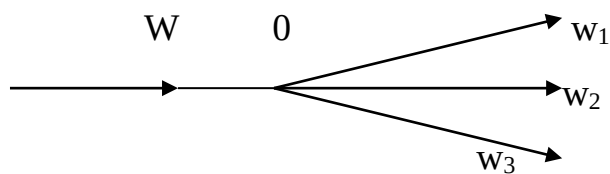

Рис. 5.2. Векторне зображення узагальненого ефекту

Примітка: Сформовано на основі [185]

У такому разі оптимальний розподіл може бути отриманий в ході окремого аналізу узагальненого ефекту з врахуванням його специфіки та фізичної сутності, тобто шляхом звичайного перебору та порівняння варіантів у кожній вузловій точці оптимізації, який сповна може бути прийнятним, коли кількість елементів підмножин B_s не перевищує двох-чотирьох. Якщо кількість елементів підмножини може бути зведена до двох, задача оптимальної реалізації узагальненого ефекту успішно вирішується.

Загалом модель визначення економічного ефекту від впровадження інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових підходів управління компонентами ефективного господарювання промислового підприємства у контексті означеної тематики можна зобразити, як подано на рис. 5.3:

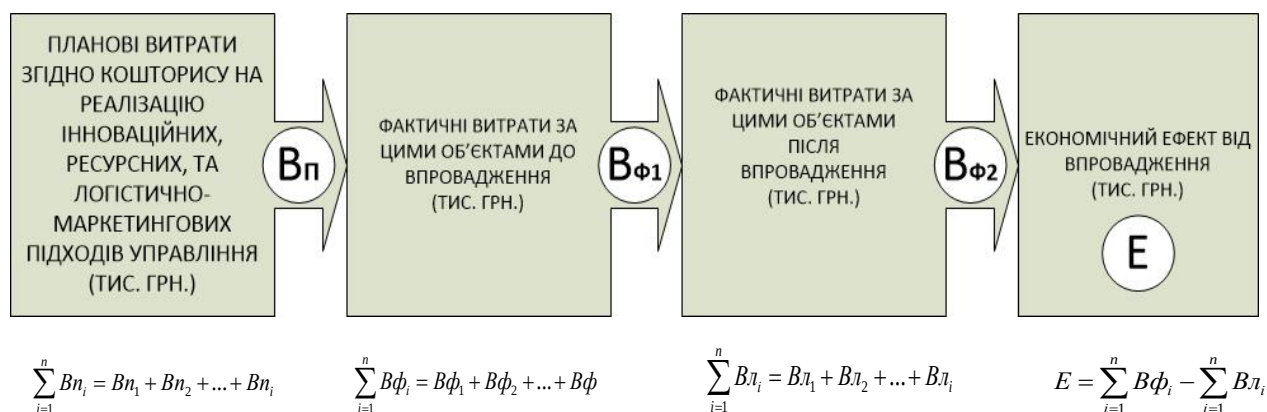

Рис. 5.3. Модель визначення економічного ефекту від впровадження інноваційних, ресурсних та логістично-маркетингових підходів управління компонентами стабільного функціонування промислового підприємства

(Адаптовано за О. В. Хаджиногова[448]).

Оскільки будь-яка якість, що реалізується, може відображатися в кінцевому підсумку затратами живої праці (праця завжди може мати грошовий еквівалент) або часу, то оптимальна реалізація у точці О, яка розглядається на рис. 5.2., визначиться порівнянням за максимумом:

$$\left. \begin{aligned} Ew_1 &= Cw_1 - w_1c_1 \\ Ew_2 &= Cw_2 - w_2c_2 \\ Ew_3 &= Cw_3 - w_3c_3 \end{aligned} \right\}, \quad (5.32)$$

де c_j – затрати на одиницю реалізованої якості; Cw_j – ціна реалізації відповідної якості.

Залежно від специфіки фізичної сутності узагальненого ефекту та якості, що реалізовується, можуть виникати окремі випадки, які спрощують або ускладнюють наведені рівняння. Наприклад, якщо одна з реалізованих якостей може існувати лише в цілочислових одиницях, а на практиці виходить дробове число, то існує:

$$\frac{W}{\eta_j} = [w_j^*] + \Delta w_j, \quad (5.33)$$

де $[w_j^*]$ – ціла частина кількісного виразу; Δw_j – дробова частина, то в такому разі Δw_j може бути реалізованим будь-яким іншим (з існуючих) чином, шляхом перерахунку:

$$\left(\frac{\Delta w_j \eta_j}{\eta_t} \right) C_t, \quad (5.34)$$

де $t > j$.

Використання під час вирішення математичної моделі підходу транслуючих функцій не лише скорочує обсяги аналізу, а й дозволяє уніфікувати математичний опис алгоритму, що моделюється, доводячи рішення до винятково інноваційного-ресурсного та логістично-маркетингового русла.

Для впровадження системності у процес формування математичної моделі з урахуванням підходу транслюючих функцій, що, як правило, скорочує обсяги необхідного аналізу та інших математичних перетворень і дозволяє уніфікувати опис алгоритму, який моделюється, нами пропонується застосувати схему визначення загального економічного ефекту за об'єктами інноваційно-ресурсних і логістично-маркетингових компонент управління та окремими чинниками, які його формують (табл. 5.8).

Таблиця 5.8

Визначення економічного ефекту від впровадження інноваційно-ресурсних і логістично-маркетингових компонент управління

Витрати на забезпечення життєдіяльності згідно з нормами, нормативами, лімітами, тарифами (енергетичні, матеріальні, фінансові, транспортні, комунальні, т.п.)	тис. грн	Об'єкти	Придбання нових основних засобів, продукції товарів	Отримання послуг	Організація транспортного обслуговування	Ремонт та обслуговування основних засобів	Заробітна плата , стипендії	Інше	Забезпечення поточних витрат на експлуатацію:					Організація НДР	Організація міжнародної освіти	організація оздоровчо-спортивної та культурно-масової роботи	Відхилення
			- комп'ютерів	- автомобілів	- зв'язку та комунікацій	- системи охорони	- інше										
			Фактичні витрати (тис. грн)														
21919,92		Організація навчального процесу персоналу $\sum_{i=1}^n B_{o.n.p._i}$	2192,0	416,5	460,3	438,4	17316,7	46,0	41,6	43,8	219,2	438,4	11,2	21,9	10,7	43,8	219,2
1071,09		Науково-дослідна робота $\sum_{i=1}^n B_{n.d.p._i}$	417,7	21,4	21,4	21,4	428,4	2,1	4,3	2,2	53,6	21,4	2,0	52,5	11,8	0,0	10,7
249,09		Видавнича діяльність $\sum_{i=1}^n B_{v.d._i}$	72,2	24,9	5,0	12,5	62,3	0,5	1,0	0,5	12,2	5,0	12,7	34,9	1,7	1,2	2,5
996,36		Господарська діяльність $\sum_{i=1}^n B_{g.d._i}$	408,5	99,6	69,7	99,6	249,1	1,0	1,0	2,0	17,9	21,9	1,0	29,9	1,0	4,0	-10,0
498,18		Адміністративно-управлінська діяльність $\sum_{i=1}^n B_{a.y._i}$	14,9	0,5	34,9	1,0	408,5	0,0	0,5	5,0	14,9	0,5	10,0	2,5	5,0	10,0	-10,0
174,363		Інші види діяльності $\sum_{i=1}^n B_{i_i}$	26,2	8,9	8,5	8,7	90,7	0,7	0,3	0,2	1,9	3,5	0,5	8,7	1,6	17,4	-3,5
24909,00		$\sum_1^n \sum_{i=1}^n B_{x_i}$	3131,6	571,8	599,9	581,6	18555,7	50,4	48,8	53,7	319,8	490,7	37,4	150,4	31,8	76,5	209,0

Планові витрати на забезпечення життєдіяльності промислового підприємства мають здебільшого нормативний характер, проте вони повинні обмежуватися певними параметрами з мінімальними та максимальними межами. Методика розрахунку економічного ефекту від функціонування інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових компонент дозволяє визначити фактичні логістичні витрати до і після впровадження системи і цим дає змогу об'єктивно оцінити інноваційний процес логістизації організаційного механізму в науково-виробничому комплексі.

Соціальний ефект виявився у підвищенні керованості структурними підрозділами об'єкта дослідження та досягненні гармонізації взаємовідносин в науково-виробничому контексті.

Висновки до розділу 5

У розділі визначено, що однією з важливих проблем ефективного функціонування промислових підприємств є формування відповідної стратегії їх розвитку, в результаті чого доведена необхідність визначення, передусім загальної стратегії розвитку підприємства, яку запропоновано розробляти за авторською схемою.

1. Обґрунтовано, що найбільш доцільним в сучасних умовах господарювання є логістичний підхід до формування стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств, під яким пропонується розуміти процес побудови механізму, за допомогою якого усі можливі стратегії діяльності окремих елементів логістичної системи підприємства повинні бути щільно пов'язані між собою та забезпечувати якомога скоріше досягнення його загальної мети.

2. Доведено, що ефективна діяльність підприємства неможлива без впровадження інноваційних, ресурсних і логістично-маркетингових компонент управління, наявність яких дозволить швидше реагувати на зміни ринку,

раціоналізувати управлінський процес, автоматизувати здійснення ряду операцій, в т. ч. здійснювати оптимальне управління витратами. Для вирішення цієї проблеми запропонована модель процесу впровадження інформаційної системи управління логістичною системою підприємства та механізм її впровадження.

3. Однією з найбільш вагомих передумов зростання конкурентоспроможності промислових підприємств України є оптимізація структури витрат і зниження собівартості виробничої продукції. У зв'язку з підвищенням ролі новітніх технологій у виробничому процесі виникла потреба в аналізі різних підходів до питання про витрати підприємства у довготривалому періоді, ефекту зростання масштабів виробництва та у розробці методики оптимізації структури витрат, що повинна бути спрямована на зростання конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств.

4. Представлено функціонально-логістичний підхід до управління витратами при формуванні запасів промислового підприємства, що полягає у встановленні моментів та обсягів замовлення на їхнє поповнення і розподілі знову прибулої партії нижчими ланками системи постачання. Сукупність логістичних правил, за яких формується стратегія управління запасами, пов'язана з визначенням витрат із закупівлі матеріальних засобів, доведення їх до виробництва, транспортування в межах виробництва та реалізації готової продукції. Отримані на основі вказаного підходу результати дозволяють надалі моделювати логістичні процеси промислового підприємства.

5. У результаті розрахунків та аналізу сформованої ситуації у русі матеріальними ресурсами на промисловому підприємстві дано кількісну оцінку ефективності функціонування матеріального потоку в ланцюзі: «закупівлі – виробництво – збут».

6. Розроблено методику проведення аудиту логістичної діяльності промислового підприємства та обґрунтовані показники ефективності і якості логістичного управління його витратами. Доведено, що діяльність підприємства потребує комплексного дослідження та постійного корегування. Саме

впровадження системи логістичного аудиту дозволить оптимізувати процес управління витратами підприємства, підвищити ефективність його функціонування.

7. Систематизація та узагальнення існуючих підходів до визначення ефективності функціонування логістичних систем дало змогу представити проект внутрішньої звітності виробничого підприємства «Звіт про логістичну діяльність», впровадження якої в практику діяльності великого промислового підприємства дозволить впорядкувати процес обліку його витрат і проводити періодичний моніторинг ефективності логістичної системи.

8. Запропоновано створити на підприємстві логістичний центр, Визначено основні функції та напрямки діяльності цього підрозділу, що дозволить підвищити рівень ефективності управління витратами підприємства.

9. Удосконалено методичні засади визначення економічної ефективності застосування багатокомпонентної моделі при формуванні стратегії управління промисловим підприємством.

Основні результати дослідження опубліковано у працях [501; 505; 506; 511; 513; 521; 524; 528; 531; 542; 548; 550]

ВИСНОВКИ

У науковій роботі здійснено теоретичне обґрунтування та вирішення науково-практичної проблеми щодо формування багатокомпонентної моделі організаційного механізму для забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства на основі інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент, що дозволить максимально використовувати всі важелі та можливості для реалізації внутрішніх резервів зменшення витрат у сучасних умовах господарювання та у контексті вступу України до ЄС.

Основні науково-практичні результати дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. Доведено необхідність вивчення та удосконалення функціонування та регулювання діяльності промислових підприємств, що обумовлено швидким переходом до розвинутих економічних відносин і потребує глибокого аналізу економіки, організації процесу управління чинниками ефективної діяльності промислового підприємства та оптимізації витрат. Проведене дослідження дозволило визначити необхідність вивчення функціонування та регулювання діяльності промислових підприємств, що обумовлено швидким переходом до розвинутих економічних відносин і потребує глибокого аналізу економіки.

2. Сформовано та обґрунтовано концепцію багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства на основі використання інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент, що сприятиме підвищенню ефективності його діяльності та оптимізації витрат.

3. Обґрунтовано, що без оцінки ресурсної бази та виробничого потенціалу підприємства неможливо визначити його перспективні напрями розвитку і виробити оптимальну стратегію управління витратами. Тому доводиться приділяти особливу увагу питанням визначення та оцінки технічного рівня виробництва, можливостям інноваційного розвитку. На основі результатів дослідження діяльності вітчизняних промислових підприємств

удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання виробничо-господарського потенціалу, що визначається необхідністю формування фінансово-економічного механізму управління виробничо-господарським потенціалом промислових підприємств з використанням оптимально збалансованої системи показників. Проведено ідентифікацію чинників внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування промислових підприємств, що передбачає визначення їх інтеграційного впливу на рівень економічної ефективності виробничо-господарської діяльності господарюючих суб'єктів.

4. Доведено, що при побудові моделі стратегічного планування, орієнтованої на підтримку конкурентоспроможності промислового підприємства, потрібно передбачити врахування інноваційних, ресурсних, логістичних і маркетингових чинників впливу на функціонування господарюючого суб'єкта. Запропоновано науково-теоретичний підхід до управління чинниками, які забезпечують стабільне функціонування промислового підприємства, що полягає у скоординованому впливі на інноваційно-ресурсні та логістично-маркетингові компоненти з метою раціонального використання ресурсів під час розподілу за ланками системи постачання, виробництва та розподілення.

5. В роботі визначено, що однією із важливих проблем ефективного функціонування промислових підприємств є формування відповідної стратегії їх розвитку, в результаті чого доведена необхідність визначення, перш за все, загальної стратегії розвитку підприємства, яку запропоновано розробляти за авторською схемою. Визначені об'єктивні та суб'єктивні чинники, які заважають широко застосовувати систему стратегічного планування: нерозвиненість теоретичних і методологічних засад стратегічного планування; неспроможність виробничо-управлінської системи сприймати вимоги зовнішнього і внутрішнього середовища; відсутність координації та інтеграції діяльності усіх підрозділів підприємства. Найбільш раціональною моделлю стратегічного управління визнана модель планування, що спрямована на

вертикальну інтеграцію, використання якої дозволяє приймати рішення щодо розширення профілів діяльності підприємства на базі використання послідовного та спланованого пошуку оптимальних рішень у галузі ефективного управління витратами.

6. У процесі аналізу та узагальнення наявних у вітчизняній та зарубіжній науці підходів до визначення ключових понять у частині уточнення дефініцій «стабільне функціонування», «виробничо-господарський потенціал», «забезпечення стабільного функціонування» які уточнено сутність ознак, взаємозв'язків між ними та обґрунтовано їх співвідношення на основі критерію спрямованості результатів діяльності промислового підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності.

7. Ґрунтовно проаналізовано та ідентифіковано систему організаційних та економічних методів управління процесами, теоретичні й прикладні інструменти забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства, що уможливить оперативно впливати на чинники, які сприяють підвищенню ефективності господарювання підприємства і дозволить гнучко реагувати на виникнення випадків, пов'язаних з трансформаційними змінами виробничого середовища;

8. Проведений у роботі аналіз матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів, що спрямовані на ефективне управління дозволило розвинути принципи побудови моделі забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства на основі виділення цільових пріоритетів та досягти оптимізації його витрат.

9. Доведено, що система управління логістичною системою промислового підприємства передбачає впровадження механізму управління витратами, які в них формуються. Запропоновано проведення структуризації доходів і витрат на основі існуючих концепцій логістики. Сформовано етапи формування поточних витрат, на основі чого побудовано інтегровану структуру витрат та алгоритм їх будування.

10. Обґрунтовано концептуальні положення логістичної системи

підприємства, спрямованої на забезпечення його стабільного функціонування, які зорієнтовані на управління матеріальними, фінансовими, трудовими та інформаційними потоками технологічних операцій з постачання ресурсів, виробництва і доведення готової продукції до споживача за такими напрямками: виробничий, підвищення рівня логістичного сервісу, комерційний, технологічний і соціальний. Запропоновано створити на підприємстві логістичний центр, та визначено основні функції та напрями діяльності цього підрозділу, що дозволить підвищити рівень ефективності управління витратами підприємства.

11. Обґрунтовано, що найбільш доцільним в сучасних умовах господарювання є логістичний підхід до формування стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств, під яким запропоновано розуміти процес побудови механізму, за допомогою якого усі можливі стратегії діяльності окремих елементів логістичної системи підприємства повинні бути щільно пов'язані між собою та забезпечувати якомога швидше досягнення загальної мети підприємства.

12. Доведено, що ефективна діяльність підприємства неможлива без впровадження інноваційно-ресурсних та логістично-маркетингових компонент управління, наявність яких дозволить швидше реагувати на зміни ринку, раціоналізувати управлінський процес, автоматизувати здійснення ряду операцій, у тому числі, здійснювати оптимальне управління витратами. Для вирішення цієї проблеми запропонована модель процесу впровадження інформаційної системи управління логістичною системою підприємства та механізм її впровадження. Визначено, що механізми стратегічного управління розвитком промислового підприємства на основі інтеграції інноваційних, ресурсних, логістичних та маркетингових чинників впливу на ефективність діяльності підприємства у системі стратегічного менеджменту передбачають їх об'єднання у компоненти – інноваційно-ресурсну та логістично-маркетингову – на засадах комплексної реалізації багатокomпонентної моделі формування забезпечення стабільного функціонування промислового

підприємства.

13. У роботі удосконалений інструментарій оцінювання економічної ефективності застосування багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування підприємства ґрунтується на комплексному поєднанні оцінки ефектів інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент на основі використання математичної моделі з урахуванням підходу транслюючих функцій, що уможливить спрощення загальної процедури оцінювання та прийняття управлінських рішень.

14. Описані наукові підходи до обґрунтування раціональних змін в спеціалізації виробництва промислових підприємств та їх збутових орієнтацій дають можливість враховувати умови зростання пропозиції продукції власного виробництва в контексті виходу на нові об'єктові цільові ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія; за ред. О. М. Бородіної / М. Г. Бетлій, О. М. Бородіна, Т. О. Зінчук та ін. – Ужгород: ІВА, 2006. – 496 с.
2. Акофф Р. Л. Планирование в больших экономических системах; пер. с англ. Г. Б. Рубальского, под ред. И. А. Ушакова / Р. Л. Акофф. – М.: Советское радио, 1972. – 224 с.
3. Актуальные проблемы устойчивого развития: монография; под общ. ред. И. В. Недина / В. А. Акимов, Е. В. Бريدун, М. Ю. Ватагин и др. – К.: Знани Украины, 2003. – 405 с.
4. Альбеков А. У. Коммерческая логистика: учеб. пособие / А. У Альбеков, О. А. Митько. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. – 416 с.
5. Амитан В. Н. Логистизация процессов в организационно-экономических системах / В. Н. Амитан, Р. Р. Ларина, В. Л. Пилюшенко. – Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2003. – 73 с.
6. Амосов О. Ю. Проблема ресурсозбереження в Україні та шляхи її вирішення / О. Ю. Амосов, Н. Л. Гавкалова // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 3 (34). – С. 1–5.
7. Амоша А. И. Каноны рынка и законы экономики: монография. Кн. 6: Прикладной социально-экономический анализ / А. И. Амоша, Е. Т. Иванов, С. Е. Иванов. – Донецк, 2003. – 596 с.
8. Амоша А. И. Пути снижения затрат в организации логистической деятельности субъектов хозяйствования региона / А. И. Амоша // Маркетинг і логістика в управлінні суб'єктами господарювання: зб. наук. праць ДонДУУ. Серія «Економіка». – 2004. – Т. V. – Вип. 42. – С. 5–13.
9. Андрейцев В. І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики: монографія / В. І. Андрейцев. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2011. – 373 с.

10. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
11. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. – 2-е вид. без змін. / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.
12. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В. Г. Андрійчук, М. В. Зубець, В. В. Юрчишин. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
13. Андрошук Г. Коммерческая тайна и конкуренция / Г. Андрошук, Л. Вороненко // Проблемы науки. – 1999. – № 6. – С. 49–53.
14. Андрушків Б. М. Економічна та майнова безпека підприємства та підприємництва. Антирейдерство: монографія / Б. М. Андрушків, Л. Я. Малюта, О. А. Сороківська та ін. – Тернопіль: Терно-граф, 2008. – 424 с.
15. Андрушків Б. М. Інноваційна політика: навч. посібник / Б. М. Андрушків, В. Ф. Бортняк, Ю. Я. Вовк, П. Д. Дуткін, та ін. – Тернопіль: Терно-граф, 2012. – 484 с.
16. Андрушків Б. М. Інноваційно-комплексні шляхи розвитку малого підприємництва / Б. М. Андрушків, Ю. Я. Вовк, І. Ю. Крамар та ін. – Тернопіль: ТНТУ, 2011. – 340 с.
17. Андрушків Б. М. Корпоративна культура / Б. М. Андрушків, С. П. Черничинець. – К.: Кондор, 2011. – 528 с.
18. Андрушків Б. М. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Прикладні аспекти ринку інновацій» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за спеціальністю 8.050209 «Менеджмент інноваційної діяльності» / Б. М. Андрушків, Л. М. Мельник, Л. Я. Малюта. – Тернопіль: ТНТУ, 2010. – 375с.
19. Андрушків Б. М. Основи організації підприємницької діяльності або Абетка для підприємця: навч. посібник / Б. М. Андрушків, П. Д. Дудкін, Ю. Я. Вовк та ін. – Тернопіль: ТНТУ, 2010. – 300 с.
20. Андрушків Б. До питання використання інформаційних технологій

в логістиці дистрибуції препаратів фармацевтичної промисловості [Електронний ресурс] / Богдан Андрушків, Богдан Паласюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2014. — Вип. 1 (10). — С. 120-128.

21. Андрушків Б. М. Про кризу взаємовідносин у загальній теорії криз / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, І. П. Сівчук // Регіональна економіка. — 2008. — № 8. — С. 122–134.

22. Андрушків Б. М. Ресурсономіка: теоретичні та прикладні аспекти / Б. М. Андрушків, Ю. Я. Вовк, І. П. Вовк, В. А. Паляниця та ін. — Тернопіль: Терно-граф, 2012. — 456 с.

23. Андрушків Б. М. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» / Б. М. Андрушків, Л. Я. Малюта, Л. М. Мельник. — Тернопіль: ТНТУ, 2010. — 270 с.

24. Андрушків Б. М. Шляхи і методи прийняття управлінських рішень (психологічні аспекти менеджменту) / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, В. А. Паляниця, Л. М. Мельник // Наукові праці КНТУ: Економічні науки. — 2009. — № 16. — С. 11–14.

25. Ансофф І. Новая корпоративная стратегия; пер. с англ. С. Жильцова / И. Ансофф. — СПб.: Питер, 1999. — 416 с.

26. Ансофф І. Стратегическое управление; пер. с англ., науч. ред. и автор пер. Л. Евенко / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1992. — 519 с.

27. Анісімова О. М. Особливості формування інноваційної інфраструктури / О. М. Анісімова, О. І. Дідченко // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект: Збірник наукових праць. — Донецьк: ДонНУ, 2008. — С. 655-662.

28. Асаул А. Формування інвестиційного клімату / А. Асаул // Економіка України. — 2002. — № 4. — С. 83–87.

29. Астапов К. Инновации промышленных предприятий и экономический рост / К. Астапов // Экономист. — 2002. — № 6. — С. 44–51.

30. Астапова Г. В. Организационно-экономический механизм корпоративного управления в современных условиях реформирования экономики Украины: монография / Г. В. Астапова, Е. А. Астапова, Д. П. Лойко. – Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2001. – 526 с.

31. Бабминдра Д. И. Экономическая оценка вариантов построения фермерского хозяйства / Д. И. Бабминдра, М. Шюссель, В. Л. Дмитренко // Экономика АПК. – 1999. – № 4. – С. 34–37.

32. Базилевич В. Д. Страхова справа: підручник. – 5-те вид., стереотип. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К.: Знання, 2005. – 352 с.

33. Базиліук А. В. Тінізація української економіки та шляхи її подолання / А. В. Базиліук, О. І. Барановський, З. С. Варналій. – К.: НІСД, 2003. – 16 с.

34. Базиліук А. В. Тіньова економіка в Україні: монографія / А. В. Базиліук, С. О. Коваленко – К.: НДІ Мін економіки України, 1998. – 206 с.

35. Балабенко О. В. Недоліки механізму комерціалізації інновацій в Україні / О. В. Балабенко, К. В. Лавроненко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://market.avianua.com/?p=3297>.

36. Банєва І. О. Основи моніторингу ресурсів розвитку аграрних підприємств / І. О. Банєва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ptsau.kiev.ua/files/list/edition/ed.-rzkteozapk.pdf>.

37. Бауерсокс Д. Дж. Логистика: интегрированная цепь поставок; пер. с англ. Н. Н. Барышниковой, Б. С. Пинскера / Д. Дж. Бауерсокс, Д. Дж. Клосс. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2001. – 640 с.

38. Бевентер Э. Основные знания по рыночной экономике в восьми лекциях; пер. с нем. / Э. Бевентер, Й. Хампе. – М.: Республика, 1993. – 131 с.

39. Беглиця В. П. Формування ідеологічного поля страхування як консенсусна умова розвитку інноваційної діяльності / В. П. Беглиця, О. Б. Кузьменко // Наукові праці МДГУ ім. Петра Могили. – Т. 64. – Вип. 51: Економічні науки. – Миколаїв, 2007. – С. 60–64.

40. Безпалько І. Р. Перспективи використання світового досвіду

податкової амністії в Україні / І. Р. Безпалько // Наукові записки Української академія друкарства: зб. наук.-тех. праць. – Львів, 2011. – № 4 (37). – С. 30–34.

41. Безруков В. Потенциал экономического развития и научно-технический прогресс / В. Безруков, В. Новосельский // Экономист. – 2002. – № 1. – С. 3–6.

42. Белопольский Н. Г. Преодолеть системный кризис / Н. Г. Белопольский // Менеджер. – 2006. – № 2 (36). – С. 106–110.

43. Белоусов В. Л. Анализ конкурентоспособности фирмы: учебное пособие / В. Л. Белоусов. – М.: Феникс, 2009. – 324 с.

44. Берзон Н. Формирование инвестиционного климата в экономике / Н. Берзон // Вопросы экономики. – 2001. – № 7. – С. 104–114.

45. Бистряков І. Природні ресурси як фактор активізації еколого-економічної діяльності / І. Бистряков // Економіст. – 2011. – № 4. – С. 18–22.

46. Бізнес-словник: економіка, фінанси, банки, інвестиції, кредити. Англо-український / укл. С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко. – К.: Школа, 2002. – 720 с.

47. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр; Эльга-Н, 2001. – 448 с.

48. Бланк И. А. Управление капиталом: учебный курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр; Эльга-Н, 2004. – 576 с.

49. Богиня Д. Структурная перестройка экономики и проблема инвестиций / Д. Богиня, Г. Волынский / Экономика Украины. – 1997. – № 12. – С. 41–50.

50. Бойко В. І. Зернове господарство: проблеми і напрями розвитку / В. І. Бойко. – К.: ІАЕ, 1998. – 66 с.

51. Бойко О. В. Сільськогосподарські підприємства: реорганізація та створення / О. Бойко, А. Дмитрієв, П. Матвієнко. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 480 с.

52. Большаков А. С. Современный менеджмент: теория и практика / А. С. Большаков, В. И. Михайлов. – СПб.: Питер, 2000. – 416 с.

53. Большой экономический словарь; под ред. А. Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. / А. Н. Азрилиян, О. М. Азрилиян, Е. В. Калашникова, О. В. Квардакова. – М.: Институт новой экономики, 2010. – 1462 с.

54. Борисова В. А. Відтворення природного ресурсного потенціалу АПК: економічні аспекти: монографія. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В. А. Борисова. – Суми: Довкілля, 2010. – 371 с.

55. Бриндзя З. Ф. Методи діагностики банкрутства як основа фінансової стабільності вітчизняного підприємства / Зіновій Бриндзя, Оксана Багрій // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції „Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки“, 25 квітня 2013 року — Т. : ТНТУ, 2013 — С. 11-13.

56. Булеев И. П. Управление транзакционными издержками в переходной экономике / И. П. Булеев. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2002. – 154 с.

57. Булигін С. Ю. Формування екологічно сталих агроландшафтів: навч. посібник / С. Ю. Булигін. – К.: Урожай, 2005. – 300 с.

58. Бутирська І. В. Еколого-економічна збалансованість в контексті регіонального розвитку / І. В. Бутирська // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 155–163.

59. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради. – 2010. – № 50–51.

60. Бюджетний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 20 березня 2005 р. – К.: Вид. Паливода А. В., 2005. – 84 с.

61. Вайнштейн Г. От новых технологий к «новой экономике» / Г. Вайнштейн // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 10. – С. 22–29.

62. Вайсебургер Х. О структурных реформах и промышленной политике / Х. Вайсебургер, К. Хиршхаузен // Рынок в рыночную экономику; под ред. Л. Хоффман, И. Зиденберга. – К.: Феникс, 1997. – С. 102–141.

63. Варварский В. С. Упрощенная методика технико-экономического расчета обоснованности мероприятий по энергосбережению в рыночных условиях / В. С. Варварский, М. А. Жуков, Б. М. Красовский // Промышленная энергетика. – 1995. – № 2. – С. 2–3.

64. Василенко В. О. Стратегічне управління: навч. посібник / В. О. Василенко, Т. І. Ткаченко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 396 с.

65. Веденичев П. Ф. Эффективность сельскохозяйственного природопользования / П. Ф. Веденичев, В. М. Трегобчук, Т. А. Козлова, Б. И. Пасхавер, Н. А. Андриенко. – К.: Наукова думка, 1984. – 229 с.

66. Веклич О. А. Теоретико-концептуальные основы «экологической» характеристики ресурсосбережения / О. А. Веклич // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – 2000. – Вип. 1. – С. 17–25.

67. Веклич О. О. Економічний механізм природокористування: аналіз дієвості / О. О. Веклич // Вісник Національної академії наук України. – 2001. – № 8. – С. 35–42.

68. Веклич О. О. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання / О. О. Веклич // Економіка України. – 2003. – № 10. – С. 62–70.

69. Верба В. А. Управління розвитком компанії: навч. посібник / В. А. Верба, О. М. Гребешкова. – К.: КНЕУ, 2011. – 482 с.

70. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК: теоретичні і практичні аспекти / В. Трегобчук, А. Юзефович, Д. Крисанов, О. Попока, В. Прадун, Н. Скурська. – К.: Інститут економіки НАН України, 2003. – 259 с.

71. Віленчук О. М. Гармонізація єдиного еколого-економічного простору України / О. М. Віленчук // Економіка України. – 2009. – № 3. – С. 80–87.

72. Віленчук О. М. Формування системи страхування екологічних ризиків / О. М. Віленчук. – Житомир: ДВНЗ «Державний агроекологічний

університет», 2007. – 260 с.

73. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. – К.: ТОВ «Борисфен-М», 1996. – 336 с.

74. Виханский О. С. Стратегическое управление: учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. / О. С. Виханский. – М.: Экономистъ, 2008. – 296 с.

75. Вовк І. Аналіз механізмів ресурсозбереження на підприємствах машинобудівної галузі / І. Вовк, Ю. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2009. – Вип. 1 (2). – С. 42–46.

76. Волонцевич С. О. Оптимізація структури витрат підприємства у довготривалому періоді / С. О. Волонцевич // Вісник соціально-економічних досліджень зб. наук. праць Одеського державного економічного університету. – 2004. – Вип. 18. – С. 57–62.

77. Воркут Т. А. Проектний аналіз: навч. посібник / Т. А. Воркут. – К.: Український центр духовної культури, 2000. – 440 с.

78. Воронкова А. Е. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: монографія / А. Е. Воронкова. – Х.: ІНЖЕК, 2008. – 520 с.

79. Воронкова А. Е. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: монография / А. Е. Воронкова. – Луганск: ВНУ им. В. Даля, 2000. – 315 с.

80. Воронцов А. П. Ресурсосбережение в АПК: учебное пособие / А. П. Воронцов. – М.: ЮРКНИГА, 2006. – 208 с.

81. Восток-Запад: эффективное использование энергии / Европейская экономическая комиссия. – Женева, 1992. – 294 с.

82. В'юн В. Г. Суперечності – основна рушійна сила взаємодії людського суспільства та природи і закономірність гармонійного етапу їх взаємовідносин / В. Г. В'юн, О. Б. Кузьменко // Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили. – Т. 19. – Вип. 6: Економічні науки. – 2002. – С. 20–22.

83. Гаджинский А. М. Основы логистики: учебное пособие / А. М. Гаджинский. – М.: ИВЦ «Маркетинг», 1996. – 124 с.

84. Газуда М. В. Еколого-економічні засади збалансованого розвитку АПК прикордонних регіонів Карпат України / М. В. Газуда, А. Є. Кальницький // Транскордонне співробітництво як фактор активізації євроінтеграційних процесів: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конференції, 7–8 травня 2008 р. – Чернівці, 2008. – С. 96–99.
85. Газуда М. В. Особливості функціонування механізму управління відтворювальним природокористуванням / М. В. Газуда // Інноваційна економіка. – 2010. – № 1 (15). – С. 39–42.
86. Газуда М. В. Управління використанням відновлюваних природних ресурсів у сільському господарстві: теорія і практика / М. В. Газуда // Агроінком. – 2014. – № 1–3. – С. 61–67.
87. Галиця І. О. Внутрішні венчури як механізм стимулювання інноваційного процесу / І. О. Галиця // Наука та інновації. – 2008. – Т. 4. – № 4. – С. 85–94.
88. Галіцин В. К. Системи моніторингу: монографія / В. К. Галіцин. – К.: КНЕУ, 2000. – 231 с.
89. Галушко О. С. Фактори та шляхи розвитку виробничої сфери регіону / О. С. Галушко // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. – 2003. – Вип. 1 (20). – С. 180–186.
90. Гардашук Т. В. Концептуальні параметри екологізму / Т. В. Гардашук // Практична філософія. – 2004. – № 2. – С. 92–101.
91. Генеза ринкової економіки: терміни, поняття, персоналії; за ред. Г. І. Башнянина і В. С. Іфтимічука. – К.: Магнолія плюс, 2004. – 688 с.
92. Герасимчук Н. Тенденции развития промышленности Украины на современном этапе / Н. Герасимчук // Экономика Украины. – 2002. – № 3. – С. 24–28.
93. Голубков Е. П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика. – Изд. 2-е, перераб. и доп. / Е. П. Голубков. – М.: Финпресс, 2000. – 464 с.

94. Гончаров Ю. Про формування промислової політики / Ю. Гончаров, А. Бондаренко, Ю. Долгоруков // Економіка України. – 1998. – № 3 – С. 31–35.
95. Господарський кодекс України: за станом 19 квітня 2012 р. – К.: Парламентське видавництво, 2012. – 192 с.
96. Государственное регулирование экономики: учебное пособие / Под общ. ред. Н. П. Хохлова, Л. В. Ефремовой. – Х.: Изд. дом «ИНЖЭК», 2005. – 208 с.
97. Гохберг Л. Инновационные процессы: тенденции и проблемы / Л. Гохберг, И. Кузнецова // Экономист. – 2002. – № 2. – С. 50–59.
98. Грабак Н. Х. Основи ведення сільського господарства та охорона земель: навч. посібник / Н. Х. Грабак, І. Н. Топіха, В. М. Давиденко, І. В. Шевель. – К.: Вид. дім «Професіонал», 2006. – 496 с.
99. Градов А. П. Экономическая стратегия фирмы: учебное пособие. – 4-е изд., перераб. / А. П. Градов, В. В. Глухов, Ю. П. Григорьев, Н. И. Диденко. – СПб.: Специальная литература, 2003. – 410 с.
100. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова, О. С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
101. Грузнов І. І. Організаційно-економічні механізми управління: навч. посібник для вузів; під ред. чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук, проф. Б. В. Буркінського і д-ра екон. наук, проф. Є. А. Бельтюкова / І. І. Грузнов. – Одеса: Астропринт, 2000. – 229 с.
102. Гуржій А. М. Інноваційна діяльність в Україні: монографія / А. М. Гуржій, Ю. В. Каракай, З. О. Петренко, Н. І. Вавіліна, Т. К. Куранда. – К.: УкрШТЕІ, 2006. – 152 с.
103. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України: монографія / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. М. Міщенко. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
104. Денисенко М. Можливості активізації інвестування в сучасних умовах / М. Денисенко // Економіка України. – 2003. – № 1. – С. 28–32.

105. Державна служба статистики України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
106. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://saee.gov.ua/vidnovlyuvana-energetika>.
107. Джуччі Р. Значення ринку страхування для економічного розвитку України: аналіз та рекомендації для економічної політики / Р. Джуччі, Ф. Хенке // Страхова справа. – 2004. – № 1. – С. 70–75.
108. Дидык Л. М. Производственно-хозяйственный потенциал предприятия и проблемы его оценки / Л. М. Дидык, И. М. Лисовенкова // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. – 2003. – Вип. 1 (20). – С. 199–205.
109. Дойл П. Менеджмент: стратегия и тактика; пер. с англ. под ред. Ю. Каптуревского / П. Дойл. – СПб.: Питер, 1999. – 560 с.
110. Дрогунцов С. Трансформація структури економіки: теорія і практика / С. Дрогунцов, О. Горська // Економіка України. – 1998. – № 1 – С. 4–11.
111. Друкер П. Ф. Практика менеджмента; пер. с англ. под ред. Я. К. Мариновича / П. Ф. Друкер. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2003. – 398 с.
112. Дудкін П. Д. Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційно-логістичних систем у навчально-науково-виробничому комплексі: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / П. Д. Дудкін. – Тернопіль, 2009. – 20 с.
113. Дука А. П. Механізм управління створенням наукоємної продукції в організаціях науково-технологічної сфери: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.02.02 / А. П. Дука. – К., 2003. – 22 с.
114. Екологія і закон. Екологічне законодавство України: у 2-х книгах / за ред. В. І. Андрейцева. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – Кн. 1. – 704 с.
115. Економіка виробничого підприємства: навч. посібник; за ред. Й. М. Петровича. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Й. М. Петрович, І. О. Будіщева, І.

Г. Устінова та ін. – К.: Знання; КОО, 2002. – 405 с.

116. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: навч. посібник; за ред. проф. П. Г. Перерви, проф. О. М. Гаврись, проф. М. І. Погорєлова. – Х.: НТУ «ХП», 2004. – 640 с.

117. Экономика и право: энциклопедический словарь Габлера. – М.: Большая российская энциклопедия, 1998. – 886 с.

118. Економіка підприємства: підручник; за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. / М. Г. Грещак, В. М. Колот, А. П. Наливайко та ін. – К.: Вид-во КНЕУ, 2005. – 528 с.

119. Економіка підприємства: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. д. е. н., проф. Л. Г. Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 648 с.

120. Экономика предприятия: учеб. пособие / под общ. ред. П. А. Орлова. – Х.: Изд-во ХГЭУ, 2000. – 402 с.

121. Економіка сільського господарства / В. П. Мертенс, В. І. Мацибора, Л. Ф. Жигало та ін. – К.: Урожай, 1995. – 288 с.

122. Економічна енциклопедія: в 3-х томах / гол. ред. Б. Д. Гаврилишин. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – Т. 1. – 864 с.

123. Економічна енциклопедія: у 3-х томах / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.-Тернопіль: Вид. центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.

124. Економічний аналіз: навч. посібник; за ред. акад. НАН України М. Г. Чумаченка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін. – К.: Вид-во КНЕУ, 2003. – 556 с.

125. Економічний простір регіону в інтеграційній стратегії розвитку: колективна монографія / під заг. ред. М. П. Бутка. – К.: Кондор, 2016 – 432 с.

126. Економічний словник-довідник / за ред. д-ра екон. наук, проф. С. В. Мочерного. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.

127. Экономия энергии – новый ее источник (экономические возможности и альтернативные технологии); пер. с нем. / под общ. ред. К. М. Мейер-Абиха. – М.: Прогресс, 1982. – 384 с.

128. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2008 р. / С. Ф. Єрмілов, В. М. Гаєць, Ю. П. Яценко, В. В. Григоровський та ін. – К.: НАЕР, 2009. – 93 с.

129. Экономическая эффективность и социальная значимость семейных фермерских хозяйств [Текст]/ Сост. В.Н. Плотников, В.В. Телегин, В.Ф. Башмачников, А.В. Линецкий, С.В. Максимова, Т.А. Агапова, О.В. Башмачникова. – М.: Брейн Принт, 2014. – 256 с.

130. Ефективність реструктурованих господарських систем: проблеми і фактори підвищення: монографія; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. І. Осипова / В. Г. Семенова, І. М. Танасюк, В. С. Малишко та ін. – Одеса: ПАЛЬМІРА, 2008. – 362 с.

131. Євтух П. Автоматизована система диспетчерського керування електропостачанням районних електромереж / П. Євтух, Б. Оробчук, О. Рафалюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 615: Електроенергетичні та електромеханічні системи. – С. 190–194.

132. Ерохин С. А. Инновационная модель промышленного роста / С. А. Ерохин // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 12. – С. 3–7.

133. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика / Я. А. Жаліло. – К.: НІСД. 2003. – 224 с.

134. Жовтянський В. А. Роль і місце енергозбереження в енергетичній стратегії України / В. А. Жовтянський // Енергоінформ. – 2000. – № 19. – С. 12–14.

135. Жовтянський В. А. Стан виконання Комплексної державної програми енергозбереження та перспективи її послідовної реалізації / В. А. Жовтянський // Проблеми загальної енергетики. – 2000. – № 2. – С. 36–41.

136. Забродский В. А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем / В. А. Забродский, Н. А. Кизим – Х.: Бизнес-Информ, 2000. – 72 с.

137. Забчук Г. М. Кредитні важелі стимулювання в умовах перехідної

економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Г. М. Забчук. – Тернопіль, 2010. – 20 с.

138. Загородня О. Структурна динаміка як фактор інноваційного розвитку національної економіки / О. Загородня // Економіка України. – 2004. – № 11. – С. 34–41.

139. Закіров В. Х. Системний підхід безпеки життєдіяльності. Розвиток основних понять у системі «людина – життєве середовище» / В. Х. Закіров. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Pedagogica/43066.doc.htm.

140. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 № 555-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555-15>.

141. Закон України «Про використання ядерної енергії і радіаційну безпеку» від 08.02.1995 № 39/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр>.

142. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу» від 25.09.2008 № 601-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/601-17>.

143. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» від 04.06.2015 № 514-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-19.

144. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»» від 09.09.2010 № 2519-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2519-17.

145. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 04.11.2011 № 4014-VI (редакція станом на 01.01.2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4014-17.

146. Закон України «Про державний бюджет України на 2010 рік» // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 22–23, 24–25.
147. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97>.
148. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 № 75/94-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/94-вр>.
149. Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» від 09.04.2004 № 1676-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15.
150. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII (редакція станом на 23.07.2017). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12.
151. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
152. Закон України «Про лізинг» від 14.01.1999 № 394-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1381-15>.
153. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 № 3322-XII (редакція станом на 19.04.2014). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12.
154. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
155. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 № 51/95-ВР (редакція станом на 05.12.2012). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-вр.
156. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від

22.05.1997 № 283/97-ВР // Податкове законодавство України; за заг. ред. М. Я. Сезарова. – К.: Ін Юре, 1999. – Т. 2. – С. 1–94.

157. Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» від 13.12.1991 № 1977-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12.

158. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21.12.2010 № 2818-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17.

159. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 26.06.1991 № 1268-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

160. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 № 433-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/433-15>.

161. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 09.09.2010 № 2519-VI (редакція станом на 16.01.2016). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14.

162. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 № 991-XIV (редакція станом на 05.12.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14.

163. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР (редакція станом на 01.01.2017). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр.

164. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 № 723/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр/ed19971216.

165. Захаркин А. А. Эколого-экономическая оценка технологических решений в машиностроении: дис. ... канд. экон. наук: 08.08.01 / А. А. Захаркин.

– Суми, 2003. – 209 с.

166. Захарченко В. И. Нововведения: мотивация, моделирование, эффективность: монография / В. И. Захарченко. – Одесса: ОИУМ, 2002. – 278 с.

167. Зимакова Л. А. Управление затратами: как его осуществить / Л. А. Зимакова // Экономический анализ: теория и практика. – 2004. – № 12 (27). – С. 55–65.

168. Згуровський М. З. Основні проблеми та шляхи державної підтримки інноваційних процесів в Україні / М. З. Згуровський, М. Ю. Ільченко // Інвестиції та інноваційний розвиток. – 2008. – № 1. – С. 7–11.

169. Зубець М. В. Напрями економічного зростання агропромислового комплексу України / М. В. Зубець. – К.: Аграрна наука, 1999. – 56 с.

170. Іваненко А. П. Трансфер технологій як засіб сприяння сталому соціально-економічному і еколого-економічному зростанню України, фінансово-організаційний механізм його забезпечення / А. П. Іваненко // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – Суми, 2003. – Вип. 4. – С. 83–101.

171. Иванов Н. И. Экономические аспекты производственного потенциала: теория и практика / Н. И. Иванов. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2000. – 420 с.

172. Іванюта П. В. Управління ресурсами і витратами: навч. посібник / П. В. Іванюта, О. П. Лугівська. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 320 с.

173. Івченко Є. І. Інформаційно-комунікаційні технології як ключовий фактор управління інноваційним розвитком підприємств / Є. І. Івченко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – Х.: ХАІ, 2008. – № 4 (4). – С. 80–91.

174. Ігнат'єва І. А. Методологічні основи об'єктно-цільового підходу формування і реалізації стратегії розвитку підприємств виробничої сфери / І. А. Ігнат'єва // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. – Рівне, 2003. – С. 504–509.

175. Ігнат'єва І. А. Стратегічний менеджмент: навч. посібник / І. А.

Ігнат'єва. – К.: МПП «ШТРИХ», 2004. – 240 с.

176. Ілляшенко С. М. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 615 с.

177. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посібник / С. М. Ілляшенко – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.

178. Ильяшенко С. Н. Формирование целевого рынка (инвестиционная стратегия) / С. Н. Ильяшенко // Бизнес Информ. – 1998. – № 21–22. – С. 52–54.

179. Инновации в производстве (социально-экономический аспект) / А. И. Амоша, Н. А. Лобанов, Л. Н. Саломатина и др. – К.: Наукова думка, 1992. – 192 с.

180. Інновації і маркетинг – рушійні сили економічного розвитку: монографія / за ред. д. е. н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: Друкар. дім «Папірус», 2012. – 536 с.

181. Інноваційна політика: навч. посібник; за заг. ред. Б. М. Андрушків / Б. М. Андрушків, Ф. В. Бортняк, Ю. Я. Вовк та ін. – Тернопіль: Терно-граф, 2012. – 484 с.

182. Інноваційні процеси в змішаній економіці: монографія: у 2-х томах / під ред. В. Г. Федоренка, Н. П. Денисенко. – К.: ДСЗУ, 2008. – Т. 1. – 194 с.

183. Исаков, Н. Устойчивое развитие: наука и практика: [Текст] монография / Н. Исаков.. – М.: РАЕН, 2008. – 464 с.

184. Индикаторы инновационной деятельности: 2014: статистический сборник [Текст]. – М.: Высшая школа экономики, 2014. – 472 с.

185. Інноваційно-комплексні шляхи розвитку малого підприємництва: монографія / Б. М. Андрушків, І. Ю. Крамар, Н. Ю. Мариненко та ін. – Тернопіль: ТНТУ, 2011. – 343 с.

186. Инновационный менеджмент: справочное пособие / под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЦИСН, 1998. – 568 с.

187. Ипполитова И. Я. Ресурсозбережение как направление повышения конкурентоспособности предприятий / И. Я. Ипполитова // Бизнес Информ. – 2010. – № 11. – С. 39–41.

188. Іпполітова І. Я. Теоретичні основи управління ресурсозбереженням на підприємстві / І. Я. Іпполітова // Экономика промышленности. – 2004. – № 1. – С. 303–314.

189. Кабалина В. Инновации на постсоветских промышленных предприятиях / В. Кабалина, С. Кларк // Вопросы экономики. – 2001. – № 7. – С. 19–33.

190. Каплина О. В. Оценка конкурентоспособности массового товара / О. П. Каплина // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 4. – С. 28–49.

191. Карлберг К. Бизнес-анализ с помощью Excel 2000; пер. с англ. / К. Карлсберг. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2000. – 480 с.

192. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.

193. Качинський А. Б. Сучасні проблеми екологічної безпеки України / А. Б. Качинський. – К., 1994. – 48 с.

194. Кваснюк Б. Промислова політика в Україні / Б. Кваснюк. – К.: Наукова думка, 1996. – 340 с.

195. Кирич Н. Б. Аналітичні аспекти впровадження нової економічної стратегії підвищення господарсько-фінансової стабільності переробних підприємств / Н. Б. Кирич // Економіка промисловості України: зб. наук. праць. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – С. 50–57.

196. Кирич Н. Б. Досвід ФРН у вирішенні екологічних проблем та у впровадженні нетрадиційних джерел енергії / Н. Б. Кирич, Б. Ф. Бойко, О. В. Сінгалеви́ч. – Тернопіль: ТОДА, 1997. – С. 8–15.

197. Кирич Н. Б. Збалансованість системи показників у формуванні стратегії розвитку організацій, підприємств як метод стабілізації економіки України / Н. Б. Кирич // Схід. – 2007. – № 3 (81). – С. 101–103.

198. Кирич Н. Б. Інноваційна діяльність в умовах міжнародного

науково-технічного співробітництва / Н. Б. Кирич, Н. Є. Юрик // Інноваційна економіка – 2010. – № 4 (18). – С. 8–13.

199. Кирич Н. Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 1 (15). – С. 23–25.

200. Кирич Н. Б. Організаційні механізми реалізації стратегії підвищення фінансово-господарської стабільності підприємства / Н. Б. Кирич // Матеріали X наукової конференції ТДТУ імені Івана Пулюя. – Тернопіль: ТДТУ, 2006. – С. 249–251.

201. Кирич Н. Б. Організація безпечних умов праці в невиробничій сфері та побуті / Н. Б. Кирич // Безпечна життєдіяльність населення – необхідна умова успішності економічного розвитку суспільства: інформаційний збірник. – Тернопіль: Збруч, 1996. – С. 70–74.

202. Кирич Н. Б. Особливості управління техніко-економічними факторами стабілізації виробництва на сучасному етапі / Н. Б. Кирич // Галицький економічний вісник. – 2006. – № 2 (9). – С. 33–38.

203. Кирич Н. Б. Природокористування як фактор безпечної життєдіяльності людини в суспільстві / Н. Б. Кирич // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 1998. – № 6. – С. 11–12.

204. Кирич Н. Б. Розвиток ринку праці та державне регулювання соціально-трудових відносин і соціальної сфери / Н. Б. Кирич // Програма зайнятості населення Тернопільської області на 1998 рік. – Тернопіль: ТОДА, 1997. – С. 8–15.

205. Кирич Н. Б. Стабільність виробництва та фінансова стійкість господарських структур – необхідна умова інтеграції України до ЄС / Н. Б. Кирич // Разом в Європі: маркетингові стратегії регіонального розвитку: зб. наук. праць Тернопільського інституту соціальних та інформаційних технологій. – Тернопіль: ТІСІТ, 2005. – С. 35–36.

206. Кирич Н. Б. Теоретичні та прикладні механізми управління стратегією підвищення господарсько-фінансової стабільності підприємства / Н.

Б. Кирич // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 3. – С. 136–142.

207. Кибиткин А. И. Концептуальный подход к оценке инновационного развития предприятия / А. И. Кибиткин М. Н. Чечурина // Вестник МГТУ. - 2011. - № 2 (14). - С. 427–434.

208. Кінаш І. А. Інтенсифікація – стратегія розвитку переробних підприємств / І. А. Кінаш // Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції, 22–23 листопада 2013 р. – Ужгород: Вид. дім «Гальветика», 2013. – С. 112–115.

209. Кінаш І. А. Методика оцінки економічного ефекту від впровадження та використання інструментаріїв ресурсоощадної роботи в умовах переробних підприємств / І. А. Кінаш // Інноваційна економіка. – 2015. – № 2 (57). – С. 251–254.

210. Кінаш І. А. Особливості функціонування переробних підприємств в умовах трансформаційної економіки / І. А. Кінаш // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 4 (14). – С. 66–70.

211. Кінаш І. А. Структурно-сутнісна характеристика інноваційно-активного переробного підприємства / І. А. Кінаш // Збірник наукових праць Буковинського державного економічного університету. – 2015. – № 10. – С. 80–87.

212. Кінаш І. А. Формування та використання виробничого потенціалу переробних підприємств / І. А. Кінаш // Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія «Економічні науки». — 2015. – Вип. 11. – Ч. 5. – С. 48–51.

213. Кіндрацька Г. І. Інформаційне забезпечення аналізу інноваційного потенціалу підприємства / Г. І. Кіндрацька, Л. В. Коваль, О. С. Гринькевич // Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації науково-технічних розробок : тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23–24 травня 2012 р.). – Львів : видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 133–134.

214. Клейнер Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде:

риски, стратегии, безопасность / Г. Б. Клейнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов. – М. : Экономика, 1997. – 286 с.

215. Клейнер Г. Риски промышленных предприятий (как их уменьшить и компенсировать?) / Г. Клейнер // РЭЖ. – 1994. – № 2. – С. 163–168.

216. Клапків М.С. Питання етимології економічного ризику // Фінанси України. - № 4. – 2001. – С.14-20.

217. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2006. — 188 с.

218. Клавдиенко, В.П. Конвергенция национальных инновационных систем стран Евросоюза [Текст] / В.П. Клавдиенко // Инновации. – 2013. – С. 64-67.

219. Кныш М. И. Конкурентные стратегии: учеб. пособие / М. И. Кныш. – СПб.: ТАНДЕМ, 2000. – 478 с.

220. Князівська О. В. Концепція рециклювання в стратегії логістики / О. В. Князівська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2003. – № 472. – С. 250–256.

221. Ковальова Ю. О. (Крихтіна Ю. О.) Критерії комплексної економічної оцінки ефективності ресурсозберігаючих технологій на залізничному транспорті та по господарству сигналізації і зв'язку / Ю. О. Ковальова (Ю. О. Крихтіна) // Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. – 2002. – № 551. – Ч. II. – С. 79–83.

222. Комарова, Г.П. Собираемость налогов на региональном уровне: теория и практика [Текст]: монография / Г.П. Комарова, А.В. Цыдыпова. – Улан-Удэ: Изд-во БГСХА им. В.Р. Филиппова, 2009. – 149 с.

223. Конищева Н. И. Управление ресурсосбережением на предприятиях новых форм хозяйствования / Н. И. Конищева, Р. И. Балашова // Современные проблемы управления экономикой: сб. науч. трудов. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1994. – С. 133–144.

224. Конституція України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/http://Вр-96>.

225. Козаченко А. В. Механизм формирования стратегического управления крупными производственно-финансовыми системами промышленности: монография / А. В. Козаченко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. – 348 с.

226. Козаченко Г. В. Управління затратами підприємства: монографія / Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, Г. А. Макухін. – К.: Лібра, 2007. – 320 с.

227. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. – М.: Экзамен, 2001. – 576 с.

228. Концепція державної промислової політики України / О. І. Амоша, М. І. Іванов, М. Г. Чумаченко та ін. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2000. – 424 с.

229. Корчемний М. Енергозбереження в аргпромиловому комплексі / М. Корчемний, В. Федорейко, В. Щербань //– Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. –984 с.

230. Котляров С. А. Управление затратами: учеб. пособие / С. А. Котляров. – СПб.: Питер, 2001. – 160 с.

231. Крапивина Г. А. Исследование операций / Г. А. Крапивина. – Донецк, 2004. – 124 с.

232. Крижний Г. К. Стратегічний технологічний менеджмент: навч. посібник / Г. К. Крижний. – Х.: НТУ «ХП», 2003. – 448 с.

233. Крикавський Є. В. Логістика для економістів: підручник. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2004. – 448 с.

234. Кручок С. І. Іпотечне кредитування: співвідношення цін продажу та заставних цін на нерухоме майно / С. І. Кручок // Економіка. Фінанси. Право. – 2001. – № 4. – С. 13–15.

235. Крушельницька О. В. Управління матеріальними ресурсами: навч. посібник / О. В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 162 с.

236. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб. й доп. / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К.: Кондор, 2005. – 308 с.

237. Кузьмін О. Є. Економічна діагностика : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін., О. Г. Мельник. – Київ : Знання, 2012. – 318 с.

238. Кузьмін О. Є. Методи оцінювання потенціалу розвитку підприємства / О. Є. Кузьмін, М. Р. Тимошук, Р. В. Фещур // Збірник наукових праць Дніпропетровського держ. ун-ту. Економіка : проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : «Наука і освіта», 2005. – Вип. 207. – Т. II. – С. 374–383.

239. Кузьмін О. Є. Показники інноваційності економічних явищ, процесів і діяльності підприємств: досвід економічно розвинених країн / О.Є. Кузьмін, В.Й. Жежуха / Теоретичні та прикладні питання економіки: збірник наукових праць. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – Вип. 19. – С. 38-45.

240. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией: учебник для вузов / М. И. Круглов. – М.: Русская деловая литература, 1998. – 768 с.

241. Крупка М. І. Фінансові інструменти державного регулювання та підтримки інноваційної сфери / М. І. Крупка // Фінанси України. – 2001. – № 4. – С. 77–84.

242. Кушлин В. XXI век и возможности расширенного воспроизводства / В. Кушлин // Экономист. – 2000. – № 2. – С. 3–12.

243. Ліпич Л. Г. Формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств: монографія / Л. Г. Ліпич, А. О. Фатенок-Ткачук. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 220 с.

244. Лісовський С. А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку: монографія / С. А. Лісовський. – Житомир: Полісся, 2007. – 108 с.

245. Лузан Ю. Я. Про підсумки роботи агропромислового комплексу в 2007 році та завдання на 2008 рік / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 3–16.

246. Лук'яненко Д. Г. Спільний Європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей: монографія / Д. Г. Лук'яненко,

В. І. Чужиков. – К.: Вид-во КНЕУ, 2007. – 544 с.

247. Лукінов І. Пріоритетна політика держави в технологічних перетвореннях / І. Лукінов // Економіка України. – 1997. – № 2. – С. 4–19.

248. Ландик В. И. Инновационная стратегия предприятия: проблемы и опыт их решения / В. И. Ландик. – К.: Наукова думка, 2003. – 364 с.

249. Ларіна Р. Р. Регіональні логістичні системи (формування, управління та стратегія розвитку) / Р. Р. Ларіна. – Донецьк: ВИК, 2004. – 372 с.

250. Ларіна Р. Р. Керування витратами в регіональних системах за допомогою логістично-контролінгового підходу / Р. Р. Ларіна // Науковий вісник Національного гірничого університету. – 2004. – № 8. – С. 69–73.

251. Левитан С. З. Экономический потенциал промышленности: анализ тенденций и пути дальнейшего роста / С. З. Левитан // Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2001. – С. 91–102.

252. Лепа Н. Н. Методы и модели стратегического управления предприятием: монография / Н. Н. Лепа. – Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2002. – 186 с.

253. Логістика: теорія та практика: навч. посібник / В. М. Кислий, О. А. Біловодська, О. М. Олефіренко, О. М. Смоляник. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 360 с.

254. Лозинська М. Ю. Впровадження новітніх інформаційних систем управління підприємством як умова досягнення конкурентної переваги / М. Ю. Лозинська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2003. – № 472. – С. 282–287.

255. Лукинов И. К вопросу о концепции и модели современного экономического развития Украины / И. Лукинов // Экономика Украины. – 2001. – № 6. – С. 4–9.

256. Любимцев Ю. Модернизация предприятий (сущность, направления) / Ю. Любимцев, Э. Каллаганов // Экономист. – 2001. – № 8. – С. 35–39.

257. Любушин Н. П. Анализ финансово-экономической деятельности

предприятий: учебник для вузов / Н. П. Любушин, В. Б. Лещева, В. Г. Дьякова. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 471 с.

258. Мазин Ю. А. Экологические издержки производства в Украине: монография / Ю. А. Мазин. – Сумы: РИО «АС-Медиа», 2003. – 72 с.

259. Мазін Ю. О. Фактори вибору цільових галузей для інвестування в ресурсозбереження / Ю. О. Мазін, І. М. Сотник // Матеріали науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів і студентів факультету економіки та менеджменту: тези доповідей. – Суми: Вид-во СумДУ, 2005. – С. 147–148.

260. Мазін Ю. О. Економічні основи управління інноваційною ресурсозберігаючою політикою в машинобудуванні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.02.02 / Ю. О. Мазін. – Суми, 2005. – 22 с.

261. Маслова Г. Н. Проблеми підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів / Г. Н. Маслова // Економіка та право. – 2009. – № 1. – С. 146–150.

262. Матвійчук Л. Ю. Економічний аспект раціонального використання та охорони туристичних ресурсів. / Л. Ю. Матвійчик // Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. – 2011. – № 2. – С. 28–38.

263. Мате Э. Логистика; пер. с франц. под ред. Н. В. Куприенко / Э. Мате, Д. Тискье. – СПб.: Нева, 2003. – 128 с.

264. Мацибора В. І. Економіка сільського господарства: підручник / В. І. Мацибора. – К.: Вища школа, 1994. – 415 с.

265. Медведкіна О. Є. Трансформація національного банківського сектору України в умовах посткризової безпеки / О. Є. Медведкіна // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – № 3. – С. 24–29.

266. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: підручник / Л. Г. Мельник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. – 346 с.

267. Мельник Л. Г. Формирование экономических основ информационного общества / Л. Г. Мельник // Механізм регулювання

економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – Суми, 2003. – № 3. – С. 140–152.

268. Мельник Л. Г. Эколого-экономические основы ресурсосбережения: монография / Л. Г. Мельник, С. А. Скоков, И. Н. Сотник. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 229 с.

269. Мельник Н. О. Історія розвитку ресурсозбереження на Україні / Н. О. Мельник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=28366>.

270. Мельник О. Г. Діагностика діяльності машинобудівного підприємства на засадах системи економічних індикаторів: монографія / О. Г. Мельник. – Львів: Вид. дім «Укрпол», 2009. – 188 с.

271. Месель-Веселяк В. Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 3–18.

272. Месель-Веселяк В. Я. Про вдосконалення міжгалузевих економічних відносин в економіці України / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С. 8–16.

273. Методические рекомендации по оценке ресурсосберегающей эффективности прогрессивных наукоемких технологий / В. Т. Еврецкий, М. А. Корнилова, О. А. Лесина и др. // Аудит и финансовый анализ. – 1998. – № 2. – С. 188–205.

274. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 18.03.2001 р. № 132. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/big/text1528/pg1.htm>.

275. Микитенко В. В. Енергоефективність промислового виробництва: монографія / В. В. Микитенко. – К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2004. – 282 с.

276. Микитенко В. В. Формування комплексної системи управління

енергоефективністю в галузях промисловості: монографія / В. В. Микитенко. – К.: ТОВ «Українська видавничо-поліграфічна компанія ЕксОб», 2004. – 336 с.

277. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / под. ред. И. С. Королева. – М.: Экономист, 2003. – 604 с.

278. Михасюк І. Аграрний сектор АПК: проблеми і шляхи вирішення: монографія / І. Михасюк, Є. Майовець. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 135 с.

279. Мицик Б. Технологія виробництва / Б. Мицик, С. Мочерний // Економічна енциклопедія: у 3-х томах / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.-Тернопіль: Вид. центр «Академія», 2002. – Т. 3. – С. 627.

280. Мишенин Е. В. Организационно-экономический механизм экологизации аграрной сферы / Е. В. Мишенин, И. Н. Ришняк, П. В. Тархов // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2002. – Вип. 1/2. – С. 77–81.

281. Моніторинг довкілля: підручник. – 2-е вид. перероб. і доп. / В. М. Боголюбов, М. О. Клименко, В. Б. Мокін та ін. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 232 с.

282. Мороз Ю. Ю. Моніторинг фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України / Ю. Ю. Мороз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. http://nbuv.gov.ua/portal/socgum/vzhdu_ecjp/2009_3158.pdf.

283. Моторин Р. М. Статистика для економістів: навч. посібник / Р. М. Моторин, Е. В. Чекотовський. – К.: Знання, 2009. – 460 с.

284. Мочерний С. В. Економічний словник-довідник / С. В. Мочерний. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.

285. Матеріали семінару «Управління витратами», організованого Міжнародною фінансовою корпорацією в межах проекту корпоративного розвитку в Україні 22 травня 2003 р. в м. Кривому Розі. – Кривий Ріг, 2003.

286. Минцберг Г. Стратегический процесс: концепции, проблемы, решения; пер. с англ. / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.

287. Мізюк Б. М. Стратегічне управління підприємством: підручник / Б. М. Мізюк. – Львів: Коопосвіта, 1999. – 388 с.
288. Мякота В. Собівартість продукції: від випуску до реалізації. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В. Мякота. – Х.: Фактор, 2003. – 268 с.
289. Набатова Ю. О. Основи процесу формування ресурсних стратегій діяльності підприємств / Ю. О. Набатова // Зимові читання, присвячені ідеям П. П. Німчинова та І. В. Малишева: зб. тез IX Всеукр. наук. конференції, присвяченої пам'яті видатних вчених в галузі бухгалтерського обліку, аналізу і контролю проф. П. П. Німчинову та проф. І. В. Малишеву, 23–24 лютого 2011 р. – Житомир, ЖДТУ, 2011. – С. 126–127.
290. Наказ Міністерства промислової політики України «Галузева програма енергоефективності та енергозбереження на період до 2017 року» від 25.02.2009 № 152. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://195.78.68.71/industry/control/uk/archive/docview?typeId=73191>.
291. Наливайко А. Мікроекономіка: підручник / А. П. Наливайко, Л. А. Азьмук, П. Г. Банщиков та ін. – К.: Вид-во КНЕУ, 2011. – 446 с.
292. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства: сучасний стан та напрямки розвитку: монографія / А. П. Наливайко. – К.: Вид-во КНЕУ, 2001. – 227 с.
293. Насибулина, Б.М. Отходы как источник загрязнения окружающей среды [Текст]: монография / Б.М. Насибулина, Т.Ф. Курочкина, А.А. Истелюева. – Астрахань: Издательский дом «Астраханский университет», 2009.
294. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статист. зб. Державної служба статистики України. – К.: Інформ.-вид. центр Держстату України, 2011. – 282 с.
295. Наше общее будущее: Докл. Междунар. комис. по окружающей среде и развитию (МКОСР) [Текст]: пер. с англ./ под ред. С.А. Евтеева, Р.А. Перелета. – М.: Прогресс, 1989. – 371 с.
296. Недін І. В. Криза управління в електроенергетиці та першочергові заходи її подолання / І. В. Недін, Д. Я. Орича // Енергетика та ринок. – 1998. –

№ 3–4. – С. 26–30.

297. Нижник В. М. Тенденції та оцінка чинників підвищення ефективності функціонування підприємств машинобудування: монографія / В. М. Нижник, М. В. Ніколайчук. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 359 с.

298. Николайчук В. Е. Заготовительная и производственная логистика: учеб. пособие / В. Е. Николайчук. – СПб.: Питер, 2001. – 160 с.

299. Новак А. Я. Як підняти українську економіку: монографія. – 5-е вид., доп. / А. Я. Новак. – К.: Інпрес, 2015. – 432 с.

300. Новый курс: реформы в Украине 2010–2015. Национальная доповідь / за ред. В. М. Гейця. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

301. Новиков О. А. Логистика: учеб. пособие. – 2-е изд. / О. А. Новиков, С. А. Уваров. – СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 1999. – 203 с.

302. Новицкий Н. Выбор инвестиционной стратегии на новом этапе реформ / Н. Новицкий // Экономист. – 2001. – № 6. – С. 27–34.

303. Новосельский В. Перспективы развития экономики в условиях глобализации и научно-технического прогресса / В. Новосельский // Экономист. – 2000. – № 10. – С. 4–9.

304. Оверченко В. І. Мікроекономіка: навч. посібник; за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої / В. І. Оверченко, З. М. Мажак, М. І. Софій. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2015. – 348 с.

305. Окландер М. А. Логістика: підручник / М. А. Окландер. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 346 с.

306. Оппенлендер К. Европейская промышленная политика – необходимость и принципы / К. Оппенлендер // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 5 – С. 27–31.

307. Орлик О. В. Оцінка та вибір раціонального варіанта використання інвестиційних засобів / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць Одеського державного економічного університету. – 2004. – Вип. 18. – С. 289–295.

308. Осыка А. П. Экономические и организационно-правовые проблемы

инновационной деятельности / А. П. Осыка. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. – 368 с.

309. Осипов В. Н. Оценка конкурентоспособности продукции производственного назначения / В. Н. Осипов, В. А. Диленко, А. А. Стрелец. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2001. – 152 с.

310. Паламарчук М. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. – К.: Знання, 1998. – 416 с.

311. Панухник О.В. Методологічні та практичні аспекти удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання регіонального розвитку України / О.В. Панухник // Формування ринкових відносин в Україні. – К., 2005. – № 12 (55). – С. 139-143.

312. Паша В. Догоняющие экономики Японии и Южной Кореи и роль промышленной политики / В. Паша // Politekonom – 1996. – № 4. – С. 76–82.

313. Перспективи енергозабезпечення України в контексті світових тенденцій: монографія / А. І. Шевцов, М. Г. Земляний, А. З. Дорошевича та ін. – Дніпропетровськ: РФ НІСД, 2008. – 208 с.

314. Петти У. Экономические и статистические работы. Т. I и II; пер. с англ. М. Смит, предисловие Д. Розенберга / У. Петти. – М.: Соцэкгиз, 1940. – 324 с.

315. Пивоварчук І. Д. Управління витратами виробництва в забезпеченні конкурентоспроможності промислової продукції (на прикладі машинобудування Одеської області): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.01 / І. Д. Пивоварчук. – Одеса, 2001. – 19 с.

316. Підлісецький Г. М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектору / Г. М. Підлісецький, М. І. Толкач // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 65–66.

317. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

318. Подсолонко В. А. Рациональное ресурсопользование в экономике окружающей среды / В. А. Подсолонко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Симферополь, 2000. – Вып. 8 (45). – С. 32–42.

319. Половнікова С. Ю. Енергозбереження: механізм та методи управління / С. Ю. Половнікова // Держава та регіони. – Запоріжжя: Гуманітарний університет «ЗІДМУ», 2001. – № 3. – С. 45–50.

320. Половнікова С. Ю. Необхідність ресурсозберігаючої економічної моделі ринкових форм в Україні / С. Ю. Половнікова // Теорії мікро-макроекономіки: зб. наук. праць. – К.: Академія муніципального управління, 2001. – Вип. 8. – С. 55–59.

321. Половнікова С. Ю. Проблема зниження енергоємності у перехідний період України / С. Ю. Половнікова // Теорії мікромакроекономіки: зб. наук. праць. – К.: Академія муніципального управління, 1999. – С. 180–184.

322. Порохня В.М., Головкова Л.С. Стратегічне управління розвитком сукупного потенціалу підприємств у контексті регіону // Соціально-економічне розвите України и ее регионов: проблемы науки и практики: Монографія. – Х.: «Інжек», 2009, с.387-399/

323. Порохня В. М. Моделирование инновационной политики на основе экономического роста государства// Управление инновациями – 2008: Материалы международной научно-практической конференции/ под ред. Р. М. Нижегородцева.-М.:Доброе слово, 2008.-с 183-190.

324. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon/rada.gov.ua>.

325. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України» від 13.07.1999 р. № 916-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14.

326. Постанова Верховної Ради України «Про дотримання законодавства

щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності в Україні» від 16.06.2004 р. № 1786-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1786-15.

327. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної програми розвитку внутрішнього виробництва» від 12.09.2011 р. № 1130. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1130-2011-%EF>.

328. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» від 02.02.2011 р. № 389. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-п>.

329. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006–2011 роки» від 18.04.2006 р. № 516. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2006-п.

330. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2017 роки» від 01.03.2010 р. № 343. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-п>.

331. Постанова Кабінету Міністрів України «Про розміри та порядок визначення втрат сільськогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню» із змінами і доповненнями від 17.11.1997 р. № 1279. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

332. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення державної програми розвитку промисловості на 2003–2011 роки» від 28.07.2003 р. № 1174. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-п.

333. Прадун В. П. Економіко-екологічні основи сталого розвитку регіональних агропромислових комплексів: автореф. дис. ... д-ра. екон. наук:

08.07.02 / В. П. Прадун. – Львів, 2005. – 41 с.

334. Продан Ю. В. Державне регулювання електроенергетики та формування тарифної і цінової політики України / Ю. В. Продан // Енергоінформ. – 2001. – № 45. – С. 5–6.

335. Пропозиції щодо змін та доповнень до «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» / Національний екологічний центр України. – К., 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/EconomyRankings/>.

336. Путренко В. В. Особливості територіальної організації системи ресурсозбереження на регіональному рівні / В. В. Путренко // Український географічний журнал. – 2009. – № 2. – С. 19–24.

337. Павленко Ф. Повышение конкурентоспособности производства в странах с переходной экономикой / Ф. Павленко, Н. Якубовский // Экономика Украины. – 1998. – № 11. – С. 42–51.

338. Пастухова В. Стратегический подход к управлению предприятием / В. Пастухова // Экономика Украины. – 1999. – № 5. – С. 84–86.

339. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні: монографія / А. А. Пересада. – К.: Лібра, 1998. – 392 с.

340. Поважный А. С. Проблемы управления и организации деятельности акционерных обществ в Украине / А. С. Поважный. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2002. – 300 с.

341. Повестка дня на XXI век. Принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию. Рио-де-Жанейро. 3-14 июня 1992 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml.

342. Пожарицкая И. М. Бухгалтерский подход к определению затрат / И. М. Пожарицкая, Т. Н. Пилатова // Экономика и управление. – 2004. – № 1. – С. 33–35.

343. Поліщук Н. В. Управління витратами та їх облік в задачах контролінгу і логістики / Н. В. Поліщук // Логістика: зб. наук. праць. – Львів:

Вид-во НУ «Львівська політехніка». – 2003. – № 472. – С. 154–159.

344. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/REG4248>.

345. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством: монографія / В. С. Пономаренко. – Х.: Основа, 1999. – 619 с.

346. Попко О. В. Економічні аспекти оцінки ефективності експлуатаційних витрат засобів логістичної інфраструктури виробничого підприємства / В. О. Попко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2003. – № 472. – С. 354–357.

347. Портер М. Э. Конкуренция; пер. с англ. / М. Э. Портер. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2001. – 496 с.

348. Промышленная логистика: логистическо-ориентированное управление организационно-экономической устойчивостью промышленного предприятия в рыночной среде; под ред. А. А. Колобова / А. Ю. Ермаков, А. В. Киреев, А. А. Колобов, И. Н. Омельченко. – М.: Изд-во МГТУ им. Н. Баумана, 1997. – 204 с.

349. Рапцун Н. В. Економічний механізм енергозбереження і фінансування енергозберігаючих проектів / Н. В. Рапцун, Г. Г. Панченко, Я. Я. Карцев // Проблемы энергосбережения в законодательстве и стандартах: материалы конференции (г. Алушта, 3–6 сентября 1996 г.). – К., 1996. – С. 9–11.

350. Реймерс Н. Ф. Природопользование: словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс – М.: Мысль, 1990. – 637 с.

351. Реструктуризація промисловості України у процесі посткризового відновлення: аналітична доповідь; за ред. Я. А. Жаліла / В. Г. Савченко, О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков та ін. – К.: НІСД, 2011. – 112 с.

352. Ресурсозбереження. Порядок встановлення показників ресурсозбереження у документації на продукцію: ДСТУ 3052-95 (ГОСТ 30167-95). Чинний від 01.01.1997. – К.: Держстандарт України, 1996. – 61 с.

353. Ресурсономіка – новітня наука в системі виживання людства / Б. М.

Андрушків, Н. Б. Кирич, І. І. Стойко, І. П. Вовк, Ю. Я. Вовк. // Свідectво про реєстрацію авторського права на твір № 37883 від 11.04.2011 р.

354. Ресурсосбережение: эколого-экономический аспект: монография / Н. И. Конищева, А. П. Савченко, Н. Г. Чумаченко. – К.: Наукова думка, 1992. – 211 с.

355. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо // Сочинения: в 3 томах. – М.: Госполитиздат, 1955. – Т. 1. – 360 с.

356. Ринок сільськогосподарської техніки: проблеми становлення; за ред. Г. М. Підлисецького / Я. К. Білоусько, Г. М. Підлісецький, В. Л. Товстоп'ят, В. П. Яковенко та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 220 с.

357. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник; за заг. ред. С. І. Дорогунцова. – Вид. 2-ге, без змін / С. І. Дорогунцов, Т. А. Заяц, Ю. І. Пітюренко та ін. – К.: Вид-во КНЕУ, 2007. – 992 с.

358. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Енергетична стратегія України до 2030 року» від 15.03.2006 р. № 145-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=0390DC0>.

359. Розумний І. А. Еколого-економічне вивчення та екологічнобезпечне використання сільськогосподарських угідь (науково-методичні та практичні аспекти) / І. А. Розумний. – К.: Інститут землеустрою УААН, 1996.

360. Руда О. В. Вплив фінансово-грошових відносин на розвиток захисних функцій національного виробництва в умовах трансформаційної економіки / О. В. Руда // Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід: матеріали Міжнар. наук.-метод. конференції – форуму молодих економістів-кібернетиків, 6–8 жовтня 2011 р. – Тернопіль, 2011. – С. 262–264.

361. Руда О. В. Економічне моделювання в умовах кризи / О. В. Руда // Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід: матеріали Міжнар. наук.-метод. конференції – форуму молодих економістів-кібернетиків, 23–25 вересня, 2010 р. – Львів, 2010. – С. 98–99.

362. Руденко М. Д. Енергія прогресу: нариси з фізичної економії. – 2-ге вид. доп. / М. Д. Руденко. – Тернопіль: Джура, 2005. – 412 с.

363. Радецька О. О. Роль логістичних витрат у підвищенні конкурентоспроможності продукції / О. О. Радецька // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2003. – № 5. – Ч. 2. – Т. 2. – С. 189–191.

364. Развитие промышленного производства: проблемы и решения: монография; под ред. Н. И. Иванова / В. А. Алымов, А. И. Амоша, В. А. Балтина, Н. И. Иванов, Л. Т. Хижняк и др. – К.: Наукова думка, 2003. – 337 с.

365. Ревенко Н. Г. Управління ресурсами промислових підприємств в умовах перехідного періоду: монографія / Н. Г. Ревенко. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. – 256 с.

366. Родников А. Н. Логистика: терминологический словарь / А. Н. Родников. – М.: Термика; Инфра-М, 2000. – 352 с.

367. Ройтман А. Б. Наука управления: специальные главы современного менеджмента / А. Б. Ройтман, В. А. Толок. – К.: Таксон; Запорожье: ЗГУ, 2001. – 682 с.

368. Рюмшин О. Є. Категорія інвестиції та методологія її класифікації за сутнісними ознаками групування / О. Є. Рюмшин // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 5 (23). – С. 44–48.

369. Сааджан И. А. Страхование экологических рисков: принципы и экономический механизм / И. А. Сааджан, С. К. Харичков. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований, 2006. – 160 с.

370. Саблук П. Т. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: інформаційно-аналітичний збірник. Вип. 6 / П. Т. Саблук, М. Я. Дем'яненко, О. М. Шпичак та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 764 с.

371. Саблук П. Т. Проблеми цінового паритету та еквівалентного обміну / П. Т. Саблук // Агроінком. – 1997. – № 10–12. – С. 15–18.

372. Саблук П. Т. Структурно-інноваційні зрушення в аграрному секторі України як фактор його соціально-економічного зростання / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2004. – № 6. – С. 3–8.

373. Семенов А.Г. Шляхи вдосконалення використання основних засобів

на підприємстві в монографії «Модернізація та структурна трансформація соціально-економічної системи в Україні: комунальна контента організації обслуговування промислового підприємства" / А.Г. Семенов, А.В. Єлькін. - Запоріжжя: КПУ, 2015. – 431 с.[С. 302-311].

374. Семенов А.Г. Аналіз системи управління виробничою інфраструктурою промислового підприємства/ А.Г. Семенов, А.В. Єлькін // ” Держава та регіони” серія: Економіка та підприємництво, 2015.- №4.- С. 75-81.

375. Семенов А.Г. Оцінка фінансового стану промислового підприємства/ А.Г. Семенов, Ю.М. Бежинар // ” Держава та регіони” серія: Економіка та підприємництво, 2016.- №4-5.- С. 48-55.

376. Семенов А.Г. Моделювання інвестиційної діяльності підприємств/ А.Г. Семенов// ” Держава та регіони” серія: Економіка та підприємництво, 2016.- №6.- С. 89-95.

377. Сільченко А. І. Державна інноваційна політика в умовах формування інноваційної моделі розвитку / А. І. Сільченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 1 (9). – С. 31–36.

378. Скоков С. А. Эколого-экономическое регулирование процессов ресурсосбережения: дис. ... канд. экон. наук: 08.08.01 / С. А. Скоков – Сумы, 2002. – 190 с.

379. Скринський Р. М. Методичний підхід до економічного оцінювання інвестиційної привабливості підприємств машинобудування / Р. М. Скринський // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 185–192.

380. Скрипко Т. О. Інноваційний менеджмент: підруч. / Т. О. Скрипко. – К.: Знання, 2011. – 423 с.

381. Сотник І. М. Моделювання макроекономічних факторів ресурсозбереження в Україні / І. М. Сотник // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 4. – Т. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/2009_4_1/4_3.pdf.

382. Стадник В.В. Структурно-технологічне трансформувannya промислового сектора економіки України: проблеми і перспективи в контексті

євроінтеграційних процесів / В. В. Стадник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 4, Т.2. - С. 86-91.

383. Стадник В.В. Збалансована система показників як невідомна складова організаційно-економічних механізмів управління підприємством / В.В. Стадник, Т.В. Михальчик // Вісник ХНУ. Економічні науки. - 2015. - № 3, т.2. - С.28-33.

384. Статистичний збірник «Регіони України 2016»; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – Ч. I. – 323 с.

385. Статистичний збірник «Регіони України 2016»; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – Ч. II. – 783 с.

386. Статистичний збірник «Україна в цифрах 2016»; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державний комітет статистики України, 2017. – 252 с.

387. Статистичний щорічник України за 2014 рік; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2015. – 560 с.

388. Статистичний щорічник України за 2016 рік; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 527с.

389. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навч. посібник / Д. М. Стеченко. – К.: Вікар, 2001. – 377 с.

390. Стойко І. Аналіз досвіду здійснення інноваційної політики зарубіжними країнами / І. Стойко, Ю. Вовк, О. Юрчак // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 2 (5). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua>.

391. Стойко І. І. Кредитно-модульний курс «Інноваційний менеджмент»: навчально-методичний посібник / І. І. Стойко, П. Д. Дудкін. – Тернопіль: ТНТУ, 2010. – 165 с.

392. Стойко І. Науково-технічна діяльність малого бізнесу (закордонний досвід) / І. Стойко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (4). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua>.

393. Стойко І. Стратегічні і тактичні принципи формування пріоритетів державної науково-технічної політики передових країн / І. Стойко // Інноваційні підходи в управлінні навчально-науково-виробничими системами в умовах суспільних та інституційних трансформацій: матеріали регіон. наук.-практ. конференції ТНТУ ім. І. Пулюя, 19 травня 2011 р.: зб. тез доповідей. – Тернопіль: ТНТУ, 2011. – С. 76–77.

394. Страхування: підручник / кер. авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Вид-во КНЕУ, 2002. – 599 с.

395. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / О. І. Амоша, С. С. Аптекарь, М. Г. Білопольський та ін. – Тернопіль: Економічна думка, 2011. – 848 с.

396. Суходоля О. М. Запровадження в Україні системи енергоефективного маркування побутових товарів / О. М. Суходоля // Енергоінформ. – 2001. – № 29. – С. 3–6.

397. Суходоля О. М. Розвиток нормативно-правової бази енергозберігаючих проектів / О. М. Суходоля // Енергоінформ. – 2001. – № 1. – С. 2–3.

398. Суходоля О. М. Україна на шляху до Європи: адаптація законодавства у сфері енергозбереження до вимог законодавства Європейського Союзу / О. М. Суходоля // Енергоінформ. – 2001. – № 36. – С. 4–5.

399. Савчук А. В. Анализ эффективности инвестиционных проектов и экономических условий их реализации / А. В. Савчук. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 176 с.

400. Савчук А. В. Инновационный уровень производства ОАО «Азовмаш»: оценка и анализ / А. В. Савчук // Економіст. – 2002. – № 9. – С. 52–55.

401. Савчук А. В. Конкурентоспособность отраслей промышленного производства / А. В. Савчук // Экономика промышленности. – 2001. – № 2. – С.

61–67.

402. Савчук А. В. Организационно-экономический механизм инновационного развития крупной компании: монография / А. В. Савчук. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2004. – 404 с.

403. Салига К. С. Теоретичні основи формування результатів і витрат господарської діяльності підприємства / К. С. Салига // Вісник Донецького університету економіки та права. Серія «Економіка та управління». – 2004. – № 2. – С. 34–40.

404. Саломатина Л. Н. Технологическое обновление в условиях конверсии: монография / Л. Н. Саломатина. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2002. – 246 с.

405. Ситник Л. С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємствами / Л. С. Ситник. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2000. – 504 с.

406. Скударь Г. М. Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и опыт их решения / Г. М. Скударь. – К.: Наукова думка, 2003. – 364 с.

407. Словник іншомовних слів / укл. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с.

408. Смирнов И. Г. Логистика – фактор успеха в XX веке / И. Г. Смирнов // Новый маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 45–51.

409. Сологуб О. П. Інноваційна стратегія як активний фактор зростання продуктивності економіки регіонів: прогноз до 2010 року / О. П. Сологуб // Моніторинг інвестиційної діяльності в Україні. – 1999. – № 1. – С. 22–25.

410. Солоха Д. В. Розвиток промислових підприємств Донецького регіону і оцінка ефективності їх функціонування / Д. В. Солоха // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. – 2003. – Вип. 1 (20). – С. 318–322.

411. Статистичний щорічний Донецької області за 2005 рік / Державний комітет статистики України. Донецьке обласне управління статистики. –

Донецьк, 2006. – 403 с.

412. Стратегічні цілі та моделі ефективної діяльності підприємства: навч. посібник / М. А. Сіроштан, В. І. Потапов, М. І. Білявцев, С. У. Олійник, О. М. Тимохін. – Х.: Око, 1999. – 216 с.

413. Тадика І. Б. Сучасні підходи і методи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проектів / І. Б. Тадика // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць Одеського державного економічного університету. – 2004. – Вип. 18. – С. 370–375.

414. Танашева О. Г. Контроль и анализ в системе управления затратами / О. Г. Танашева, Т.С. Рябова // Экономический анализ: теория и практика. – 2004. – № 8 (23). – С. 39–46.

415. Таран В. А. Ресурсосбережение – новый символ социально-экономического и научно-технического прогресса / В. А. Таран, А. В. Богатырев // Машиностроитель. – 2003. – № 12. – С. 8–19.

416. Тарасенко С. І. Використання логістичного підходу в управлінні витратами підприємства / С. І. Тарасенко, Н. А. Караван // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2003. – № 472. – С. 393–398.

417. Тарасюк Г.М. Оцінка розвитку підприємства : теоретико-методичні та евристичні аспекти / Г.М. Тарасюк, Л.В. Протасова // Наукові праці Національного університету харчових технологій – К : НУХТ, – 2016. – Т. 22, № 3. – С. 132–139.

418. Тарасюк Г.М. Адаптивне управління підприємством в умовах кризи: аналіз існуючих стратегій/ Г.М. Тарасюк // Управління підприємствами в умовах трансформації економіки: колективна монографія / Під заг. ред. проф. Тарасюк Г.М. – Житомир : ЖДТУ, 2015. – 468 с – С. 298-303.

419. Тарасюк Г.М. Сучасна парадигма стратегічного управління розвитком підприємства в контексті управління змінами / Г.М. Тарасюк, О.П. Пащенко // Менеджмент суб'єктів господарювання в умовах міжнародної інтеграції: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Тарасюк Г.М. –

Житомир : ЖДТУ, 2016. – 448 с. – С.104-202.

420. Тарасюк Г.М. Особливості розвитку промислових підприємств в постконфліктний період/ Г.М. Тарасюк // Менеджмент суб'єктів господарювання в умовах забезпечення сталого розвитку: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Тарасюк Г.М. – Житомир : ЖДТУ, 2017. – 450 с. – С.11-19.

421. Тарасюк Г.М. Концептуальний підхід до збалансованого розвитку промислових підприємств: механізми проведення модернізації / Г.М. Тарасюк, Н.В. Валінкевич //Соціально-економічні процеси та суспільні трансформації в Україні: чинники, тенденції, концептуальне обґрунтування прогресивних змін: монографія/ за заг. ред. д.е.н. Мельничука Д.П. – Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2016. – 420 с.-С.298-310.

422. Топіха І. Н. Економіка аграрних підприємств: курс лекцій / І. Н. Топіха. – Миколаїв: Вид. відділ МДАУ, 2005. – 317 с.

423. Трансформація земельних відносин до ринкових умов: матеріали одинадятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, м. Київ, 26–27 лютого 2009 р. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 116 с.

424. Трегобчук В. М. Проблеми формування ресурсного потенціалу національного АПК в умовах ринкової економіки / В. М.Трегобчук // Ресурсний потенціал АПК у ринковій економіці: теорія і практика формування: зб. наук. праць. – К., 1996. – С. 8–17.

425. Трегуб Д. Нову якість державному регулюванню інноваційної діяльності / Д. Трегуб // Банківська справа. – 2000. – № 2. – С. 48–50.

426. Тридід О. М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства: монографія / О. М. Тридід. – Х.: Вид-во ХДЕУ, 2002. – 318 с.

427. Турило А. М. Управління витратами підприємства: навч. посібник / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.

428. Турченко Д. К. Формирование энергосырьевой безопасности

Украины: монография / Д. К. Турченко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2007. – 348 с.

429. Указ Президента України «Про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України» від 12.05.2011 р. № 583/2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/583/2011>.

430. Указ Президента України «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки» від 28.04.2004 р. № 493/2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/493/2004>.

431. Україна в рейтингу Всесвітнього економічного форуму 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.fru.org.ua/ukraina-u-dzerkali-rejtingu-vsesvitnogo-ekonomichnogo-forumu-2011/>.

432. Україна в цифрах 2009: статистичний збірник; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 258 с.

433. Ульянченко О. В. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрному секторі: монографія / О. В. Ульянченко. – Х., 2006. – 357 с.

434. Ульянченко О. В. Стратегія стійкого розвитку аграрного сектору економіки на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом / О. В. Ульянченко; В. Є. Тітова // Економіка та управління АПК: зб. наук. праць. – Вип. 1 (66). – Біла Церква, 2009. – С. 119–124. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.btsau.kiev.u/files/list/edition/ed_icoj/xxhtd.pdf.

435. Управление затратами на предприятии: учебник / под ред. Г. А. Краюхина. – СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 2000. – 276 с.

436. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат; пер. з нім. під кер. і наук. ред. М. Г. Грещака / Г. Фандель. – К.: Таксон, 2008. – 520 с.

437. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для студентов вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. / Р. А. Фатхутдинов. – СПб.: Питер,

2002. – 416 с.

438. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 312 с.

439. Федишин Б. П. Управління інноваційними проектами: посібник / Б. П. Федишин, І. Б. Федишин. – Тернопіль: Астон, 2010 – 372 с.

440. Федишин І. Б. Особливості впровадження інновацій в умовах трансформації промислових підприємств (європейські акценти); за заг. ред. Н. Б Кирич / І. Б. Федишин. – Тернопіль: Терно-граф, 2014. – 277 с.

441. Федоров Л. С. Максимальный эффект при минимуме затрат: логистическая стратегия управления материальными ресурсами в странах с развитой рыночной экономикой / Л. С. Федоров // РИСК. – 1994. – № 1–2. – С. 76–80.

442. Федулова Л. Інноваційний менеджмент в Україні: проблеми та шляхи формування / Л. Федулова // Економіст. – 2002. – № 2. – С. 52–54.

443. Фесина А. А. Зовнішньоекономічна діяльність АПК: стан, перспективи розвитку / А. А. Фесина. – К., 1999. – 66 с.

444. Фишер С. Экономика; пер. со 2-го англ. изд. / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Дело ЛТД, 1993. – 864 с.

445. Формирование хозяйственных решений: монография; под общ. ред. В. М. Хобты / С. И. Кравченко, О. А. Солодова, В. М. Хобта, О. Н. Фищенко и др. – Донецк: Каштан, 2003. – 416 с.

446. Формування потенціалу соціально-економічних та організаційних змін: монографія / за заг. ред. д. е. н. І. А. Ігнат'євої, д. е. н. В. В. Микитенко. – К.: Вид-во «ПП Вишемирський В. С.», 2010. – 694 с.

447. Хаджинова О. В. Логістична стратегія управління витратами великого багатoproфільного промислового підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. В. Хаджинова. – Донецьк, 2006. – 214 с.

448. Хаджинова О. В. Логістичний аудит та консультування в оптимізації діяльності багатoproфільного підприємства / О. В. Хаджинова, О. О. Чуприна // Маркетинг і логістика в управлінні суб'єктами господарювання:

зб. наук. праць ДонДУУ. Серія «Економіка». – 2004. – Т. V. – Вип. 42. – С. 34–42.

449. Хаджинова О. В. Логістична стратегія інноваційного розвитку багатопрофільних підприємств / О. В. Хаджинова // Менеджер. – 2006. – № 2. – С. 35–44.

450. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія / П. С. Харів. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 326 с.

451. Харламова Г. О. Вплив інвестицій на економічне зростання / О. Г. Харламова // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 57–64.

452. Харламова О. В. Економічні основи використання матеріальних ресурсів (на прикладі підприємств водопровідного господарства): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 / О. В. Харламова. – Х., 2000. – 18 с.

453. Хаустов В. Інноваційні процеси в Україні: реалії і перспективи розвитку / В. Хаустов, Т. Панфілова // Економіст. – 2002. – № 3. – С. 54–59.

454. Хаустова В. Є. Моделювання сценаріїв реалізації промислової політики в Україні / В. Є. Хаустова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2015. – Вип. 11 (2). – С. 90–105.

455. Хвесик М. А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: монографія / М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К.: Кондор, 2007. – 480 с.

456. Хлистов Р. П. Проблеми розвитку внутрішнього ринку наукомісткої продукції машинобудування / Р. П. Хлистов // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 5 (35). – С. 129–139.

457. Хокен П. Естественный капитализм: грядущая промышленная революция / П. Хокен, Э. Ловинс, Х. Ловинс – М.: Наука, 2002. – 459 с.

458. Хумарова Н. И. Ресурсосбережение как доминанта экологизации регионального развития (на примере Приморских регионов) / Н. И. Хумарова // Nowoczesność Ponowoczesność. Społeczeństwo obywatelskie w Europie Środkowej i Wschodniej. – Lublin: Wydawnictwo KUL, 2007. – Т. 2. – S. 491–496.

459. Царенко О. М. Еколого-економічні проблеми розвитку агропромислового виробництва / О. М. Царенко. – К.: Вища школа, 1998. – 295 с.
460. Царенко О. М. Економіка розвитку: підручник; за ред. д. е. н., проф. І. В. Сало / О. М. Царенко, Н. О. Бей, І. І. Дяконова. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 590 с.
461. Царенко О. М. Навколишнє середовище та економіка природокористування: навч. посібник / О. М. Царенко, Ю. А. Злобін. – К.: Вища школа, 1999. – 176 с.
462. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків / О. М. Шпичак; П. Т. Саблук, В. П. Ситник, З. П. Ніколаєва, В. П. Білаш. – К.: ІАЄ, 2000. – 585 с.
463. Чапек В. Н. Экономика природопользования: учебник для вузов / В. Н. Чапек – М.: ПРИОР, 2001. – 375 с.
464. Чорна М. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія / М. В. Чорна, С. В. Глухова. – Х.: Вид-во ХДУХТ, 2012. – 210 с.
465. Чумакова Т. М. Аналіз сучасного стану машинобудівного комплексу / Т. М. Чумакова // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2011. – № 2. – С. 58–62.
466. Чумаченко Н. Г. Организационно-экономический механизм трансферта технологий (методические положения) / Н. Г. Чумаченко, А. И. Амоша, Л. Н. Саломатина. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2001. – 92 с.
467. Чумаченко Н. Г. Роль инноваций в экономическом развитии Украины / Н. Г. Чумаченко, Л. Н. Саломатина // Экономика промышленности. – 2003. – № 1. – С. 102–108.
468. Чухно А. А. Інституціонально-інформаційна економіка / А. А. Чухно. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12631113/ekonomika/tehnologichni_ukladi_sutnist_osoblivosti_rozvitku.

469. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення: монографія / Н. Чухрай. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. – 216 с.

470. Шайкан А. В. Облік та аналіз витрат і доходів за центрами відповідальності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / А. В. Шайкан. – К., 2002. – 20 с.

471. Шанк Дж. Стратегическое управление затратами: новые методы увеличения конкурентоспособности; пер. с англ. / Дж. Шанк, В. Говиндараджан. – СПб.: ЗАО «Бизнес Микро», 1999. – 288 с.

472. Шарипова О. Производственный потенциал крупных промышленных комплексов / О. Шарипова // Бизнес Информ. – 1999. – № 3–4. – С. 144–145.

473. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: навч. посібник / Л. А. Швайка. – К.: Знання, 2006. – 435 с.

474. Швец И. Б. Управление производственными мощностями: методология, оценки, учет / И. Б. Швец. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. – 288 с.

475. Шегда А. В. Основы менеджмента: учеб. пособие / А. В. Шегда. – К.: Знання, 1998. – 512 с.

476. Шедина Н. А. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників. Вип 2. / Н. А. Шедина, Т. В. Богуславська, В. В. Полякова та ін. – К.: Мінекономіки, 2001. – 106 с.

477. Шерстюк Р. П. Особливості формування методології забезпечення сталого розвитку підприємства на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Богдан Андрушків, Лілія Мельник, Роман Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2016. — Вип. 2 (15). — С. 125-138.

478. Шерстюк Р. П. Аналіз ефективності інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент організаційного механізму управління в умовах євроінтеграційної трансформації підприємства / Р. П. Шерстюк, І. А. Кінаш, О. Б. Погайдак, О. І. Кузьмак // Вісник Одеського національного

університету. – 2015. – № 5 – С. 122–127.

479. Шерстюк Р. П. Багатокомпонентний, функціонально-логістичний підхід до формування моделі управління чинниками підвищення ефективності промислового підприємства у постконфліктний період / Р. П. Шерстюк, І. А. Кінаш, О. І. Кузьмак, О. Б. Погайдак // Сталій розвиток економіки. – 2015. – № 4 (29). – С. 44–53.

480. Шерстюк Р. П. Вирішення соціальних проблем суспільства шляхом підвищення якості комунально-побутового обслуговування / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків, О. Б. Погайдак // Сучасні організаційно-економічні механізми управління якістю та ресурсним потенціалом в умовах сфери послуг і виробництва (інноваційні аспекти): матеріали Третьої Всеукр. наук.-практ. конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, 27 березня 2014 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2014. – С. 9.

481. Шерстюк Р. П. Державний регулятивний механізм природоохоронного провайдингу підприємства / Р. П. Шерстюк // Актуальні питання екології та охорони здоров'я: зб. праць Тернопільського осередку НТШ. – Тернопіль, 2012. – С. 66–81.

482. Шерстюк Р. П. Дослідження процесу забезпечення природоохоронного провайдингу підприємства / Р. П. Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 1 (6). – С. 189–194.

483. Шерстюк Р. П. Економічна модель виникнення організмів-збудників конфліктності на підприємстві / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків, І. П. Сівчук // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (4). – С. 25–26.

484. Шерстюк Р. П. Економічний механізм зацікавлення у розвитку природоохоронного провайдингу в умовах підприємства / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків // Актуальні питання екології та охорони здоров'я: зб. праць Тернопільського осередку НТШ. – Тернопіль, 2012. – С. 6–10.

485. Шерстюк Р.П. Волонтерство, як прояв доброї волі, можливе у всіх

сферах суспільного життя, у тому числі і в економічній науці! / БМ. Андрушків, Р.П. Шерстюк - Вісник економічної науки України. - 2015. – №2(29). – С. 151-156.

486. Шерстюк Р.П. Ключові аспекти створення та організації роботи Асоціацій ОСББ / Р.П. Шерстюк, Г.В. Ціх // ОСББ: досвід, виклики, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Тернопіль, 30 січня 2017 року) / МОН України, Тернопільська ОДА, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль : 2017. – С. 9-10.

487. Шерстюк Р. П. Євроінтеграційна трансформація нововведень з використанням дуалістичного підходу до управління підприємством (Постконфліктні аспекти впровадження інновацій у виробництво) / Р. П. Шерстюк, І. А. Кінаш, О. Б. Погайдак, О. І. Кузьмак // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 4 (28) – С. 38–50.

488. Управління інноваційною діяльністю: / Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Ю.Я. Вовк, І.П. Вовк, О.М. Владимир, П.Д. Дудкін, І.А. Кінаш, Л.Я. Малюта, Н.Ю. Мариненко, Л.М. Мельник, Г.С. Нагорняк, І.С. Нагорняк, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, О.В. Скидан, І.І. Стойко, І.Б. Федішин, Р.П. Шерстюк. – Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2015. – 1146 с.

489. Шерстюк Р. П. Інноваційні шляхи активізації природоохоронного провайдингу в умовах підприємства (європейські акценти) / Р. П. Шерстюк. – Тернопіль: Терно-граф, 2011. – 576 с.

490. Шерстюк Р. П. Контрейлерні перевезення – перспективи вирішення проблеми в Україні (шляхи удосконалення транспортного обслуговування в умовах гібридної війни) / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків, Н. Кирич, О. Б. Погайдак, І. І. Стойко // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 1 (28). – С. 23–26.

491. Шерстюк Р. П. Концептуальні інноваційно-логістичні засади формування ринку пасажирського транспорту в Україні / Р. П. Шерстюк, І. Єременко, О. Б. Погайдак // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 3. – С. 205–212.

492. Шерстюк Р. П. Організація транспортного обслуговування як чинник підвищення конкурентоспроможності туристично-рекреаційної галузі (контекст формування туристично-рекреаційного кластера «Дністровський каньйон») / Р. П. Шерстюк, Л. Я. Малюта, Л. Я. Мельник // Туристичні ресурси як чинник розвитку території: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції-семінару, 9–10 грудня 2011 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2012. – С. 260–267.

493. Шерстюк Р. П. Особливості використання державних важелів управління інноватикою суб'єктів господарювання як інструментом підвищення їхньої конкурентоспроможності (європейські акценти) / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак // Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. – Х.: Вид-во «Магістр», 2015. – Вип. 2 (49). – С. 134–143.

494. Шерстюк Р. П. Особливості використання логістичного інструментарію в організації планування та управління підприємством в постконфліктних умовах / Р. П. Шерстюк, О. М. Владимир // Маркетинговий інструментарій управління попитом на товари і послуги: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції. – Тернопіль: ТНТУ, 2015. – С. 95–97.

495. Шерстюк Р. П. Особливості інформаційного забезпечення системи управління промисловим підприємством в умовах реалізації багатокомпонентного аналітичного підходу / Р. П. Шерстюк, І. А. Кінаш, О. Б. Погайдак, О. І. Кузьмак // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки: зб. наук. праць. Вип. 29. – Чернівці: Технодрук, 2015. – С. 133–140.

496. Шерстюк Р. П. Особливості комунікативного забезпечення туристично-рекреаційного обслуговування в постконфліктних умовах / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич // Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу: зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конференції, 15–17 жовтня 2015 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2015. – С. 147–148.

497. Шерстюк Р. П. Особливості організації природоохоронного провайдингу в умовах підприємства / Р. П. Шерстюк, О. Б. Погайдак. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – Вип. 5. – С. 230–234.

498. Шерстюк Р. П. Особливості формування державних програм розвитку інвестиційної діяльності в умовах економічних трансформацій / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків, О. Б. Погайдак // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 1 (34). – С. 35–38.

499. Шерстюк Р. Підбір персоналу як складова ефективного управління підприємством / Р. Шерстюк, З. Оксентюк // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, 21 березня 2012 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2012. – С. 81–82.

500. Шерстюк Р.П. Організація та менеджмент самодіяльного музею (Стан та шляхи модернізації музейної справи в умовах ВУЗівської науки / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.О. Бендасюк, Ф.В. Бортняк, Н.Б. Кирич, В.І. Куценко, Л.М. Мельник, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, І.І. Стойко, В.С. Федорейко, І.М. Шпильовий. – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф». – 2013. – 256 с.

501. Шерстюк Р. П. Раціональне використання природних ресурсів – інноваційні підходи / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків, О. Б. Погайдак // Інноваційні аспекти ресурсовикористання: матеріали Четвертої Міжнар. наук.-практ. конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, 27 березня 2015 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2015. – С. 124.

502. Шерстюк Р. П. Раціональне енерговикористання: енергоекономічні проблеми розвитку соціогуманітарного комплексу України / Р. П. Шерстюк, О. О. Бендасюк // Інноваційні аспекти ресурсовикористання: матеріали Четвертої Міжнар. наук.-практ. конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, 27 березня 2015 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2015. – С. 13–14.

503. Шерстюк Р. П. Наративи з проблем формування інституційних

засад формування Економічної Конституції України / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.О. Бендасюк, І.І. Бендерська, Ф.В. Бортняк, О.М. Владимир, Т.М. Винник, П.Д. Дудкін, Н.Б. Кирич, Л.Я. Малюта, Л.М. Мельник, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, І.І. Стойко, В.С. Федорейко, Т.М. Фертікова, І.А. Чайківський. / За заг. Ред. Б.М. Андрушківа. - Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», – 2013. – 552 с.

504. Шерстюк Р.П. Інноваційні засади формування концепції комплексної науково-технічної програми: «Нова економіка Тернопільської області». (Ресурсономічний контекст) / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, Ф.В. Бортняк, В.В. Гецько, П.Д. Дудкін, Н.Б. Кирич, Л.М. Мельник, О.Б. Погайдак, І.І. Стойко, В.С. Федорейко, І.А. Чайківський, І.М. Шпильовий / За заг. Ред. Б.М. Андрушківа. - Тернопіль: ТЗОВ «Видавництво Астон», – 2014. – 208 с.

505. Шерстюк Р.П. Повний регіональний господарський розрахунок – шлях підвищення ефективності територіальної одиниці забезпечення її сталого розвитку / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.О. Бендасюк, М.П. Войнаренко, І.С. Іскерський, Н.Б. Кирич, Т.Л. Мостенська, Л.Я. Малюта, Л.М. Мельник, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, І.І. Стойко, В.С. Федорейко, І.А. Чайківський, І.М. Шпильовий. - Тернопіль : ТЗОВ «Терно-граф», – 2014. – 680 с.

506. Шерстюк Р.П. Комбіновано-інноваційні підходи до формування організаційного механізму управління чинниками ефективної діяльності підприємства в умовах економічних ризиків (Інституціональні адаптивно-трансформаційні акценти Європейської інтеграції) / Р.П. Шерстюк, О.Б. Бойко, Л.М. Мельник, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак. - Тернопіль : ТЗОВ «Терно-граф», – 2015. – 408 с.

507. Шерстюк Р.П. Особливості адаптації вітчизняного законодавства до умов та вимог функціонування європейських суб'єктів господарювання (Інноваційно правові колізії розвитку національної економіки) / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, О.М. Владимир, Т. В. Демкура, Л.Я. Малюта, Л.М. Мельник, У.М. Митник, В.А. Паляниця, О. Б. Погайдак, О.Р. Шевчук, С.П. Черничинець. / За заг. Ред. Б.М. Андрушківа. – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф»,

2015. -344с.

508. Шерстюк Р.П. Екологічний вектор модернізації економіки та освіти – Європейський контент сталого розвитку регіонів / Шерстюк Р.П., Банах В. А., Метеленко Н. Г., Андрушків Б. М., Коваленко О. В., Двігун А. О., Вагонова О. Г., Макаренко А. П., Чижова В.І., Харченко Н. В., Кирич Н. Б. Погандак О. Б., Рибінцев В. О., Глущевський В. В., Солодухін С. В., Сіліна І. В.' Хорошун В. В., Хацер М. В., Гончарук П. А., Антонюк Д. А., Мариненко Н. Ю., Шапуров О. О., Кирилова Л. І., Малюта Л.Я., Мельник Л. М., Паляниця В. А., Кузьмак О. І., Бойко О. Б., Панчишин Т. В., Меліхова Т. О. Радзівіло І. В., Оглобліна В. О., Афонов Р. П., Нестеренко Н. В., Фатюха В.В., Ткаченко Є. Ю., Яришко О. В., Король С. А., Матюха В. В., Чакалова Н. С., Кожемякін Г. Б., Беренда Н. В., Троїцька О. О., Попова А. О., Холіна І.В., Шульга О. П., Ващенко А. А., Ляшенко О. М., Коваленко А. В., Костерний Д. О., Шашкіна М. С., Мержинський К. Є., Метрик Р. Ю., Смородін В. В., Стойко І.І., Радіонова М. С. / монографія / за заг. ред. Н.Г. Метеленко. - Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. - 2016. – 458 с.

509. Шерстюк Р.П. Інноваційні засоби розвитку нетрадиційних джерел енергії та організація ресурсовикористання в соціогуманітарному комплексі / Андрушків Б.М., Бойко О.Б., Вовк Ю.Я., Іскерський І.С., Кирич Н.Б., Кінаш І.А., Кузьмак О.І., Левківська Л.М., Малюта Л.Я., Мельник Л.М., Метиленко Н.Г., Паляниця В.А., Погайдак О.Б., Скидан О.В., Стойко І.І., Федорейко В.С. - Монографія - Тернопіль: Терно-граф, 2016. - 804 с.

510. Шерстюк Р.П. Активізація громадської думки у вищій школі України / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, О.Б. Погайдак / Інтеграція освіти, науки і бізнесу: монографія. Том 4 / за ред. А.В. Череп. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2016. – 290 с.

511. Шерстюк Р.П. Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини). / Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, Г.Х. Мельник [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017. – 452 с.

512. Шерстюк Р. П. Формування багатокомпонентної моделі організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства: – монографія / Р.П. Шерстюк - Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2017. – 432 с.

513. Шерстюк Р. П. Перед'європейські адаптивні заходи з впровадження державної інноваційної політики у сфері людського капіталу (Контексти обслуговуючих підприємств та організації підприємницької діяльності) / Р. Шерстюк, Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак, // Вісник НУВГП. Економіка : зб. наук. праць. - Рівне : НУВГП, 2014. - Вип. 1(65). - С. 437-448.

514. Шерстюк Р.П. Формування багатокомпонентної моделі організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства: монографія / Р.П. Шерстюк. – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2017. – 432 с.

515. Шерстюк Р.П. Шляхи удосконалення моральної та матеріальної зацікавленості у творчій праці (Досвід синтезу державної і громадської нагородних систем в Україні) [Електронний ресурс] / Богдан Андрушків, Наталя Кирич, Ольга Погайдак, Роман Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 2 (17). — С. 3-12. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmutp.pdf>.

516. Шерстюк Р.П. Особливості підвищення професійного рівня кадрів готельно-ресторанного бізнесу та соціальне страхування працюючих в умовах євроінтеграційних перетворень / Р.П. Шерстюк, Б. М.Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак, С. М. Співак, // Вісник економічної науки України. – 2017. – № 2 (33). – С. 3–7.

517. Шерстюк Р.П. Імплементування інформаційної системи інноваційно-логістичного механізму управління ефективною діяльністю промислового підприємства як важіль стратегічного оновлення виробництва / РП Шерстюк - Вісник економічної науки України. - 2015. – №2(29). – С. 142-150.

518. Шерстюк Р.П. ТЗОВ «СЕ Борднетце-Україна» - приклад успішного

функціонування промислового підприємства в умовах села / Б.М. Андрушків, І.І. Бендерська, О.М. Владимир, Ю.Я. Вовк, П.Д. Дудкін, Н.Б. Кирич, Л.Я. Малюта, Л.М. Мельник, Г.С. Нагорняк, Р.А. Оксентюк, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, Н.В. Сіправська, І.І. Стойко, Б.П. Федішин, І.А. Чайківський // Українське село: вектори розвитку в умовах суспільних реформ / За заг. Ред. Б.М. Андрушківа. - Тернопіль: ПП Паляниця В.А., – 2013. – С. 138-150.

519. Шерстюк Р.П. Характеристика ресурсних можливостей (господарські контексти) / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Ф.В. Бортняк, О.М. Владимир, Ю.Я. Вовк, П.Д. Дудкін, Кирич Н.Б., Л.Я. Малюта, Т.Л. Мостенська, Л.М. Мельник, Г.С. Нагорняк, Р.А. Оксентюк, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, І.І. Стойко, І.С. Іскерський, І.І. Бендерська, В.С. Федорейко // Соціально-економічні та гуманітарно-культурологічні традиції розвитку села в регіональних, самоврядних умовах / За заг. Ред. Б.М. Андрушківа. - Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., – 2014. – С. 233-236.

520. Шерстюк Р.П. Особливості та досвід зарубіжних країн у сфері інноваційної діяльності. / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Н.Б. Кирич, І.А. Кінаш, Г.Х. Мельник, Л.М. Мельник, У.М. Митник, В.А. Паляниця, О. Б. Погайдак, І.І. Стойко / Наш завтрашній день. Пошук шляхів управління розвитком області - за заг. Ред.. Б.М. Андрушківа. – Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», 2015. – С. 153-163.

521. Шерстюк Р.П. Розробка стратегії розвитку ресурсно-виробничого потенціалу підприємств біоенергетики \ Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, В.С. Федорейко, І.С. Іскерський, І.А. Кінаш, У.М. Митник, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, І.І. Стойко, С.М. Юрків // Енергоощадність: напрями розвитку. (Проблеми, задачі, рішення) / За ред. Н.Б. Кирич – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. – 2015 – С. 96-161.

522. Шерстюк Р.П. Ефективне управління спільною власністю через ОСББ / Р.П. Шерстюк // ОСББ: досвід, виклики, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Тернопіль, 30 січня 2017 року) / МОН України, Тернопільська ОДА, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль :

2017. – С. 39-40.

523. Шерстюк Р.П. Вектори та пріоритети розвитку національної економіки в сучасних умовах / С.М. Співак, Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, Р.П. Шерстюк та ін. // Парадигма попередження соціально-економічного колапсу в Україні: Монографія. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017. – С. 179-181.

524. Шерстюк Р.П. Розвиток промислових підприємств в умовах суспільної нестабільності: ресурсно-інноваційні чинники (Особливості організаційного процесу забезпечення ефективності економічних реформ в умовах Європейської адаптації суб'єктів господарювання) / Роман Шерстюк, Богдан Андрушків, Наталя Кирич, Ольга Погайдак // Галицький економічний вісник, 2017, № 1 (52). – С.32-43.

525. Шерстюк, Р.П. Оцінка ефективності функціонування промислових підприємств. (Компонента організаційного процесу економічних реформ у постконфліктних умовах) / Р. П. Шерстюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. / ПДТУ. – Маріуполь, 2015. – Вип. 2, Т. 1. – С. 129–138.

526. Шерстюк Р.П. Організація соціального страхування в умовах підприємств готельно-ресторанного бізнесу на період реформаційного об'єднання фондів / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.Б. Погайдак, Н.Б. Кирич // Особливості розвитку соціального бізнесу в умовах інтеграційних перетворень: матеріали науково-практичного семінару, (Тернопіль, 17 жовтня 2017 року) / МОН України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін]. –Тернопіль: 2017. - С. 9-10.

527. Шерстюк Р.П. Шляхи підвищення ефективності і якості поліграфічної діяльності в умовах координуючої функції держави / Б.М. Андрушків, Р.П. Шерстюк В.А. Паляниця // Актуальні задачі сучасних технологій: збірник тез доповідей VI міжнародної науково-технічної конференції Молодих учених та студентів, Том 3 (Тернопіль, 16-17 листопада 2017.) / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін]. –Тернопіль: ТНТУ. – 2015. – С. 178.

528. Шерстюк Р.П. Стратегічні імперативи формування механізму управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств в сучасних посттрансформаційних умовах / О.Б. Погайдак, Р.П. Шерстюк, О.І. Вівчар // Держава та регіони: науково-виробничий журнал Серія: Економіка та підприємництво / Класичний приватний ун-т. – № 2 (95). – Запоріжжя, 2017. – С. 39-44.

529. Шерстюк Р.П. Особливості вирішення реформаційних проблем – громадська оцінка процесів / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків Н.Б. Кирич, О.Б. Погайдак, Л.М. Мельник // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property: збірник наукових праць / ДВНЗ «ПДТУ». – Маріуполь, 2016. – Вип. 14. – С. 35–42.

530. Шерстюк Р. П. Перспективи розвитку інформаційного та інвестиційного забезпечення промислового підприємства як складових багатокомпонентної моделі організаційного механізму/ Р.П. Шерстюк // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». № 5 (131) - Український культурологічний центр. – 2014 – С. 62-68.

531. Шерстюк Р. П. Стратегія розвитку консалтингу в системі управління інноваційним розвитком підприємства. // Андрушків Б.М., Кирич Н.Б., Погайдак О.Б., Мельник Л.М., Шерстюк Р.П., Співак С.М. // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: 36. наук, праць. - Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Вип. 32. -Т.1 -2016. - с. 141-149.

532. Шерстюк Р. П. Концепція регіонального розвитку промисловості в умовах трансформаційної економіки [Електронний ресурс] / Богдан Андрушків, Сергій Співак, Роман Шерстюк, Наталя Кирич, Ольга Погайдак // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 1 (16). — С. 3-14. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmute.pdf>.

533. Шерстюк Р. П. Сучасні проблемні домінанти злочинних груп у соціогуманітарному просторі України (безпекознавчий вимір системи

підприємницьких структур) / О. І. Вівчар, В. В. Храпкіна, Р. П. Шерстюк // Проблеми системного підходу в економіці. – Збірник наукових праць. – Випуск 3(59). – Київ, 2017р. – С. 55-61.

534. Sherstiuk R. Some difficulties in recyclable materials processing [Електронний ресурс] / Anatolii Turylo, Bohdan Andrushkiv, Serhii Spivak, Roman Sherstiuk, Olha Pogaidak // Computer Science Information Technology Automation. – 2017. - No 7. – С.78-82.

535. Шерстюк Р.П. Економічні проблеми використання в Україні землі як стратегічного ресурсу / Андрушків Б.М., Тарасюк Г.М., Ульяновченко Ю.О., Погайдак О.Б. // Електронне наукове фахове видання Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Державне будівництво № 1/2015. – 2015. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/doc/2/02.pdf>.

536. Шерстюк, Р.П. Дослідження впливу управлінських чинників на рівень конкурентоспроможності вітчизняних закладів сфери готельно-ресторанного бізнесу на сучасному етапі / Г.С. Нагорняк, Л.Я. Малюта, Р.П. Шерстюк // Економіка і управління. - №3(71).- 2016. - С. 77-86.

537. Шерстюк, Р.П. Перспективи використання стратегічного ресурсу (Європейські контексти аграрних реформ в Україні) / Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, О.Б. Погайдак, Р.П. Шерстюк // Економіка і управління. - №3(71).- 2016. - С. 11-25.

538. Шерстюк Р.П. Проблеми збору та переробки вторсировини в Україні: економічні ефекти / Борис Олегович Язлюк, Богдан Миколайович Андрушків, Наталія Богданівна Кирич, Ольга Богданівна Погайдак, Сергій Михайлович Співак, Роман Петрович Шерстюк // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – Випуск 1. – С. 166-174.

539. Шерстюк Р.П. Організаційно-економічні засади розвитку інноваційного процесу вітчизняних закладів готельно-ресторанної сфери в туристичному контексті [Електронний ресурс]/ Галина Нагорняк, Людмила

Малюта, Лілія Мельник, Роман Шерстюк//Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 1(16). — С. 148-158. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17nhsvtk.pdf>.

540. Шерстюк Р.П. Європейська система сертифікації готельних послуг / Р.П. Шерстюк, І.І. Стойко // Актуальні задачі сучасних технологій: збірник тез доповідей V міжнародної науково-технічної конференції Молодих учених та студентів, (Тернопіль, 17-18 листопада 2016.) / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін]. —Тернопіль: ТНТУ. — 2016. — С. 369-370.

541. Шерстюк Р.П. Економічні аспекти багатокomпонентного інформаційного забезпечення впровадження новітніх технологій у виробництво / Р.П. Шерстюк // Актуальні задачі сучасних технологій: збірник тез доповідей IV міжнародної науково-технічної конференції Молодих учених та студентів, (Тернопіль, 25-26 листопада 2015.) / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін]. — Тернопіль: ТНТУ. — 2015. — С. 248-249.

542. Шерстюк Р.П. Показники оцінки ефективності інноваційно-логістичних процесів у сфері управління промислового підприємства (Європейські адаптивно-трансформаційні контексти) / Р.П. Шерстюк, О.Б. Погайдак // Стан і перспективи харчової науки та промисловості: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тези доповідей (Тернопіль 8-9 жовтня 2015 року) / МОН України, ТНТУ імені Івана Пулюя — Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя. — 2015. — С. 204-205.

543. Шерстюк Р.П. Інноваційна діяльність як умова входження України до ЄС та підвищення конкурентоспроможності підприємств / Р.П. Шерстюк // Інноваційні аспекти ресурсовикористання: матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 27 березня 2015 року) / МОН України, ТНТУ ім. І.Пулюя [та ін.]. — Тернопіль: ТНТУ, 2015 — С. 42-43.

544. Шерстюк Р.П. Рациональное использование природных ресурсов – инновационные подходы / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків, О.Б. Погайдак // Инновационные аспекты ресурсовикористання: материалы Четвертой Международной научно-практической конференции памяти почётного профессора ТНТУ, академика НАН Украины Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернополь, 27 березня 2015 року) / МОН України, ТНТУ ім. І.Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ТНТУ, 2015 – С. 124.

545. Шерстюк Р.П. Особливості підвищення професійного рівня кадрів готельно-ресторанного бізнесу в умовах євроінтеграційних перетворень / Р.П. Шерстюк, Г.В. Ціх, О.Б. Погайдак // Особливості розвитку соціального бізнесу в умовах інтеграційних перетворень: матеріали науково-практичного семінару, (Тернопіль, 17 жовтня 2017 року) / МОН України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін.]. –Тернопіль: 2017. - С. 11-12.

546. Шерстюк Р.П. Основні напрями (компоненти) розвитку вітчизняних підприємств як складової організаційного процесу економічних реформ України (На прикладі туристично-рекреаційної та готельно-ресторанної справи) / Р.П. Шерстюк, Б.М. Андрушків // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 25 листопада 2016 року). – Х.: ХНАДУ. – Т.3. – С. 90-92.

547. Шерстюк Р.П. Класифікація умов та чинників що формують взаємовідносини структурних підрозділів обслуговуючого підприємства та споживачів промислового характеру (Інноваційні підходи до розв'язання проблем взаємовідносин у сфері сервісного обслуговування) / Р.П. Шерстюк, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, О.Б. Бойко // Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку: матеріали П'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почётного профессора ТНТУ, академика НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 25 березня 2016 року) / МОН України, ТНТУ ім. І.Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016 – С. 65-66.

548. Шерстюк Р.П. Ефективне управління інноваційним, ресурсним та логістично-маркетинговими чинниками забезпечуються використанням багатокомпонентної моделі / Б.М. Андрушків, В.А. Паляниця // Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку: матеріали П'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 25 березня 2016 року) / МОН України, ТНТУ ім. І.Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016 – С. 127-128.

549. Шерстюк Р.П. Інноваційні, ресурсні та логістично-маркетингові чинники та їх вплив на удосконалення процесу управління постконфліктного підприємства / Р.П. Шерстюк // Матеріали XIX наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (Тернопіль, 18-19 травня 2016) Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ТНТУ. – 2016. - С. 237-238.

550. Шерстюк Р.П. Багатокомпонентний підхід до управління інноваційними, ресурсними та логістично-маркетинговими чинниками для ефективної діяльності промислового підприємства / Р.П. Шерстюк // Інноваційний розвиток: стратегічний погляд у майбутнє: матеріали Шостої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 6 квітня 2017 року) / МОН України, ТНТУ ім. І.Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017 – С. 73.

551. Шерстюк Р.П. Інноваційний потенціал як основа забезпечення ефективної діяльності підприємства / Р.П. Шерстюк, Д.Б. Шеліхевич // Інноваційний розвиток: стратегічний погляд у майбутнє: матеріали Шостої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 6 квітня 2017 року) / МОН України, ТНТУ ім. І.Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017 – С. 71-72.

552. Шерстюк Р.П. Розвиток інноваційного потенціалу соціального бізнесу України. / Р.П. Шерстюк, Д.Б. Шеліхевич // Особливості розвитку соціального бізнесу в умовах інтеграційних перетворень: матеріали науково-практичного семінару, (Тернопіль, 17 жовтня 2017 року) / МОН України, Тернопільський національний технічний університет ім. І Пулюя [та ін]. – Тернопіль: 2017. - С. 47-48.

553. Шерстюк Р.П. Формування категоріального апарату соціально відповідальної діяльності бізнесу // Б.М. Андрушків, О.І. Павликівська, Р.П. Шерстюк / Вісник ЗНУ: Збірник наукових праць. Економічні науки №4. – Запоріжжя, 2017. – С. 7-17.

554. Шерстюк Р. П. Гермінативний розвиток – альтернатива сталості (Алгоритм формування організаційних підходів до забезпечення гермінативного розвитку суспільства) // Б. Андрушків, Л. Мельник, Р. Шерстюк, С. Співак, О. Погайдак, Н. Кирич / Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – Випуск № 27 (15). – Херсон, 2017. – С. 37-48.

555. Шим Дж. К. Методы управления стоимостью и анализа затрат; пер. с англ. / Дж. К. Шим, Дж. Т. Сигел. – М.: Филинь, 1996. – 344 с.

556. Шнипко О. Інноваційно-портфельна реорганізація як засіб підвищення конкурентоспроможності / О. Шнипко // Економіст. – 2002. – № 3. – С. 60–63.

557. Шольц Г. Ю. Оценка недвижимости, реальная рыночная цена, размер залога по ссуде ипотечным банкам, предельная величина ссуды / Г. Ю. Шольц // Програма та матеріали семінару «Перспективи вдосконалення законодавства України та європейська практика в питаннях: державної реєстрації прав на нерухоме майно, іпотеки, ріелторської діяльності», м. Київ. 22–24 лютого 1999 р. – К., 1999.

558. Шпичак О. М. Сільське господарство України на початку та в кінці ХХ століття: монографія / О. М. Шпичак – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2000. – 74 с.

559. Шульга Ю. І. Щодо удосконалення державного управління в

питаннях проведення державної політики енергозбереження в регіонах / Ю. І. Шульга, О. М. Суходоля, В. Д. Білодід // Енергоінформ. – 2002. – № 1 (132). – С. 4–5.

560. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия; пер. с англ. и нем. / Й. А. Шумпетер. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 400 с.

561. Шурчков И. Ключевые положения Концепции государственной промышленной политики России / И. Шурчков // Российский экономический журнал. – 1994. – № 9. – С. 38.

562. Щегорцов В. Энциклопедический словарь менеджера предприятия / В. Щегорцов, В. Таран, В. Хозов. – М.: Изд-во МСЭУ, 2003. – 328 с.

563. Щербань В. П. Социально-экономические проблемы аграрного производства / В. П. Щербань // Вісник аграрної науки Причорномор'я: Спец. вип. 3 (12): у 2-х томах. – 2001. – Т. 1. – С. 17–24.

564. Щиборец К. Вертикальная интеграция в промышленных компаниях: основные преимущества и недостатки / К. Щиборец // Маркетинг. – 2001. – № 6. – С. 91–96.

565. Щодо розвитку науково-технічного потенціалу промислового сектору України. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/677/>.

566. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика: учебно-практическое пособие. – 3-е изд., испр. и доп. / А. Ю. Юданов. – М.: ГНОМ и Д, 2001. – 304 с.

567. Юзефович А. Е. Використання ресурсного потенціалу сільського господарства України / А. Е. Юзефович // Ресурсний потенціал національного АПК: оцінка, економічний механізм відтворення та оновлення. – К., 1997. – С. 5–9.

568. Юрик Н. Є. Антикризисная стратегия підприємства машинобудівної галузі: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. Є. Юрик. – Тернопіль, 2011. – 243 с.

569. Юхновський І. Р. Сільське господарство України / І. Р. Юхновський. – К.: Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, 1997. – 157 с.
570. Яковенко Л. Теоретичні аспекти промислової політики / Л. Яковенко // Економіка України. – 1999. – № 10. – С. 45–50.
571. Яковец Ю. Стратегия научно-инновационного прорыва / Ю. Яковец // Экономист. – 2002. – № 5. – С. 3–11.
572. Яковлев В. Инновации в обновлении продукции в машиностроительном комплексе Украины / В. Яковлев // Экономика Украины. – 1994. – № 12. – С. 70–73.
573. About Organic Food. The Food Standards Agency. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.food.gov.uk/> 431.
574. Battelle's Top 10 Strategic Technologies For 2020. Electronic design. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://electronicdesign.com/article/components/battelle-s-top-10-strategic-technologies-for-20201>.
575. Bell M. An Environmental Sociology. – London, New Delhy, 1988; Charnes A. Measuring the efficiency of decision making units / A. Charnes, W. Cooper, E. Rhodes // European Journal of Operational Research. – 1978. – № 2. – P. 429–444.
576. Clark J. B. The Distribution of Wealth. A Theory of Wages, Interest and Profits / J. B. Clark. – New York: The Macmillan Company, 1908. – P. 3.
577. Climate change: the challenges for agriculture / European Commission Directorate-General for Agriculture and Rural Development. – Brussels, 2008. – 35 p.
578. Connor D. J. Crop ecology: productivity and management in agricultural systems / D. J. Connor, R. S. Loomis, K. G. Cassman. – 2nd ed. – New York: Cambridge University Press, 2011. – 546 p.
579. Dart P. J. Non-symbiotic nitrogen fixation and soil fertility / P. J. Dart, S. P. Wani // Sbid.-Simp. Pap. – 1999. – V. 12. – P. 3–17.

580. Dobson A. The Green Political Thought. – 2nd ed. / A. Dobson– London; New York, 1995. – 440 p.
581. Doing Business 2010 report Economy Rankings. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.doingbusiness.org/EconomyRankings/>.
582. Farrell M. J. The measurement of productive efficiency / M. J. Farrell // Journal of the Royal Statistical Society. Series A. – 1957. – 120. – P. 253–281.
583. James E. McClellan III, Harold Dorn. Science and Technology in World History. Second Edition. Johns Hopkins University Press, 2006. – P. 193.
584. John P. Biodynamic agriculture: The Journey from Koberwitz to the World, 1924–1938 / P. John // Journal of organic systems. – 2011. – № 6 (1). – P. 27–41.
585. Lissitsa A. Анализ оболочки данных (DEA) – Современная методика определения эффективности производства // IAMO Discussion Paper. – 2003. – №. 50.
586. Low-input sustainable agriculture using ecological management practices / David Pimentel, Thomas W. Culliney, Imo W. Buttler, Douglas J. Reinemann, Kenneth B. Beckman // Agriculture, ecosystems and environment. – 1989. – № 27. – P. 3–24.
587. Meadows D. H. The Limits to Growth / D. H. Meadows. – New York: Potomac Associates, 1972.
588. Nully P. How to Keep OPEC on Its Back / P. Nully // Fortune. – 1986. – May 26. – P. 88.
589. Pepper D. Modern Environmentalism: an Introduction / D. Pepper. – London; New York, 1996.
590. Science, technology and innovation in Europe. – Luxembourg, 2011. – 164 p.
591. Stadnyk, V. & Zamazii, V. (2015) Innovative factors in the system of value-based management of an industrial enterprise. *Actual problems of economics*. No. 9 (171), pp. 242-249.
592. Wikipedia. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

https://en.wikipedia.org/wiki/European_Union.

593. Chandler A. D. Jr The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business. – Cambridge, 1977. – P. 281–283.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1.

Виробництво основних видів промислової продукції за 2013–2016 роки

	2013	2014	2015	2016
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів				
Граніт, пісковик і камінь декоративний чи будівельний інший, тис. т	3,9	4,5	3,7	3,5
Вапняк, флюс вапняковий та інший вапняковий камінь для виготовлення вапна й цементу, тис. т	285,3	... ¹	... ¹	579,6
Піски будівельні, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків), тис. т	135,2	141,4	125,4	226,0
Камінь дроблений (щебінь), який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію та кремнію), тис. т	1125,0	924,0	1824,0	2422,2
Виробництво харчових продуктів, напоїв				
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, т	1484	1865	1103	5428
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, т	668	1115	427	834
М'ясо великої рогатої худоби заморожене, т	8630	5224	6692	4652
Вироби ковбасні, т	970	769	561	562
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей), т	14545	10749	12258	10409
Олія соєва нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), т	–	517	979	1634
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), т	3618	5401	3981	7508
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлене, пептизоване), т	27174	27267	28574	30230
Масло вершкове, т	4012	4156	3495	4273
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; в т. ч. сир із молочної сироватки та кисломолочний сир), т	... ¹	1518	1335	1286
Сири сичужні та плавлені, т	4455	4394	3883	3190
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки, т	19946	21547	25244	24729
Казеїн та казеїнати, т	843	1205	1829	2310
Борошно, т	59967	62838	56338	58004
Крупи, т	7514	8180	7970	8555
Висівки, відходи та інші залишки від перероблення пшениці, т	19304	19125	18249	18549
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	13620	12739	10028	8178
Вироби здобні (булочки підвищеної калорійності, листкові, рулети з маком, рогаики тощо), т	491	418	338	240
Хлібці хрусткі, сухарі, грінки та вироби подібні підсмажені, т	634	758	738	850
Печиво солодке і вафлі, т	1511	1526	1212	3405
Цукор білий кристалічний буряковий, тис. т	132,3	271,7	... ¹	190,2
Корми готові для тварин, що утримують на фермах, крім борошна та гранул із люцерни, тис. т	92,7	98,2	107,6	146,3
Води натуральні мінеральні газовані, тис. дал	735,2	624,2	409,9	385,3
Напої безалкогольні, тис. дал	573,1	555,8	413,0	406,1

Продовження таблиці А.1

	2013	2014	2015	2016
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів				
Білизна постільна, тис. шт	41,2	31,7	13,6	7,8
Речі постільні не пухові, не пір'яні (в т. ч. стьобані ковдри, перини, валики, пуфи, подушки, крім матраців та мішків спальних), тис. шт	58,0	84,7	58,5	62,7
Комплекти і костюми чоловічі та хлопчачі з тканини бавовняної або з волокон синтетичних або штучних, виробничі та професійні, тис. шт	88,8	71,1	62,5	40,9
Піджаки та блейзери чоловічі та хлопчачі з тканини бавовняної або з волокон синтетичних або штучних, виробничі та професійні, тис. шт	115,2	113,4	128,2	94,8
Брюки, бриджі чоловічі та хлопчачі з тканини бавовняної або з волокон синтетичних або штучних, виробничі та професійні, тис. шт	115,1	96,9	95,6	95,0
Предмети одягу інші чоловічі та хлопчачі з тканини бавовняної або з волокон синтетичних або штучних, виробничі та професійні, тис. шт	190,8	236,3	184,6	211,4
Спідниці та спідниці-брюки (крім трикотажних), жіночі та дівчачі, тис. шт	0,3	0,3	1,4	1,4
Рукавички, рукавиці, мітенки (крім трикотажних), тис. пар	1255,7	237,0	131,5	102,6
Взуття, тис. пар	182,8	161,7	160,5	219,4
Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів				
Деревина уздовж розпиляна чи розколота, розділена на частини чи лущена, завтовшки більше 6 мм; шпали з деревини для залізничних чи трамвайних колій, непросочені, тис. м	19,8	11,1	11,0	10,0
Деревина листяних порід у вигляді погонажу, профільованого уздовж будь-якого з ребер чи площин, в т. ч. планки та фризиди для паркетного покриття підлоги незібрані, т	849	674	616	436
Вікна, двері балконні та їх рами, з деревини, шт	426	369	303	274
Двері та їх коробки та пороги, з деревини, шт	4493	3652	2312	2047
Вироби столярні та конструкції будівельні, з деревини, т	395	459	348	445
Вироби з деревини інші, т	3126	2883	2653	4510
Виробництво паперу та паперових виробів, поліграфічна діяльність				
Коробки та ящики, з паперу або картону гофрованих, т	3139	3473	3375	3527
Журнали реєстраційні, книги бухгалтерські, швидкозшивачі (папки), формуляри і бланки, вироби канцелярські інші, з паперу чи картону, т	1664	1349	1348	1181
Етикетки з паперу чи картону, т	348	380	330	470
Книги, брошури, листівки та подібна продукція, віддруковані (крім у вигляді окремих аркушів), т	893	1084	1070	1466
Продукція інша, н.в.і.у, віддрукована, т	...	1198	1230	1680

Продовження таблиця А.1

	2013	2014	2015	2016
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції				
Спирт етиловий неденатурований із вмістом спирту не менше 80 об.%, тис. дал	5720,0	3845,5	3640,7	2241,6
Сполуки з альдегідною функціональною групою, т	1974	1211	1336	764
Продукти хімічні різноманітні інші, н.в.і.у., т	536	290	243	190
Виробництво гумових і пластмасових виробів				
Плити, листи, плівки, фольга і стрічки, з пластмас, неармовані або нез'єднані з іншими матеріалами, т	743	466	448	475
Плити, листи, плівка, фольга та стрічки, інші, з пластмас, поруваті, т	5821	5386	4338	5380
Мішки та пакети (у т.ч. конусоподібні), з полімерів етилену (не включаючи із синтетичних текстильних матеріалів), т	237	200	147	180
Бутлі, пляшки, флакони, фляги та вироби подібні, з пластмас, тис. шт	6233,3	4638,2	3981,7	3921,6
Вікна та їх рами, двері та їх коробки і пороги, з пластмас, тис. шт	152,5	220,3	296,8	316,3
Частини, н.в.і.у., для ламп і арматури освітлювальної, світлових показчиків і виробів подібних, з пластмас, кг	4873	4162	3250	3947
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції				
Цегла невогнетривка керамічна будівельна (крім виробів з борошна кам'яного кремнеземистого чи ґрунтів діатомітових), тис. м3	31,7	14,4	18,1	22,9
Вапно гашене, тис. т	15,6	14,8	4,3	20,1
Блоки та цегла з цементу, бетону або каменю штучного для будівництва, тис. т	29,1	28,8	28,5	27,3
Плитки, плити, черепиця та вироби подібні з цементу, бетону або каменю штучного (крім блоків та цегли для будівництва), тис. т	0,8	1,1	1,3	26,9
Елементи конструкцій збірні для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного, тис. т	125,8	146,0	154,0	184,7
Розчини бетонні, готові для використання, тис. т	205,6	208,0	202,1	205,2
Камінь декоративний і будівельний оброблений інший і вироби з нього; гранули та порошок із каменю природного інші, штучно забарвлені; вироби з агломерованого сланцю, т	956	889	1584	2245
Суміші асфальтові для дорожнього покриття, тис. т	119,1	99,1	200,1	273,2
Металургійне виробництво				
Конструкції інші та їх частини, плити, прутки, кутики, профілі та вироби подібні, з металів чорних або алюмінію, т	1129	306	571	527
Тканини, ґрати, сітки й огорожі з дроту сталевих або мідних; сітка металева з металів чорних або міді, під штукатурку, т	539	1146	960	2483
Вироби ковані або штамповані, без подальшої обробки, з металів чорних, н.в.і.у., т	529	450	530	604
Вироби з металів чорних, н.в.і.у., т	234	224	172	213

Продовження таблиця А.1

	2013	2014	2015	2016
Машинобудування				
Елементи баластні для ламп і трубок газорозрядних; перетворювачі статичні; котушки індуктивності й ін., тис. шт	78,1	232,8	52,2	207,8
Люстри та інші світильники електричні стельові та настінні (крім тих, які використовуються для освітлення відкритих майданчиків або доріг), тис. шт	384,1	247,3	177,0	144,0
Лампи й освітлювальне обладнання з пластмаси та інших матеріалів електричні, призначені для використання з лампами розжарювання та люмінесцентними трубчастими лампами, тис. шт	93,6	66,5	66,4	93,5
Клапани керування процесом, клапани запірні, вентилі кульові та ін., т	17,3	26,3	15,9	25,1
Машини й устаткування спеціального призначення, н.в.і.у., шт	2169	1514	1654	6475
Виробництво меблів та пристроїв ортопедичних				
Меблі для сидіння переважно з дерев'яним каркасом, тис. шт	1,8	1,5	1,8	2,1
Меблі для офісів і підприємств торгівлі, тис. шт	6,9	4,8	6,5	5,1
Меблі кухонні, тис. шт	83,7	36,9	49,7	30,5
Меблі для спалень, їдалень і віталень дерев'яні, тис. шт	75,0	37,7	48,4	24,2
Матраци, крім каркасів матрачних, тис. шт	23,1	28,2	34,9	26,9
Пристрої ортопедичні (в т. ч. ортопедичне взуття), шини та пристосовання для лікування переломів подібні, тис. шт	21,1	15,9	26,5	23,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря				
Електроенергія, млн кВт год	62,9	86,9	39,2	36,3
у т. ч. вироблена гідроелектростанціями	27,8	21,9	12,8	12,9

Таблиця А.2

**Індекси промислової продукції за основними видами діяльності
за 2013-2016 роки (відсотки до попереднього року)**

	2013	2014	2015	2016
Промисловість	99,5	116,5	92,1	110,3
Добувна та переробна промисловість	99,4	118,3	92,1	111,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	110,6	101,7	162,0	115,9
Переробна промисловість	99,1	118,7	90,5	110,8
з неї				
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	95,6	114,1	89,6	116,3
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	84,8	92,3	111,7	97,1
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу і поліграфічна діяльність	102,9	107,8	105,5	142,5
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	¹ ...	¹ ...	¹ ...	¹ ...
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	116,2	52,8	95,5	65,4
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	¹ ...	¹ ...	¹ ...	¹ ...
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	124,5	124,1	120,7	107,1
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування	101,9	101,0	86,7	116,0
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин та устаткування	97,4	157,7	71,3	112,4
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	100,8	98,1	91,4	105,0

¹ Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Таблиця А.3

**Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)
за видами економічної діяльності**

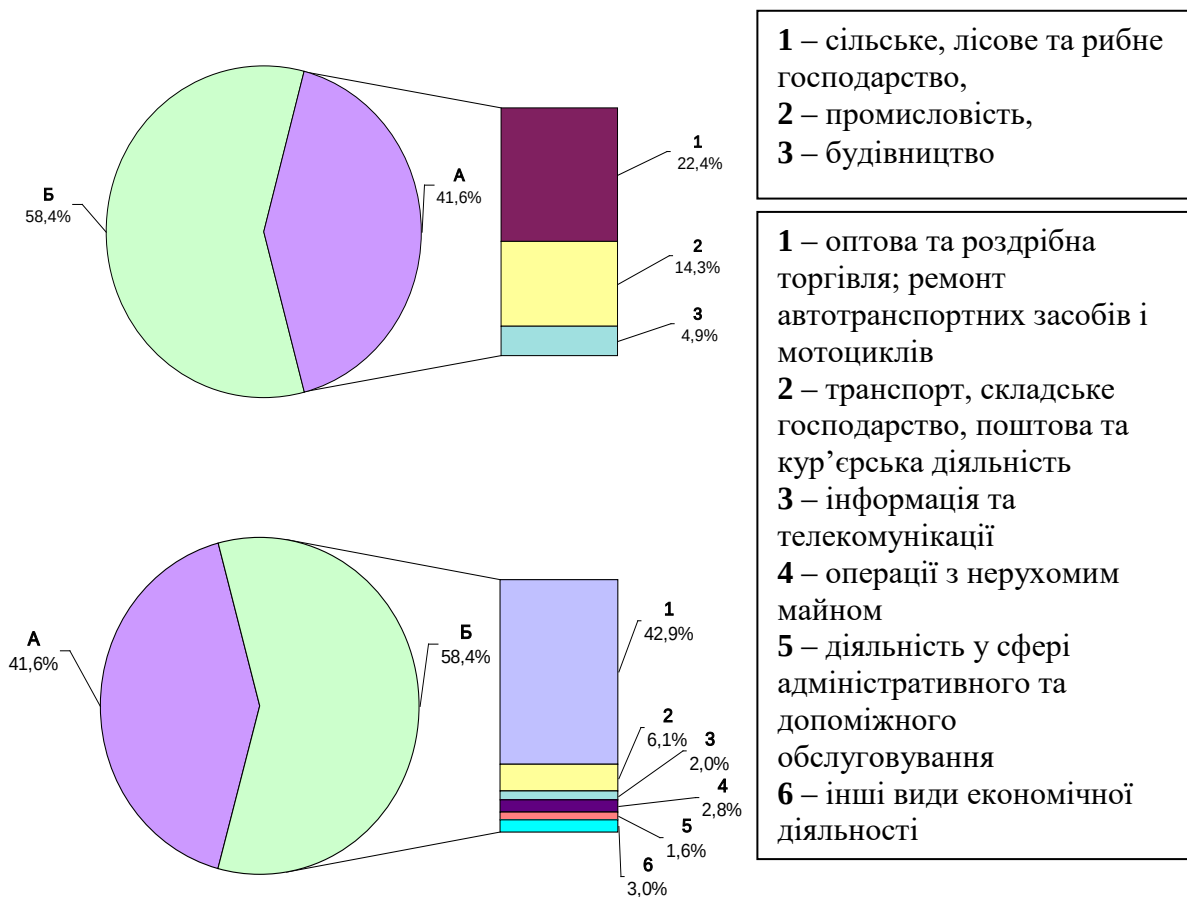
	2010 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р. ²		2016 р. ³	
	млнгрн	у % до підсумку	млнгрн	у % до підсумку	млнгрн	у % до підсумку	млнгрн	у % до підсумку	млнгрн	у % до підсумку
Промисловість	5469,6	100	8124,6	100	9448,5	100	13541,2	100	16485,7	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	128,7	2,4	251,6	3,1	254,6	2,7	507,1	3,7	560,4	3,4
Переробна промисловість	4038,2	73,8	6044,7	74,4	7283,2	77,1	10758,2	79,4	10807,0	65,6
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	2384,7	43,6	2847,5	35,1	4184,4	44,3	6167,5	45,5	5420,1	32,9
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	140,2	2,6	157,1	1,9	172,6	1,8	286,8	2,1	324,4	2,0
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	232,1	4,2	158,4	2,0	200,3	2,1	327,7	2,4	394,3	2,4
виробництво коксу і продуктів нафтопереробки	7,7	0,1	...	...	...	...	...	...	...	...
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	10,4	0,2	1104,6	13,6	580,3	6,1	815,5	6,0	678,5	4,1
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	50,5	0,9	74,5	0,9	87,7	0,9	154,7	1,1	180,2	1,1
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	359,8	6,6	547,0	6,7	658,2	7,0	1215,2	9,0	1629,1	9,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	138,1	2,5	204,5	2,5	329,9	3,5	411,9	3,0	508,1	3,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1176,8	21,5	1680,8	20,7	1751,0	18,5	2080,0	15,4	4897,2	29,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	125,9	2,3	147,5	1,8	159,7	1,7	195,9	1,5	221,1	1,3

¹ Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Додаток Б

**Розподіл реалізації продукції малих підприємств виробничої та
невиробничої сфери Тернопільської області за видами економічної
діяльності у 2016 р. (з урахуванням мікропідприємств)**

А – виробнича сфера; Б – невиробнича сфера (у відсотках).

Додаток В

Таблиця В.1

Частка найманих працівників на підприємствах за їх розмірами та видами економічної діяльності серед галузей у 2016 році¹

	Усього, тис. осіб	У т. ч.							
		великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства		з них мікро-підприємства	
		тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності
Усього²	5673,6	1583,6	27,9	2567,1	45,3	1522,9	26,8	613,1	10,8
у т. ч.									
сільське, лісове та рибне господарство	578,1	38,1	6,6	354,2	61,3	185,8	32,1	67,6	11,7
промисловість	2142,3	776,5	36,2	1095,8	51,2	270,0	12,6	73,3	3,4
будівництво	237,8	3,1	1,3	100,7	42,3	134,0	56,4	53,8	22,7
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	924,3	252,5	27,3	311,8	33,7	360,0	39,0	173,1	18,7
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	758,2	453,8	59,9	219,2	28,9	85,2	11,2	28,4	3,8
тимчасове розміщування й організація харчування	83,8	... ³	... ³	... ³	... ³	41,2	49,1	15,3	18,2
інформація та телекомунікації	153,4	39,1	25,5	53,0	34,6	61,3	39,9	27,2	17,7
фінансова та страхова діяльність	63,4	... ³	... ³	... ³	... ³	17,1	27,0	8,1	12,7
операції з нерухомим майном	155,1	... ³	... ³	... ³	... ³	113,8	73,4	60,9	39,3
професійна, наукова та технічна діяльність	190,1	... ³	... ³	... ³	... ³	100,5	52,9	53,7	28,3
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	233,6	5,8	2,5	144,8	62,0	83,0	35,5	25,8	11,0
освіта	17,8	—	—	6,3	35,4	11,5	64,6	4,5	25,0
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	87,2	—	—	52,8	60,6	34,4	39,4	10,5	12,0
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	27,4	... ³	... ³	... ³	... ³	8,9	32,6	2,9	10,6
надання інших видів послуг	21,1	—	—	4,9	23,1	16,2	76,9	8,0	37,8

¹ Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та частини зони проведення антитерористичної операції в Донбасі.

² Дані попередні.

³ Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації.

Додаток Д

**Основні показники стану розвитку і підтримки малого підприємництва
Тернопільської області у 2016 році**

Кількість навчальних закладів, усього	828
загальної освіти	797
професійної освіти	22
вищої освіти	9
Кількість навчальних закладів:	
де запроваджено навчання основам та практики підприємництва	61
що здійснюють перепідготовку і підвищення кваліфікації кадрів підприємництва	3
Кількість об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва:	
бізнес-центри	7
бізнес-інкубатори	2
технопарки	1
лізингові центри	3
Небанківські фінансово-кредитні установи, усього	59
у т. ч.	
кредитні спілки	31
Регіональні фонди підтримки підприємництва, усього	2
Інноваційні фонди і компанії	1
Інформаційно-консультативні установи	23
Кількість громадських об'єднань суб'єктів підприємництва	17
у т. ч.	
зареєстрованих на регіональному рівні	10
Кількість координаційних рад з питань підприємництва, створених на місцевому рівні	18

Додаток Е

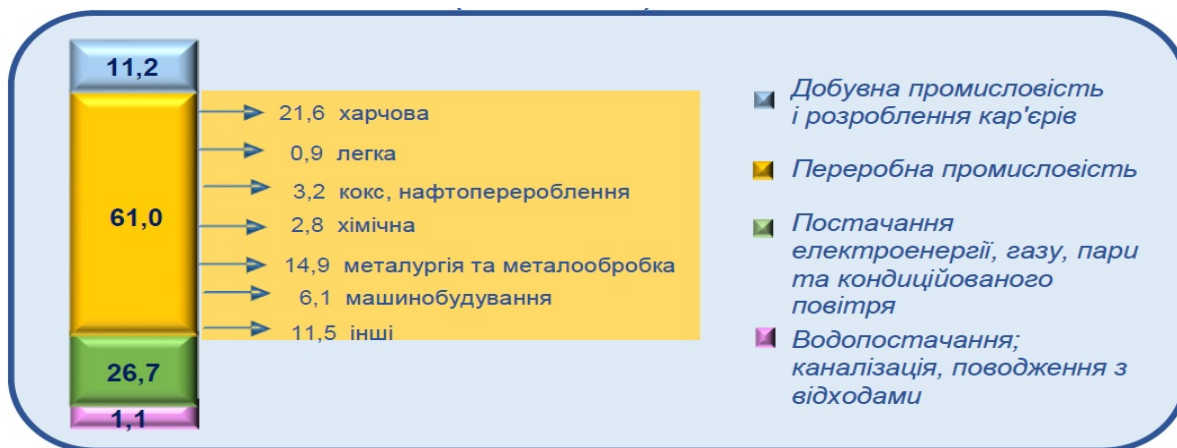
**ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
ТА МІСЦЕ У НЬОМУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Таблиця Е.1

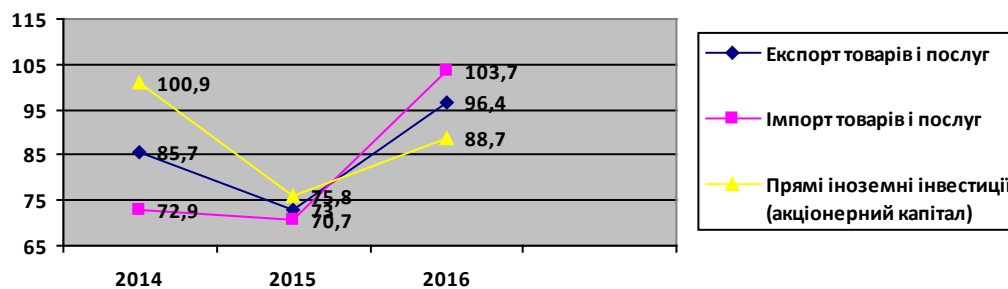
	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Валовий внутрішній продукт ¹ , млрд грн	1586,9	1988,5	2383,2
у розрахунку на одну особу, тис. грн	36,9	46,4	55,8
Фінансовий результат до оподаткування, млрд грн	-523,6	-340,1	-22,9
Індекс продукції промисловості (до попереднього року), відсотки	89,9	87,0	102,8
Індекс продукції сільського господарства (до попереднього року), відсотки	102,2	95,2	106,1
Капітальні інвестиції ¹ , млрд грн	219,4	273,1	359,2
Роздрібний товарооборот підприємств (включаючи ресторанне господарство) ¹ , млрд грн	427,5	487,6	556,0
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млрд грн	4170,7	5159,1	6214,7

¹ У фактичних цінах.

Структура реалізованої промислової продукції у 2016 році (відсотки)

Темпи зростання (зменшення) обсягів зовнішньоекономічної діяльності
(відсотки до попереднього року)

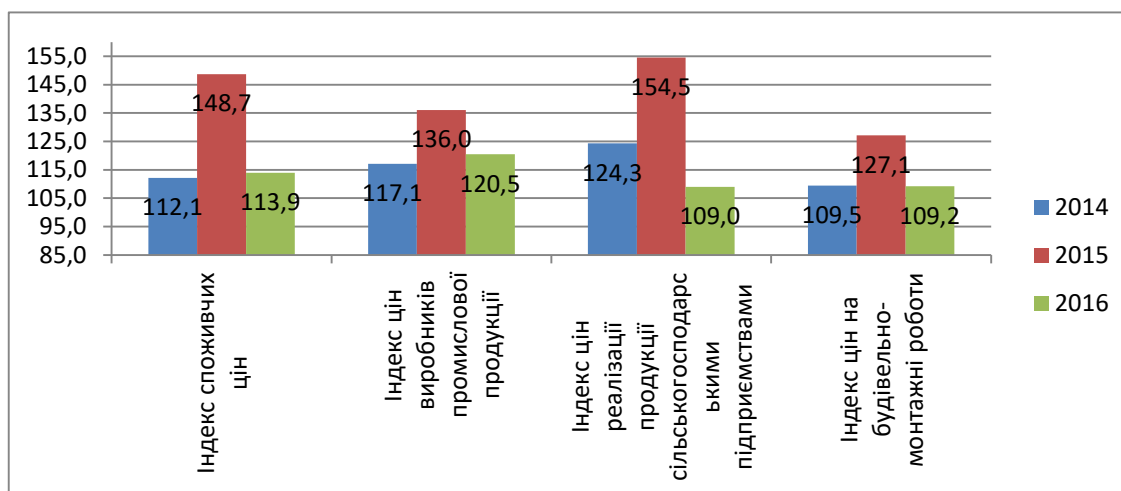
Таблиця Е.2

Індекси промислової продукції (відсотки)

	2014	2015	2016
Промисловість	89,9	87,0	102,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	86,3	85,8	99,8
Переробна промисловість	90,7	87,4	104,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	93,4	88,0	102,5

Індекс цін

(відсотки до попереднього року)

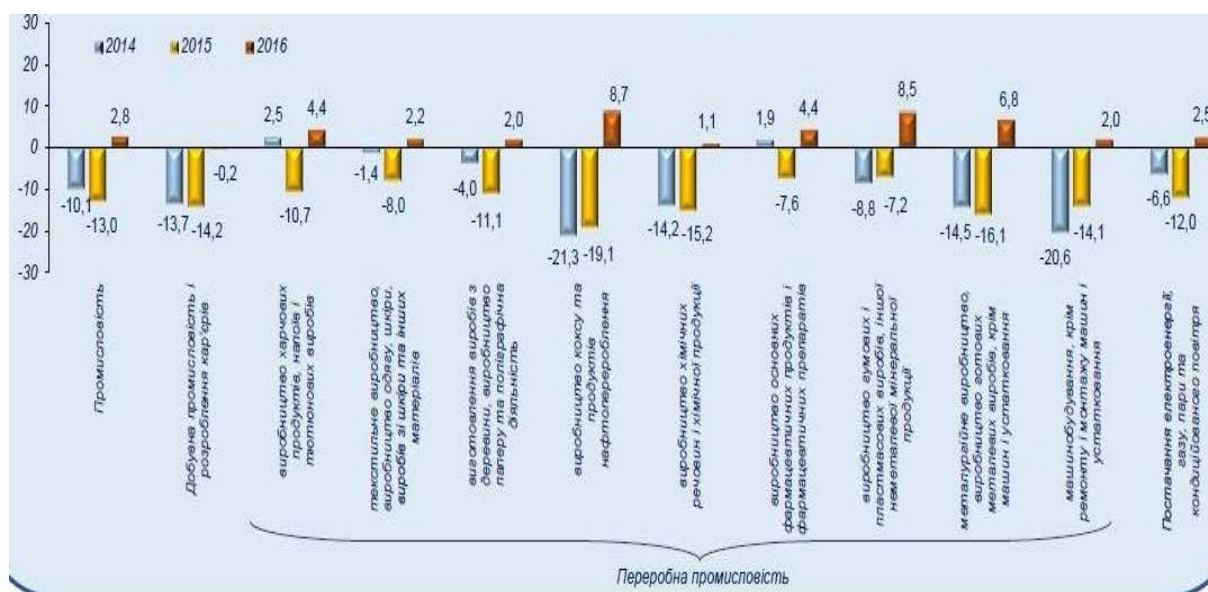

Таблиця Е.3

Інновації в промисловості

	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Частка промислових підприємств, що займалися інноваціями (відсотки до загальної кількості обстежених)	16,9	16,1	17,3
Впроваджено нових технологічних процесів	1576	1743	1217
Впроваджено інноваційних видів продукції (найменування)	3138	3661	3136

Темпи приросту (+), зниження (-) промислової продукції
за основними видами діяльності (відсотки до попереднього року)

Додаток Ж

ПОКАЗНИКИ З ПРОМИСЛОВОСТІ

Таблиця Ж.1

**Виробництво основних видів промислової продукції у контексті
сировинних ресурсів для переробної промисловості
за 2014–2016 роки**

	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, тис. т	55,9	50,7	60,9
М'ясо великої рогатої худоби заморожене, тис. т	17,4	20,7	15,2
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, тис. т	257	255	264
М'ясо свиней заморожене, тис. т	14,5	15,7	12,2
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене, тис. т	710	713	753
М'ясо свійської птиці заморожене, тис. т	159	181	248
Вироби ковбасні, тис. т	267	236	239
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей), тис. т	440	264	243
Суміші соків фруктових та овочевих, тис. т	246	201	203
Овочі консервовані натуральні, тис. т	144	145	143
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), тис. т	4400	3716	4412
Маргарин і жири харчові подібні, тис. т	271	192	187
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлене, пептизоване), тис. т	1117	972	961
Масло вершкове, тис. т	114	102	103
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; в т. ч. сир із молочної сироватки та кисломолочний сир), тис. т	74,7	67,8	70,1
Сири сичужні та плавлені, тис. т	130	124	113
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки, тис. т	473	426	426
Борошно, тис. т	2358	2211	2085
Крупи, тис. т	350	358	373
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, тис. т	1357	1232	1160
Печиво солодке і вафлі, тис. т	299	249	249
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, тис. т	103	89,5	85,3
Цукор білий кристалічний буряковий, тис. т	2053	1459	1997
Шоколад та готові харчові продукти, що містять какао (крім какао-порошку підсолодженого), у пакуваннях масою менше 2 кг, тис. т	235	183	171
Вироби кондитерські цукрові (у т. ч. шоколад білий), що не містять какао, тис.т	186	190	182
Соуси і продукти для приготування соусів; приправи та прянощі змішані інші (крім соєвого соусу, кетчупу і соусів томатних інших, борошна та порошку гірчичних, гірчиці готової), тис. т	170	153	148
Їжа та страви, готові, з виробів макаронних, тис. т	95,1	109	98,3
Спреди та суміші жирові, що містять масову частку загального жиру від 50 % до 85 %, у т. ч. молочного жиру в жировій фазі не менше ніж 25 %, тис. т	52,5	36,3	29,0
Продукти молокозмісні, інші, тис. т	174	156	154
Коньяк, бренді, млн дал	2,6	3,0	2,8
Горілка з вмістом спирту не більше 45,4 %, млн дал	21,5	18,6	16,6

Продовження таблиці Ж.1

	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹
Лікери та інші спиртні напої (крім спиртів дистильованих з вина виноградного, вичавок винограду або фруктів; віскі, рому, тафії, джину, ялівцевої настоянки, горілки з вмістом спирту не більше 45,4 %, спиртів дистильованих із фруктів) ² , млн дал	10,4	8,7	5,3
Вино ігристе «Шампанське України», млн дал	2,6	3,2	3,0
Пиво солодове (крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю не більше 0,5 %), млн дал	242	195	181
Пиво безалкогольне і пиво з вмістом алкоголю не більше 0,5 %, млн дал	3,3	2,5	2,6
Води натуральні мінеральні негазовані, млн дал	36,0	36,0	43,5
Води натуральні мінеральні газовані, млн дал	82,6	72,8	73,0
Напої безалкогольні, млн дал	116	110	118
Пряжа вовняна, тис. т	2,5	3,1	2,5
Тканини, млн м ²	81,8	86,3	91,0
Полотна трикотажні машинного чи ручного в'язання, тис. т	5,6	7,6	7,8
Ковдри та пледи дорожні, крім електроковдр, млн шт	2,7	3,0	2,4
Білизна постільна, млн шт	9,6	9,8	9,8
Килими та вироби килимові, млн м ²	6,8	3,6	3,5
Матеріали неткані і вироби з матеріалів нетканих, крім одягу, тис. т	19,7	19,5	21,6
Костюми та комплекти трикотажні машинного або ручного в'язання, жіночі та дівчачі, тис. шт	498	103	165
Сукні трикотажні машинного або ручного в'язання, жіночі та дівчачі, тис. шт	1178	1287	1540
Пальта, півпальта, плащі, накидки тощо, чоловічі та хлопчачі, тис. шт	286	318	329
Жилети, анораки, лижні куртки, куртки вітрозахисні та подібні вироби (крім піджаків та блейзерів, трикотажних, просочених, з покриттям, ламінованих або гумованих), чоловічі та хлопчачі, тис. шт	190	250	313
Костюми та комплекти (крім трикотажних), чоловічі та хлопчачі, тис. шт	317	347	437
Піджаки та блейзери (крім трикотажних), чоловічі та хлопчачі, тис. шт	812	865	765
Пальта та плащі тощо, жіночі та дівчачі, тис. шт	1142	925	938
Жилети, анораки, лижні куртки, куртки вітрозахисні та подібні вироби (крім жакетів та блейзерів, трикотажних, просочених, з покриттям, ламінованих або гумованих), жіночі та дівчачі, тис. шт	127	170	192
Костюми та комплекти (крім трикотажних), жіночі та дівчачі, тис. шт	148	197	207
Жакети та блейзери (крім трикотажних), жіночі та дівчачі, млн шт	1,4	1,5	1,4
Сукні (крім трикотажних), жіночі та дівчачі, млн шт	1,5	1,2	1,5
Трикотаж спідній, млн шт	20,1	13,9	13,2
Предмети одягу, аксесуари до одягу з хутра (крім капелюхів та уборів головних інших), тис. шт	25,3	8,1	5,6
Колготки із синтетичних волокон трикотажні машинного або ручного в'язання з лінійною щільністю до 67 децетекс, млн пар	22,1	31,9	25,8
Панчішно-шкарпеткові вироби інші (ключаючи шкарпетки), млн пар	36,6	48,2	50,7
Светри, пуловери, кардигани, жилети та вироби подібні, трикотажні та в'язані, млншт	1,0	1,0	1,0

Продовження таблиці Ж.1

	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹
Взуття, млн пар	27,5	23,6	24,1
Деревина уздовж розпиляна чи розколота, розділена на частини чи лущена, завтовшки більше 6 мм; шпали з деревини для залізничних чи трамвайних колій, непросочені, тис. м ³	1781	1931	2162
Деревина хвойних порід у вигляді погонажу, профільованого уздовж будь-якого з ребер чи площин, в т. ч. планки та фризидля паркетного покриття підлоги незібрані, тис. т	11,3	14,1	13,5
Деревина листяних порід у вигляді погонажу, профільованого уздовж будь-якого з ребер чи площин, в т. ч. планки та фризидля паркетного покриття підлоги незібрані, тис. т	53,2	69,1	63,9
Фанера клеєна, панелі фанеровані та матеріали шаруваті подібні, з деревини, тис. м ³	191	186	181
Плити деревностружкові та плити подібні з деревини, необроблені чи лише шліфовані, тис. м ³	1313	1269	1304
Шпон; листи для фанери клеєної та деревина інша, уздовж розпиляна, розділена на частини чи лущена, завтовшки 6 мм і менше, тис. м ³	135	167	190
Паркет дерев'яний щитовий для мозаїчних підлог, тис. м ²	364	448	523
Вікна, двері балконні та їх рами, з деревини, тис. шт	1025	1013	875
Двері та їх коробки та пороги, з деревини, тис. шт	1203	1092	864
Папір та кортон для графічних робіт некрейдовані, масова частка механічних волокон 10% і менше, щільністю не менше 40, але не більше 150 г/м ² , у рулонах, тис. т	8,7	3,5	2,8
Папір для виготовлення гігієнічних або косметичних серветок, рушників, пелюшок, скатертин, вата целюлозна і полотно з волокон целюлозних, тис. т	147	135	135
Папір обгортковий сульфідний і папір некрейдований інший (крім паперу для писання, друкування чи іншого графічного призначення), тис. т	480	423	429
Папір і картон гофровані, у рулонах або в аркушах, тис. т	146	149	149
Коробки та ящики, з паперу або картону гофрованих, тис. т	464	395	430
Коробки та ящики, складані, з паперу або картону негофрованих, тис. т	92,7	78,5	81,2
Папір туалетний (у рулонах завширшки 36 см і менше або розрізаний за розміром або формою), тис. т	115	102	104
Зошити з паперу чи картону, тис. т	10,5	10,1	10,0
Шпалери та вироби з паперу для покриття стін подібні; папір прозорий для вікон, тис. т	117	56,9	45,0
Кокс і напівкокс з вугілля кам'яного; кокс газовий, млн т	13,9	11,6	12,7
Смоли кам'яновугільні, буровугільні або торф'яні; смоли мінеральні інші, тис. т	615	498	565
Бензин моторний з вмістом свинцю 0,013 г/л і менше, тис. т	681	... ³	... ³
Паливо дизельне для транспорту автомобільного і залізничного, тис. т	760	... ³	... ³
Мазути паливні важкі, тис. т	516	83,0	100
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, тис. т	80,9	73,5	90,1
Пропан і бутан скраплені, тис. т	440	341	316
Бітум нафтовий (в т. ч. сланцевий), тис. т	118	24,2	27,3
Барвники дисперсні та препарати на їх основі, т	2155	2350	2648
Речовини фарбувальні синтетичні органічні інші, т	3226	5143	5695
Металоїди (неметали), тис. т	76,8	71,3	86,4

Продовження таблиці Ж.1

	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹
Кислота сірчана; олеум, тис. т	557	525	524
Бензол, чистотою 95 мас. % і більше, тис. т	101	42,1	32,5
Спирт етиловий неденатурований із вмістом спирту не менше 80 об. %, млн дал	13,9	10,9	10,0
Аміак безводний, тис. т	2419	2168	1678
Сечовина, тис. т	997	984	945
Нітрат амонію (крім у таблетках, подібних формах або упаковках вагою 10 кг і менше), тис. т	534	361	485
Полімери етилену в первинних формах, тис.т	1,9	2,7	4,7
Полімери вінілхлориду або олефінів галогенованих інших, у первинних формах, тис. т	61,7	46,4	60,0
Смоли карбамідні та тіокарбамідні, смоли меламінові, тис. т	157	129	88,2
Поліуретани в первинних формах, тис. т	20,6	17,3	18,7
Фарби та лаки на основі поліакрилових чи вінілових полімерів, дисперговані чи розчинені у водному середовищі, тис. т	66,7	60,7	74,6
Фарби та лаки інші, дисперговані чи розчинені у водному середовищі, тис. т	15,9	18,5	17,2
Фарби та лаки на основі поліефірів, акрилових і вінілових полімерів, у неводному середовищі; розчини, тис.т	79,6	57,2	65,6
Мило та речовини поверхнево-активні органічні в брусках та подібних формах, н.в.і.у. (крім туалетних цілей), тис. т	13,8	10,7	12,9
Засоби мийні та для чищення, які містять або не містять мило, в т. ч. допоміжні засоби для миття, тис. т	255	190	186
Засоби косметичні для макіяжу чи догляду за шкірою, тис. т	5,8	5,2	5,6
Засоби для гоління; дезодоранти для тіла, засоби парфумні, косметичні та туалетні, інші, тис. т	83,6	57,5	53,6
Нитки філаментні синтетичні інші, одиночні, тис. т	4,3	3,5	3,6
Нитки монофіламентні синтетичні; нитки стрічкові та подібні, з матеріалів текстильних синтетичних, тис. т	6,8	7,8	8,9
Препарати лікарські, що містять пеніцилін та інші антибіотики, т	1332	1270	1234
Препарати лікарські, що містять гормони і не містять антибіотики, т	187	118	131
Препарати лікарські, що містять алкалоїди або їх похідні, і не містять гормони чи антибіотики, тис. т	46,8	43,8	48,5
Шини пневматичні гумові нові для автобусів, вантажних автомобілів або літаків, тис. шт	86,4	78,5	... ³
Шини для сільськогосподарських машин;	213	134	... ³
Суміш гумова з додаванням вуглецевої сажі чи діоксиду кремнію невулканізована, тис. т	2,7	2,3	3,1
Суміш гумова невулканізована інша в первинних формах або у вигляді пластин, листів чи стрічок, тис. т	2,4	2,1	1,7
Шланги та рукави з гуми вулканізованої (крім із гуми твердої), армовані текстильними матеріалами, тис. т	1,2	1,1	1,6
Шланги та рукави з гуми вулканізованої (крім із гуми твердої) у зборі з фітінгами, тис. т	0,4	0,3	0,4
Електроенергія ⁴ , млрд кВт·год	182,8	163,7	164,6

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і частини зони проведення антитерористичної операції на Донбасі.

² Включаючи слабоалкогольні напої.

³ Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Додаток 3

НАЙБІЛЬШ ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Статистичні дані щодо основних показників діяльності підприємств за їх розмірами сформовані за критеріями великих, середніх, малих та мікропідприємств, які визначені у Господарському кодексі України в редакції від 22.03.2012.

- **мікропідприємства** – середня кількість працівників ≤ 10 осіб, річний дохід ≤ 2 мільйони євро;
- **малі підприємства** – середня кількість працівників ≤ 50 осіб, річний дохід ≤ 10 мільйонів євро;
- **великі підприємства** – середня кількість працівників > 250 осіб, річний дохід > 50 мільйонів євро;
- **середні підприємства** – усі інші.

	Кількість підприємств (тис.)			Кількість найманих працівників (млн)			Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) (млрд. грн)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Усього	341,0	343,4	306,4	6,2	5,8	5,7	4170,7	5159,1	6214,7
Великі	0,5	0,4	0,4	1,9	1,7	1,6	1742,5	2053,2	2387,8
Середні	15,9	15,2	14,9	2,7	2,6	2,6	1723,2	2168,8	2602,4
Малі	324,6	327,8	291,1	1,6	1,5	1,5	705,0	937,1	1224,5
з них мікропідприємства	278,9	284,2	247,6	0,6	0,6	0,6	230,7	307,5	426,5

Додаток К

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
УКРАЇНИ

Таблиця К.1

Основні показники діяльності суб'єктів господарювання

	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Кількість суб'єктів господарювання			
Усього, одиниць	1722251	1932325	1974439
<u>підприємства</u>			
усього, одиниць	393508	341165	343561
у % до загальної кількості суб'єктів	22,8	17,7	17,4
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	87	79	80
<u>фізичні особи-підприємці</u>			
усього, одиниць	1328743	1591160	1630878
у % до загальної кількості суб'єктів	77,2	82,3	82,6
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	292	370	381
Кількість зайнятих працівників			
Усього, тис. осіб	9965,1	9008,3	8331,9
<u>підприємства</u>			
усього, тис. осіб	7642,5	6510,1	6041,6
у % до загальної кількості зайнятих працівників	76,7	72,3	72,5
<u>фізичні особи-підприємці</u>			
усього, тис. осіб	2322,6	2498,2	2290,3
у % до загальної кількості зайнятих працівників	23,3	27,7	27,5
Кількість найманих працівників			
Усього, тис. осіб	8515,4	7311,6	6589,5
<u>підприємства</u>			
усього, тис. осіб	7521,6	6404,6	5930,0
у % до загальної кількості найманих працівників	88,3	87,6	90,0
<u>фізичні особи-підприємці</u>			
усього, тис. осіб	993,8	907,0	659,5
у % до загальної кількості найманих працівників	11,7	12,4	10,0
Витрати на персонал			
Усього, млн грн	423288,7	401460,6	432096,6
<u>підприємства</u>			
усього, млн грн	400715,2	378433,1	413392,4
у % до загальних витрат на персонал	94,7	94,3	95,7
<u>фізичні особи-підприємці</u>			
усього, млн грн	22573,5	23027,5	18704,2
у % до загальних витрат на персонал	5,3	5,7	4,3
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)			
Усього, млн грн	4437326,1	4608978,1	5716431,0
<u>підприємства</u>			
усього, млн грн	4153088,0	4319935,8	5318957,7
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг)	93,6	93,7	93,0
<u>фізичні особи-підприємці</u>			
усього, млн грн	284238,1	289042,3	397473,3
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг)	6,4	6,3	7,0
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг)			
Усього, млн грн	2933154,0	3529726,9	4443367,9
<u>підприємства</u>			
усього, млн грн	2797959,8	3340113,6	4151086,1
у % до загального обсягу виробленої продукції (товарів, послуг)	95,4	94,6	93,4
<u>фізичні особи-підприємці</u>			
усього, млн грн	135194,2	189613,3	292281,8
у % до загального обсягу виробленої продукції (товарів, послуг)	4,6	5,4	6,6

Таблиця К.2

**Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з
розподілом за їх розмірами**

	Усього	У т. ч.							
		підприємства				фізичні особи-підприємці			
		великі	середні	малі	з них	Усього	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва	з них
					мікро- підприємства				суб'єкти мікро- підприємництва
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць									
2013	1722070	659	18859	373809	318477	1328743	351	1328392	1318703
2014	1932161	497	15906	324598	278922	1591160	712	1590448	1580965
2015	1974318	423	15203	327814	284241	1630878	307	1630571	1626589
Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць									
2013	378	0	4	82	70	292	0	292	290
2014	449	0	4	75	65	370	0	370	368
2015	461	0	4	76	66	381	0	381	380
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб									
2013	9729,1	2383,7	3012,1	2010,7	795,3	2322,6	42,1	2280,5	2119,8
2014	8796,7	1915,1	2696,5	1686,9	723,5	2498,2	69,9	2428,3	2253,4
2015	8180,0	1708,6	2604,7	1576,4	691,4	2290,3	28,0	2262,3	2187,2
Кількість найманих працівників, тис. осіб									
2013	8279,4	2383,7	3010,1	1891,8	734,4	993,8	41,7	952,1	801,1
2014	7100,0	1915,1	2694,9	1583,0	626,6	907,0	69,2	837,8	672,5
2015	6437,6	1708,6	2603,2	1466,3	587,8	659,5	27,7	631,8	560,6
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млнгрн									
2013	4334453,1	1717391,3	1662565,2	670258,5	216111,4	284238,1	20778,9	263459,2	244546,0
2014	4459702,2	1742507,9	1723151,5	705000,5	230729,3	289042,3	12742,7	276299,6	255906,0
2015	5556540,4	2053189,5	2168764,8	937112,8	307450,0	397473,3	15612,0	381861,3	358275,8

Таблиця К.3

**Індекси промислової продукції за 2013–2016 роки
(відсотки до попереднього року)**

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Промисловість	95,7	89,9	87,0	102,8
Переробна промисловість	92,7	90,7	87,4	104,3

Таблиця К.4

**Обсяг реалізованої переробної промислової продукції
(товарів, послуг) у 2013–2016 роках**

	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	млнгрн	у % до підсумку	млнгрн	у % до підсумку	млнгрн	у % до підсумку	млнгрн	у % до підсумку
Промисловість	1322408,4	100,0	1428839,1	100,0	1776603,7	100,0	2128866,8	100,0
Переробна промисловість	817734,3	61,8	903735,3	63,3	1139213,2	64,1	1297662,5	61,0

Таблиця К.5

Індекси промислової продукції в Україні у 2013–2017 роках (відсотки)

	Місяць до попереднього місяця					Місяць (період) до відповідного місяця (періоду) попереднього року				
	2017	ДОВІДКОВО				2017	ДОВІДКОВО			
		2016	2015	2014	2013		2016	2015	2014	2013
Січень	82,5	82,0	81,6	84,6	88,3	105,6	99,0	80,0	95,8	96,6
Лютий	97,8	108,4	98,8	100,5	99,2	95,4	108,6	78,6	97,0	94,3
Січень-лютий	х	х	х	х	х	100,4	103,8	79,3	96,4	95,5
Березень	108,9	107,0	109,8	108,0	111,3	97,3	105,8	79,9	94,2	95,3
Січень-березень	х	х	х	х	х	99,3	104,5	79,5	95,6	95,4
Квітень	93,1	96,8	97,9	98,9	98,2	93,9	104,5	79,1	94,8	98,0
Січень-квітень	х	х	х	х	х	98,0	104,5	79,4	95,4	96,1
Травень	103,4	96,3	99,7	98,6	94,8	101,2	101,0	80,0	98,6	91,1
Січень-травень	х	х	х	х	х	98,7	103,8	79,5	96,0	95,1
Червень	100,1	97,8	101,7	98,5	101,6	103,8	97,1	82,6	95,6	94,6
Січень-червень	х	х	х	х	х	99,6	102,6	80,0	96,0	95,0
Липень	100,3	107,2	103,5	97,8	105,6	97,4	100,5	87,3	88,6	95,8
Січень-липень	х	х	х	х	х	99,3	102,3	81,0	94,9	95,1
Серпень	103,0	99,3	96,0	88,1	97,6	101,2	104,0	95,2	80,0	95,6
Січень-серпень	х	х	х	х	х	99,6	102,5	82,6	93,0	95,2
Вересень		104,3	105,8	105,4	99,8		102,5	95,6	84,5	95,3
Січень-вересень	х	х	х	х	х		102,5	83,9	92,0	95,2
Жовтень		106,1	107,0	107,3	107,5		101,6	95,3	84,4	95,6
Січень-жовтень	х	х	х	х	х		102,4	85,1	91,2	95,2
Листопад		100,8	98,4	98,0	97,9		104,1	95,7	84,4	96,3
Січень-листопад	х	х	х	х	х		102,6	86,0	90,5	95,3
Грудень		102,1	101,2	98,3	100,1		105,0	98,5	82,9	100,0
Січень-грудень	х	х	х	х	х		102,8	87,0	89,9	95,7

Таблиця К.6

**Чистий прибуток (збиток) підприємств промислової діяльності,
в т. ч. переробної промисловості 2016 році (млн грн)**

	Чистий прибуток (збиток)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Промисловість	-29096,1	72,3	116557,0	27,7	145653,1
Переробна промисловість	-41649,4	74,6	61135,7	25,4	102785,1

Таблиця К.7

Фінансові результати до оподаткування з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016 році (млн грн)

	Фінансовий результат до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Усього²	69214,2	73,4	443409,7	26,6	374195,5
по великих підприємствах	60870,0	66,0	158665,9	34,0	97795,9
по середніх підприємствах	33203,9	76,1	177573,8	23,9	144369,9
по малих підприємствах	-24859,7	73,3	107170,0	26,7	132029,7
у т. ч. по мікропідприємствах	-35262,4	72,3	37910,6	27,7	73173,0
промисловість	-11841,0	72,7	140764,6	27,3	152605,6
по великих підприємствах	3575,7	59,2	80790,7	40,8	77215,0
по середніх підприємствах	-15726,2	70,8	50133,0	29,2	65859,2
по малих підприємствах	309,5	73,0	9840,9	27,0	9531,4
у т. ч. по мікропідприємствах	-1747,0	70,9	2506,4	29,1	4253,4
Переробна промисловість	-32346,7	75,0	73096,3	25,0	105443,0
по великих підприємствах	-21772,5	62,5	33020,9	37,5	54793,4
по середніх підприємствах	-12691,2	77,7	32057,1	22,3	44748,3
по малих підприємствах	2117,0	74,7	8018,3	25,3	5901,3
у т. ч. по мікропідприємствах	-866,6	72,1	2099,7	27,9	2966,3

Таблиця К.8

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств промисловості з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016 році

	Усього, млнгрн	У т. ч.							
		великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства		з них мікропідприємства	
		млнгрн	у % до загального обсягу реалізації відповідного виду діяльності	млнгрн	у % до загального обсягу реалізації відповідного виду діяльності	млнгрн	у % до загального обсягу реалізації відповідного виду діяльності	млнгрн	у % до загального обсягу реалізації відповідного виду діяльності
Усього	6214729,4	2387762,8	38,4	2602415,8	41,9	1224550,8	19,7	426467,0	6,9
у т. ч.									
промисловість	2249130,7	1231514,4	54,8	870279,4	38,7	147336,9	6,5	33461,0	1,5

Таблиця К.9

Витрати на оплату праці підприємств промисловості з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016 році

	Усього, млн грн	У т. ч.							
		великі		середні		малі		з них	
		підприємства		підприємства		підприємства		мікро-підприємства	
		млн грн	у % до загальних витрат на оплату праці відповідного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на оплату праці відповідного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на оплату праці відповідного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на оплату праці відповідного виду діяльності
Усього	359709,3	143504,9	39,9	157883,2	43,9	58321,2	16,2	18941,5	5,3
у т. ч.									
Промисловість	148828,5	74891,1	50,3	64542,0	43,4	9395,4	6,3	2107,7	1,4

Таблиця К.10

Витрати на персонал підприємств промисловості з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016 році

	Усього, млн грн	У т. ч.							
		великі		середні		малі		з них	
		підприємства		підприємства		підприємств а		мікропідприємства	
		млн грн	у % до загальних витрат на персонал відповідного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на персонал відповідного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на персонал відповідного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на персонал відповідного виду діяльності
Усього	433408,5	172579,8	39,8	189694,0	43,8	71134,7	16,4	23528,9	5,4
у т. ч.									
промисловість	180453,2	90789,2	50,3	78188,8	43,3	11475,2	6,4	2606,2	1,4

Таблиця К.11

**Кількість найманих працівників на підприємствах промисловості з
розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства
у 2016 році**

	Усього, тис. осіб	У т. ч.							
		великі		середні		малі		з них	
		підприємства		підприємства		підприємства		мікропідприємства	
		тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості найманих працівників відповідного виду діяльності
Усього ²	5673,6	1583,6	27,9	2567,1	45,3	1522,9	26,8	613,1	10,8
у т. ч.									
промисловість	2142,3	776,5	36,2	1095,8	51,2	270,0	12,6	73,3	3,4

Таблиця К.12

**Кількість зайнятих працівників на підприємствах промисловості з
розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016 році**

	Усього, тис. осіб	У т. ч.							
		великі		середні		малі		з них	
		підприємства		підприємства		підприємства		мікропідприємства	
		тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників відповідного виду діяльності
Усього ²	5761,8	1583,6	27,5	2568,6	44,6	1609,6	27,9	692,1	12,0
у т. ч.									
промисловість	2150,5	776,5	36,1	1096,3	51,0	277,7	12,9	79,5	3,7

Таблиця К.13

Кількість підприємств промисловості з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016 році

	Усього, одиниць	У т. ч.							
		великі		середні		малі		з них	
		підприємства		підприємства		підприємства		мікропідприємства	
		одиниць	у % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності	одиниць	у % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності	одиниць	у % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності	одиниць	у % до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності
Усього	306369	382	0,1	14869	4,9	291118	95,0	247614	80,8
у т. ч.									
промисловість	39082	206	0,5	4616	11,8	34260	87,7	25612	65,5

Таблиця К.14

Кількість підприємств, кількість зайнятих та найманих працівників на підприємствах промисловості

	Роки	Кількість підприємств		Кількість зайнятих працівників		З них кількість найманих працівників	
		одиниць	у % до підсумку	тис. осіб	у % до підсумку	тис. осіб	у % до підсумку
Усього	2013	393508	100,0	7642,5	100,0	7521,6	100,0
	2014	341165	100,0	6510,1	100,0	6404,6	100,0
	2015	343561	100,0	6041,6	100,0	5930,0	100,0
Промисловість	2013	49130	12,5	2924,9	38,3	2912,8	38,7
	2014	42187	12,4	2429,6	38,6	2419,3	39,1
	2015	42564	12,4	2252,1	37,3	2241,4	37,8

Таблиця К.15

Витрати на персонал підприємств промисловості

	Роки	Витрати на персонал – усього	У т. ч.			
			витрати на оплату праці		відрахування на соціальні заходи	
			млн грн	у % до загальних витрат на персонал певного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на персонал певного виду діяльності
Усього	2013	400715,2	295098,4	73,6	105616,8	26,4
	2014	378433,1	279600,9	73,9	98832,2	26,1
	2015	413392,4	311838,0	75,4	101554,4	24,6
Промисловість	2013	176528,9	127880,3	72,4	48648,6	27,6
	2014	158300,9	115242,0	72,8	43058,9	27,2
	2015	169362,1	126115,0	74,5	43247,1	25,5

Таблиця К.16

Кількість суб'єктів господарювання промисловості

	Роки	З урахуванням банків			Без урахуванням банків		
		усього, одиниць	у т. ч.		усього, одиниць	у т. ч.	
			підприємства	фізичні особи- підприємці		підприємства	фізичні особи- підприємці
Усього	2013	1722251	393508	1328743	1722070	393327	1328743
	2014	1932325	341165	1591160	1932161	341001	1591160
	2015	1974439	343561	1630878	1974318	343440	1630878
Промисловість	2013	121244	49130	72114	121244	49130	72114
	2014	131491	42187	89304	131491	42187	89304
	2015	135149	42564	92585	135149	42564	92585

Таблиця К.17

Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання промисловості

	Роки	З урахуванням банків			Без урахування банків		
		усього, тис. осіб	у т. ч.		усього, тис. осіб	у т. ч.	
			підприємства	фізичні особи- підприємці		підприємства	фізичні особи- підприємці
Усього	2013	9965,1	7642,5	2322,6	9729,1	7406,5	2322,6
	2014	9008,3	6510,1	2498,2	8796,7	6298,5	2498,2
	2015	8331,9	6041,6	2290,3	8180,0	5889,7	2290,3
Промисловість	2013	3103,7	2924,9	178,8	3103,7	2924,9	178,8
	2014	2606,3	2429,6	176,7	2606,3	2429,6	176,7
	2015	2417,8	2252,1	165,7	2417,8	2252,1	165,7

Таблиця К.18

Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання

	Роки	З урахуванням банків			Без урахування банків		
		усього, тис. осіб	у т. ч.		усього, тис. осіб	у т. ч.	
			підприємства	фізичні особи- підприємці		підприємства	фізичні особи- підприємці
Усього	2013	8515,4	7521,6	993,8	8279,4	7285,6	993,8
	2014	7311,6	6404,6	907,0	7100,0	6193,0	907,0
	2015	6589,5	5930,0	659,5	6437,6	5778,1	659,5
Промисловість	2013	3019,5	2912,8	106,7	3019,5	2912,8	106,7
	2014	2506,8	2419,3	87,5	2506,8	2419,3	87,5
	2015	2314,6	2241,4	73,2	2314,6	2241,4	73,2

Таблиця К.19

Витрати на персонал суб'єктів господарювання

	Роки	Витрати на персонал – усього, млнгрн	У т. ч.					
			витрати на оплату праці			відрахування на соціальні заходи		
			усього	підприємства	фізичні особи-підприємці	усього	підприємства	фізичні особи-підприємці
Усього	2013	423288,7	311612,0	295098,4	16513,6	111676,7	105616,8	6059,9
	2014	401460,6	296437,0	279600,9	16836,1	105023,6	98832,2	6191,4
	2015	432096,6	325512,8	311838,0	13674,8	106583,8	101554,4	5029,4
Промисловість	2013	178977,8	129671,8	127880,3	1791,5	49306,0	48648,6	657,4
	2014	160557,6	116887,6	115242	1645,6	43670,0	43058,9	611,1
	2015	171447,5	127635,2	126115,0	1520,2	43812,3	43247,1	565,2

Таблиця К.20

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання

	Роки	З урахуванням банків			Без урахування банків		
		усього, млнгрн	у т. ч.		усього, млнгрн	у т. ч.	
			підприємства	фізичні особи-підприємці		підприємства	фізичні особи-підприємці
Усього	2013	4437326,1	4153088,0	284238,1	4334453,1	4050215,0	284238,1
	2014	4608978,1	4319935,8	289042,3	4459702,2	4170659,9	289042,3
	2015	5716431,0	5318957,7	397473,3	5556540,4	5159067,1	397473,3
Промисловість	2013	1493850,1	1473091,5	20758,6	1493850,1	1473091,5	20758,6
	2014	1567714,0	1546614,9	21099,1	1567714,0	1546614,9	21099,1
	2015	1917185,6	1887535,4	29650,2	1917185,6	1887535,4	29650,2

Таблиця К.21

Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання

	Роки	З урахуванням банків			Без урахування банків		
		усього, млнгрн	у т. ч.		усього, млнгрн	у т. ч.	
			підприємства	фізичні особи-підприємці		підприємства	фізичні особи-підприємці
Усього	2013	2933154,0	2797959,8	135194,2	2830281,0	2695086,8	135194,2
	2014	3529726,9	3340113,6	189613,3	3380451,0	3190837,7	189613,3
	2015	4443367,9	4151086,1	292281,8	4283477,3	3991195,5	292281,8
Промисловість	2013	1296502,7	1277587,0	18915,7	1296502,7	1277587,0	18915,7
	2014	1452817,3	1432212,4	20604,9	1452817,3	1432212,4	20604,9
	2015	1896654,9	1868796,6	27858,3	1896654,9	1868796,6	27858,3

Таблиця К.22

Показники підприємств та фізичних осіб-підприємців у загальних показниках суб'єктів господарювання (відсотки)

	Роки	Кількість суб'єктів		Кількість зайнятих працівників		З них кількість найманих працівників	
		підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці
Усього	2013	22,8	77,2	76,7	23,3	88,3	11,7
	2014	17,7	82,3	72,3	27,7	87,6	12,4
	2015	17,4	82,6	72,5	27,5	90,0	10,0
Промисловість	2013	40,5	59,5	94,2	5,8	96,5	3,5
	2014	32,1	67,9	93,2	6,8	96,5	3,5
	2015	31,5	68,5	93,1	6,9	96,8	3,2

Продовження таблиці К.22

	Роки	Витрати на персонал – усього		У т. ч.			
				витрати на оплату праці		відрахування на соціальні заходи	
		підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці
Усього	2013	94,7	5,3	94,7	5,3	94,6	5,4
	2014	94,3	5,7	94,3	5,7	94,1	5,9
	2015	95,7	4,3	95,8	4,2	95,3	4,7
Промисловість	2013	98,6	1,4	98,6	1,4	98,7	1,3
	2014	98,6	1,4	98,6	1,4	98,6	1,4
	2015	98,8	1,2	98,8	1,2	98,7	1,3

Продовження таблиці К.22

	Роки	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)		Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг)		Додана вартість за витратами виробництва	
		підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці
Усього	2013	93,6	6,4	95,4	4,6	94,4	5,6
	2014	93,7	6,3	94,6	5,4	95,6	4,4
	2015	93,0	7,0	93,4	6,6	95,4	4,6
Промисловість	2013	98,6	1,4	98,5	1,5	98,3	1,7
	2014	98,7	1,3	98,6	1,4	98,7	1,3
	2015	98,5	1,5	98,5	1,5	98,7	1,3

Таблиця К.23

Питома вага показників діяльності підприємств та фізичних осіб-підприємців у загальних показниках цих суб'єктів господарювання (відсотки)

	Роки	Кількість суб'єктів		Кількість зайнятих працівників		З них кількість найманих працівників	
		усього	з них фізичні особи-підприємці	усього	з них фізичні особи-підприємці	усього	з них фізичні особи-підприємці
Усього	2013	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2014	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2015	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Промисловість	2013	7,0	5,4	31,1	7,7	35,5	10,7
	2014	6,8	5,6	28,9	7,1	34,3	10,7
	2015	6,8	5,7	29,0	7,2	35,1	11,1

Продовження таблиці К.23

	Роки	Витрати на персонал – усього		У т. ч.			
				витрати на оплату праці		відрахування на соціальні заходи	
		усього	з них фізичні особи-підприємці	усього	з них фізичні особи-підприємці	усього	з них фізичні особи-підприємці
Усього	2013	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2014	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2015	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Промисловість	2013	42,3	10,9	41,6	10,9	44,2	10,9
	2014	40,0	9,8	39,4	9,8	44,1	9,9
	2015	39,7	11,2	39,2	11,1	41,1	11,2

Продовження таблиці К.23

	Роки	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)		Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг)		Додана вартість за витратами виробництва	
		усього	з них фізичні особи-підприємці	усього	з них фізичні особи-підприємці	усього	з них фізичні особи-підприємці
Усього	2013	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2014	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2015	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Промисловість	2013	33,7	7,3	44,2	14,0	30,8	9,6
	2014	34,0	7,3	43,0	10,9	31,5	9,4
	2015	33,6	7,6	42,7	9,5	33,6	9,4

Таблиця К.24

Додана вартість за витратами виробництва суб'єктів господарювання

	Роки	З урахуванням банків			Без урахування банків		
		усього, млн грн	у т. ч.		усього, млн грн	у т. ч.	
			підприємства	фізичні особи- підприємці		підприємства	фізичні особи- підприємці
Усього	2013	1349243,9	1274237,6	75006,3	1278447,9	1203441,6	75006,3
	2014	1866809,8	1784234,0	82575,8	1783532,4	1700956,6	82575,8
	2015	2329092,2	2221957,7	107134,5	2212306,6	2105172,1	107134,5
Промисловість	2013	415895,5	408722,7	7172,8	415895,5	408722,7	7172,8
	2014	588837,3	581114,6	7722,7	588837,3	581114,6	7722,7
	2015	782968,0	772898,9	10069,1	782968,0	772898,9	10069,1

Таблиця К.25

Кількість підприємств, кількість зайнятих та найманих працівників на підприємствах за видом економічної діяльності «Промисловість»

	Роки	Кількість підприємств		Кількість зайнятих працівників		З них кількість найманих працівників	
		одиниць	у % до підсумку	тис. осіб	у % до підсумку	тис. осіб	у % до підсумку
Промисловість	2013	49130	100,0	2924,9	100,0	2912,8	100,0
	2014	42187	100,0	2429,6	100,0	2419,3	100,0
	2015	42564	100,0	2252,1	100,0	2241,4	100,0
Переробна промисловість	2013	41399	84,3	1874,1	64,1	1863,5	64,0
	2014	35878	85,1	1620,2	66,7	1611,0	66,6
	2015	36000	84,6	1480,2	65,7	1470,6	65,6

Таблиця К.26

Витрати на персонал підприємств за видом економічної діяльності «Промисловість»

	Роки	Витрати на персонал – усього	У т. ч.			
			витрати на оплату праці		відрахування на соціальні заходи	
			млн грн	у % до загальних витрат на персонал відповідного виду діяльності	млн грн	у % до загальних витрат на персонал відповідного виду діяльності
Промисловість	2013	176528,9	127880,3	72,4	48648,6	27,6
	2014	158300,9	115242,0	72,8	43058,9	27,2
	2015	169362,1	126115,0	74,5	43247,1	25,5
Переробна промисловість	2013	97845,0	71673,4	73,3	26171,6	26,7
	2014	93908,3	68819,4	73,3	25088,9	26,7
	2015	102746,8	77345,1	75,3	25401,7	24,7

Таблиця К.27

**Рентабельність діяльності підприємств за видом економічної діяльності
«Промисловість» (відсотки)**

	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств			Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств		
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Промисловість	3,0	1,6	0,9	-0,3	-9,4	-7,7
Переробна промисловість	2,1	-0,6	0,7	-1,1	-11,3	-7,8

Таблиця К.28

**Чистий прибуток (збиток) підприємств за видом економічної діяльності
«Промисловість» (млн грн)**

	Роки	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Промисловість	2013	-4181,1	62,3	64470,8	37,7	68651,9
	2014	-178730,9	62,4	59910,7	37,6	238641,6
	2015	-188267,9	72,6	75334,3	27,4	263602,2
Переробна промисловість	2013	-10920,4	64,2	30327,5	35,8	41247,9
	2014	-142547,0	64,4	34597,8	35,6	177144,8
	2015	-127625,3	74,8	54392,5	25,2	182017,8

Таблиця К.29

**Дебіторська заборгованість підприємств за видом економічної діяльності
«Промисловість» (на кінець року, млн грн)**

	Роки	Дебіторська заборгованість – усього	У т. ч.		
			за товари, роботи, послуги: чиста реалізаційна вартість	за розрахунками з бюджетом	інша поточна дебіторська заборгованість
Промисловість	2013	512093,2	279745,6	50483,0	181864,6
	2014	595111,0	339549,8	52042,7	203518,5
	2015	767422,2	431852,6	56456,7	279112,9
Переробна промисловість	2013	337921,1	178248,7	35649,3	124023,1
	2014	402244,1	216456,3	38539,6	147248,2
	2015	519631,8	281951,1	40146,9	197533,8

Таблиця К.30

**Показники балансу підприємств за видом економічної діяльності
«Промисловість» (на кінець року, млн грн)**

	Роки	Актив			Пасив	
		необоротні активи	оборотні активи	необоротні активи та групи вибуття	власний капітал	довгострокові зобов'язання і забезпечення
Промисловість	2013	1032951,9	838708,6	575,4	721155,3	367043,2
	2014	1068053,3	942236,5	627,5	579218,9	473198,4
	2015	1154166,1	1201590,5	729,7	479066,6	584261,0
Переробна промисловість	2013	429723,5	583751,4	493,7	288535,2	211219,7
	2014	491273,5	674661,5	517,4	208002,3	301433,8
	2015	546330,8	857416,7	485,1	143588,8	380299,7

Продовження таблиці К.30

	Роки	Пасив		Баланс
		поточні зобов'язання і забезпечення	зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	
Промисловість	2013	783892,3	145,1	1872235,9
	2014	958459,4	40,6	2010917,3
	2015	1293137,5	21,2	2356486,3
Переробна промисловість	2013	514125,7	88,0	1013968,6
	2014	656989,5	26,8	1166452,4
	2015	880336,1	8,0	1404232,6

Таблиця К.31

**Необоротні активи підприємств за видом економічної діяльності
«Промисловість»
(на кінець року, млн грн)**

	Роки	Необоротні активи – усього	У т. ч.		
			основні засоби та нематеріальні активи		інвестиційна нерухомість
			залишкова вартість	знос	
Промисловість	2013	1032951,9	824590,0	1085747,5	3961,7
	2014	1068053,3	841383,2	1255399,2	2621,9
	2015	1154166,1	916730,5	3053695,0	3376,0
Переробна промисловість	2013	429723,5	334750,0	354524,4	2964,6
	2014	491273,5	387073,6	530305,6	2468,1
	2015	546330,8	437483,2	1294499,1	3219,7

Продовження таблиці К.31

	Роки	У т. ч.			
		довгострокові біологічні активи залишкова вартість	незавершені капітальні інвестиції	довгострокові фінансові інвестиції	інші необоротні активи
Промисловість	2013	360,5	119593,9	47715,9	36729,9
	2014	173,8	114435,9	67338,2	42100,3
	2015	207,5	122067,7	67387,1	44397,3
	2015	0,0	0,6	7,4	0,1
Переробна промисловість	2013	347,3	49311,6	32854,2	9495,8
	2014	163,2	47602,1	41834,1	12132,3
	2015	195,5	46866,8	42336,7	16228,9

Таблиця К.32

**Оборотні активи підприємств за видом економічної діяльності
«Промисловість» (на кінець року, млн грн)**

	Роки	Оборотні активи – усього	У т. ч.		
			запаси	поточні біологічні активи	дебіторська заборгованість
Промисловість	2013	838708,6	223348,3	1085,4	512093,2
	2014	942236,5	237411,4	1050,5	595111,0
	2015	1201590,5	289901,2	1451,9	767422,2
Переробна промисловість	2013	583751,4	183672,4	1050,9	337921,1
	2014	674661,5	194299,9	1017,6	402244,1
	2015	857416,7	239981,8	1410,4	519631,8

Продовження таблиці К.32

	Роки	У т. ч.			
		поточні фінансові інвестиції	грошові кошти	витрати майбутніх періодів	інші оборотні активи
Промисловість	2013	13020,2	52376,3	13718,6	23066,6
	2014	13560,7	59446,3	15687,3	19969,3
	2015	22809,8	69070,5	24671,6	26263,3
Переробна промисловість	2013	8444,2	30493,4	7548,5	14620,9
	2014	9681,6	43078,8	10278,8	14060,7
	2015	14676,3	52090,3	13288,1	16338,0

Таблиця К.33

**Власний капітал підприємств за видом економічної діяльності
«Промисловість» (на кінець року, млн грн)**

	Роки	Власний капітал – усього	У т. ч.				
			зарєєстрован ий капітал	додатковий капітал	резервний капітал	нерозподіле ний прибуток (непокритий збиток)	неоплачений та виучений капітал
Промисловість	2013	721155,3	414124,8	243600,6	17485,0	63098,8	17153,9
	2014	579218,9	399425,8	296180,6	17509,0	-113570,9	20325,6
	2015	479066,6	414702,7	357998,3	17977,4	-289212,7	22399,1
Переробна промисловість	2013	288535,2	162415,3	105872,9	15459,0	13613,5	8825,5
	2014	208002,3	161842,6	163054,4	15398,8	-124629,8	7663,7
	2015	143588,8	173368,9	208079,2	15786,9	-243730,9	9915,3

Таблиця К.34

**Поточні зобов'язання і забезпечення підприємств за видом економічної
діяльності «Промисловість» (на кінець року, млн грн)**

	Роки	Поточні зобов'язання і забезпечення – усього	У т. ч.				
			короткостроко ві кредити банків	поточна кредиторська заборгованість	поточні забезпечення	доходи майбутніх періодів та відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	інші поточні зобов'язання
Промисловість	2013	783892,3	100101,0	517597,0	8006,2	10592,0	147596,1
	2014	958459,4	136133,0	622259,8	10285,9	8303,6	181477,1
	2015	1293137,5	166652,0	817584,1	16478,8	8362,2	284060,4
Переробна промисловість	2013	514125,7	75749,2	346489,0	2309,7	1342,9	88234,9
	2014	656989,5	110727,6	420420,5	3522,2	1140,2	121178,9
	2015	880336,1	133845,7	531413,0	4641,3	1173,7	209262,4

Таблиця К.35

Поточна кредиторська заборгованість підприємств за видом економічної діяльності «Промисловість» (на кінець року, млн грн)

	Роки	Поточна кредиторська заборгованість – усього	У т. ч.				
			за товари, роботи, послуги	за розрахунками з бюджетом	зі страхування	з оплати праці	інша поточна кредиторська заборгованість
Промисловість	2013	517597,0	357466,1	13797,6	9063,6	6993,7	130276,0
	2014	622259,8	385909,2	26272,2	7225,8	6915,0	195937,6
	2015	817584,1	484890,0	44144,9	7926,2	7477,6	273145,4
Переробна промисловість	2013	346489,0	237345,6	5926,6	2763,9	4031,6	96421,3
	2014	420420,5	263017,8	9282,7	2884,8	4155,7	141079,5
	2015	531413,0	330000,3	12477,6	2774,4	4490,8	181669,9

Таблиця К.36

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видом економічної діяльності «Промисловість»

	Роки	За інституціональним підходом		За функціональним підходом	
		млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Промисловість	2013	1473091,5	100,0	1354130,1	100,0
	2014	1546614,9	100,0	1428839,1	100,0
	2015	1887535,4	100,0	1776603,7	100,0
Переробна промисловість	2013	923264,2	62,7	836571,7	61,8
	2014	995112,1	64,4	903735,3	63,3
	2015	1228862,0	65,1	1139213,2	64,1

Таблиця К.37

Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) підприємств за видом економічної діяльності «Промисловість»

	Роки	За інституціональним підходом		За функціональним підходом	
		млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Промисловість	2013	1277587,0	100,0	1262689,8	100,0
	2014	1432212,4	100,0	1416258,1	100,0
	2015	1868796,6	100,0	1865101,1	100,0
Переробна промисловість	2013	905132,7	70,8	898697,3	71,2
	2014	1057177,3	73,8	1042987,0	73,6
	2015	1405495,8	75,2	1403627,5	75,2

Таблиця К.38

Додана вартість за витратами виробництва підприємств за видом економічної діяльності «Промисловість»

	Роки	Додана вартість за витратами виробництва підприємств	
		млн грн	у % до підсумку
Промисловість	2013	408722,7	100,0
	2014	581114,6	100,0
	2015	772898,9	100,0
Переробна промисловість	2013	215092,2	52,6
	2014	371576,2	64,0
	2015	539423,2	69,8

Таблиця К.39

Фінансові результати до оподаткування підприємств за видом економічної діяльності «Промисловість» (млн грн)

	Роки	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Промисловість	2013	13698,3	63,3	81336,9	36,7	67638,6
	2014	-166414,0	63,3	76253,3	36,7	242667,3
	2015	-181360,9	72,9	90315,9	27,1	271676,8
Переробна промисловість	2013	-1897,2	65,2	38217,6	34,8	40114,8
	2014	-135282,9	65,2	44108,8	34,8	179391,7
	2015	-121774,3	75,1	64517,1	24,9	186291,4

Додаток Л

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ТА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

1. ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Таблиця Л.1

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності (відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Промисловість	99,5	116,5	92,1	110,3
Добувна та переробна промисловість	99,4	118,3	92,1	111,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	110,6	101,7	162,0	115,9
Переробна промисловість	99,1	118,7	90,5	110,8
з неї				
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	95,6	114,1	89,6	116,3
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	84,8	92,3	111,7	97,1
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	102,9	107,8	105,5	142,5
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	—	—	—	—
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	116,2	52,8	95,5	65,4
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	—	—	—	—
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	124,5	124,1	120,7	107,1
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	101,9	101,0	86,7	116,0
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	97,4	157,7	71,3	112,4
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	100,8	98,1	91,4	105,0

Таблиця Л.2

Індекси промислової продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів за видами діяльності (відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	95,6	114,1	89,6	116,3
у т. ч.				
виробництво м'яса та м'ясних продуктів	134,1	78,7	85,6	139,8
перероблення та консервування фруктів і овочів	95,0	78,5	107,6	91,4
виробництво олії та тваринних жирів	640,2	198,7	126,1	187,7
виробництво молочних продуктів	91,0	105,1	99,5	104,6
виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів	99,3	118,8	75,5	93,4
виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	98,9	94,5	80,8	99,0
виробництво інших харчових продуктів	63,6	203,6	52,7	133,5
виробництво готових кормів для тварин	109,5	104,5	127,7	100,8
виробництво напоїв	103,3	109,1	108,7	124,5

Таблиця Л.3

Виробництво окремих видів продукції легкої промисловості

	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016
Білизна постільна, тис. шт	224,8	50,1	37,0	41,2	31,7	13,6	7,8
Взуття, млн пар	0,0	0,4	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2

Таблиця Л.4

Індекси промислової продукції у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції за видами діяльності (відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	116,2	52,8	95,5	65,4
у т. ч.				
виробництво основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах	116,1	52,9	95,5	65,4
виробництво іншої хімічної продукції	90,1	41,2	115,6	99,7

Таблиця Л.5

Індекси промислової продукції у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів за видами діяльності (відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	84,8	92,3	111,7	97,1
Текстильне виробництво	64,1	103,6	130,2	97,9
у т. ч.				
виробництво інших текстильних виробів	106,8	169,4	119,2	119,8
Виробництво одягу	83,0	83,4	97,9	89,3
у т. ч.				
виробництво одягу, крім хутряного	92,4	93,9	93,9	89,9

Таблиця Л.6

Індекси промислової продукції у виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності за видами діяльності (відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	102,9	107,8	105,5	142,5
Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	97,6	101,2	130,7	92,4
у т. ч.				
лісопильне та стругальне виробництво	111,2	93,0	151,3	86,6
виготовлення виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння	71,5	122,2	90,1	111,4
Виробництво паперу та паперових виробів	105,7	103,1	101,7	90,3
у т. ч.				
виготовлення виробів з паперу та картону	105,7	103,1	101,7	90,3
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	103,8	112,5	98,5	187,4
у т. ч.				
поліграфічна діяльність і надання пов'язаних із нею послуг	103,8	112,5	98,5	187,4

Таблиця Л.7

Індекси промислової продукції у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції за видами діяльності
(відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	124,5	124,1	120,7	107,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів	145,3	136,0	123,2	105,9
у т. ч.				
виробництво гумових виробів	50,8	465,2	101,6	–
виробництво пластмасових виробів	145,9	135,3	123,4	106,6
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	90,5	92,7	110,7	112,4
у т. ч.				
виробництво будівельних матеріалів із глини	116,0	41,8	124,2	104,1
виробництво цементу, вапна та гіпсових сумішей	51,6	84,2	98,5	123,4
виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	102,8	109,4	103,2	109,7
різання, оброблення та оздоблення декоративного та будівельного каменю	40,9	104,7	105,7	98,9
виробництво абразивних виробів і неметалевих мінеральних виробів, не віднесених до інших угруповань	63,3	93,5	213,6	131,1

Таблиця Л.8

Індекси промислової продукції у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин та устаткування за видами діяльності
(відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	101,9	101,0	86,7	116,0
Металургійне виробництво	103,5	128,4	95,9	108,0
у т. ч.				
виробництво іншої продукції первинного оброблення сталі	103,5	128,4	95,9	108,0
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	101,4	93,8	83,4	119,0
у т. ч.				
виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів	100,2	53,9	55,2	86,3
оброблення металів та нанесення покриття на метали; механічне оброблення металевих виробів	59,8	88,7	82,9	132,9
виробництво столових приборів, інструментів і металевих виробів загального призначення	125,9	70,2	57,1	100,3
виробництво інших готових металевих виробів	115,6	120,8	92,9	124,8

Таблиця Л.9

Індекси промислової продукції у машинобудуванні за видами діяльності
(відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	97,4	157,7	71,3	112,4
у т. ч.				
виробництво електричного устаткування	105,3	130,6	90,9	87,2
у т. ч.				
виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури	121,9	150,8	92,1	65,3
виробництво електричного освітлювального устаткування	85,7	78,3	84,7	114,1
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	124,7	125,0	71,9	122,6
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	106,9	103,6	98,9	107,0

Таблиця Л.10

**Індекси промислової продукції у виробництві меблів, іншої продукції,
ремонті і монтажі машин і устаткування за видами діяльності
(відсотки до попереднього року)**

	2013	2014	2015	2016
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	100,4	148,8	114,6	77,1
Виробництво меблів	101,5	52,3	132,2	55,7
Виробництво іншої продукції	83,5	83,8	79,7	115,2
у т. ч.				
виробництво медичних і стоматологічних інструментів і матеріалів	79,7	78,5	71,5	117,4
Ремонт і монтаж машин і устаткування	148,5	466,4	169,5	58,3
у т. ч.				
ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення	74,0	124,3	93,8	137,7
ремонт і технічне обслуговування електричного устаткування	811,9	67,7	83,5	118,9

Таблиця Л.11

**Індекси промислової продукції у постачанні електроенергії, газу, пари та
кондиційованого повітря за видами діяльності (відсотки до попереднього року)**

	2013	2014	2015	2016
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	100,8	98,1	91,4	105,0
Виробництво, передача та розподілення електроенергії	103,0	100,3	97,4	103,1
у т. ч.				
виробництво електроенергії	150,0	84,2	55,8	89,6
розподілення електроенергії	102,6	100,5	97,8	103,2
Виробництво газу; розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	96,5	93,2	77,7	110,5
у т. ч.				
розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	96,5	93,2	77,7	110,5

Таблиця Л.12

Виробництво окремих видів харчових продуктів та напоїв

	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016
Вироби ковбасні, тис.т	7,4	1,2	1,2	1,0	0,8	0,6	0,6
Сири сичужні та плавлені, тис.т	4,1	5,4	6,1	4,5	4,4	3,9	3,2
Борошно, тис.т	125,6	74,2	67,0	60,0	62,8	56,3	58,0
Крупи, тис.т	8,9	6,8	7,9	7,5	8,2	8,0	8,6
Хліб та вироби хлібобулочні, тис.т	20,2	18,8	15,7	13,6	12,7	10,0	8,2
Печиво солодке і вафлі, тис.т	0,9	1,8	2,2	1,5	1,5	1,2	3,4
Цукор білий кристалічний, тис.т	152,5	183,1	147,7	132,3	271,7	1	190,2
Води мінеральні та газовані, не підсолоджені, тис. дал	1376	983	1886	1219	1023	679	479
Напої безалкогольні, тис. дал	368	552	628	573	556	413	406

Таблиця Л.13

**Виробництво м'яса, м'ясних продуктів і ковбасних виробів за видами
(тис. т)**

	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016
М'ясо великої рогатої худоби	12,3	13,3	7,3	10,1	7,1	7,8	10,1
М'ясо свиней	0,3	0,7	0,9	0,7	1,1	0,4	0,8
Вироби ковбасні варені, сосиски, сардельки	4,8	0,4	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3
Ковбаси напівкопчені	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2
Вироби ковбасні інші	1,8	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1

Таблиця Л.14

Виробництво найважливіших видів харчових продуктів, напоїв на одну особу

	2013	2014	2015	2016
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, кг	1,4	1,7	1,0	5,1
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, кг	0,6	1,0	0,4	0,8
М'ясо великої рогатої худоби заморожене, кг	8,0	4,9	6,3	4,4
Вироби ковбасні, кг	0,9	0,7	0,5	0,5
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей), кг	13,6	10,0	11,5	9,8
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), кг	3,4	5,0	3,7	7,1
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлене, пептизоване), кг	25,3	25,5	26,8	28,5
Масло вершкове, кг	3,7	3,9	3,3	4,0
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; в т. ч. сир із молочної сироватки та кисломолочний сир), кг	1,0	1,4	1,3	1,2
Сири сичужні та плавлені, кг	4,2	4,1	3,6	3,0
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки, кг	18,6	20,1	23,7	23,3
Борошно, кг	55,9	56,0	52,9	54,8
Крупи, кг	7,0	7,6	7,5	8,1
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, кг	12,7	11,9	9,4	7,7
Цукор білий кристалічний буряковий, кг	123,3	253,9	127,3	179,5
Води натуральні мінеральні газовані, л	6,8	5,8	3,8	3,6
Напої безалкогольні, л	5,3	5,2	3,9	3,8

Таблиця Л.15

Виробництво молочної продукції за видами (тис. т)

	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016
Молоко рідке оброблене	4,0	16,9	49,9	27,2	27,3	28,6	30,2
Масло вершкове	4,5	6,7	3,4	4,0	4,2	3,5	4,3
Сири сичужні	3,1	5,2	6,0	4,4	4,3	3,8	3,1
Плавлений сир	1,0	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Йогурт	—	1,5	1,5	3,4	3,7	4,9	4,9
Кефір	0,8	2,2	2,9	7,6	9,1	9,6	10,4
Сметана неароматизована	0,8	2,8	5,3	8,6	8,5	10,6	9,4

Таблиця Л.16

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності

	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Промисловість	8124,6	100	9448,5	100	13541,2	100	16485,7	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	251,6	3,1	254,6	2,7	507,1	3,7	560,4	3,4
Переробна промисловість	6044,7	74,4	7283,2	77,1	10758,2	79,4	10807,0	65,6
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	2847,5	35,1	4184,4	44,3	6167,5	45,5	5420,1	32,9
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	157,1	1,9	172,6	1,8	286,8	2,1	324,4	2,0
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	158,4	2,0	200,3	2,1	327,7	2,4	394,3	2,4
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	—	—	—	—	—	—	—	—
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1104,6	13,6	580,3	6,1	815,5	6,0	678,5	4,1
виробництво Основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	74,5	0,9	87,7	0,9	154,7	1,1	180,2	1,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	547,0	6,7	658,2	7,0	1215,2	9,0	1629,1	9,9

Продовження таблиці Л.16

	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	204,5	2,5	329,9	3,5	411,9	3,0	508,1	3,1
машинобудування	746,9	9,2	827,1	8,8	1131,8	8,4	1387,2	8,4
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	30,1	0,4	50,2	0,6	78,7	0,6	63,8	0,4
Виробництво електричного устаткування	356,6	4,4	333,6	3,5	432,3	3,2	608,2	3,7
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	32,8	0,4	39,1	0,4	44,2	0,3	55,2	0,3
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	327,4	4,0	404,2	4,3	576,6	4,3	660,0	4,0
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	201,7	2,5	234,2	2,5	237,2	1,8	274,2	1,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1680,8	20,7	1751,0	18,5	2080,0	15,4	4897,2	29,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	147,5	1,8	159,7	1,7	195,9	1,5	221,1	1,3

Таблиця Л.17

Виробництво промислової продукції за видами діяльності

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів				
Граніт, пісковик і камінь декоративний чи будівельний інший, тис. т	3,9	4,5	3,7	3,5
Вапняк, флюс вапняковий та інший вапняковий камінь для виготовлення вапна й цементу, тис. т	285,3	—	—	579,6
Піски будівельні, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків), тис. т	135,2	141,4	125,4	226,0
Камінь дроблений (щебінь), який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію та кремнію), тис. т	1125,0	924,0	1824,0	2422,2
Виробництво харчових продуктів, напоїв				
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, т	1484	1865	1103	5428
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, т	668	1115	427	834
М'ясо великої рогатої худоби заморожене, т	8630	5224	6692	4652
Вироби ковбасні, т	970	769	561	562
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей), т	14545	10749	12258	10409
Олія соєва нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), т	—	517	979	1634
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), т	3618	5401	3981	7508
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлене, пептизоване), т	27174	27267	28574	30230
Масло вершкове, т	4012	4156	3495	4273
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; в т. ч. сир із молочної сироватки та кисломолочний сир), т	—	1518	1335	1286
Сири сичужні та плавлені, т	4455	4394	3883	3190
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки, т	19946	21547	25244	24729
Казеїн та казеїнати, т	843	1205	1829	2310
Борошно, т	59967	62838	56338	58004
Крупи, т	7514	8180	7970	8555
Висівки, відходи та інші залишки від перероблення пшениці, т	19304	19125	18249	18549
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	13620	12739	10028	8178
Вироби здобні (булочки підвищеної калорійності, лісткові, рулети з маком, рогаики тощо), т	491	418	338	240
Хлібці хрусткі, сухарі, грінки та вироби подібні підсмажені, т	634	758	738	850
Печиво солодке і вафлі, т	1511	1526	1212	3405
Цукор білий кристалічний буряковий, тис. т	132,3	271,7	—	190,2

Продовження таблиці Л.17

	2013	2014	2015	2016
Корми готові для тварин, що утримують на фермах, крім борошна та гранул із люцерни, тис.т	92,7	98,2	107,6	146,3
Води натуральні мінеральні газовані, тис. дал	735,2	624,2	409,9	385,3
Напої безалкогольні, тис. дал	573,1	555,8	413,0	406,1
Виробництво паперу та паперових виробів, поліграфічна діяльність				
Коробки та ящики, з паперу або картону гофрованих, т	3139	3473	3375	3527
Журнали реєстраційні, книги бухгалтерські, швидкозшивачі (папки), формуляри і бланки, вироби канцелярські інші, з паперу чи картону, т	1664	1349	1348	1181
Етикетки з паперу чи картону, т	348	380	330	470
Книги, брошури, листівки та подібна продукція, віддруковані (крім у вигляді окремих аркушів), т	893	1084	1070	1466
Продукція інша, н.в.і.у., віддрукована, т	—	1198	1230	1680
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції				
Спирт етиловий неденатурований із вмістом спирту не менше 80 об.%, тис.дал	5720,0	3845,5	3640,7	2241,6
Сполуки з альдегідною функціональною групою, т	1974	1211	1336	764
Продукти хімічні різноманітні інші, н.в.і.у., т	536	290	243	190
Виробництво гумових і пластмасових виробів				
Плити, листи, плівки, фольга і стрічки, з пластмас, неармовані або нез'єднані з іншими матеріалами, т	743	466	448	475
Плити, листи, плівка, фольга та стрічки, інші, з пластмас, поруваті, т	5821	5386	4338	5380
Мішки та пакети (в т. ч. конусоподібні), з полімерів етилену (не включаючи із синтетичних текстильних матеріалів), т	237	200	147	180
Бутлі, пляшки, флакони, фляги та вироби подібні, з пластмас, тис.шт	6233,3	4638,2	3981,7	3921,6
Вікна та їх рами, двері та їх коробки і пороги, з пластмас, тис. шт	152,5	220,3	296,8	316,3
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції				
Цегла невогнетривка керамічна будівельна (крім виробів з борошна кам'яного кремнеземистого чи ґрунтів діатомітових), тис. м ³	31,7	14,4	18,1	22,9
Вапно гашене, тис. т	15,6	14,8	4,3	20,1
Блоки та цегла з цементу, бетону або каменю штучного для будівництва, тис. т	29,1	28,8	28,5	27,3
Плитки, плити, черепиця та вироби подібні з цементу, бетону або каменю штучного (крім блоків та цегли для будівництва), тис. т	0,8	1,1	1,3	26,9
Елементи конструкцій збірні для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного, тис. т	125,8	146,0	154,0	184,7
Розчини бетонні, готові для використання, тис. т	205,6	208,0	202,1	205,2
Камінь декоративний і будівельний оброблений інший і вироби з нього; гранули та порошок із каменю природного інші, штучно забарвлені; вироби з агломерованого сланцю, т	956	889	1584	2245
Суміші асфальтові для дорожнього покриття, тис. т	119,1	99,1	200,1	273,2
Металургійне виробництво				
Конструкції інші та їх частини, плити, прутки, кутики, профілі та вироби подібні, з металів чорних або алюмінію, т	1129	306	571	527
Тканини, ґрати, сітки й огорожі з дроту сталевих або мідних; сітка металева з металів чорних або міді, під штукатурку, т	539	1146	960	2483
Вироби ковані або штамповані, без подальшої обробки, з металів чорних, н.в.і.у., т	529	450	530	604
Вироби з металів чорних, н.в.і.у., т	234	224	172	213

2. ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Таблиця Л.18

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності

	2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	тис.грн	у % до підсумку	тис.грн	у % до підсумку	тис.грн	у % до підсумку
Промисловість	16038246,2	100	20050051,9	100	24448877,8	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	262413,9	1,6	457776,9	2,3	629215,2	2,6
Переробна промисловість	13374177,5	83,4	16619605,5	82,9	19001941,5	77,7
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	5409474,4	33,7	6382892,3	31,8	6825951,3	27,9
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	599644,6	3,8	765868,1	3,8	991824,0	4,1
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	387537,7	2,4	321882,9	1,6	403971,1	1,7
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	—	—	—	—	—	—
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	96970,2	0,6	—	—	183819,0	0,8
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	—	—	—	—	—	—
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	3419799,1	21,3	4540614,0	22,6	5611104,6	22,9

Таблиця Л.19

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності у 2016 році (відсотки)

	Грудень 2016 р. до листопада 2016 р.	Грудень 2016 р. до грудня 2015 р.	2016 р до 2015 р.
Промисловість	109,8	126,8	104,5
Добувна та переробна промисловість	96,0	124,6	102,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	139,1	91,1	132,4
Переробна промисловість	95,1	126,0	101,0
з неї			
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	92,6	195,8	111,2
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	77,3	90,8	104,7
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	102,6	100,5	120,3
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	—	—	—
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	68,8	171,3	77,0
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	—	—	—
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	97,4	87,4	96,3
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	110,2	82,0	102,5
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	96,7	110,8	90,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	154,7	131,6	109,1

Таблиця Л.20

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності
(відсотки до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Промисловість	97,6	97,8	95,7	104,7
Добувна та переробна промисловість	94,5	105,7	88,8	102,5
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	87,3	98,1	115,4	128,1
Переробна промисловість	94,7	106,0	88,0	101,4
з неї				
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	85,4	131,2	69,0	111,9
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	95,1	85,2	67,3	105,7
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	117,1	154,8	157,5	120,6
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	–	–	–	–
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	85,9	70,2	112,1	77,0
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	–	–	–	–
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	103,4	90,0	98,5	97,4
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	93,7	84,4	101,4	104,6
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	98,3	100,2	97,6	90,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	104,7	81,5	113,9	109,1

Таблиця Л.21

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності
з липня по грудень 2016 року
(відсотки до відповідного періоду попереднього року)

	Січень– липень	Січень– серпень	Січень– вересень	Січень– жовтень	Січень– листопад	Січень– грудень
Промисловість	99,4	98,1	100,3	101,7	102,5	104,7
Добувна та переробна промисловість	98,0	96,6	97,4	99,1	100,3	102,5
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	164,3	152,9	149,1	142,1	132,6	128,1
Переробна промисловість	95,2	94,2	95,1	97,2	98,9	101,4
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	95,6	98,1	101,9	102,6	103,5	111,9
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	108,2	108,6	108,7	108,2	107,1	105,7
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	129,0	126,6	125,8	123,9	123,0	120,6
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	–	–	–	–	–	–
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	64,0	58,7	65,5	66,6	71,9	77,0
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	–	–	–	–	–	–
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	102,0	101,0	99,4	98,8	98,2	97,4
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	112,6	108,7	106,8	109,8	107,4	104,6
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	82,9	80,4	80,7	84,5	88,6	90,3

Таблиця Л.22

Структура обсягів реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності у 2016 році (відсотки)

	Січень– липень	Січень– серпень	Січень– вересень	Січень– жовтень	Січень– листопад	Січень– грудень
Промисловість	100	100	100	100	100	100
Добувна та переробна промисловість; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	99,2	99,2	99,2	99,2	99,3	99,3
Добувна та переробна промисловість	59,5	61,4	62,0	62,6	62,8	62,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2
Переробна промисловість	58,3	60,1	60,7	61,3	61,5	60,8
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	23,1	23,7	23,6	24,0	24,8	25,4
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	2,9	3,0	3,0	3,0	2,9	2,8
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	–	–	–	–	–	–
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	–	–	–	–	–	–
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	16,0	16,6	16,9	16,6	16,2	15,5
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	5,0	5,3	5,6	5,8	5,8	5,5
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	7,6	7,5	7,7	7,9	7,8	7,6

Таблиця Л.23

Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності з липня по січень 2016 року (тис. грн)

	Січень– липень	Січень– серпень	Січень– вересень	Січень– жовтень	Січень– листопад	Січень– грудень
Промисловість	17433314,5	19752438,1	22441031,8	25569228,0	28935246,8	32959878,9
Добувна та переробна промисловість; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; забір, очищення та постачання води	17361283,4	19670513,4	22347861,2	25464953,0	28819439,8	32823477,7
Добувна та переробна промисловість; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	17300383,1	19600923,2	22268486,4	25375920,9	28719967,4	32714790,3
Добувна та переробна промисловість	10379627,6	12126569,7	13915208,1	16010990,1	18158901,4	20427307,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	205954,1	250833,5	289183,9	327635,5	363299,1	399184,3
Переробна промисловість	10173673,5	11875736,2	13626024,2	15683354,6	17795602,3	20028123,1
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	4025754,1	4689680,2	5299784,5	6144510,6	7185026,9	8375276,6
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	262296,6	309042,8	357862,7	411140,3	467181,4	521971,2
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	513033,0	592124,1	672946,1	755836,1	839545,9	919361,2
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	–	–	–	–	–	–
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	70367,2	82408,9	100677,6	112404,3	132770,9	145747,3
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	–	–	–	–	–	–
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2796122,5	3276487,7	3783746,9	4243587,9	4688335,4	5110848,5
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	876710,9	1055244,8	1255001,3	1490729,2	1664262,4	1816619,1
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	1318053,2	1489973,4	1717518,8	2025401,0	2252221,2	2494118,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	6920755,5	7474353,5	8353278,3	9364930,8	10561066,0	12287482,9

Таблиця Л.24

Виробництво основних видів продукції переробної промисловості за 2013–2016 роки

	2013	2014	2015	2016
Переробна промисловість				
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, т	2409	3175	853	1318
М'ясо великої рогатої худоби заморожене, т	128	–	–	–
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, т	4051	4283	2631	3994
М'ясо свиней заморожене, т	–	–	–	–
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене, т	5242	5294	5664	5312
М'ясо свійської птиці заморожене, т	1012	499	–	–
Вироби ковбасні, т	6802	6981	4082	3716
Продукти готові чи консервовані з м'яса чи субпродуктів свійської птиці, т	208	296	–	–
Продукти готові та консервовані зі свинини, т	64	–	–	–
Продукти готові та консервовані з м'яса чи субпродуктів великої рогатої худоби (крім виробів ковбасних та подібних продуктів, гомогенізованих продуктів, виробів з печінки та страв готових), т	469	166	486	–
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей), т	33396	–	–	–
Суміші соків фруктових та овочевих, т	20	–	–	–
Овочі консервовані натуральні, т	75	199	–	465
Джеми, желе фруктові, пюре та пасти фруктові чи горіхові, т	75	–	–	96
Олія соєва нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), т	5180	2562	3270	3739
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), т	179	239	131	117
Маргарин і жири харчові подібні, т	–	–	732	–
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлоне, пептизоване), т	14130	21153	15178	15315
Молоко і вершки, жирністю більше 6 %, неконцентровані та непідсолоджені, т	3878	3646	–	–
Масло вершкове, т	10089	8618	7560	8081
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; в т. ч. сир із молочної сироватки та кисломолочний сир), т	1417	1024	1163	960
Сири сичужні та плавлені, т	6821	4269	3215	3301
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки, т	2019	2657	3629	3539
Борошно, т	74159	77581	69819	72451
Крупи, т	16149	16631	10506	12889
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	53029	56264	50383	48577
Торти, т	311	258	232	252
Тістечка, т	96	88	120	102
Вироби здобні (булочки підвищеної калорійності, лісткові, рулети з маком, рогаики тощо), т	3156	3249	2654	2780
Печиво солодке і вафлі, т	352	246	192	188
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, т	9333	8888	7602	7385
Цукор білий кристалічний буряковий, т	122017	281774	167488	228501
Шоколад та готові харчові продукти, що містять какао (крім какао-порошку підсолодженого), у пакуваннях масою менше 2 кг, т	–	–	–	–
Вироби кондитерські цукрові (у т. ч. шоколад білий), що не містять какао, т	30	34	28	28
Спреди та суміші жирові, що містять масову частку загального жиру від 50 % до 85%, у т. ч. молочного жиру в жировій фазі не менше ніж 25 %, т	1278	951	959	820
Продукти молокозмісні, не віднесені до інших угруповань, т	8807	9191	7749	4950
Лікери та інші спиртні напої (крім спиртів дистильованих з вина виноградного, вицавок винограду або фруктів; віскі, рому, тафії, джину, ялівцевої настоянки, горілки з вмістом спирту не більше 45,4 %, спиртів дистильованих із фруктів) ³ , тис. дал	521,3	629,8	–	–
Пиво солодове (крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю не більше 0,5%), тис. дал	1276,9	1367,0	1362,8	1287,7
Солод, т	231095	200713	172492	191822

Додаток М

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖУВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Таблиця М.1

Горизонтальний аналіз активів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Нематеріальні активи:							
- залишкова вартість	1694	1675	1887	-19	212	-1.12	12.66
Незавершене будівництво	6775	16013	74854	9238	58841	136.35	367.46
Основні засоби:							
- залишкова вартість	118585	115642	152022	-2943	36380	-2.48	31.46
- первісна вартість	185966	211160	272508	25194	61348	13.55	29.05
- знос	67381	95518	120486	28137	24968	41.76	26.14
Довгострокові фінансові інвестиції:							
- інші фінансові інвестиції	0	0	4931	0	4931	0	0
Необоротні активи	127054	133330	233694	6276	100364	4.94	75.27
Виробничі запаси	12523	39403	24105	26880	-15298	214.65	-38.82
Незавершене виробництво	0	258	264	258	6	0	2.33
Готова продукція	37310	34128	32074	-3182	-2054	-8.53	-6.02
Товари	825	17	1702	-808	1685	-97.94	9911.76
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:							
- чиста реалізаційна вартість	27643	41732	52178	14089	10446	50.97	25.03
- первісна вартість	27643	41732	52178	14089	10446	50.97	25.03
Дебіторська заборгованість за рахунками:							
- за бюджетом	568	0	6312	-568	6312	-100	0
- за виданими авансами	7124	13638	10788	6514	-2850	91.44	-20.9
Інша поточна дебіторська заборгованість	2037	1697	144	-340	-1553	-16.69	-91.51
Грошові кошти та їх еквіваленти:							
- в національній валюті	1068	1830	3856	762	2026	71.35	110.71
- у т.ч. в касі	349	428	753	79	325	22.64	75.93
Інші оборотні активи	0	22	429	22	407	0	1850
Оборотні активи	89520	132884	132480	43364	-404	48.44	-0.3
Витрати майбутніх періодів	76	159	628	83	469	109.21	294.97
Баланс	216574	266214	366174	49640	99960	22.92	37.55

Таблиця М.2

Горизонтальний аналіз пасивів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Статутний капітал	15000	15000	15000	0	0	0	0
Інший додатковий капітал	60439	80480	108687	20041	28207	33.16	35.05
Резервний капітал	1278	1278	1278	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	20328	28207	13172	7879	-15035	38.76	-53.3
I. Власний капітал	97045	124965	138137	27920	13172	28.77	10.54
Довгострокові кредити банків	66881	69656	122193	2775	52537	4.15	75.42
III. Довгострокові зобов'язання	66881	69656	122193	2775	52537	4.15	75.42
Короткострокові кредити банків	2973	2985	3357	12	372	0.4	12.46
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	31031	43053	83812	12022	40759	38.74	94.67
Поточні зобов'язання за розрахунками:							
- з одержаних авансів	4894	9091	5974	4197	-3117	85.76	-34.29
- з бюджетом	3504	4112	1822	608	-2290	17.35	-55.69
- з оплати праці	4415	4786	6962	371	2176	8.4	45.47
- з учасниками	128	0	0	-128	0	-100	0
Інші поточні зобов'язання	4049	5696	2510	1647	-3186	40.68	-55.93
IV. Поточні зобов'язання	52648	71593	105844	18945	34251	35.98	47.84
Баланс	216574	266214	366174	49640	99960	22.92	37.55

Таблиця М.3

Горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	654310	867708	1172345	213398	304637	32.61	35.11
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	506419	707475	970317	201056	262842	39.7	37.15
Валовий прибуток(збиток)	147891	160233	202028	12342	41795	8.35	26.08
Інші операційні доходи	1057	12471	8722	11414	-3749	1079.85	-30.06
Адміністративні витрати	32090	26341	36094	-5749	9753	-17.92	37.03
Витрати на збут	71729	85887	119465	14158	33578	19.74	39.1
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Фінансові результати від операційної діяльності:	37230	52485	40381	15255	-12104	40.98	-23.06
Інші доходи	213	0	0	-213	0	-100	0
Фінансові витрати	10535	14713	20483	4178	5770	39.66	39.22
Інші витрати	850	3298	3532	2448	234	288	7.1
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	26058	34474	16366	8416	-18108	32.3	-52.53
Податок на прибуток від звичайної діяльності	5730	6267	3194	537	-3073	9.37	-49.03
Чистий прибуток(збиток)	20328	28207	13172	7879	-15035	38.76	-53.3

Таблиця М.4

Операційні витрати

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	485619	688057	951095	202438	263038	41.69	38.23
Витрати на оплату праці	76552	74992	116612	-1560	41620	-2.04	55.5
Відрахування на соціальні заходи	25820	26319	24734	499	-1585	1.93	-6.02
Амортизація	22247	30335	33435	8088	3100	36.36	10.22
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Разом	618137	827694	1140686	209557	312992	33.9	37.81

Таблиця М.5

Вертикальний аналіз активів підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Нематеріальні активи:					
- залишкова вартість	0.78	0.63	0.52	-0.15	-0.11
Незавершене будівництво	3.13	6.02	20.44	2.89	14.43
Основні засоби:	54.75	43.44	41.52	-11.32	-1.92
Довгострокові фінансові інвестиції:					
- інші фінансові інвестиції	0	0	1.35	0	1.35
Необоротні активи	58.67	50.08	63.82	-8.58	13.74
Виробничі запаси	5.78	14.8	6.58	9.02	-8.22
Незавершене виробництво	0	0.1	0.07	0.1	-0.02
Готова продукція	17.23	12.82	8.76	-4.41	-4.06
Товари	0.38	0.01	0.46	-0.37	0.46
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:					
- чиста реалізаційна вартість	12.76	15.68	14.25	2.91	-1.43
- первісна вартість	12.76	15.68	14.25	2.91	-1.43
Дебіторська заборгованість за рахунками:					
- за бюджетом	0.26	0	1.72	-0.26	1.72
- за виданими авансами	3.29	5.12	2.95	1.83	-2.18
Інша поточна дебіторська заборгованість	0.94	0.64	0.04	-0.3	-0.6
Грошові кошти та їх еквіваленти:					
- в національній валюті	0.49	0.69	1.05	0.19	0.37
- у т.ч. в касі	0.16	0.16	0.21	-0	0.04
Інші оборотні активи	0	0.01	0.12	0.01	0.11
Оборотні активи	41.33	49.92	36.18	8.58	-13.74
Витрати майбутніх періодів	0.04	0.06	0.17	0.02	0.11
Баланс	100	100	100	0	0

Таблиця М.6

Вертикальний аналіз пасивів підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Статутний капітал	6.93	5.63	4.1	-1.29	-1.54
Інший додатковий капітал	27.91	30.23	29.68	2.32	-0.55
Резервний капітал	0.59	0.48	0.35	-0.11	-0.13
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	9.39	10.6	3.6	1.21	-7
I. Власний капітал	44.81	46.94	37.72	2.13	-9.22
Довгострокові кредити банків	30.88	26.17	33.37	-4.72	7.2
III. Довгострокові зобов'язання	30.88	26.17	33.37	-4.72	7.2
Короткострокові кредити банків	1.37	1.12	0.92	-0.25	-0.2
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14.33	16.17	22.89	1.84	6.72
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
- з одержаних авансів	2.26	3.41	1.63	1.16	-1.78
- з бюджетом	1.62	1.54	0.5	-0.07	-1.05
- з оплати праці	2.04	1.8	1.9	-0.24	0.1
- з учасниками	0.06	0	0	-0.06	0
Інші поточні зобов'язання	1.87	2.14	0.69	0.27	-1.45
IV. Поточні зобов'язання	24.31	26.89	28.91	2.58	2.01
Баланс	100	100	100	0	0

Таблиця М.7

Експрес-аналіз фінансового стану підприємства

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Частка основних засобів в активах	0.55	0.43	0.42	-0.11	-0.02
Коефіцієнт зносу основних засобів	0.36	0.45	0.44	0.09	-0.01
Оборотність активів (обороті), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	3.41	3.59	3.71	0.18	0.11
Фондовіддача	6.06	7.41	8.76	1.35	1.35
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	19.99	11.37	14.71	-8.63	3.34
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	35.02	18.38	18.54	-16.64	0.16
Рентабельність активів за чистим прибутком, %	10.6	11.69	4.17	0.01	-0.08
Період окупності власного капіталу	4.28	3.94	9.99	-0.34	6.05
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0.73	0.83	0.46	-0.1	-0.37
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0.45	0.47	0.38	0.02	-0.09
Коефіцієнт фінансової стійкості	0.76	0.73	0.71	-0.03	-0.02
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	1.7	1.86	1.25	0.16	-0.6
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0.02	0.03	0.04	0.01	0.01
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0.85	0.93	0.7	0.08	-0.23

Таблиця М.8

Динаміка капіталу підприємства за ознакою тривалості участі у діяльності, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Постійний капітал	97045	124965	138137	28.77	10.54
Сталі зобов'язання	66881	69656	122193	4.15	75.42
Мобільні зобов'язання	52648	71593	105844	35.98	47.84

Таблиця М.9

Динаміка показників власного капіталу

Показники	2014	2015	2016
Коефіцієнт захисту власного капіталу	0.01	0.01	0.01
Коефіцієнт ризику власного капіталу	74.94	96.78	107.09
Коефіцієнт захисту статутного капіталу	0.09	0.09	0.09
Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування господарської діяльності	0.34	0.28	-1.14
Рентабельність власного капіталу, %	23.37	25.41	10.01
Оборотність власного капіталу	7.52	7.82	8.91
Приріст власного капіталу, тис.грн.	20134	27920	13172
Вартість власного капіталу згідно прибуткового підходу	0.23	0.25	0.1

Таблиця М.10

Динаміка позикових коштів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016
Довгострокові ресурси	66881	69656	122193
Короткострокові ресурси	52648	71593	105844

Таблиця М.11

Джерела формування поточних зобов'язань підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Постачальники	31031	43053	43053	38.74	94.67
Покупці	4894	9091	5974	85.76	-34.29
Наймані працівники	4415	4786	6962	8.4	45.47
Бюджет	3504	4112	1822	17.35	-55.69
Учасники підприємства	128	0	0	-100	0
Банки та кредитні установи	2973	2985	3357	0.4	12.46
Інші джерела поточних зобов'язань	4049	5696	2510	40.68	-55.93
Всього	52648	71593	105844	35.98	47.84

Таблиця М.12

Структура майна підприємства

Показники	2014		2015		2016		Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Товарна	38135	17.61	34145	12.83	33776	9.22	-3990	-369	-10.46	-1.08
Розрахунково-грошова	38440	17.75	58919	22.13	73707	20.13	20479	14788	53.28	25.1
Виробнича	139999	64.64	173150	65.04	258691	70.65	33151	85541	23.68	49.4
Разом	216574	100	266214	100	366174	100	49640	99960	22.92	37.55

Таблиця М.13

Динаміка показників ліквідності

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	1.7	1.86	1.25	0.16	-0.6	9.16	-32.57
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0.74	0.83	0.7	0.09	-0.12	11.79	-14.89
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0.02	0.03	0.04	0.01	0.01	26.01	42.52
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0.85	0.93	0.7	0.08	-0.23	10	-24.67

Таблиця М.14

Динаміка показників майнового стану

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0.14	0.3	0.19	0.16	-0.11	112.84	-37.26
Частка основних засобів в активах	0.55	0.43	0.42	-0.11	-0.02	-20.67	-4.43
Коефіцієнт зносу основних засобів	0.36	0.45	0.44	0.09	-0.01	24.84	-2.26
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0.23	0.12	0.23	-0.11	0.11	-47.14	88.68
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	0	0	0.01	0	0.01	0	0
Коефіцієнт мобільності активів	0.71	1	0.57	0.29	-0.43	41.5	-42.92

Таблиця М.15

Динаміка показників фінансової стійкості

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Власні обігові кошти	36872	61291	26636	24419	-34655	66.23	-56.54
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0.41	0.46	0.2	0.05	-0.26	11.94	-56.56
Маневреність робочого капіталу	1.37	1.2	2.18	-0.17	0.98	-12.35	81.28
Маневреність власних обігових коштів	0.03	0.03	0.14	0	0.11	3.08	384.86
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0.73	0.83	0.46	-0.1	-0.37	-14.09	-44.84
Коефіцієнт покриття запасів	1.5	1.58	2.06	0.08	0.48	5.46	30.6
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0.45	0.47	0.38	0.02	-0.09	4.76	-19.64
Коефіцієнт фінансової залежності	2.23	2.13	2.65	-0.1	0.52	-4.54	24.43
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0.38	0.49	0.19	0.11	-0.3	29.09	-60.69
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0.55	0.53	0.62	-0.02	0.09	-3.86	17.37
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0.81	0.88	0.61	0.07	-0.28	8.97	-31.53
Коефіцієнт фінансової стійкості	0.76	0.73	0.71	-0.03	-0.02	-3.41	-2.75

Таблиця М.16

Тип фінансової стійкості, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016
Джерела власних коштів	97045	124965	138137
Необоротні активи	127054	133330	233694
Наявність власних оборотних коштів (ряд. 1 – ряд. 2)	-30009	-8365	-95557
Довгострокові кредити і позикові кошти (довгострокові зобов'язання)	66881	69656	122193
Наявність власних і довгострокових позикових джерел коштів для формування запасів і витрат (ряд. 3 + ряд. 4)	36872	61291	26636
Короткострокові кредити і позикові кошти (поточні зобов'язання)	52648	71593	105844
Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів(ряд. 5+ряд. 6)	89520	132884	132480
Загальна величина запасів	50658	73806	58145
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд. 8)	-80667	-82171	-153702
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових коштів для формування запасів (ряд. 5 – ряд. 8)	-13786	-12515	-31509
Надлишок (+), нестача (-) загальної величини основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 7 – ряд. 8)	38862	59078	74335
Тип фінансової стійкості	Проблемний стан	Проблемний стан	Проблемний стан

Таблиця М.17

Динаміка показників ділової активності

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Оборотність активів, ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації, (обороті)	3.41	3.59	3.71	0.18	0.11	5.38	3.15
Фондовіддача	6.06	7.41	8.76	1.35	1.35	22.33	18.23
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	9.34	7.79	8.81	-1.55	1.01	-16.57	13.02
Період одного обороту обігових коштів (днів)	38.53	46.18	40.86	7.65	-5.32	19.86	-11.52
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	19.99	11.37	14.71	-8.63	3.34	-43.14	29.37
Період одного обороту запасів (днів)	18.01	31.67	24.48	13.66	-7.19	75.87	-22.7
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	35.02	18.38	18.54	-16.64	0.16	-47.52	0.87
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	10.28	19.59	19.42	9.31	-0.17	90.55	-0.87
Коефіцієнт оборотності готової продукції (оборотів)	35.07	24.29	35.42	-10.78	11.12	-30.74	45.79
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	11.03	18.85	23.53	7.82	4.69	0	24.86
Період виробничого циклу (днів)	18.01	31.67	24.48	13.66	-7.19	75.87	-22.7
Період операційного циклу (днів)	28.29	51.26	43.9	22.97	-7.36	81.21	-14.36
Період фінансового циклу (днів)	17.26	32.41	20.36	15.15	-12.04	87.8	-37.16
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороті)	7.52	7.82	8.91	0.29	1.09	3.91	14.01

Таблиця М.18

Динаміка елементів доходу підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід	654310	867708	1172345	213398	304637	32.61	35.11
Інші операційні доходи	1057	12471	8722	11414	-3749	1079.85	-30.06
Інші доходи	213	0	0	-213	0	-100	0
Всього доходи	655580	880179	1181067	224599	300888	34.26	34.18

Таблиця М.19

Структура валового доходу підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід	99.81	98.58	99.26	-1.22	0.68
Інші операційні доходи	0.16	1.42	0.74	1.26	-0.68
Інші доходи	0.03	0	0	-0.03	0
Всього доходи	100	100	100	-	-

Таблиця М.20

Етапність формування чистого прибутку підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	654310	867708	1172345	213398	304637	32.61	35.11
Валовий прибуток	147891	160233	202028	12342	41795	8.35	26.08
Фінансові результати від операційної діяльності	37230	52485	40381	15255	-12104	40.98	-23.06
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	26058	34474	16366	8416	-18108	32.3	-52.53
Чистий прибуток	20328	28207	13172	7879	-15035	38.76	-53.3

Таблиця М.21

Фінансовий результат за видами діяльності підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Результат основної діяльності	37230	52485	40381	40.98	-23.06
Результат фінансових операцій	-10535	-14713	-20483	39.66	39.22
Результат від іншої звичайної діяльності	-637	-3298	-3532	417.74	7.1
Фінансовий результат до оподаткування	26058	34474	16366	32.3	-52.53

Таблиця М.22

Динаміка елементів витрат підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Собівартість реалізації	506419	707475	970317	201056	262842	39.7	37.15
Адміністративні витрати	32090	26341	36094	-5749	9753	-17.92	37.03
Витрати на збут	71729	85887	119465	14158	33578	19.74	39.1
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Фінансові витрати	10535	14713	20483	4178	5770	39.66	39.22
Інші витрати	850	3298	3532	2448	234	288	7.1
Податок на прибуток від звичайної діяльності	5730	6267	3194	537	-3073	9.37	-49.03
Всього витрат	635252	851972	1167895	216720	315923	34.12	37.08

Таблиця М.23

Структура витрат підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Собівартість реалізації	79.72	83.04	83.08	3.32	0.04
Адміністративні витрати	5.05	3.09	3.09	-1.96	-0
Витрати на збут	11.29	10.08	10.23	-1.21	0.15
Інші операційні витрати	1.24	0.94	1.27	-0.31	0.33
Фінансові витрати	1.66	1.73	1.75	0.07	0.03
Інші витрати	0.13	0.39	0.3	0.25	-0.08
Податок на прибуток від звичайної діяльності	0.9	0.74	0.27	-0.17	-0.46
Всього витрат	100	100	100	-	-

Таблиця М.24

Динаміка операційних витрат підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	485619	688057	951095	202438	263038	41.69	38.23
Витрати на оплату праці	76552	74992	116612	-1560	41620	-2.04	55.5
Відрахування на соціальні заходи	25820	26319	24734	499	-1585	1.93	-6.02
Амортизація	22247	30335	33435	8088	3100	36.36	10.22
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Разом	618137	827694	1140686	209557	312992	33.9	37.81

Таблиця М.25

Структура операційних витрат підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	78.56	83.13	83.38	4.57	0.25
Витрати на оплату праці	12.38	9.06	10.22	-3.32	1.16
Відрахування на соціальні заходи	4.18	3.18	2.17	-1	-1.01
Амортизація	3.6	3.67	2.93	0.07	-0.73
Інші операційні витрати	1.28	0.97	1.3	-0.31	0.33
Разом	100	100	100	-	-

Таблиця М.26

Динаміка витрат за функцією, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Виробнича функція	514318	715466	985127	39.11	37.69
Управлінська функція	32090	26341	36094	-17.92	37.03
Збутова функція	71729	85887	119465	19.74	39.1
Фінансова діяльність	10535	14713	20483	39.66	39.22
Витрати, що забезпечують інші функції	13422	5085	12814	-62.11	152
Всього	635252	851972	1167895	34.12	37.08

Таблиця М.27

Динаміка показників рентабельності підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	10.6	11.69	4.17	1.09	-7.52	10.27	-64.35
Рентабельність власного капіталу	23.37	25.41	10.01	2.04	-15.4	8.72	-60.6
Рентабельність виробничих фондів	17.79	19.7	7.94	1.91	-11.75	10.75	-59.68
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	6.74	5.53	3.96	-1.2	-1.57	-17.86	-28.35
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	5.69	6.05	3.44	0.36	-2.6	6.3	-43.05
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	3.11	3.25	1.12	0.14	-2.13	4.63	-65.44
Коефіцієнт реінвестування	0.34	0.28	-1.14	-0.06	-1.42	-16.99	-508.64
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0.07	0.06	-0.11	-0.01	-0.17	-10.55	-272.63
Період окупності капіталу, рік	9.44	8.56	24.01	-0.88	15.45	-9.31	180.5
Період окупності власного капіталу	4.28	3.94	9.99	-0.34	6.05	-8.02	153.78

Таблиця М.28

Динаміка показників рентабельності підприємства (зарубіжна система показників)

Показники	2014	2015	2016
EBIT (Earnings Before Interest and Taxes), тис.грн.	36593	49187	36849
EBITDA (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization), тис.грн.	58840	79522	70284
EBIAT (Earnings Before Interest After Tax), тис.грн.	30863	42920	33655
NOPAT (Net Operating Profit After Tax), тис.грн.	20328	28207	13172
ROA (Return On Assets), %	14.25	16.12	9.19
RONA (Return On Net Assets), %	12.18	14.27	5
ROE (Return On Equity), %	135.52	188.05	87.81
ROS (Return On Sales; Net Profit Margin), %	3.11	3.25	1.12
GPM(Gross profit margin), %	22.6	17.04	12.61
OPM (Operating margin), %	5.69	6.05	3.44
RCA (Return on current assets), %	22.71	21.23	9.94
RFA (Return on fixed assets), %	16	21.16	5.64
ROTA, %	16.9	18.48	10.06

Таблиця М.29

Визначення імовірності банкрутства підприємства

Модель	2014	2015	2016
Двофакторна модель Е. Альтмана	-2.18	-2.35	-1.7
П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1966 р.)	4.61	4.96	4.33
П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1983 р.)	3.95	4.21	4.03
Модель Романа Ліса	0.1	0.09	0.08
Модель Таффлера і Тішоу	1.13	1.1	0.95
Модель Спрінгейта	2.49	2.67	2.09
Універсальна функція дискримінанта	1.96	2.15	1.06
Модель Фулмера	-1.01	-0.61	-1.7
Ймовірність, що підприємство розрахується з контрагентом згідно моделі Конона і Гольдера, %	0.03	-0.09	0.69
Модель прогнозу ризику банкрутства, розроблена вченими Державної економічної академії (м. Іркутськ), %	1.86	2.4	0.92
Модель О.П.Зайцевої	-	8.42	6.17
Метод credit-men Ж. Депалян	158.47	126.1	116.79
Трьохфакторна модель Лего (CA-Score)	-	-0.43	-0.85
Моделі А.В.Колишкіна			
I	0.18	0.22	0.07
II	1.08	1.18	0.78
III	0.9	0.98	0.64

ПрАТ «Оболонь»

Таблиця М.30

Горизонтальний аналіз активів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Нематеріальні активи:							
- залишкова вартість	13212	11434	9810	-1778	-1624	-13.46	-14.2
Незавершене будівництво	25007	11161	24363	-13846	13202	-55.37	118.29
Основні засоби:							
- залишкова вартість	4755353	4508651	5421561	-246702	912910	-5.19	20.25
- первісна вартість	8895435	8976907	11765383	81472	2788476	0.92	31.06
- знос	4140082	4468256	6343822	328174	1875566	7.93	41.98
- інші фінансові інвестиції	18931	18931	18931	0	0	0	0
Інші необоротні активи	0	18	14	18	-4	0	-22.22
Необоротні активи	4812504	4550195	5474679	-262309	924484	-5.45	20.32
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:							
- чиста реалізаційна вартість	139106	222580	169695	83474	-52885	60.01	-23.76
- первісна вартість	139106	222580	169695	83474	-52885	60.01	-23.76
Дебіторська заборгованість за рахунками:							
- за бюджетом	54780	46810	39468	-7970	-7342	-14.55	-15.68
- за виданими авансами	105928	23627	35477	-82301	11850	-77.7	50.15
Інша поточна дебіторська заборгованість	11314	10068	9597	-1246	-471	-11.01	-4.68
Грошові кошти та їх еквіваленти:							
- в національній валюті	237703	85236	48394	-152467	-36842	-64.14	-43.22
Інші оборотні активи	10035	5917	5707	-4118	-210	-41.04	-3.55
Оборотні активи	1344233	1367535	1190125	23302	-177410	1.73	-12.97
Баланс	6156737	5917730	6664804	-239007	747074	-3.88	12.62

Таблиця М.31

Горизонтальний аналіз пасивів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Статутний капітал	73144	73144	73144	0	0	0	0
Додатковий вкладений капітал	1903465	1900888	3129549	-2577	1228661	-0.14	64.64
Інший додатковий капітал	8353	8353	8353	0	0	0	0
Резервний капітал	0	-1594	-116	-1594	1478	0	-92.72
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	708176	-1122	-879110	-709298	-877988	-100.16	78252.05
Вилучений капітал	13580	13580	13580	0	0	0	0
I. Власний капітал	2679558	1966089	2318240	-713469	352151	-26.63	17.91
Довгострокові кредити банків	831775	224978	432673	-606797	207695	-72.95	92.32
Відстрочені податкові зобов'язання	354588	245516	474967	-109072	229451	-30.76	93.46
Інші довгострокові зобов'язання	46702	232400	329260	185698	96860	397.62	41.68
III. Довгострокові зобов'язання	1242237	702894	1236900	-539343	534006	-43.42	75.97
Короткострокові кредити банків	1258472	2144519	1993283	886047	-151236	70.41	-7.05
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	595360	724197	703976	128837	-20221	21.64	-2.79
Поточні зобов'язання за розрахунками:							
- з одержаних авансів	103405	171413	82270	68008	-89143	65.77	-52
- з бюджетом	82460	108228	119504	25768	11276	31.25	10.42
- з оплати праці	125353	51061	46415	-74292	-4646	-59.27	-9.1
- з учасниками	26465	1876	1876	-24589	0	-92.91	0
Інші поточні зобов'язання	35592	34632	148325	-960	113693	-2.7	328.29
IV. Поточні зобов'язання	2234942	3248747	3109664	1013805	-139083	45.36	-4.28
Баланс	6156737	5917730	6664804	-239007	747074	-3.88	12.62

Таблиця М.32

Горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3858794	4441246	4310214	582452	-131032	15.09	-2.95
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2451112	3091702	3290800	640590	199098	26.13	6.44
Валовий прибуток(збиток)	1407682	1349544	1019414	-58138	-330130	-4.13	-24.46
Інші операційні доходи	92983	64966	62589	-28017	-2377	-30.13	-3.66
Адміністративні витрати	240709	251839	285569	11130	33730	4.62	13.39
Витрати на збут	1078952	961504	968802	-117448	7298	-10.89	0.76
Інші операційні витрати	96651	41893	61663	-54758	19770	-56.66	47.19
Фінансові результати від операційної діяльності:	84353	159274	234031	74921	74757	88.82	46.94
Інші фінансові доходи	29361	27117	8604	-2244	-18513	-7.64	-68.27
Фінансові витрати	249075	410470	463655	161395	53185	64.8	12.96
Втрати від участі в капіталі	1314	884	1060	-430	176	-32.72	19.91
Інші витрати	621933	587972	222030	-33961	-365942	-5.46	-62.24
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	755980	811167	910052	55187	98885	7.3	12.19
Податок на прибуток від звичайної діяльності	129755	99292	24809	-30463	-74483	-23.48	-75.01
Чистий прибуток(збиток)	626225	711875	885243	85650	173368	13.68	24.35

Таблиця М.33

Операційні витрати

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	2292423	3218796	2807074	926373	-411722	40.41	-12.79
Витрати на оплату праці	381633	375232	419131	-6401	43899	-1.68	11.7
Відрахування на соціальні заходи	135466	129591	89353	-5875	-40238	-4.34	-31.05
Амортизація	339084	368092	702113	29008	334021	8.55	90.74
Інші операційні витрати	645765	311403	709162	-334362	397759	-51.78	127.73
Разом	3794371	4403114	4726833	608743	323719	16.04	7.35

Таблиця М.34

Вертикальний аналіз активів підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Нематеріальні активи:					
- залишкова вартість	0.21	0.19	0.15	-0.02	-0.05
Незавершене будівництво	0.41	0.19	0.37	-0.22	0.18
Основні засоби:	77.24	76.19	81.35	-1.05	5.16
- інші фінансові інвестиції	0.31	0.32	0.28	0.01	-0.04
Необоротні активи	78.17	76.89	82.14	-1.28	5.25
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:					
- чиста реалізаційна вартість	2.26	3.76	2.55	1.5	-1.22
- первісна вартість	2.26	3.76	2.55	1.5	-1.22
Дебіторська заборгованість за рахунками:					
- за бюджетом	0.89	0.79	0.59	-0.1	-0.2
- за виданими авансами	1.72	0.4	0.53	-1.32	0.13
Інша поточна дебіторська заборгованість	0.18	0.17	0.14	-0.01	-0.03
Грошові кошти та їх еквіваленти:					
- в національній валюті	3.86	1.44	0.73	-2.42	-0.71
Інші оборотні активи	0.16	0.1	0.09	-0.06	-0.01
Оборотні активи	21.83	23.11	17.86	1.28	-5.25
Баланс	100	100	100	0	0

Таблиця М.35

Вертикальний аналіз пасивів підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Статутний капітал	1.19	1.24	1.1	0.05	-0.14
Пайовий капітал	0	0	0	0	0
Додатковий вкладений капітал	30.92	32.12	46.96	1.21	14.83
Інший додатковий капітал	0.14	0.14	0.13	0.01	-0.02
Резервний капітал	0	-0.03	-0	-0.03	0.03
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	11.5	-0.02	-13.19	-11.52	-13.17
Вилучений капітал	0.22	0.23	0.2	0.01	-0.03
I. Власний капітал	43.52	33.22	34.78	-10.3	1.56
Довгострокові кредити банків	13.51	3.8	6.49	-9.71	2.69
Відстрочені податкові зобов'язання	5.76	4.15	7.13	-1.61	2.98
Інші довгострокові зобов'язання	0.76	3.93	4.94	3.17	1.01
III. Довгострокові зобов'язання	20.18	11.88	18.56	-8.3	6.68
Короткострокові кредити банків	20.44	36.24	29.91	15.8	-6.33
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	9.67	12.24	10.56	2.57	-1.68
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
- з одержаних авансів	1.68	2.9	1.23	1.22	-1.66
- з бюджетом	1.34	1.83	1.79	0.49	-0.04
- з оплати праці	2.04	0.86	0.7	-1.17	-0.17
- з учасниками	0.43	0.03	0.03	-0.4	-0
Інші поточні зобов'язання	0.58	0.59	2.23	0.01	1.64
IV. Поточні зобов'язання	36.3	54.9	46.66	18.6	-8.24
Баланс	100	100	100	0	0

Таблиця М.36

Експрес-аналіз фінансового стану підприємства

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Частка основних засобів в активах	0.77	0.76	0.81	-0.01	0.05
Коефіцієнт зносу основних засобів	0.47	0.5	0.54	0.03	0.04
Оборотність активів (обороті), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	0.7	0.74	0.69	0.04	-0.05
Фондовіддача	0.92	0.96	0.87	0.04	-0.09
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	24.81	14.46	15.47	-10.34	1.01
Рентабельність активів за чистим прибутком, %	11.37	11.79	14.07	0	0.02
Період окупності власного капіталу	3.92	3.26	2.42	-0.66	-0.84
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0.44	0.33	0.35	-0.1	0.02
Коефіцієнт фінансової стійкості	0.64	0.45	0.53	-0.19	0.08
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	0.6	0.42	0.38	-0.18	-0.04
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0.11	0.03	0.02	-0.08	-0.01
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0.33	0.29	0.27	-0.05	-0.02

Таблиця М.37

Динаміка капіталу підприємства за ознакою тривалості участі у діяльності, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Постійний капітал	2679558	1966089	2318240	-26.63	17.91
Сталі зобов'язання	1242237	702894	1236900	-43.42	75.97
Мобільні зобов'язання	2234942	3248747	3109664	45.36	-4.28

Таблиця М.38

Динаміка показників власного капіталу

Показники	2014	2015	2016
Коефіцієнт захисту власного капіталу	0.71	0.97	1.35
Коефіцієнт ризику власного капіталу	0.41	0.04	-0.26
Коефіцієнт захисту статутного капіталу	0	-0.02	-0
Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування господарської діяльності	-0.95	-1	-0.99
Рентабельність власного капіталу, %	25.48	30.65	41.32
Оборотність власного капіталу	1.57	1.91	2.01
Приріст власного капіталу, тис.грн.	443748	-713469	352151
Вартість власного капіталу згідно прибуткового підходу	0.25	0.31	0.41

Таблиця М.39

Динаміка позикових коштів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016
Довгострокові ресурси	1242237	702894	1236900
Короткострокові ресурси	2234942	3248747	3109664

Таблиця М.40

Джерела формування поточних зобов'язань підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Постачальники	595360	724197	724197	21.64	-2.79
Покупці	103405	171413	82270	65.77	-52
Наймани працівники	125353	51061	46415	-59.27	-9.1
Бюджет	82460	108228	119504	31.25	10.42
Учасники підприємства	26465	1876	1876	-92.91	0
Банки та кредитні установи	1258472	2144519	1993283	70.41	-7.05
Інші джерела поточних зобов'язань	35592	34632	148325	-2.7	328.29
Всього	2234942	3248747	3109664	45.36	-4.28

Таблиця М.41

Структура майна підприємства

Показники	2014		2015		2016		Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Розрахунково-грошова	558866	9.08	394238	6.66	308338	4.63	-164628	-85900	-29.46	-21.79
Виробнича	5597871	90.92	5523492	93.34	6356466	95.37	-74379	832974	-1.33	15.08
Разом	6156737	100	5917730	100	6664804	100	-239007	747074	-3.88	12.62

Таблиця М.42

Динаміка показників ліквідності

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	0.6	0.42	0.38	-0.18	-0.04	-30.01	-9.08
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0.6	0.42	0.38	-0.18	-0.04	-30.01	-9.08
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0.11	0.03	0.02	-0.08	-0.01	-75.33	-40.68
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0.33	0.29	0.27	-0.05	-0.02	-13.99	-7.08

Таблиця М.43

Динаміка показників майнового стану

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Частка основних засобів в активах	0.77	0.76	0.81	-0.01	0.05	-1.36	6.77
Коефіцієнт зносу основних засобів	0.47	0.5	0.54	0.03	0.04	6.95	8.33
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0.27	0.01	0.24	-0.27	0.23	-96.69	2511.43
Коефіцієнт мобільності активів	0.28	0.3	0.22	0.02	-0.08	7.6	-27.67

Таблиця М.44

Динаміка показників фінансової стійкості

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Власні обігові кошти	-890709	-1881212	-1919539	-990503	-38327	111.2	2.04
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	-0.66	-1.38	-1.61	-0.71	-0.24	107.61	17.25
Маневреність власних обігових коштів	-0.27	-0.05	-0.03	0.22	0.02	-83.02	-44.36
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0.44	0.33	0.35	-0.1	0.02	-23.66	4.69
Коефіцієнт фінансової залежності	2.3	3.01	2.87	0.71	-0.13	31	-4.48
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0.33	-0.96	-0.83	-0.62	0.13	187.85	-13.46
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0.56	0.67	0.65	0.1	-0.02	18.23	-2.34
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0.77	0.5	0.53	-0.27	0.04	-35.44	7.2
Коефіцієнт фінансової стійкості	0.64	0.45	0.53	-0.19	0.08	-29.2	18.27

Таблиця М.45

Тип фінансової стійкості, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016
Джерела власних коштів	2679558	1966089	2318240
Необоротні активи	4812504	4550195	5474679
Наявність власних оборотних коштів (ряд. 1 – ряд. 2)	-2132946	-2584106	-3156439
Довгострокові кредити і позикові кошти (довгострокові зобов'язання)	1242237	702894	1236900
Наявність власних і довгострокових позикових джерел коштів для формування запасів і витрати (ряд. 3 + ряд. 4)	-890709	-1881212	-1919539
Короткострокові кредити і позикові кошти (поточні зобов'язання)	2234942	3248747	3109664
Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 5 + ряд. 6)	1344233	1367535	1190125
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд. 8)	-2132946	-2584106	-3156439
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових коштів для формування запасів (ряд. 5 – ряд. 8)	-890709	-1881212	-1919539
Надлишок (+), нестача (-) загальної величини основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 7 – ряд. 8)	1344233	1367535	1190125
Тип фінансової стійкості	Проблемний стан	Проблемний стан	Проблемний стан

Таблиця М.46

Динаміка показників ділової активності

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Оборотність активів, ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації, (обороті)	0.7	0.74	0.69	0.04	-0.05	5.04	-6.87
Фондовіддача	0.92	0.96	0.87	0.04	-0.09	3.99	-9.46
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	3.03	3.28	3.37	0.25	0.09	8.16	2.9
Період одного обороту обігових коштів (днів)	118.88	109.91	106.81	-8.97	-3.09	-7.55	-2.82
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	24.81	14.46	15.47	-10.34	1.01	-41.7	6.96
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	14.51	24.89	23.27	10.38	-1.62	71.52	-6.5
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	43.72	76.83	78.12	33.1	1.29	0	1.68
Період операційного циклу (днів)	14.51	24.89	23.27	10.38	-1.62	71.52	-6.5
Період фінансового циклу (днів)	-29.21	-51.93	-54.84	-22.72	-2.91	77.8	5.61
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороті)	1.57	1.91	2.01	0.34	0.1	21.78	5.23

Таблиця М.47

Динаміка елементів доходу підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід	3858794	4441246	4310214	582452	-131032	15.09	-2.95
Інші операційні доходи	92983	64966	62589	-28017	-2377	-30.13	-3.66
Інші фінансові доходи	29361	27117	8604	-2244	-18513	-7.64	-68.27
Всього доходи	3981138	4533329	4381407	552191	-151922	13.87	-3.35

Таблиця М.48

Структура валового доходу підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід	96.93	97.97	98.38	1.04	0.41		
Інші операційні доходи	2.34	1.43	1.43	-0.9	-0		
Інші фінансові доходи	0.74	0.6	0.2	-0.14	-0.4		
Всього доходи	100	100	100	-	-		

Таблиця М.49

Етапність формування чистого прибутку підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3858794	4441246	4310214	582452	-131032	15.09	-2.95
Валовий прибуток	1407682	1349544	1019414	-58138	-330130	-4.13	-24.46
Фінансові результати від операційної діяльності	84353	159274	234031	74921	74757	88.82	46.94
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	755980	811167	910052	55187	98885	7.3	12.19
Чистий прибуток	626225	711875	885243	85650	173368	13.68	24.35

Таблиця М.50

Фінансовий результат за видами діяльності підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Результат основної діяльності	84353	159274	-234031	88.82	-246.94
Результат фінансових операцій	-221028	-384237	-456111	73.84	18.71
Результат від іншої звичайної діяльності	-621933	-587972	-222030	-5.46	-62.24
Фінансовий результат до оподаткування	-758608	-812935	-912172	7.16	12.21

Таблиця М.51

Динаміка елементів витрат підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Собівартість реалізації	2451112	3091702	3290800	640590	199098	26.13	6.44
Адміністративні витрати	240709	251839	285569	11130	33730	4.62	13.39
Витрати на збут	1078952	961504	968802	-117448	7298	-10.89	0.76
Інші операційні витрати	96651	41893	61663	-54758	19770	-56.66	47.19
Фінансові витрати	249075	410470	463655	161395	53185	64.8	12.96
Втрати від участі в капіталі	1314	884	1060	-430	176	-32.72	19.91
Інші витрати	621933	587972	222030	-33961	-365942	-5.46	-62.24
Податок на прибуток від звичайної діяльності	129755	99292	24809	-30463	-74483	-23.48	-75.01
Всього витрат	4869501	5445556	5318388	576055	-127168	11.83	-2.34

Таблиця М.52

Структура витрат підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Собівартість реалізації	50.34	56.77	61.88	6.44	5.1
Адміністративні витрати	4.94	4.62	5.37	-0.32	0.74
Витрати на збут	22.16	17.66	18.22	-4.5	0.56
Інші операційні витрати	1.98	0.77	1.16	-1.22	0.39
Фінансові витрати	5.12	7.54	8.72	2.42	1.18
Втрати від участі в капіталі	0.03	0.02	0.02	-0.01	0
Інші витрати	12.77	10.8	4.17	-1.97	-6.62
Податок на прибуток від звичайної діяльності	2.66	1.82	0.47	-0.84	-1.36
Всього витрат	100	100	100	-	-

Таблиця М.53

Динаміка операційних витрат підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	2292423	3218796	2807074	926373	-411722	40.41	-12.79
Витрати на оплату праці	381633	375232	419131	-6401	43899	-1.68	11.7
Відрахування на соціальні заходи	135466	129591	89353	-5875	-40238	-4.34	-31.05
Амортизація	339084	368092	702113	29008	334021	8.55	90.74
Інші операційні витрати	645765	311403	709162	-334362	397759	-51.78	127.73
Разом	3794371	4403114	4726833	608743	323719	16.04	7.35

Таблиця М.54

Структура операційних витрат підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	60.42	73.1	59.39	12.69	-13.72
Витрати на оплату праці	10.06	8.52	8.87	-1.54	0.35
Відрахування на соціальні заходи	3.57	2.94	1.89	-0.63	-1.05
Амортизація	8.94	8.36	14.85	-0.58	6.49
Інші операційні витрати	17.02	7.07	15	-9.95	7.93
Разом	100	100	100	-	-

Таблиця М.55

Динаміка витрат за функцією, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Виробнича функція	2547763	3133595	3352463	22.99	6.98
Управлінська функція	240709	251839	285569	4.62	13.39
Збутова функція	1078952	961504	968802	-10.89	0.76
Фінансова діяльність	249075	410470	463655	64.8	12.96
Інвестиційна діяльність	1314	884	1060	-32.72	19.91
Витрати, що забезпечують інші функції	755356	664191	245913	-12.07	-62.98
Всього	4869501	5445556	5318388	11.83	-2.34

Таблиця М.56

Динаміка показників рентабельності підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	11.37	11.79	14.07	0.43	2.28	3.75	19.33
Рентабельність власного капіталу	25.48	30.65	41.32	5.17	10.68	20.28	34.84
Рентабельність виробничих фондів	14.96	15.37	17.83	0.41	2.46	2.71	16.01
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	2.28	3.07	-5.45	0.79	-8.52	34.44	-277.75
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	2.19	3.59	5.43	1.4	1.84	64.06	51.4
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	16.23	16.03	20.54	-0.2	4.51	-1.23	28.13
Коефіцієнт реінвестування	-0.95	-1	-0.99	-0.05	0.01	5.27	-0.85
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	-0.22	-0.36	-0.38	-0.14	-0.02	63.1	4.57
Період окупності капіталу, рік	8.8	8.48	7.11	-0.32	-1.37	-3.61	-16.2
Період окупності власного капіталу	3.92	3.26	2.42	-0.66	-0.84	-16.86	-25.84

Таблиця М.57

Динаміка показників рентабельності підприємства (зарубіжна система показників)

Показники	2014	2015	2016
EBIT (Earnings Before Interest and Taxes), тис.грн.	1005055	1221637	1373707
EBITDA (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization), тис.грн.	1344139	1589729	2075820
EBIAT (Earnings Before Interest After Tax), тис.грн.	875300	1122345	1348898
NOPAT (Net Operating Profit After Tax), тис.грн.	626225	711875	885243
ROA (Return On Assets), %	14.22	18.97	20.24
RONA (Return On Net Assets), %	13.13	16.42	18.66
ROE (Return On Equity), %	856.15	973.25	1210.27
ROS (Return On Sales; Net Profit Margin), %	16.23	16.03	20.54
GPM(Gross profit margin), %	36.48	31.7	32.66
OPM (Operating margin), %	2.19	3.59	5.43
RCA (Return on current assets), %	46.59	52.06	74.38
RFA (Return on fixed assets), %	13.01	15.64	16.17
ROTA, %	16.32	20.64	20.61

Таблиця М.58

Визначення імовірності банкрутства підприємства

Модель	2014	2015	2016
Двофакторна модель Е. Альтмана	-1	-0.8	-0.76
П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1966 р.)	1.55	1.26	1.3
П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1983 р.)	1.01	0.81	0.82
Модель Романа Ліса	0.04	0.04	0.03
Модель Таффлера і Тішоу	0.25	0.28	0.19
Модель Спрінгейта	1.11	1.12	1.07
Універсальна функція дискримінанта	2.43	2.44	2.93
Модель Фулмера	-0.06	-0.42	-1.36
Ймовірність, що підприємство розрахується з контрагентом згідно моделі Конона і Гольдера, %	-0.11	-0.04	-0.03
Модель прогнозу ризику банкрутства, розроблена вченими Державної економічної академії (м. Іркутськ), %	-0.84	-2.23	-1.86
Модель О.П.Зайцевої	-	8.3	13.55
Метод credit-men Ж. Депалян	80.27	53.08	53.22
Грьохфакторна модель Лего (CA-Score)	-	-1.5	-1.51
Моделі А.В.Колишкіна			
I	0.04	-0.04	0
II	0.41	0.3	0.29
III	0.39	0.31	0.31

ПрАТ «Деражнянський молочний завод»

Таблиця М.59

Горизонтальний аналіз активів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Нематеріальні активи:							
- залишкова вартість	1694	1675	1887	-19	212	-1.12	12.66
Незавершене будівництво	6775	16013	74854	9238	58841	136.35	367.46
Основні засоби:							
- залишкова вартість	118585	115642	152022	-2943	36380	-2.48	31.46
- первісна вартість	185966	211160	272508	25194	61348	13.55	29.05
- знос	67381	95518	120486	28137	24968	41.76	26.14
Довгострокові фінансові інвестиції:							
- інші фінансові інвестиції	0	0	4931	0	4931	0	0
Необоротні активи	127054	133330	233694	6276	100364	4.94	75.27
Виробничі запаси	12523	39403	24105	26880	-15298	214.65	-38.82
Незавершене виробництво	0	258	264	258	6	0	2.33
Готова продукція	37310	34128	32074	-3182	-2054	-8.53	-6.02
Товари	825	17	1702	-808	1685	-97.94	9911.76
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:							
- чиста реалізаційна вартість	27643	41732	52178	14089	10446	50.97	25.03
- первісна вартість	27643	41732	52178	14089	10446	50.97	25.03
Дебіторська заборгованість за рахунками:							
- за бюджетом	568	0	6312	-568	6312	-100	0
- за виданими авансами	7124	13638	10788	6514	-2850	91.44	-20.9
Інша поточна дебіторська заборгованість	2037	1697	144	-340	-1553	-16.69	-91.51
Грошові кошти та їх еквіваленти:							
- в національній валюті	1068	1830	3856	762	2026	71.35	110.71
- у т.ч. в касі	349	428	753	79	325	22.64	75.93
Інші оборотні активи	0	22	429	22	407	0	1850
Оборотні активи	89520	132884	132480	43364	-404	48.44	-0.3
Витрати майбутніх періодів	76	159	628	83	469	109.21	294.97
Баланс	216574	266214	366174	49640	99960	22.92	37.55

Таблиця М.60

Горизонтальний аналіз пасивів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Статутний капітал	15000	15000	15000	0	0	0	0
Інший додатковий капітал	60439	80480	108687	20041	28207	33.16	35.05
Резервний капітал	1278	1278	1278	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	20328	28207	13172	7879	-15035	38.76	-53.3
I. Власний капітал	97045	124965	138137	27920	13172	28.77	10.54
Довгострокові кредити банків	66881	69656	122193	2775	52537	4.15	75.42
III. Довгострокові зобов'язання	66881	69656	122193	2775	52537	4.15	75.42
Короткострокові кредити банків	2973	2985	3357	12	372	0.4	12.46
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	31031	43053	83812	12022	40759	38.74	94.67
Поточні зобов'язання за розрахунками:							
- з одержаних авансів	4894	9091	5974	4197	-3117	85.76	-34.29
- з бюджетом	3504	4112	1822	608	-2290	17.35	-55.69
- з оплати праці	4415	4786	6962	371	2176	8.4	45.47
- з учасниками	128	0	0	-128	0	-100	0
Інші поточні зобов'язання	4049	5696	2510	1647	-3186	40.68	-55.93
IV. Поточні зобов'язання	52648	71593	105844	18945	34251	35.98	47.84
Баланс	216574	266214	366174	49640	99960	22.92	37.55

Таблиця М.61

Горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	654310	867708	1172345	213398	304637	32.61	35.11
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	506419	707475	970317	201056	262842	39.7	37.15
Валовий прибуток(збиток)	147891	160233	202028	12342	41795	8.35	26.08
Інші операційні доходи	1057	12471	8722	11414	-3749	1079.85	-30.06
Адміністративні витрати	32090	26341	36094	-5749	9753	-17.92	37.03
Витрати на збут	71729	85887	119465	14158	33578	19.74	39.1
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Фінансові результати від операційної діяльності:	37230	52485	40381	15255	-12104	40.98	-23.06
Інші доходи	213	0	0	-213	0	-100	0
Фінансові витрати	10535	14713	20483	4178	5770	39.66	39.22
Інші витрати	850	3298	3532	2448	234	288	7.1
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	26058	34474	16366	8416	-18108	32.3	-52.53
Податок на прибуток від звичайної діяльності	5730	6267	3194	537	-3073	9.37	-49.03
Чистий прибуток(збиток)	20328	28207	13172	7879	-15035	38.76	-53.3

Таблиця М.62

Операційні витрати

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	485619	688057	951095	202438	263038	41.69	38.23
Витрати на оплату праці	76552	74992	116612	-1560	41620	-2.04	55.5
Відрахування на соціальні заходи	25820	26319	24734	499	-1585	1.93	-6.02
Амортизація	22247	30335	33435	8088	3100	36.36	10.22
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Разом	618137	827694	1140686	209557	312992	33.9	37.81

Таблиця М.63

Вертикальний аналіз активів підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Нематеріальні активи:					
- залишкова вартість	0.78	0.63	0.52	-0.15	-0.11
Незавершене будівництво	3.13	6.02	20.44	2.89	14.43
Основні засоби:	54.75	43.44	41.52	-11.32	-1.92
Довгострокові фінансові інвестиції:					
- інші фінансові інвестиції	0	0	1.35	0	1.35
Необоротні активи	58.67	50.08	63.82	-8.58	13.74
Виробничі запаси	5.78	14.8	6.58	9.02	-8.22
Незавершене виробництво	0	0.1	0.07	0.1	-0.02
Готова продукція	17.23	12.82	8.76	-4.41	-4.06
Товари	0.38	0.01	0.46	-0.37	0.46
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:					
- чиста реалізаційна вартість	12.76	15.68	14.25	2.91	-1.43
- первісна вартість	12.76	15.68	14.25	2.91	-1.43
Дебіторська заборгованість за рахунками:					
- за бюджетом	0.26	0	1.72	-0.26	1.72
- за виданими авансами	3.29	5.12	2.95	1.83	-2.18
Інша поточна дебіторська заборгованість	0.94	0.64	0.04	-0.3	-0.6
Грошові кошти та їх еквіваленти:					
- в національній валюті	0.49	0.69	1.05	0.19	0.37
- у т.ч. в касі	0.16	0.16	0.21	-0	0.04
Інші оборотні активи	0	0.01	0.12	0.01	0.11
Оборотні активи	41.33	49.92	36.18	8.58	-13.74
Витрати майбутніх періодів	0.04	0.06	0.17	0.02	0.11
Баланс	100	100	100	0	0

Таблиця М.64

Вертикальний аналіз пасивів підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Статутний капітал	6.93	5.63	4.1	-1.29	-1.54
Інший додатковий капітал	27.91	30.23	29.68	2.32	-0.55
Резервний капітал	0.59	0.48	0.35	-0.11	-0.13
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	9.39	10.6	3.6	1.21	-7
I. Власний капітал	44.81	46.94	37.72	2.13	-9.22
Довгострокові кредити банків	30.88	26.17	33.37	-4.72	7.2
III. Довгострокові зобов'язання	30.88	26.17	33.37	-4.72	7.2
Короткострокові кредити банків	1.37	1.12	0.92	-0.25	-0.2
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14.33	16.17	22.89	1.84	6.72
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
- з одержаних авансів	2.26	3.41	1.63	1.16	-1.78
- з бюджетом	1.62	1.54	0.5	-0.07	-1.05
- з оплати праці	2.04	1.8	1.9	-0.24	0.1
- з учасниками	0.06	0	0	-0.06	0
Інші поточні зобов'язання	1.87	2.14	0.69	0.27	-1.45
IV. Поточні зобов'язання	24.31	26.89	28.91	2.58	2.01
Баланс	100	100	100	0	0

Таблиця М.65

Експрес-аналіз фінансового стану підприємства

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Частка основних засобів в активах	0.55	0.43	0.42	-0.11	-0.02
Коефіцієнт зносу основних засобів	0.36	0.45	0.44	0.09	-0.01
Оборотність активів (обороті), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	3.41	3.59	3.71	0.18	0.11
Фондовіддача	6.06	7.41	8.76	1.35	1.35
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	19.99	11.37	14.71	-8.63	3.34
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	35.02	18.38	18.54	-16.64	0.16
Рентабельність активів за чистим прибутком, %	10.6	11.69	4.17	0.01	-0.08
Період окупності власного капіталу	4.28	3.94	9.99	-0.34	6.05
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0.73	0.83	0.46	-0.1	-0.37
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0.45	0.47	0.38	0.02	-0.09
Коефіцієнт фінансової стійкості	0.76	0.73	0.71	-0.03	-0.02
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	1.7	1.86	1.25	0.16	-0.6
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0.02	0.03	0.04	0.01	0.01
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0.85	0.93	0.7	0.08	-0.23

Таблиця М.66

Динаміка капіталу підприємства за ознакою тривалості участі у діяльності, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Постійний капітал	97045	124965	138137	28.77	10.54
Сталі зобов'язання	66881	69656	122193	4.15	75.42
Мобільні зобов'язання	52648	71593	105844	35.98	47.84

Таблиця М.67

Динаміка показників власного капіталу

Показники	2014	2015	2016
Коефіцієнт захисту власного капіталу	0.01	0.01	0.01
Коефіцієнт ризику власного капіталу	74.94	96.78	107.09
Коефіцієнт захисту статутного капіталу	0.09	0.09	0.09
Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування господарської діяльності	0.34	0.28	-1.14
Рентабельність власного капіталу, %	23.37	25.41	10.01
Оборотність власного капіталу	7.52	7.82	8.91
Приріст власного капіталу, тис.грн.	20134	27920	13172
Вартість власного капіталу згідно прибуткового підходу	0.23	0.25	0.1

Таблиця М.68

Динаміка позикових коштів підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016
Довгострокові ресурси	66881	69656	122193
Короткострокові ресурси	52648	71593	105844

Таблиця М.69

Джерела формування поточних зобов'язань підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Постачальники	31031	43053	43053	38.74	94.67
Покупці	4894	9091	5974	85.76	-34.29
Наймані працівники	4415	4786	6962	8.4	45.47
Бюджет	3504	4112	1822	17.35	-55.69
Учасники підприємства	128	0	0	-100	0
Банки та кредитні установи	2973	2985	3357	0.4	12.46
Інші джерела поточних зобов'язань	4049	5696	2510	40.68	-55.93
Всього	52648	71593	105844	35.98	47.84

Таблиця М.70

Структура майна підприємства

Показники	2014		2015		2016		Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Говарна	38135	17.61	34145	12.83	33776	9.22	-3990	-369	-10.46	-1.08
Розрахунково-грошова	38440	17.75	58919	22.13	73707	20.13	20479	14788	53.28	25.1
Виробнича	139999	64.64	173150	65.04	258691	70.65	33151	85541	23.68	49.4
Разом	216574	100	266214	100	366174	100	49640	99960	22.92	37.55

Таблиця М.71

Динаміка показників ліквідності

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	1.7	1.86	1.25	0.16	-0.6	9.16	-32.57
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0.74	0.83	0.7	0.09	-0.12	11.79	-14.89
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0.02	0.03	0.04	0.01	0.01	26.01	42.52
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0.85	0.93	0.7	0.08	-0.23	10	-24.67

Таблиця М.72

Динаміка показників майнового стану

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0.14	0.3	0.19	0.16	-0.11	112.84	-37.26
Частка основних засобів в активах	0.55	0.43	0.42	-0.11	-0.02	-20.67	-4.43
Коефіцієнт зносу основних засобів	0.36	0.45	0.44	0.09	-0.01	24.84	-2.26
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0.23	0.12	0.23	-0.11	0.11	-47.14	88.68
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	0	0	0.01	0	0.01	0	0
Коефіцієнт мобільності активів	0.71	1	0.57	0.29	-0.43	41.5	-42.92

Таблиця М.73

Динаміка показників фінансової стійкості

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Власні обігові кошти	36872	61291	26636	24419	-34655	66.23	-56.54
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0.41	0.46	0.2	0.05	-0.26	11.94	-56.56
Маневреність робочого капіталу	1.37	1.2	2.18	-0.17	0.98	-12.35	81.28
Маневреність власних обігових коштів	0.03	0.03	0.14	0	0.11	3.08	384.86
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0.73	0.83	0.46	-0.1	-0.37	-14.09	-44.84
Коефіцієнт покриття запасів	1.5	1.58	2.06	0.08	0.48	5.46	30.6
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0.45	0.47	0.38	0.02	-0.09	4.76	-19.64
Коефіцієнт фінансової залежності	2.23	2.13	2.65	-0.1	0.52	-4.54	24.43
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0.38	0.49	0.19	0.11	-0.3	29.09	-60.69
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0.55	0.53	0.62	-0.02	0.09	-3.86	17.37
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0.81	0.88	0.61	0.07	-0.28	8.97	-31.53
Коефіцієнт фінансової стійкості	0.76	0.73	0.71	-0.03	-0.02	-3.41	-2.75

Таблиця М.74

Тип фінансової стійкості, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016
Джерела власних коштів	97045	124965	138137
Необоротні активи	127054	133330	233694
Наявність власних оборотних коштів (ряд. 1 – ряд. 2)	-30009	-8365	-95557
Довгострокові кредити і позикові кошти (довгострокові зобов'язання)	66881	69656	122193
Наявність власних і довгострокових позикових джерел коштів для формування запасів і витрат (ряд. 3 + ряд. 4)	36872	61291	26636
Короткострокові кредити і позикові кошти (поточні зобов'язання)	52648	71593	105844
Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 5 + ряд. 6)	89520	132884	132480
Загальна величина запасів	50658	73806	58145
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд. 8)	-80667	-82171	-153702
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових коштів для формування запасів (ряд. 5 – ряд. 8)	-13786	-12515	-31509
Надлишок (+), нестача (-) загальної величини основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 7 – ряд. 8)	38862	59078	74335
Тип фінансової стійкості	Проблемний стан	Проблемний стан	Проблемний стан

Таблиця М.75

Динаміка показників ділової активності

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Оборотність активів, ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації, (обороті)	3.41	3.59	3.71	0.18	0.11	5.38	3.15
Фондовіддача	6.06	7.41	8.76	1.35	1.35	22.33	18.23
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	9.34	7.79	8.81	-1.55	1.01	-16.57	13.02
Період одного обороту обігових коштів (днів)	38.53	46.18	40.86	7.65	-5.32	19.86	-11.52
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	19.99	11.37	14.71	-8.63	3.34	-43.14	29.37
Період одного обороту запасів (днів)	18.01	31.67	24.48	13.66	-7.19	75.87	-22.7
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	35.02	18.38	18.54	-16.64	0.16	-47.52	0.87
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	10.28	19.59	19.42	9.31	-0.17	90.55	-0.87
Коефіцієнт оборотності готової продукції (оборотів)	35.07	24.29	35.42	-10.78	11.12	-30.74	45.79
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	11.03	18.85	23.53	7.82	4.69	0	24.86
Період виробничого циклу (днів)	18.01	31.67	24.48	13.66	-7.19	75.87	-22.7
Період операційного циклу (днів)	28.29	51.26	43.9	22.97	-7.36	81.21	-14.36
Період фінансового циклу (днів)	17.26	32.41	20.36	15.15	-12.04	87.8	-37.16
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороті)	7.52	7.82	8.91	0.29	1.09	3.91	14.01

Таблиця М.76

Динаміка елементів доходу підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід	654310	867708	1172345	213398	304637	32.61	35.11
Інші операційні доходи	1057	12471	8722	11414	-3749	1079.85	-30.06
Інші доходи	213	0	0	-213	0	-100	0
Всього доходи	655580	880179	1181067	224599	300888	34.26	34.18

Таблиця М.77

Структура валового доходу підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід	99.81	98.58	99.26	-1.22	0.68
Інші операційні доходи	0.16	1.42	0.74	1.26	-0.68
Інші доходи	0.03	0	0	-0.03	0
Всього доходи	100	100	100	-	-

Таблиця М.78

Етапність формування чистого прибутку підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	654310	867708	1172345	213398	304637	32.61	35.11
Валовий прибуток	147891	160233	202028	12342	41795	8.35	26.08
Фінансові результати від операційної діяльності	37230	52485	40381	15255	-12104	40.98	-23.06
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	26058	34474	16366	8416	-18108	32.3	-52.53
Чистий прибуток	20328	28207	13172	7879	-15035	38.76	-53.3

Таблиця М.79

Фінансовий результат за видами діяльності підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Результат основної діяльності	37230	52485	40381	40.98	-23.06
Результат фінансових операцій	-10535	-14713	-20483	39.66	39.22
Результат від іншої звичайної діяльності	-637	-3298	-3532	417.74	7.1
Фінансовий результат до оподаткування	26058	34474	16366	32.3	-52.53

Таблиця М.80

Динаміка елементів витрат підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Собівартість реалізації	506419	707475	970317	201056	262842	39.7	37.15
Адміністративні витрати	32090	26341	36094	-5749	9753	-17.92	37.03
Витрати на збут	71729	85887	119465	14158	33578	19.74	39.1
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Фінансові витрати	10535	14713	20483	4178	5770	39.66	39.22
Інші витрати	850	3298	3532	2448	234	288	7.1
Податок на прибуток від звичайної діяльності	5730	6267	3194	537	-3073	9.37	-49.03
Всього витрат	635252	851972	1167895	216720	315923	34.12	37.08

Таблиця М.81

Структура витрат підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Собівартість реалізації	79.72	83.04	83.08	3.32	0.04
Адміністративні витрати	5.05	3.09	3.09	-1.96	-0
Витрати на збут	11.29	10.08	10.23	-1.21	0.15
Інші операційні витрати	1.24	0.94	1.27	-0.31	0.33
Фінансові витрати	1.66	1.73	1.75	0.07	0.03
Інші витрати	0.13	0.39	0.3	0.25	-0.08
Податок на прибуток від звичайної діяльності	0.9	0.74	0.27	-0.17	-0.46
Всього витрат	100	100	100	-	-

Таблиця М.82

Динаміка операційних витрат підприємства, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	485619	688057	951095	202438	263038	41.69	38.23
Витрати на оплату праці	76552	74992	116612	-1560	41620	-2.04	55.5
Відрахування на соціальні заходи	25820	26319	24734	499	-1585	1.93	-6.02
Амортизація	22247	30335	33435	8088	3100	36.36	10.22
Інші операційні витрати	7899	7991	14810	92	6819	1.16	85.33
Разом	618137	827694	1140686	209557	312992	33.9	37.81

Таблиця М.83

Структура операційних витрат підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Матеріальні затрати	78.56	83.13	83.38	4.57	0.25
Витрати на оплату праці	12.38	9.06	10.22	-3.32	1.16
Відрахування на соціальні заходи	4.18	3.18	2.17	-1	-1.01
Амортизація	3.6	3.67	2.93	0.07	-0.73
Інші операційні витрати	1.28	0.97	1.3	-0.31	0.33
Разом	100	100	100	-	-

Таблиця М.84

Динаміка витрат за функцією, тис.грн.

Показники	2014	2015	2016	Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015
Виробнича функція	514318	715466	985127	39.11	37.69
Управлінська функція	32090	26341	36094	-17.92	37.03
Збутова функція	71729	85887	119465	19.74	39.1
Фінансова діяльність	10535	14713	20483	39.66	39.22
Витрати, що забезпечують інші функції	13422	5085	12814	-62.11	152
Всього	635252	851972	1167895	34.12	37.08

Таблиця М.85

Динаміка показників рентабельності підприємства, %

Показники	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
				2015 до 2014	2016 до 2015	2015 до 2014	2016 до 2015
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	10.6	11.69	4.17	1.09	-7.52	10.27	-64.35
Рентабельність власного капіталу	23.37	25.41	10.01	2.04	-15.4	8.72	-60.6
Рентабельність виробничих фондів	17.79	19.7	7.94	1.91	-11.75	10.75	-59.68
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	6.74	5.53	3.96	-1.2	-1.57	-17.86	-28.35
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	5.69	6.05	3.44	0.36	-2.6	6.3	-43.05
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	3.11	3.25	1.12	0.14	-2.13	4.63	-65.44
Коефіцієнт реінвестування	0.34	0.28	-1.14	-0.06	-1.42	-16.99	-508.64
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0.07	0.06	-0.11	-0.01	-0.17	-10.55	-272.63
Період окупності капіталу, рік	9.44	8.56	24.01	-0.88	15.45	-9.31	180.5
Період окупності власного капіталу	4.28	3.94	9.99	-0.34	6.05	-8.02	153.78

Таблиця М.86

Динаміка показників рентабельності підприємства (зарубіжна система показників)

Показники	2014	2015	2016
EBIT (Earnings Before Interest and Taxes), тис.грн.	36593	49187	36849
EBITDA (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization), тис.грн.	58840	79522	70284
EBIAT (Earnings Before Interest After Tax), тис.грн.	30863	42920	33655
NOPAT (Net Operating Profit After Tax), тис.грн.	20328	28207	13172
ROA (Return On Assets), %	14.25	16.12	9.19
RONA (Return On Net Assets), %	12.18	14.27	5
ROE (Return On Equity), %	135.52	188.05	87.81
ROS (Return On Sales; Net Profit Margin), %	3.11	3.25	1.12
GPM (Gross profit margin), %	22.6	17.04	12.61
OPM (Operating margin), %	5.69	6.05	3.44
RCA (Return on current assets), %	22.71	21.23	9.94
RFA (Return on fixed assets), %	16	21.16	5.64
ROTA, %	16.9	18.48	10.06

Таблиця М.87

Визначення імовірності банкрутства підприємства

Модель	2014	2015	2016
Двофакторна модель Е. Альтмана	-2.18	-2.35	-1.7
П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1966 р.)	4.61	4.96	4.33
П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1983 р.)	3.95	4.21	4.03
Модель Романа Ліса	0.1	0.09	0.08
Модель Таффлера і Тішоу	1.13	1.1	0.95
Модель Спрінгейта	2.49	2.67	2.09
Універсальна функція дискримінанта	1.96	2.15	1.06
Модель Фулмера	-1.01	-0.61	-1.7
Імовірність, що підприємство розрахується з контрагентом згідно моделі Конона і Гольдера, %	0.03	-0.09	0.69
Модель прогнозу ризику банкрутства, розроблена вченими Державної економічної академії (м. Іркутськ), %	1.86	2.4	0.92
Модель О.П.Зайцевої	-	8.42	6.17
Метод credit-men Ж. Депалян	158.47	126.1	116.79
Трьохфакторна модель Лего (CA-Score)	-	-0.43	-0.85
Моделі А.В.Колишкіна			
I	0.18	0.22	0.07
II	1.08	1.18	0.78
III	0.9	0.98	0.64

Додаток Н

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ*1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації**1.1. Монографії*

1. Шерстюк Р. П. Формування багатокomпонентної моделі організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства: монографія / Р. П. Шерстюк. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2017. – 432 с. *(10 друк. арк.)*.

2. Шерстюк Р. П. Наративи з проблем формування інституційних засад формування Економічної Конституції України: колективна монографія / Б. М. Андрушків, О. О. Бендасюк, І. І. Бендерська, Р. П. Шерстюк та ін.; за заг. ред. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. – 552 с. *(10,04 друк. арк, особистий внесок автора: 2,05 друк. арк, проаналізовано діяльність промислових підприємств, охарактеризовано причини занепаду та застійних явищ)*.

3. Шерстюк Р. П. Інноваційні засади формування концепції комплексної науково-технічної програми: «Нова економіка Тернопільської області». (Ресурсономічний контекст): колективна монографія / Б. М. Андрушків, Ф. В. Бортняк, Р. П. Шерстюк та ін.; за заг. ред. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ «Видавництво Астон», 2014. – 208 с. *(3,6 друк. арк, особистий внесок автора: 1,2 друк. арк, розробка механізму реалізації концепції інноваційної комплексної програми в контексті промислових підприємств)*.

4. Шерстюк Р. П. Повний регіональний господарський розрахунок – шлях підвищення ефективності територіальної одиниці забезпечення її сталого розвитку: колективна монографія / Б. М. Андрушків, О. О. Бендасюк, М. П. Войнаренко, Р. П. Шерстюк та ін. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2014. – 680 с. *(11,03 друк. арк, особистий внесок автора: 2,1 друк. арк, удосконалено організаційно-економічний механізм управління стратегією підвищення господарсько-фінансової стабільності промислових підприємств)*.

5. Шерстюк Р. П. Комбіновано-інноваційні підходи до формування організаційного механізму управління чинниками ефективної діяльності підприємства в умовах економічних ризиків (Інституціональні адаптивно-трансформаційні акценти Європейської інтеграції): колективна монографія / О. Б. Бойко, Л. М. Мельник, Р. П. Шерстюк та ін. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2015. – 408 с. *(6,05 друк. арк, особистий внесок автора: 3,1 друк. арк, формування організаційного механізму управління чинниками ефективної діяльності в умовах економічних ризиків)*.

6. Шерстюк Р. П. Особливості адаптації вітчизняного законодавства до умов та вимог функціонування європейських суб'єктів господарювання (Інноваційно правові колізії розвитку національної економіки): колективна

монографія / Б. М. Андрушків, О. Б. Бойко, Р. П. Шерстюк та ін.; за заг. ред. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2015. – 344 с. (4,3 друк. арк, особистий внесок автора: 0,7 друк. арк, організаційно-правові засади ресурсокористування в умовах нестабільності).

7. Шерстюк Р. П. Екологічний вектор модернізації економіки та освіти – Європейський контент сталого розвитку регіонів: колективна монографія / Андрушків Б. М., Банах В. А., Метеленко Н. Г., Шерстюк Р. П. та ін.; за заг. ред. Н. Г. Метеленко. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. – 458 с. (7,08 друк. арк., особистий внесок автора: 1,7 друк. арк., формування організаційно-економічного механізму промислового підприємства для забезпечення сталого розвитку держави).

8. Шерстюк Р. П. Інноваційні засоби розвитку нетрадиційних джерел енергії та організація ресурсовикористання в соціогуманітарному комплексі: колективна монографія / Андрушків Б. М., Бойко О. Б., Шерстюк Р. П. та ін. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2016. – 804 с. (11,5 друк. арк., особистий внесок автора: 1,4 друк. арк., інноваційний потенціал ресурсовикористання як чинник підвищення економічної ефективності та стабільності).

9. Шерстюк Р. П. Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини): колективна монографія / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, Г. Х. Мельник, Р. П. Шерстюк та ін. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017. – 452 с. (6,01 друк. арк., особистий внесок автора: 1,2 друк. арк., проаналізовано та визначено чинники, які впливають на успішне функціонування промислових підприємств).

1.2. Публікації у наукових фахових виданнях України, у виданнях які включено до міжнародних наукометричних баз даних, та в наукових періодичних виданнях іноземних держав

10. Шерстюк Р. П. Перед'європейські адаптивні заходи з впровадження державної інноваційної політики у сфері людського капіталу (Контексти обслуговуючих підприємств та організації підприємницької діяльності) / Р. Шерстюк, Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак // Вісник НУВГП. Економіка : зб. наук. праць. – Рівне : НУВГП, 2014. – Вип. 1(65). – С. 437-448. (0,5 друк. арк., особистий внесок автора: 0,3 друк. арк., визначено чинники впливу на розвиток професійного навчання управлінського персоналу підприємства запропоновано напрями удосконалення механізмів мотивації).

11. Шерстюк Р. П. Особливості інформаційного забезпечення системи управління промисловим підприємством в умовах реалізації багатокомпонентного аналітичного підходу / Р. Шерстюк, О. Кузьмак, І. Кінаш,

О. Погайдак // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. – Економічні науки: збірник наукових праць. Вип. 29. – Чернівці: Технодрук, 2015. – С. 133-140. (0,33 друк. арк., особистий внесок автора: 0,2 друк. арк., розкриття особливостей інформаційного забезпечення системи управління промисловим підприємством з використанням багатокомпонентного аналітичного підходу).

12. Шерстюк Р. П. Особливості використання державних важелів управління інноватикою суб'єктів господарювання – як інструментом підвищення їхньої конкурентоспроможності (Європейські акценти) / Шерстюк Р. П. Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б. // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. – Вип. 2 (49). – С. 134-143. (0,41 друк. арк., особистий внесок автора: 0,29 друк. арк., досліджено можливість застосування важелів управління з боку держави для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства).

13. *Шерстюк Р. П. Євроінтеграційна трансформація нововведень з використанням дуалістичного підходу до управління підприємством (Постконфліктні аспекти впровадження інновацій у виробництво) / Р. Шерстюк, І. Кінаш, О. Погайдак, О. Кузьмак // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Економічні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2015. – Вип. 4(28). – С. 38-49. (0,5 друк. арк., особистий внесок автора: 0,32 друк. арк., досліджено шляхи підвищення ефективності інноваційно-ресурсної та логістично маркетингової компонент в умовах нестабільності та запропоновано постконфліктне управління чинниками підвищення конкурентоздатності) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)**).

14. *Шерстюк Р. П. Контрейлерні перевезення – перспективи розв'язання проблеми в Україні (Шляхи удосконалення транспортного обслуговування в умовах гібридної війни) / Р. Шерстюк, Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак, І. Стойко // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 1 (28). – С. 23-26. (0,3 друк. арк., особистий внесок автора: 0,16 друк. арк., застосування інноваційно-логістичних підходів та організаційних чинників для ефективного функціонування підприємства) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США)**).

15. *Шерстюк Р. П. Імплементування інформаційної системи інноваційно-логістичного механізму управління ефективною діяльністю промислового підприємства як важіль стратегічного оновлення виробництва / Р. П. Шерстюк // Вісник економічної науки України. – 2015. – №2(29). – С. 142-150. (0,4 друк.

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США)*).

16. *Шерстюк Р. П. Проблеми збору та переробки вторсировини в Україні: економічні ефекти / Р. П. Шерстюк, Б. О. Язлюк, Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак, С. М. Співак // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – Випуск 1. – С. 166-174. (0,41 друк. арк., особистий внесок автора: 0,19 друк. арк., визначення економічної ефективності збору та переробки вторсировини) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), World Cat, Windows Live Academic, ResearchBib (Японія), Open Academic Journal Index (Росія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США)*).

17. *Шерстюк Р. П. Розвиток промислових підприємств в умовах суспільної нестабільності: ресурсно-інноваційні чинники (Особливості організаційного процесу забезпечення ефективності економічних реформ в умовах Європейської адаптації суб'єктів господарювання) / Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак // Галицький економічний вісник. – 2017. – № 1 (52). – С. 32-43. (0,48 друк. арк., особистий внесок автора: 0,31 друк. арк., обґрунтовано наукові підходи та чинники забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США)*).

18. Шерстюк Р. П. Гермінативний розвиток – альтернатива сталості (Алгоритм формування організаційних підходів до забезпечення гермінативного розвитку суспільства) // Б. Андрушків, Л. Мельник, Р. Шерстюк, С. Співак, О. Погайдак, Н. Кирич / Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – Випуск № 27 (15). – Херсон, 2017. – С. 37-48. (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,28 друк. арк., запропоновано багатокомпонентну тенезу реалізації концепції сталості).

19. *Шерстюк Р. П. Перспективи розвитку інформаційного та інвестиційного забезпечення промислового підприємства як складових багатокомпонентної моделі організаційного механізму / Р. П. Шерстюк // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». – 2014. – № 5 (131). – С. 62-68. (0,29 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: CrossRef, UNIVERSITY OF NEW BRUNSWICK (Канада), GIGA (Німеччина), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), Philosophy Documentation Center, World Cat, DOAJ, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), Yale University (США), Stanford University Libraries (США), University of Alberta (Канада), Library of Congress (США)*).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

University of Southern Denmark (Данія), Google Scholar (США)).

20. *Шерстюк Р. П. Оцінка ефективності функціонування промислових підприємств (Компонента організаційного процесу економічних реформ у постконфліктних умовах) / Р. П. Шерстюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. / ПДТУ. – Маріуполь, 2015. – Вип. 2, Т. 1. – С. 129-138. (0,4 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), World Cat, Google Scholar (США)).**

21. *Шерстюк Р. П. Багатокомпонентний, функціонально-логістичний підхід до формування моделі управління чинниками підвищення ефективності промислового підприємства у постконфліктний період / І. А. Кінаш, О. І. Кузьмак, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Сталій розвиток економіки. – 2015. – №4'(29). – С. 44-53. (0,38 друк. арк., особистий внесок автора: 0,19 друк. арк., дослідження та застосування інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент в умовах управління промисловим підприємством) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)).**

22. *Шерстюк Р. П. Аналіз ефективності інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент організаційного механізму управління в умовах євроінтеграційної трансформації підприємства / І. А. Кінаш, О. І. Кузьмак, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. – 2015. – Т. 20, Вип. 5. – С. 122-127. (0,25 друк. арк., особистий внесок автора: 0,15 друк. арк., ефективне використання інноваційно-ресурсної та логістично маркетингової компонент в управлінні промисловим підприємством з залученням багатокомпонентного аналітичного підходу) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)).**

23. *Шерстюк Р. П. Особливості вирішення реформаційних проблем – громадська оцінка процесів / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, Л. М. Мельник, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць / ДВНЗ «ПДТУ». – Маріуполь, 2016. – Вип. 14. – С. 35-42. (0,33 друк. арк., особистий внесок автора: 0,17 друк. арк., запропоновано шляхи підвищення ефективності за рахунок управлінських чинників) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), World Cat, Google Scholar (США)).**

24. *Шерстюк Р. П. Особливості формування методології забезпечення сталого розвитку підприємства на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Богдан Андрушків, Лілія Мельник, Роман Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2016. — Вип. 2 (15). — С. 125-138. (0,58 друк. арк.,

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

особистий внесок автора: 0,36 друк. арк., визначено місце і роль промислового підприємства у реалізації проблемних питань сталого розвитку) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Cosmos Impact Factor (Німеччина), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), World Cat, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), Morris Library (США), Stanford University Libraries (США), MacEwan University Library (Канада), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), University of Southern Denmark (Данія), Ministry of Science and Higher Education (Польща), Global Impact Factor (Австралія), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)).

25. *Шерстюк Р. П. Стратегія розвитку консалтингу в системі управління інноваційним розвитком підприємства. / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак, Л. М. Мельник, С. М. Співак, Р. П. Шерстюк, // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: 36. наук, праць. – Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Вип. 32. –Т. 1. – 2016. – С. 141-149. (0,37 друк. арк., особистий внесок автора: 0,24 друк. арк., запропоновано методи оцінки інноваційних процесів, з точки зору комплексного використання інноваційних чинників) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Index Copernicus (Польща), Cosmos Impact Factor (Німеччина), World Cat, Google Scholar (США)).

26. *Шерстюк Р. П. Концепція регіонального розвитку промисловості в умовах трансформаційної економіки [Електронний ресурс] / Б. Андрушків, С. Співак, Р. Шерстюк, Н. Кирич, О. Погайдак // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2017. – Вип. 1 (16). – С. 3-14. – Режим доступу до журналу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmute.pdf>. (0,49 друк. арк., особистий внесок автора: 0,38 друк. арк., запропоновано концепцію соціально-економічного розвитку промислового підприємства) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Cosmos Impact Factor (Німеччина), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), World Cat, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), Morris Library (США), Stanford University Libraries (США), MacEwan University Library (Канада), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США),

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

University of Southern Denmark (Данія), Ministry of Science and Higher Education (Польща), Global Impact Factor (Австралія), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)).

27. *Шерстюк Р. П. Сучасні проблемні домінанти злочинних груп у соціогуманітарному просторі України (безпекознавчий вимір системи підприємницьких структур) / О. І. Вівчар, В. В. Храпкіна, Р. П. Шерстюк // Проблеми системного підходу в економіці. – Збірник наукових праць. – Випуск 3(59). – Київ, 2017. – С. 55-61. (0,29 друк. арк., особистий внесок автора: 0,15 друк. арк., запропоновано організаційно економічні засоби формування структурних елементів розроблення багатовекторного механізму системи економічної безпеки підприємств) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)).

28. *Sherstiuk R. Some difficulties in recyclable materials processing [Електронний ресурс] / Anatolii Turylo, Bohdan Andrushkiv, Serhii Spivak, Olha Pogaidak, Roman Sherstiuk // Computer Science Information Technology Automation. – 2017. – No 7. – pp. 78-82. (0,21 друк. арк., особистий внесок автора: 0,11 друк. арк., запропоновано шляхи підвищення ефективності господарювання, за рахунок інноваційно-управлінських чинників та застосування засобів модернізації виробничо-технологічних процесів) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Journalindex, **Academic Keys** (США), Internet Archive (США), AuthorAID (США), INSPIRE, JSTOR, General Impact Factor, DBIS, ESJI, Index Copernicus (Польща), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)).

29. *Шерстюк Р. П. Стратегічні імперативи формування механізму управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств в сучасних посттрансформаційних умовах / О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк, О. І. Вівчар // Держава та регіони: науково-виробничий журнал Серія: Економіка та підприємництво / Класичний приватний ун-т. – № 2 (95). – Запоріжжя, 2017. – С. 39-44. (0,25 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., розроблення стратегії соціогуманітарної компоненти економічної безпеки) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** Google Scholar (США)).

30. *Шерстюк Р. П. Формування категоріального апарату соціально відповідальної діяльності бізнесу // Б. М. Андрушків, О. І. Павликівська, Р. П. Шерстюк / Вісник ЗНУ: Збірник наукових праць. Економічні науки № 4. – Запоріжжя, 2017. – С. 7-17. (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,32 друк. арк., діагностовано інструменти регулювання соціально-відповідальної діяльності) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF), Google Scholar (США)).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

31. Шерстюк Р. П. Особливості використання логістичного інструментарію в організації планування та управління підприємством в постконфліктних умовах / Р. П. Шерстюк, О. М. Владимир // Маркетинговий інструментарій управління попитом на товари і послуги: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2015. – С 95-97. *(0,13 друк. арк., особистий внесок автора: 0,08 друк. арк., досліджено особливості використання логістичного інструментарію в організації управління промисловим підприємством).*

32. Шерстюк Р. П. Економічні аспекти багатокomпонентного інформаційного забезпечення впровадження новітніх технологій у виробництво / Р. П. Шерстюк // Актуальні задачі сучасних технологій: збірник тез доповідей IV міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів, (Тернопіль, 25-26 листопада 2015 року) / Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя [та ін]. – Тернопіль: ТНТУ, 2015. – С. 248-249. *(0,08 друк. арк.)*

33. Шерстюк Р. П. Показники оцінки ефективності інноваційно-логістичних процесів у сфері управління промислового підприємства (Європейські адаптивно-трансформаційні контексти) / Р. П. Шерстюк, О. Б. Погайдак // Стан і перспективи харчової науки та промисловості: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тези доповідей (Тернопіль 8-9 жовтня 2015 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя – Тернопіль: Вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя. – 2015. – С. 204-205. *(0,08 друк. арк., особистий внесок автора: 0,05 друк. арк., досліджено інноваційно-логістичні процеси в управлінні промисловим підприємством та охарактеризовано показники оцінки їх ефективності).*

34. Шерстюк Р. П. Інноваційна діяльність як умова входження України до ЄС та підвищення конкурентоспроможності підприємств / Р. П. Шерстюк // Інноваційні аспекти ресурсовикористання: матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 27 березня 2015 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ТНТУ, 2015 – С. 42-43. *(0,07 друк. арк.)*.

35. Шерстюк Р. П. Основні напрями (компоненти) розвитку вітчизняних підприємств як складової організаційного процесу економічних реформ України / Р. П. Шерстюк, Б. М. Андрушків // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 25 листопада 2016 року). – Х.: ХНАДУ. – Т.3. – С. 90-92. *(0,12 друк. арк., особистий внесок автора: 0,06 друк. арк., досліджено розвиток промислових підприємств в процесі економічних реформ).*

36. Шерстюк Р. П. Ефективне управління інноваційним, ресурсним та логістично-маркетинговими чинниками забезпечуються використанням багатокомпонентної моделі / Б. М. Андрушків, В. А. Паляниця // Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку: матеріали П'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича, (Тернопіль, 25 березня 2016 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016 – С. 127-128. (0,08 друк. арк., особистий внесок автора: 0,04 друк. арк., досліджено чинники забезпеченні використанням багатокомпонентної моделі).

37. Шерстюк Р. П. Інноваційні, ресурсні та логістично-маркетингові чинники та їх вплив на удосконалення процесу управління постконфліктного підприємства / Р. П. Шерстюк // Матеріали ХІХ наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (Тернопіль, 18-19 травня 2016 року) Міністерство освіти і науки України, Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя. – 2016. – С. 237-238. (0,07 друк. арк.).

38. Шерстюк Р. П. Багатокомпонентний підхід до управління інноваційними, ресурсними та логістично-маркетинговими чинниками для ефективної діяльності промислового підприємства / Р. П. Шерстюк // Інноваційний розвиток: стратегічний погляд у майбутнє: матеріали Шостої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ ім. І. Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича (Тернопіль, 2017 року) / МОН України, ТНТУ ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017 – С. 73. (0,04 друк. арк.).

39. Шерстюк Р. П. Розвиток інноваційного потенціалу соціального бізнесу України. / Р. П. Шерстюк, Д. Б. Шеліхевич // Особливості розвитку соціального бізнесу в умовах інтеграційних перетворень: матеріали науково-практичного семінару (Тернопіль, жовтень 2017 року) / МОН України, Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: 2017. – С. 47-48. (0,08 друк. арк., особистий внесок автора: 0,03 друк. арк., досліджено стан розвитку інноваційної складової промислових підприємств).

3. Інші публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

40. *Шерстюк Р. П. Перспективи використання стратегічного ресурсу (Європейські контексти аграрних реформ в Україні) / Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак, Р. П. Шерстюк // Економіка і управління. –

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

№ 3 (71). – 2016. – С. 11-25. (0,63 друк. арк., особистий внесок автора: 0,31 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)*).

41. *Шерстюк Р. П. Шляхи удосконалення моральної та матеріальної зацікавленості у творчій праці (Досвід синтезу державної і громадської нагородних систем в Україні) [Електронний ресурс] / Б. Андрушків, Н. Кирич, О. Погайдак, Р. Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 2 (17). — С. 3-12. — Режим доступу до журналу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmutp.pdf>. (0,41 друк. арк., особистий внесок автора: 0,29 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Infobase Index (Індія), Open Academic Journal Index (Росія), Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Cosmos Impact Factor (Німеччина), EBSCO (США), BASE (Німеччина), Index Copernicus (Польща), Harvard Library (США), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), World Cat, Duke University Libraries (Англія), British Library (Англія), University Library of Illinois at Urbana-Champaign (США), Morris Library (США), Stanford University Libraries (США), MacEwan University Library (Канада), ResearchBib (Японія), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), University of Southern Denmark (Данія), Ministry of Science and Higher Education (Польща), Global Impact Factor (Австралія), Scientific Indexing Services (США), Google Scholar (США)*).

42. Шерстюк Р. П. Вектори та пріоритети розвитку національної економіки в сучасних умовах / С. М. Співак, Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, Р. П. Шерстюк та ін. // Парадигма попередження соціально-економічного колапсу в Україні: Монографія. — Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017. — С. 179-181. (0,12 друк. арк.).

43. Шерстюк Р. П. Механізм та етапи реалізації концепції інноваційної комплексної науково-технічної програми: «Нова економіка Тернопільської області» // Б. М. Андрушків, О. Б. Бойко, Н. Б. Кирич, Р. П. Шерстюк та ін. // Наш завтрашній день. Пошук шляхів управління розвитком області: Монографія / за заг. ред. Б. М. Андрушківа — Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2015. — С. 133-144. (0,5 друк. арк.).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

Апробація результатів дисертаційної роботи

№ з/п	Тип конференції	Назва конференції	Місце і дата проведення	Тип участі
1	Третя Всеукраїнська науково-практична конференція пам'яті почесного професора Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича	«Сучасні організаційно-економічні механізми управління якістю та ресурсним потенціалом в умовах сфери послуг і виробництва (інноваційні аспекти)»	м. Тернопіль, Україна, 27 березня 2014 р.	Очна
2	Міжнародна науково-практична конференція	«Маркетинговий інструментарій управління попитом на товари і послуги»	м. Тернопіль, Україна, 8-10 жовтня 2015 р.	Очна
3	IV Міжнародна науково-технічна конференція молодих учених та студентів	«Актуальні задачі сучасних технологій»	м. Тернопіль, Україна, 25-26 листопада 2015 р.	Очна
4	Міжнародна науково-технічна конференція	«Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу»	м. Тернопіль, Україна, 15-17 жовтня 2015 р.	Очна
5	Міжнародна науково-практична конференція	«Стан і перспективи харчової науки та промисловості»	м. Тернопіль, Україна, 8-9 жовтня 2015 р.	Очна
6	Четверта Міжнародна науково-практична конференція пам'яті почесного професора Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, академіка НАН України Чумаченка М. Г.	«Інноваційні аспекти ресурсовикористання»	м. Тернопіль, Україна, 27 березня 2015 р.	Очна
7	X Міжнародна науково-практична конференція	«Проблеми та перспективи розвитку підприємництва»	м. Харків, Україна, 25 листопада 2016 р.	Заочна

1	2	3	4	5
8	П'ята всеукраїнська науково-практична конференція пам'яті почесного професора Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича	«Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку»	м. Тернопіль, Україна, 25 березня 2016 р.	Очна
9	XIX наукова конференція Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя	«XIX наукова конференція Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя»	м. Тернопіль, Україна, 18-19 травня 2016 р.	Очна
10	V Міжнародна науково-технічна конференція молодих учених та студентів	«Актуальні задачі сучасних технологій»	м. Тернопіль, Україна, 17-18 листопада 2016 р.	Очна
11	Міжнародна науково-практична конференція	«ОСББ: досвід, виклики, перспективи»	м. Тернопіль, Україна, 31 січня 2017 р.	Очна
12	VI Міжнародна науково-технічна конференція молодих учених та студентів	«Актуальні задачі сучасних технологій»	м. Тернопіль, Україна, 2017 р.	Очна
13	Шоста всеукраїнська науково-практична конференція пам'яті почесного професора Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича	«Інноваційний розвиток: стратегічний погляд у майбутнє»	м. Тернопіль, Україна, 6 квітня 2017 р.	Очна
14	Науково-практичний семінару	«Особливості розвитку соціального бізнесу в умовах інтеграційних перетворень»	м. Тернопіль, Україна, Жовтень 2017 р.	Очна

Додаток П

ТОВАРИСТВО З ДОДАТКОВОЮ

АДАМС

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

ТДВ АДАМСУкраїна, 32319, Кам'янець-Подільський р-н,
с. Мукша Китайгородська, вул. Матросова, 1Тел.: (03849)3-96-10, 3-99-60, 5-17-89
Факс: (03849)3-96-10, 3-99-60

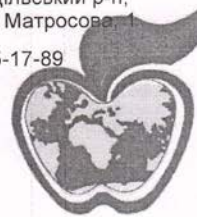
Р/р 26005000005717

АТ «Укресімбанк»

М.Київ

МФО 322313

ЄДРПОУ 21332108

Адреса сайту: www.adams.km.uaE-mail: tech@adams.km.ua№ 439
від "02" 10 2017р.Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя
Спеціалізований вченій раді із захисту
дисертацій на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук

ДОВІДКА

Про впровадження результатів досліджень за темою
«БАГАТОКОМПОНЕНТНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
(Пост конфліктні європейсько-трансформаційні акценти)»

Шерстюка Романа Петровича

Видана Шерстюку Роману Петровичу про те, що сформовані ним рекомендації щодо
раціональних змін в спеціалізації виробництва підприємства та його збутової орієнтації були
використані на ТДВ «АДАМС» з метою пошуку шляхів виходу на нові об'єктові цільові ринки.

Т.в.о. Президента ТДВ «Адамс»

М.А.Яхієва

✉ Україна, 32200, Хмельницька обл., м. Деражня, вул. Б. Олійника 7

р/р 26007434075 в ПАТ «Райффайзен банк Аваль»,
м. Київ, МФО 380805, код 14146210

Залізничні реквізити: станція Деражня Південно-Західної залізниці,
код станції – 331001, код по станції – 4950, код заводу – 3222667,

☎ тел.(03856) 2-10-81, 2-11-56 тел/факс (03856) 2-29-22, 3-03-30
e-mail: dmozav@ukrpost.ua

Вих. № 851/3 від „26” „09” 2017 р.

На № _____ від „_____” _____ 20__ р.

**Тернопільський національний технічний
університет ім. Івана Пулюя Спеціалізованій
вченій раді із захисту дисертацій на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук**

Довідка

**про впровадження результатів наукових досліджень за темою
«БАГАТОКОМПОНЕНТНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

(Постконфліктні європейсько-трансформаційні акценти)»

Шерстюка Романа Петровича

Видана Шерстюку Роману Петровичу про те, що запропоновані у його дисертаційній роботі пропозиції, щодо використання оптимально збалансованої системи показників було впроваджено у діяльність ПрАТ «Деражнянський молочний завод» при формуванні на підприємстві фінансово- економічного механізму управління виробничо-господарським потенціалом та дозволило підтримати конкурентоспроможність та забезпечити стабільне функціонування підприємства.

Голова правління

Яглінський В.С.

Приватне акціонерне товариство
“ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД”

46010, Тернопільська обл., м.Тернопіль, вул.Лозовецька, буд. 28, тел. (0352) 56-12-01
 п/р 2600601617340 у ПАТ «КРЕДОБАНК» у м.Тернопіль, МФО 325365, Код ЄДРПОУ 30356917

Всех № 1015/02/2 від 29.09.2017р.

Тернопільський національний технічний
 університет імені Івана Пулюя
 Спеціалізований вченій раді із захисту
 дисертацій на здобуття наукового
 ступеня доктора економічних наук

ДОВІДКА
 про впровадження результатів наукових до

**сліджень за темою «БАГАТОКОМПОНЕНТНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ
 ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО
 ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА (Постконфліктні
 європейсько-трансформаційні акценти)»**

Шерстюка Романа Петровича

Видана про те, що дослідження та практичні рекомендації Шерстюка Романа Петровича щодо багатокомпонентної моделі формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства є актуальними та містять практичний інтерес в діяльності сучасних промислових суб'єктів господарювання.

Зокрема керівництвом ПрАТ «Тернопільський молокозавод» розглянуто та прийнято до впровадження окремі положення його дисертаційної роботи у практичній діяльності при формуванні на підприємстві логістично центру, що дало змогу визначити основні функції та напрями діяльності цього підрозділу та дозволило підвищити рівень ефективності управління витратами підприємства.

Реалізація та застосування наданих пропозицій забезпечить стабільне функціонування підприємства, сприятиме сталому процесу виробництва.

Головний бухгалтер

ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

О.М. Павлусь

О.М. Павлусь

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО

Вух. № 738/0/43-11
Вір. 28.08.2017р.

Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя
Спеціалізований вченій раді із захисту
дисертацій на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукових досліджень за темою
**«БАГАТОКОМПОНЕНТНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО
ПІДПРИЄМСТВА (Постконфліктні європейсько-
трансформаційні акценти)»**
Шерстюка Романа Петровича

Видана Шерстюку Роману Петровичу про те, що його
результати дослідження та пропозиції знайшли застосування у
практичній діяльності солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», у
напрямі розроблення механізму забезпечення стабільного
функціонування та підвищення ефективності діяльності
підприємства.

Директор з аграрних питань
директор солодового заводу
ПрАТ "ОБОЛОНЬ"

Прубняк С.М.

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ РІВНЕНСЬКА ФІЛІЯ

Україна, 33027, м. Рівне, вул. Київська, 64/6, E-mail: postmaster@rivne.e-u.in.ua; Тел.: (0362) 62-34-43
Тел.факс: (0362) 62-04-75, р/р 26000101340564 в АТ "ОТП Банк", м. Київ, МФО 300528, ЗКПО 25322963

№ 245 від 05 10 2012 р.

на № _____ від « _____ » _____ 20 _____ р.

ДОВІДКА

**про використання результатів наукових досліджень
докторанта кафедри менеджменту інноваційної діяльності та
підприємництва Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
Шерстюка Романа Петровича**

Видана Шерстюку Роману Петровичу про те, що розроблені у дисертаційному дослідженні на тему «Багатокомпонентна модель формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства» (Постконфліктні Європейсько-трансформаційні акценти) теоретичні, методичні, організаційні та практичні положення щодо забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства використовуються Рівненською філією ПВНЗ «Європейський університет» при викладанні навчальних дисциплін: «Менеджмент», «Антикризове управління», «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Моделювання управлінських рішень», «Інноваційна економіка».

Застосування в навчальному процесі матеріалів дисертаційного дослідження дало змогу адаптувати перелічені дисципліни до сучасних тенденцій розвитку економіки, поглибити їх теоретично-методичні основи та підвищити якість підготовки фахівців.

Директор

Кузьмак О.І.

Національний фонд
розвитку підприємств
України

Золотий медальон
"НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
УКРАЇНИ"

Нагороджено натуральною
"ЗОЛОТОЮ ТОРГОВОЮ МАРКАЮ"

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ПУЛЮЯ**

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001. Тел. (0352)52-41-81. Факс (0352)25-49-83
http://www.tntu.edu.ua, E-mail: univ@tu.edu.te.ua. Код ЄДРПОУ 05408102

08.02.2018 №2/28-225

На №

від

ДОВІДКА

**про використання результатів наукових досліджень
докторанта кафедри менеджменту інноваційної діяльності та
підприємництва Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
Шерстюка Романа Петровича**

Видана Шерстюку Роману Петровичу про те, що розроблені у дисертаційному дослідженні на тему «Багатокомпонентна модель формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства» (Постконфліктні Європейсько-трансформаційні акценти) теоретичні, методичні, організаційні та практичні положення щодо забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя під час підготовки та викладання дисциплін «Теорія і практика менеджменту», «Підприємництво», «Економіка інноваційного підприємництва», «Антикризове управління» та «Менеджмент».

Перший проректор

М.М. Митник

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ПУЛЮЯ**

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001. Тел. (0352)52-41-81. Факс (0352)25-49-83
http://www.tntu.edu.ua, E-mail: univ@tu.edu.ua. Код ЄДРПОУ 05408102

08.02.2018

№ 2/28-276

На №

від

ДОВІДКА

**про використання результатів наукових досліджень
докторанта кафедри менеджменту інноваційної діяльності та
підприємництва
Тернопільського національного технічного університету
імені Івана Пулюя
Шерстюка Романа Петровича**

Видана Шерстюку Роману Петровичу про те, що дисертаційне дослідження на тему «Багатокомпонентна модель формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства» (Постконфліктні Європейсько-трансформаційні акценти) виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя у межах науково-дослідних тем: «Удосконалення управління навчально-науково-виробничими системами в умовах суспільних та інституційних трансформацій» (№ ДР 0211U002590), «Удосконалення організаційно-економічних методів менеджменту на підприємствах і розвиток корпоративного управління», «Інноваційні підходи в управлінні економікою підприємств в сучасних умовах» (№ ДР 0111U002591), «Інноваційні, безпекові та ресурсні засади удосконалення управління підприємствами в умовах економічних реформ виробничої та соціогуманітарної сфер» (№ ДР 0117U004676).

Проректор з наукової роботи

Р.М. Рогатинський

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА

вул. Героїв Майдану, буд. 8, м. Хмельницький, 29000. Тел. (038-2) 71-80-00, факс 71-75-70
E-mail: info@univer.km.ua Розрахунковий рахунок № 35428201032328 в ГУДКСУ у Хмельницькій області
МФО 815013. Код ЄДРПОУ 14163438

29.09.2017/ № 0867/18
На № від

ДОВІДКА

**про використання результатів наукових досліджень
докторанта кафедри менеджменту інноваційної діяльності та
підприємництва Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
Шерстюка Романа Петровича**

Видана Шерстюку Роману Петровичу про те, що розроблені у дисертаційному дослідженні на тему «Багатокомпонентна модель формування організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства» (Постконфліктні Європейсько-трансформаційні акценти) теоретичні, методичні, організаційні та практичні положення щодо забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства використовуються у навчальному процесі Хмельницького університету управління та права під час підготовки та викладання дисциплін «Операційний менеджмент», «Інвестиційний менеджмент», «Бренд-менеджмент», «Антикризове управління підприємством» та «Економіка і фінанси підприємства».

/ Ректор університету

О.М. Омельчук